



Class PA 6104

Book T 3

GPO

1861



Terentius Afer, Publius

P. TERENTI

*462
2927*

COMOEDIAE.

Pat 8

RECENSUIT

ALFREDVS FLECKEISEN.



LIPSIÆ

SVMP TIBVS ET FORMIS B. G. TEVBNERI.

A. MDCCCLXL

PA6104

T3

1861

In exchange
New York State Library
Dec 17. 14



CAROLO HALMIO
GVILELMO HERBSTIO

AMORIS CAVSA

8.

Fabulis Terentianis praemisi vitam poëtae a C. Suetonio conscriptam, Aelii Donati opera hodie superstitem et additamento auctam. in qua emendanda praeter F. Oudendorpii et F. A. Wolfii curas non sine fructu adhibui aliquot editiones veteres, quarum bibliotheca regia Dresdensis mihi copiam fecit: Donati loci et anni nota carentem (Mentelianam, de qua cf. Eberti lex. bibliogr. s. n. 6333), Terentii Venetas annorum MCCCCLXXVIII, MCCCCLXXX, MCCCCLXXXII, quarum consensum signavi littera ε. infra posui eos locos ubi ab exemplari Oudendorpiano recessi et alia quaedam adieci quae ad recte iudicandum de huius vitae verbis pertinere viderentur.

P. 3 v. 2 P. Terentio Lucano ex 'manuscripto' Pighius ann. II p. 347, probatum Osanno anal. crit. p. 21, sed v. Th. Mommseni hist. Rom. I p. 861 ed. alt. in adn. 7 adduci Romam ibique uenire scripsi ex emendatione Ludovici Schopeni, qui quid ipse de aliquot huius vitae locis sentiret percomiter mihi per litteras significavit, ad hunc locum his additis 'Ita legi suadet, ut alia taceam, ipsum verbum commercio. adduci de servis venalibus habet Cicero pro Quinctio 6, 24 et Donatus etiam in praef. Eunuchi.' ad ducem Romanum peruenire ε Oud. ad dominum Rom. peruenire I. F. Gronovius potuisse ε (scil. Fenestella docet). potuisset Oud. 15 laudes fucosas Wolfius. fucosas laudes ε Oud. 17 se ad Furium coenare Wolfius. ad Furium se coenitare ε Oud. 18 sq. ut dedi restituit Ritschellius pargon Plaut. I p. 638, qui lacunam ita fere expleri posse

proponit: eorum mannis gaudet *vel* horunce redis gestit. dum se amari ab hisce (his ε) credit crebro in Albanum rapi ob (ad ε) florem aetatis suae ε *Oud.*, item *Iosephus Scaliger animadv. in chronologica Eusebii p. 144 ed. alt.*, nisi quod hic verba ob florem aetatis suae *delevit. ex libro Danielino Schopenus has excerpfit discrepantes scripturas*: ab his — credat — rapit 20 post sublatis rebus *cod. Dan.* ipsis sublatis rebus ε. ipse sublatis rebus *Oud.* suis sublatis rebus *Ritscheli.* suis ablatis rebus *Wolfius.* ipse sublatis ibus *Scaliger.* suis spoliatus rebus *Georgius Bezzenbergerus.* ipse laetis rebus *Bothius* 21 Graeciae *Bothius* 22 mortuus est ε *Oud.* 23 Scipio illi profuit, nil Laelius *Wolfius* 24 idem] id *Wolfius* 26 qui — servolum *Scaliger*

P. 4 v. 2 et 6 Caecilio et Caecilii Muretus operum II p. 655 ed. Ruhnke., Scaliger. Caerio (Cerio) et Caerii (Cerii) ε *Oud.*: cf. *Ritscheli.* l. l. p. 329 9 ex his Hecyra sexta *Bothius.* Hecyra sexta ex his ε *Oud.* 10 bis acta ε. bis die acta *Oud.* bis pro nova acta *Ritscheli.* p. 333 11 videlicet ε. id est *Oud.* 15 Scipione; eamque *Schopenus.* Scipione namque *cod. Dan.* Scipione. eandem *Donati ed. Mentel.* Scipione, quibuscum familiariter uixit. eandem ε *praeter Mentel., Oud.* 17 maliuoli ε. maleuoli *Oud.*: cf. *Ritscheli.* *Mus. philol. VII p. 581* 19 uehemens existimant ε *Oud.* 24 sciebat et Leliorum Scipioni *Donati ed. Mentel., unde fortasse scribendum est*: sciebat et Laelio et Scipioni 26 C. Memmius *cod. Dan., quod coniectura assecutus erat F. Ellendtius proleg. in Cic. Brutum p. LXI ed. pr.* Qu. Memmius ε. Q. Memmius *Oud.* 30 temperius ε. temporius *Oud.*

P. 5 v. 1 sq. quo consule ludis Megalensibus Rit-

schelius parergon I p. 300. qui consularibus ludis ε Oud.

8 qua *Harius. quia ε Oud.* 10 urbem *Oud. urbe D.*

Heinsius. om. ε: cf. Drakenborchius in Liv. XXVIII 6,

4 11 sic ε. *om. Oud.* 12 dedit *Bothius* 15 in *

mari] *hinc aberrasse puto verba sinu Leucadiae v. 17,*

quae illic mutarunt siue Leucadia, unde fuit cum temp-

tarem siue Leucasii conl. Pausania VIII 25, 2: sed

nunc illud praefero, nisi praestat transponere perisse mari

in sinu Leucadiae dicit 16 a *Menandro ε, Mad-*

vigius in Cic. de fin. p. 18. e Menandro Oud. 17 in

arcadia stimphali ε. in Arcadiae Stymphalo Oud.

19 ex *Bothius. om. ε Oud.* 23 uia ε. in uia *Oud.*

uillam *seclusi suasu Schopeni, qui haec adnotavit*

Fuit quidem via Appia, haud procul ab urbe, Martis

aedis: v. Dukerus ad Liv. X 23 et interpr. ad Ov. Fast.

VI 191 [et G. A. Beckeri antiq. Rom. I p. 511 sq.]. at

villa Martis nec aliunde constat, et res est per se ab-

surda. quare non dubito quin uillam ad explicandam ra-

riorem v. hortuli significationem ascriptum fuerit in mar-

gine. unde postea ab homine indocto, cui genetivus Mar-

tis molestias creabat, in ipsum verborum ordinem receptum

est. ipse Cicero plane iisdem verbis ad Q. fr. III 7 Ro-

mae et maxime Appia ad Martis mira alluuiēs'

34 *Cicero in Lino susp. R. Ungerus in prolusione*

gymn. Friedlandiensis anni MDCCCLIII ('subsicivorum

capita tria') p. 3

P. 6 v. 1 in medium nobis *cod. Dan. in medio po-*

puli ε *Oud.* 6 atque utinam] *cf. M. Hauptius observ.*

crit. p. 47 uis, comica ut Bentleius in Hor. A. P. 26,

Wolfius miscell. p. 454, Meinekius Menandri et Phil. rel. p.

XXXVI. uis comica, ut Oud. 12 *vide ne scribendum*

sit Maecius, is de quo cf. Bentleius in Hor. A. P. 387,

Weichertus poet. Lat. rel. p. 334 sqq., Estraeus Horat.

prosopogr. p. 205 sqq. 14 sq. Actaeone] Auctione *Scaliger* l. l. actione vel translatione *Ungerus de C. Valgii Rufi poematis* p. 160 conl. p. 443 16 tuae *F. Windischmannus Musei Rhen. I* (anni 1833) p. 113, item *H. Keilius diarii crit. Hal. a. 1849 m. Martii* p. 470. hae ε *Oud.* uorantur *Bothius* cuiaene sunt *idem.* cuiae sunt ε. cuius sunt cedo *Erasmus.* dic cuiu' sunt *Ouden-dorpius.* non sunt tuae *Keilius* 17 nonne *idem.* non ε *Oud.*, *Naekius in carmina Valerii Catonis* p. 210 *Poplius* dabat gentibus *scripsi.* *Poblius* gentibus dabat *Scaliger.* populis retentibus dabat *cod. Dan. teste Schopeno.* populis recensentibus (vel recenscentibus) dabat ε. populis consultus dabat *Erasmus.* regibus et populis dabat *Keilius* 19 *Apollodoro Carystio translatae Ritschelii* l. l. p. 325.

In fabularum ipsarum recensione eam secutus sum rationem qua in exercenda arte critica Terentiana ingredientum esse docuit Fridericus Ritschelius in disputatione 'de emendatione fabularum Terentianarum' quam indici scholarum Vratislaviensium hibernarum anni MDCCCXXXVIII praemisit. cuius disputationis haec fere summa est: duo esse codicum Terentianorum genera, aut ante Calliopii recensionem scriptorum aut ex ea ipsa ductorum. illius generis longe omnium antiquissimum esse Bembinum, cui satis confidenter Victorianum, dubitanter Ritschelius iungit Decurtatum; huc pertinere circa nonum saeculum scriptos Basilicanum, Vaticanum, Ambrosianum, Calliopii operam ipsa subscriptione testatos. eam autem esse naturam libri Bemhini cum Calliopianis comparati, ut universe et generatim iudicanti longius etiam a Bemhini integritate Calliopii recensio distare quam illa abesse a pristina fabularum Terentianarum specie videatur, hoc est longo intervallo opti-

*num codicem Bembinum esse ac longe plurimis Calliopia-
norum naevis abstergendis sufficere, sed vel sic restare
quae cum tolli Bemmini ope nequeant, ultra huius fidem
progrediendi et salutis e coniectura petendae necessitatem
monstrent. hinc igitur profectus et in auxilium adhibitis non
solum veterum scriptorum, imprimis grammaticorum testi-
moniis de multis harum fabularum versibus, sed etiam eis
quae priores editores aliique homines docti ad easdem emen-
dandas data opera excogitaverunt, verbis poëtae integri-
tatem quantum potui restituere conatus sum. quo in negotio
nova subsidia nisi quae omnibus paterent mihi praesto non
fuerunt praeter unum exemplum editionis curatae ab An-
tonio Goveano (Lugduni apud Seb. Gryphium a. MDXXXXI)
adservatum illud in bibliotheca regia Monacensi (signatum
A. Lat. a. 290), cuius marginibus Petrus Victorius scrip-
turas complurium librorum, in eis Bemmini ascripserat, unde
aliquot locis de lectione huius optimi libri quae aliunde non
erat nota certior factus sum.*

*Pro fundamento huius recensionis, ut par erat, habui
Ricardi Bentlei editionem alteram quae Amstelodami anno
MDCCXXVII prodiit: a cuius exemplo ubi recessissem
additis auctoribus aut librorum scriptorum memoria aut eis
hominibus doctis qui illorum corruptelas bene emendasse
viderentur in hac praefatione exponere constitueram; ve-
rum mox intellexi hac ratione peracta fore ut multo maius
spatium inpleretur quam his chartis concessum esset, ita-
que illo consilio abiecto una cum hac maiorem harum fa-
bularum editionem paravi iusto apparatu critico instructam,
quam mox in publicum prodire posse spero. huic editioni
infra nudam discrepantiam scripturae Bentleianae adieci,
unde quasi uno conspectu eluceret quantos intra centum et
triginta annos crisis Terentiana vel post magni Bentlei
exemplum effecisset processus. seclusi inde omnem eam*

varietatem quae ad solam scribendi singula vocabula rationem pertinet, itemque ubi actus scaenasque aliter ac Bentleius constitui, cui rei cognoscendae numeris in marginibus adpictis provisum est.

Restat ut eis viris doctis qui suas quasdam coniecturas Terentianas privatim mecum communicaverunt et ut in usum meum converterem permiserunt gratias agam quam maximas. ac primum quidem Theodorus Bergkiius has *Heauton timorumen* emendationes suas adeo mihi probavit ut in verborum ordinem receperim: v. 72 Enim dices quantum (occupatum hoc a Bothio in *ephem. antiq. Darmstad. a. 1841 p. 1062*), v. 154 hoc quom fit, ibi non recte, v. 253 unde ei esse censes, v. 300 eis demunerarier (qua in correctione praeiverat Guyetus), v. 402 uidi esse habitum, diu etiam turbas dabit, v. 405 CL. ante Antiphila reponi iussit, v. 411 primo ex me; aliae quas non recepi olim in commentario critico adferentur. deinde cum de nomine illo mulieris quod Andriae v. 945 a libris foedissimo mendo Pasibula traditum est, Georgium Bezenbergerum et Carolum Keilium, alterum coram per iucundissimam meam mansionem Dresdensensem, per litteras alterum consuluissem, uterque miro consensu mihi proposuit id quod recepi Pasiphila, quod nomen Terentius ni mirum scripsit Pasipila. denique *Heauton timorumen* post v. 289 unum versum incuria librariorum excidisse Rudolphus Dietschius mihi significavit.

Dabam Francofurti ad Moenum mense Aprili anni MDCCCLVII.

DISCREPANTIA SCRIPTURAE BENTLEIANAE.

Andriae v. 8 aduortite 11 dissimili sunt argu-
mento, ét 13 ex Perinthia hic 40 Sr. haut muto.
So. factum gaudeo 51 sq. éx ephebis, Sósia, ac | Li-
bera uiuenda fuit potestas, (nam 54 Dum eum aétas
cohibebant 60 id ego arbitrator 74 Primum
86 sq. Clíniam aut | Nicératum dicébant: nam 95 iam
habere 99 fama hac 104 Fere 112 mihi hic
116 suspicans etiam quid id est 119 Forma bona.
So. fortasse 123 ac] et 126 Haec illae 143 de-
derit qui 161 pedibus 171 sequar 188 siui
213 Si sénserit, perii, aút quam 214 Qua iúre qua me
iniúria 225 Mi quidem non fit uérisimile; at ípsis com-
mentúm placet *sine uncis* 226 sq. ad forum, ut | Con-
uéniam Pamphilúm, ne de hac re páter 228 Audio,
Archylis 231 adduci? 235 turbae tristitia 236
Hócinest factu humánum 237 Quid illud 241 Quid
Chremes? 242 is mutauit uidet. 243 Ita obstinate
253 Tántam rem 254 Mi aput 255 A'bi domum
ac] et 256 sq. próloqui? aut | Úllam causam, sál-
tem ineptam 258 Quód si ego scissem id prius, quid
facерem, sí quis nunc me intéroget 260 diuorsae
264 quorsus 265 Séd nunc peropust, aút 277 adeóne
278 Adeóne porro ingrátum, inhumanúm, ferum?
283 sunt in animo dicta 289 Quod te égo per dextram
hanc óro et per geniúm tuum 296 fidei 302 Ei]
uae 305 quoniam] quando 307 ex córde eiicias
310 aliter censeas 315 quid ni? nihil ut ímpetres
316 duxerit? 332 adipiscier 333 Rédduxti . . aút
tute aut 335 qui mihi 339 quo in 343 quaeram?
quo nunc 345 euge 350 atque 352 tibi uxorem
Scio] scies 353 me modoprehendit dari
356 escendo in quendam ibi 357 nusquam es: ibi

forte 368 conspexi 369 in cenam obolo 372 ne-
 cesse 377 *et 378 ordine inverso* 382 quámobrem eam
 oppido eíciat. PA. eiciat? DA. ác cito *post v.* 395 *signum*
lacunae deest 398 Aliam 402 desertum iri 404
 aut quid] quidue 413 obseruarem 423 DA. Sum ue-
 rus? BY. erus 427 sibi esse bene mauelle quam
 428 Ego cum illam 437 Nil] ego? nil 439 Proptér
 hospítai huiúsce consuetúdinem 442 ípsus eam rem récta
 reputauít 447 uisust ésse aliquantillúm 448 rem *om.*
 451 drachmis 457 Quid hóc est reii? quíd hic
 459 ut dixisti 478 Hícine me si inparátum 479 mihi]
 me 481 Archylis 483 fac istaec lauét: post deínde
 488 huic est ueritus 490 opus facto esset 499
 siet renuntiatum 500 Min quicquam? 503 pernosti
 me 504 Ego nón te? DA. set, si quíd narrare 516
sine uncis: ní fit, tu púerum ut uideas, ní 517 quom]
 ubi 521 da mihi 525 Atque haut scio 527 ipse
 Chremen 529 Quando alias 532 ipsum Chre-
 men 534 *sq.* hodie filiam | Meam núbere tuo 536
 Ausculta: paucis quod tu 538 te ego deos
 Chreme 540 gnatam tuam 550 Chreme 555 *sq.* in-
 tegratio. SI. hem, | Id 560 consuetudine et 561 Chreme
 565 scias 571 inuenias 573 intercludier 574
 Chreme 582 sum abs te, Daue, ne 589 ego quiui
 591 periimus 592 audiam 596 córrigere mi gná-
 tum 603 *sq.* Pamphilo. hem | Astutias: 606 me nunc
 607 hodie. perii. atque 610 inultum id numquam
 a me auferet 611 fore me, núnc si hoc deuitó malum
 613 qua fiducia 614 DA. nec quid me, atque
 615 producam 616 quid agis? 624 sinit] monet
 629 *sq.* immó id est génus hominum péssumum, in | Dé-
 negandó 631 tempus 633 *sine uncis*: cogit] prèmit
 635—638 Quís tu homo es? quís mihi es? cúr ego
 meám tibi? heus, | Próxumus súm egomet mí. attamen
 ubí fides | Sí roges, ní pudent híc, ubi opust: illic ubi
 | Níl opust, ibí perentur. 640 atque 641 Multum:]
 Nil? 644 PA. Quid ita tandem? CH. etiám me dictis
 dúcere istis póstulas? 647 solidum uisumst 650 hic

suis consiliis mihi confécit 651 mirum 655 quo tu
 659 Nondum étiam scis. CH. Scio équidem ducturum
 ésse te. 663 sq. PA. Dauos. CH. Dáuos? quamobrem?
 PA. néscio: | Nisi mihi deos fuisse 665 est hoc
 DA. factum est. 668 quidni hoc consilium 672 iam
 ad salutem posse 682 DA. sét concrepuit hinc 683
 nuncne 686 opportúne te mihi óffers. 694 tibi om.
 700 hae 702 sq. CH. fórti's; | Si quíd conere.
 705 mi hic 712 ad me uenias 715 facto est opus.
 MY. matura. 717 deputabam 718 amatorem] tutorem
 727 tute id 729 adposuisse 730 unde] te
 736 opust 742 adposuisti 745 turbae aput forumst?
 quid illic 749 me qui 752 sq. uerbum unum mihi,
 | Praetereaquam quod 754 Quin dicis undest cláre.
 MY. a nobis. DA. áttate: 762 dico ego 763 adpo-
 suisti 765 DA. hem, quid? Pámphili? 766 nempe
 has fugi 781 MY. eho, obsecro 783 Chreme 794
 Hilum 797 sese] sibi diuitias 798 honeste in pa-
 tria 803 pol quidem 809 enim] eĩ 813 esse ali-
 quem 814 Grandiuscula 819 nolo me 823 Chreme
 828 homini ut 830 ut om. 838 ancillam iurgantem
 840 futurum 841 ac] ut 842 En] hem 846
 Chreme 849 responde 850 Mihi? 854 Chreme
 861 sublimem hunc intro potes 867 quid erum
 868 Chreme 878 Vide num] Numnam 886 quid
 ego me autem excrucio? 894 sq. egon aúdiam? quid
 ego aúdiam, | Chreme? CH. át tamen dicát sine. SI. age
 902 Chreme 906 is certe Chreme 917 Chre-
 me 920 perget 928 nómen tam cito? PA. Phánia.
 CH. hem, 930 sese aibat Chreme 935 hinc bel-
 lum 936 híc relinquere uéritus est. postílla 939 tuam
 inueniri] ciuem inuentam 944 egomet 945 Chremé,
 quod quaeris, Pásibula. 946 Chreme 950 Nisi sí-
 quid 955 Haud] at 956 mature 957 sq. áliquis
 forsán mé putet | Nón putare hoc liquet 963 mal-
 lem 965 DA. Pámphilus ubinamst? PA. híc est, Daue.
 DA. quís homost? PA. ego sum Pámphilus: 967 sim
 ego nactus 968 ego tibi quod 973 est] es dili-

gunt 977 illum me] nos illum 978 me. intus ápu
 Glycerium núnc est. tu, Daue 979 Propere adcerse
 981 CANTOR om. *Qui sequitur alter exitus Andriae, de
 eo extat dissertatio Ritschelii parergon vol. I p. 583 sqq. inserta:
 qua cum haec scaena et Andriae et antiquitati vindicata sit (po-
 terat Ritscheliu p. 585 Donati et Eugraphii memoriae addere
 C. Sulpiciu Apollinarem, qui quod periochae v. 12 scripsit
 aliam dat Charino coniugem, non fecisset opinor, nisi hos
 versiculos ante oculos habuisset), non dubitavi eam ipsi fabulae
 subiungere. infra apposui discrepantiam scripturae Ritschelii-*
 nae 983 Dedi operam 985 uita [nunc] sors 990
 Nón [iuberet] áliquam partem suí traduci ad liberos?
 992 atque] et 993 omnium carissime

Eunuchi v. 1 studeant 5 existimarit 7 sq. male,
 ex | Graecis 9 Item ut Menandri 17 nunc quae
 22 adessent 25 esse nempe, Plauti ueterem
 31 se hic non 33 ab aliis] fabulas 35 huic uti] uti
 aliis 36 currentis seruos 41 dictum sit 44 cum]
 et cum 56 etiam hoc cogita 58 eam] eam rem
 65 illam? quae illum? quae me? quae non? 67 illa om.
 mehercle 68 misera 79 ecca 87 Quid hic
 stábas? cur non récta introibas? 104 falsum audierim
 ac fictum 105 perpluo 106 taceri 119 quicum
 129 PH. Neque hoc tacebit 145 cupiam 148
 amicum] notum 159 Ego excludor 163 num tibi
 164 intercludier 169 pro ambobus uiginti 173
 posse fieri 193 Noctes diesque 197 paruam hic ha-
 beat mihi 205 is se hodie 212 quin factum 214
 et istum 215 PA. ah 217 offirmare et 221 Abi]
 ah 222 est haec 223 illa 242 Quí color, qui ní-
 tor 255 aduenimus 256 cuppediarii 260 honore,
 et 261 ibi sine uncis 263 habént discipuli 264
 item ut 267 †Thaidis] opperiri 268 hiee 269
 hiee 274 animi es 282 patet foris haec 284 fo-
 rem 285 istanc 286 Etiam nunc hic eho sine
 uncis relictus 290 qui] quid 294 qua insistam
 uia 300 dicas 302 deaeque] deae omnes est] sit

309 utilitatem in ea re faciam 312 Siue adeo
 316 Tamenétsi bona natúra est iunceas 319 [PA.
 Flos ipse. CH.] Hanc tú 322 qua rátióne illam amísti?
 328 Nostine? 341 dicit] loquitur 345 data do-
 nost 349 nóstin quaeso díe mihi, aut 355 Immo
 enim si dono huic 363 adiutabo 372 illis
 tu *om.* 375 aetate ipse es 376 Díxti pulchre: núm-
 quam 384 despícatu 386 An pótius par atque aé-
 quum est, pater ut á me 388 faciam 389 CH. iubeo,
 cogo, atque 390 defugiam 394 huc 400 qui sal
 habet 402 uerum 409 hominumst 416 Pulchre
 mehercle 422 milies iam audiui 425 Ínritare. quíd
 agis, homini inquam 428 Tuum obsecro ne hoc 443
 Cantum, tu, prouocemus 445 pro] tu 453 tute me-
 lius quanto] aut melius tute 460 Abdómini hunc na-
 tum dícas. 468 nostris 472 accede huc. hem 474
 honestus est 485 tum si 489 infra esse 493 pos-
 tea 496 simia es 498 in mentem cum 501 forte
 huc Chremes 506 Domi ut sitis 509 ab ea astute
 uideo 511 cum ea 514 erat tum 519 Sunio
 522 ecquid habuisset 525 ut est 529 quid uolt
 538 deduc 539 coiimus 545 set quísnam a Thaide
 éxit? 550 hóc mihi licet? pró supreme Iúppiter!
 559 *sq.* Quid est, quod laetus és? quid tibi uis? sátine
 sanu's? quíd me aspectas? | Quid díces? CH. o festús dies!
 o méus amicus! sálue: 561 Nemo ómniumst, quem ego
 núnc magis uidére cuperem 562 sit oro] obsecro
 565 eius quid ego 566 me ipse 569 frater fuerat
 572 cum eo] cum illo 573 ut ex ea re tandem
 574 quicum 584 ibi] ubi 588 in pretium conuertisse,
 et per alienas 589 clanculum: per pluuiam 591 non
 fécerim? ego uero illud fecerim ác lubens 593 eam in
 lectum illae conlocárunt 595 et uentulum 604 CH.
 quid tum? quid 606 qui adsimulabar 610 exulo
 domo 611 patrem 617 Nám postquam iste aduéne-
 rat aduléscens 622 Ínuitatust. mánsit. ilico] occipit
 623 putans 624 *sq.* Uóluit facere cónta huic aegre:
 heus, inquit, puer, i, Pámphilam | Ádcerse, ut deléctet

626 tendere inde 634 me uero 635 uenio
 644 ausum? perii. PH. hoc 653 Rógan? eunuchum
 654 quam erae dederat dono ais *pro* ais 655 mihi
 qui 657 *sq.* nescio: hoc | Quod fecit 662 illic] hinc
 ille 665 audieram mulierum esse eos 670 Illuc
 674 o factum 684 tibi] eo 689 Colore stellionino
 690 emerim 693 natus annos 697 Meus fráterne?
 699 *sq.* Do. Non. PH. únde fratrem méum esse sci-
 bas? Do. Pármeno (*ceteris omissis*) 701 is mi hanc dedit
 uestem. 706 etiam nunc paulum 710 Etiam nunc
 credes 711 ni tu credis 712 rursus hodie ego
 715 *sq.* PH. i intro. Do. eoí eĩ. | PH. Álio pacto ho-
 néste quomodo hinc abscedam néscio: 717 Actumst si-
 quidem. tu ludificabere? 718 technam 719 pol
 724 Chremen 728 esse pulchre. 730 Chreme
 731 certe 733 multo me anteuenit anne 739
 esse *om.* 740 Atqui si illam dígitto attigerit 742 enim
om. 743 te ipsum expeto 750 tibi ita ut] ita uti
 751 Chreme 765 Chreme 769 ut dicas 775
 cornu 785 qui tibi nunc uir uidetur esse, hic 789
 arma 793 hosce 795 TH. et THR. *om.* 796 ui *om.*
 803 ego caput tuum hodie 804 tibi uis 810 Sa-
 tis tibi est? hoc tú ais 811 redimus 826 ad nos?]
 ad me, aut 832 commisi 836 comprehéndi 839
 tum autem] TH. non. PY. tum 848 *sq.* haereo. | Quid
 faciam? 856 quiddam] quid 858 meam conseruam
 credidi 859 *sq.* ínnolem in | Capillum. monstrum; etiam
 869 non] ne 870 atque] itaque 871 hoc mi
 873 quapiam et 874 Malo ex principio 880 ego sum
 ingenio 883 ab istoc tibi 886 fidei 894 uisne
 898 fidei 900 perspexi eius mihi uidere 901
 non pol credo 912 *sq.* moue uero ocus | Te, nutrix
 920 excruciem meo 922 exeo 926 difficillimum
 et 927 a meretrice 928 Quo amabat 926 suo *om.*
 940 saluti est 942 in *om.* 952 eius] eĩ 956
 Atque] et 960 umquam pro moechno 976 aduenisse
 gaudeo 978 quód tu trepidas salue 985 *sq.*
 Chaérea. LA. hem, | Quid? ámat? an iam scit 991 ad

Thaidem huc deductus 998 necessum 1001 aliquid
 aegre] insigne aliquid 1007 uis tibi] tibi est 1010
 praebueris ludos 1011 et] ac 1012 ea *sine uncis*
 1021 stulte, qui 1022 eundem] patri exempla in te
 1026 est] ais 1033 contigerint 1039 se patri
 1045 qui id ausus sum 1052 *sq.* familiae. PH. hui, ;
 Mihi 1058 tua mihi 1062 te ergo in his 1066
 ago] erit 1069 uehementer uolo 1070 faciam 1073
 CH. Recipiundum? 1079 bardus 1082 prorsum
 1084 hoc *om.* 1085 uoluo 1091 fecistis 1092 omnes
 amarint 1094 CANTOR *om.*

Heauton timorumen v. 6 Simplex . . duplici *sine*
uncis 18 id esse factum 19 factum iri 23 se appli-
 casse hunc 26 omnis uos oratos 54 quom] quod
 55 rei 57 ego esse in aliqua parte 63 eo *om.*
 agrum in his 65 non pluris 69 facere denique.
 72 Enim dices] At enim me 75 Chreme 76 ea
 quae nihil ad te 82 laboris 83 tantum meruisti?
 ME. oieï 90 uaciuom 94 Chreme 97 perditel]
 uirginem 109 nimio ex 115 Putauit me et aetate
 et beneuolentia 117 Chreme 118 clam me est pro-
 fectus: 123 Conturbato 131 sed] qui 135 dignum
 quouis 145 Aedis mercede. 148 Chreme 154 hoc
 quod fit, ubi 158 maxumumst 161 si est commo-
 dum 169 Monere oportet me 176 hic *om.* 183
 mihi cum eo iam inde usque a pueritia 186 obiicerem
 ei domi 187 Atque etiam nunc satis tempori est
 192 crederest 194 diuitias 195 illius 199 Illene?
 set repprimam me 204 insimulant 209 consimilia.
 hoc 211 nobis cenae quid 214 nos iam a 216
 ei *om.* 219 meus 222 haut 225 *sq.* sat agitat,
 tamen | Habet bene et pudice eductam, ignaram artis me-
 retriciae 227 inpotens] petax 231 Uenisset 232
 multa, opinionem hanc 237 scias quid rei siet 238
 hic adesset aderit 242 sic est: uerum 244 uideo]
 uiuo 245 SY. Minime 250 Propere 253 ei *om.*
 258 Antiphila, te, 271 mortem: ex ipsa in itinere

hoc, alterae 276 aperit 277 intro coniecit 282
 tum res dedit 289 esse expolitam] interpolatam
lacunae signum deest 290 Capillus sparsus, promissus,
 circum caput 299 Cum tam neclegitur eius internuntia
 300 iisdem, munerarier 307 scias fieri tuo
 314 magnum et memorabile 317 illa si sinis dico
 327 consilium hoc quod 331 alid fiet 335
 deducetur 338 si iste est metus, quod ambo confite-
 amini 345 datur] Di dant 352 inlex 359 res re-
 diit iam 360 necessum 365 nam miserum quendam
 offendi ibi militem 374 tutemet 379 salutare 380
 o hominem 382 Id cum studuisti, isti formae 388
 bonis 390 inmutata est 391 Nisi prospectum interea
 a nobis est 402 uidi, partes diu etiam duras dabit
 405 CL. om. quem uides? CL. salue anime mi.
 406 AN. O mi expectate Clinia, salue. CL. ut uales?
 407 aduenisse 411 primum 420 miseriam
 429 de gnató meo audisti, Chreme? 430 aput me hic
 domi 436 Chreme 440 utramque in 464 quod
 lubet 471 Technis 481 Quantam eí fenestram
 484 sq. [Quodcumque inciderit in mentem, uolet: neque
 id | Putabit prauom an rectum sit, quod petet.] 489
 minitabitur 490 uerum 493 oro idem Chreme
 498 Paulum hoc negoti 500 ac sine uncis 511 nos
 inter nos consentire 515 Ille Cliniai seruus 518
 Chreme 521 commoda et 522 CH. sane idem uisa
 est mihi. 523 SY. Et quidem hercle forma 527
 nostin diuitiis 540 Huic iam mansisset 544 Abi-
 gat 556 Chreme 558 quod 573 prohibet facere
 574 De me ego facio 578 atque utcumque, ubi-
 cumque opus est 579 istic 583 Nonne accedam
 585 Chreme 586 lubet 589 qui istinc me extrudas
 590 pol om. 591 Chreme 593 hic tibi] tibi istic
 600 inceptet 601 Hic; huic drachumarum argenti
 haec 604 eam quae 605 ut id illa illi 606
 Post datum iri mille numum praes sit. CH. et praes sit
 quidem? SY. hui, 609 inesse in ea] esse in ea re
 611 SY. quid ais? optata 612 Non est opus? 620

timeo] metuo 631 at rogitas? Chreme 632 id
quidem 638 quid uoluisti? 639 illi anui 642 il-
lisce 644 Chreme 645 Quánto tu me es ánnis gra-
uor, tánto es ignoscéntior: 646 stultitiaé iustitia túa
649 eloquere 653 hic is 655 Ch. Quid ea nar-
rat? 658 ut *om.* 662 mulieri Philtere 665
Chreme 668 haut permultum 670 aliqua 676
quid, si sic? tantúndem ago. 677 euge 689 res, est
uidendum, 691 sicíne mi interloquére? 694 agis]
ages 697 Senex] Noster 702 narrare 707 prodís
708 *sine uncis* 724 est pollicitus 726 certo
727 Renuntiabit 734 Quid haec coéptat? 739 trans-
eundum núnc tibi ad Menedémum est 747 haut scit
753 [Ita . . filius.] 755 Cotidiano 758 optabam]
exopto 769 Se eam tráduxisse 770 immo sic satis.
771 quid super fallaciae est 772 Se deinde dicit
776 prorsus 780 Nam quámobrem? 781 in per-
petuom] serio 782 meumst 786 iusseras 787
Chreme 788 quam] cum 790 aliquid] aliud 793
Illuc confugies 795 uere illud, Chreme 800 eum]
hunc 806 Quam 810 *sq.* quidem omnes dí deae
quantúmst, Syre, | Cum túo isto inuento 816 Ne me
ístuc prius ex te 818 Quid igitur tibi uis dicam? adisti
míhi manum: 819 liceat 823 Quod eĩ és pollicitus.
825 fórtunatus hómo sum 829 hic est] nunc 838
adposcet 842 me nunc 844 Chreme 848 quid
hominis és. Me. quid? Ch. iamne 851 Chreme 857
Datum iri. 859 Chreme 862 Chreme 870 uti] ut
ut 877 dictae in stultum 879 O'he, iam desiné deos
883 Quós ais homines céssare? Ch. ehem, per tém-
pus, Menedeme, áduenis? 885 ocepit 893 Spónsaé
aurum, uéstem, ancillas 894 qui non? Chreme
895 conficerentur 912 animo comi esse et 915 De-
rides? merito. ut míhi 917 Nisi si éssem 923 potis
esse] posse te 924 quod tu me fecisse aibas 925
patrem esse] esse patrem ut 930 illius 931 illic
uere 932 Quod incómmodi tibi in hác re 935 rogo]
uolo 936 Quod mauis 937 filiae 938 Chreme

941 est ópus 947 mitte ac sine 950 Sét Syrum.
 ME. quid eum? CH. égo, si uiuo, eum ádeo 951 Ádeo
 pexum, usque út 956 factum] facinus 966 proxu-
 mós, tibi qui erant: eís 973 istaec prauitas 978
 quid, Syre? SX. únde mi peterém cibum: 979 Ita nós
 abalienáuit 989 inuenta, inuénta uero est caúsa
 990 hoc tam esse 993 ego] ergo 994 palam: aut,
 997 sq. námque adulescens quam ín minima spe sítus erit,
 | Tam difficillumé 999 haut scio 1001 me ábripi
 hinc: nunc ád 1007 mi aduorsatrix fueris 1008 si
 iam rogitem hoc faciam] id facias 1010 redit ad
 integrum eadem orátio 1012 postulo: iam 1014 sq
 CH. áin tu? So. certe síc erit. | CH. Cónfitere. Só. au
 óbsecro, istuc nóstris inimicís siet. 1018 quo magis
sine uncino 1019 Id *om.* 1020 ex té esse natum: nam
 tui *sine uncino* 1021 quín id itidem sít tibi 1025 uos-
 tra] tua 127 peto et uolo 1030 ut ex me atque ex
 hoc 1040 ut *om.* 1041 Non mihi] Ten mi 1043
 quam ego nunc 1044 capiam] incipiam 1049 Chreme
 1051 id *om.* 1052 te, Chreme 1054 si id facit
 1056 ME. ad me recipio 1058 ME. faciet omnia. So.
 haec 1066 Satis placet] Perplacet 1067 CANTOR *om.*

Phormionis v. 4 ante hic 6 scripsit] fecit
 9 olim cum stetit 15 *desunt unci* 21 sibi esse id
 22 iam] tum 23 non facit?] fecerit. 25 Epidi-
 cazomenen 26 Graecé, Latine hic Phórmionem nómi-
 nat: 42 diuitioribus 48 alio autem 52 em 57
 metu et 63 Chremen 64 Nostine? 76 Senibus
 77 namque 89 Tonstrina 94 uisa est 114
 facere ait 138 places 146 immó nihil 154 ubi
 eíus aduenti uénit in mentem 155 eum *sine uncis*
 166 ceterum 167 hac ex 170 unum hoc desit
 175 Retinére, amare, an mittere 176 mi ius sit amit-
 tendi 178 mihi nunc 179 nisi áliquod iam consi-
 lium celere répereris: 180 te] in me *inter v. 182 et*
 183 *legitur Andriae v. 208 cancellis saeptus* 187 Eheú
 190 conrasissem protinam conicerem 192 uia

193—196 malum. PH. ah. | Sánun es? GE. domum ire per-
 gam: ibi plúrimumst. PH. reuocémus hominem. AN. stá
 ilico. GE. hem, | Sátis pro imperio quísqvis. es. AN. Geta.
 GE. ipse est, quem uolui óbuam. 210 em 211 Sá-
 tin est sic? GE. non. AN. quíd si sic? GE. propémodum.
 AN. quid si sic? GE. sat est: 217 Mane ínquam. AN.
 egomet me 229 in subsidiis 235 GE. atqui reperi
 iam: 238 Etiam idne GE. illud durum. PH. ego
 247 incredibile 249 habendum 255 aduenire re-
 sponde hoc 265 Unum cum noris 266 Cum in nóxia
 hic est, ille ad defendéndum adest: 267 praesto hic
 est 284 illic] ibi 288 hic 294 Addo istuc
 295 seruus 305 meritast 307 istunc 315 aduen-
 tum] conspectum 321 mihi sunt corde 324 amicus
 330 tenditur 331 tenditur 332 in istis opera 341
 fit, tibi 350 hoc age 356 Stilphonem *et hic versus*
caret uncis 360 etiamne ultro 378 expeto 385 DE.
 maxume. quid 389 Stilpho 390 Stilphost Stil-
 phonem 404 de eadem causa iterum 410 Dotem
 411 est om. 415 cuius turpe in sese 426 tute
 idem 447 Cratinus, censeo 449 DE. Te. CRA. om.
 451 aequom esse ac bonum 461 de hac re dede-
 rit 469 potiretur 474 Num pátri quid subolet?
 speíi 476 ut aliis 480 Vt] id 481 uelle sese
 482 Quántus metus est míhi, uenire huc 483 eius per
 unam] de eius una sententia 484 ubinamst?
 485 sq. Dorio, audi 487 quid 491 néquid. GE. suo
 capítí fuat. 492 Nón mihi 499 imprudentem 502
 Néque, Antipho 503 Tum hóc esse mi 511 meo]
 suo 514 siet 515 Do. Óptume. AN. haut longúmst
 quod orat, Dório: exorét sine 516 boni] bene 524
 Quoad dares 528 Sicine hunc decipis hic, Antipho
 533 prior ad dandum qui est 535 hic si] si hinc
 537 adiurit 542 Ítan ais? 544 crucem] malum
 549 Quín igitur 553 opis siquid 555 Quaéro.
 saluos ést, ut opinor: uérum 557 opus est tibi] est
 opus eloquere 559 Aufer te hinc] auferte 561
 et feret 566 in itinere: modo te hinc 567 Chreme

577 Chreme 590 id quod póllicitus sum 597 Phae-
 driaï ostenderet 598 sese] se esse 600 quis] qui
 609 Chreme 613 Chreme 619 temptarem prius sen-
 tentiam 621 Uidemus, inter nos haec 622 compo-
 nantur 633 inquam, hic: eho, quid 634 erus ut
 641 Ch. perge 642 De. cedo 645 adeo eii 650
 iam a principio 652 incommodi 662 Ob decem mnas
 664 petito illasce 665 ancillast: tum autem
 667 His rébus alias pône sane, inquit, decem. 686 mi
 quidem res redit 687 omnes, di deae, superi, inferi
 699 contra iam: si 710 Negóti nihil incípere causa
 est sántica. *sine lacunae signo* 715 et om. 716 mature
 721 ipsi qui 722 níl degressos: quántum is uolue-
 rit dari 724 facere, fáma si id non ádprobat 725
 quoque *sine uncis* uoluntate haec 726 congruet
 727 ubi ego illas núnc iam reperíre 728 sq. misera
 inuéniam, quo consília haec referam, atque | Únde mi
 auxiliúm petam? 730 indigne 737 Qui éius pater
 est. Ch. ádeo? an maneo, 740 Stilpho 749 sunt om.
 750 hac om. 753 Em, istic] isti inquam 754
 uxores? So. au, obsecro, únam 759 Quicum atque
 út uolebam filiam locátam 761 [Sine cura maxima,
 sua fecit.] 764 hominés 765 intus cétera audié-
 mus. 766 malis 772 illi rem gessérimus 774
 Etiam idne haut scio 776 huc eius 780 haesitas
 luto soluis 781 Geta om. in diem malum
 783 Phormionem aut Luius] Naustratam neque eius
 790 bina quaeso? 791 multo talenta bina] tamen duo
 talenta 794 né adulescens múlter te fatiget 797
 Chreme 803 uide] caue 806 miror qui hoc siet
 819 nostri hoc 827 habendi 828 Rogem, quód con-
 ueniundí patris me témpus capere iúbeat. *sine uncis*
 830 propria ea Phaedria ut 835 uti fugitet patrem
 842 Quám desubito ero 846 quid hic 848 nouom aut
 mirumst 849 Périgin? hercle númquam hodie odio tú
 me 858 em 859 domum] ad Chremem 874 utn'
 haec 877 inaudiui 880 éius habendi sé dare 896
post v. 905 legitur 901 causa. ita hercle crédidi. 902

an ueremini 906 Idque adeo aduenio 911 rumor po-
 puli, inquit, si id 915 Satis pól superbe 930 In'
 hinc malam rem 931 etiamnum 933 daretur] data
 esset 936 Immo uéro 949 púerili senténtia 951
 ratum erat 953 nemini, id certo 955 tantum hoc
 958 peccatum tuum hoc esse 959 celare id 960
 Chreme 963 atattat 966 Chreme 968 astute.
 973 nunc] mihi 976 caret uncis 978 deportarier
 980 agam ex illo prorsus nesciam 982 Adsequere ac
 retine 983 solus nequeo: accurre huc. 984 Chreme
 985 Sic] itan 989 exculpe 991 Quis] qui
 995 quid ergo est quod 1000 ego quod 1001 eho
 1002 dicis 1004 quid agis? 1008 miserandum]
 indignum 1011 cum hoc ipso] me cum isto 1012
 Haéc illae erant 1020 tua sunt fácta, aequo animo et
 hóc 1022 id om. 1023 Nón iam . . facit? 1024
 magis nunc 1028 eum tali 1038 per fallacias ab isto
 1047 Sátin tibi est, Chreme? CH. immo 1048 tú
 tibi nomen díe quod est? PH. min? Phórmio: 1055
 CANTOR om.

Hecyrae v. 1 Hecyra ést huic nomen fábulai:

post v. 7 Sed cum stellulis deest ALTER PROLOGUS.

14 his 23 arte ab musica 24 scriptorem 34 sine
 uncis accedens 49 et 51 sine uncis 56 alias
 58 paucis 59 euenisse 62 uxorem ducturum 64
 ne te cuiusquam 67 quisquam illorum 73 te cap-
 tent] captent té illi 84 Philótis, dic mi ubi te 97
 modo quae 101 haec 105 palam. 118 Seném sese
 autem esse unicum 133 ferre hoc 134 faxint
 cum isto] cum tuo istoc 140 neque 156 ab om.
 157 Quid interea? 159 magis et] et multo 163 sine
 uncis Ad amússim ambarum 164 esse ingenio] at-
 que ingenuae 168 iniuria 172 ad hos ea rediit
 174 Reliquit hic cum matre 175 abdit sese 177 primo
 hos 178 conuenibat 186 tum om. 187 accersit
 199 Utn' omnes 201 [Itaque omnis suas om.
 nurus.] 202 esse aduorsas] aduorsari 204 si ulla

sit magistra, 205 *sq.* hem, tu néscias. | So. Ita mé d
 bene ament 213 imprudentia 218 ut uos domi mihi
 eritis 225 *et* 226 *inverso ordine* 234 detriménti nil
 fieri 238 tum esse aibant 246 hoc *om.* 247 etsi]
 et 249 magis rem in uostram et nostram id esset
 250 esse te potestate 252 perpetem 254 aut pur-
 gando uobis] tibi aut purgádo 259 quam ego *om.*
 260 magni facere 261 clam te est laturum grauiter
 262 hanc prius quam ille huc redeat 276 uir nunc
 281 plura ego acerba credo esse 283 eram ego
 hui] ah 286 omnibus nobis 295 *et* 296 *inverso ordine*
 296 est scitu 297 illim] hinc in eo 299 Tur
 aut matrem 303 in ullo] nullo 306 Aut quidem
 hércle sí uis ueram uérba ad rationem éxigi 310
 quam] quas 326 in té ullum 332 introiisse 339
 excludére? 347 mi rediit 349 Philumenam 351
 interuenerint 352 tristis. 360 ueniant] redeant
 366 uxorem esse 367 ilico omnes simul 368 quod
 derepente 374 celare 389 te erga sensi 392
 neque conscius 393 concubuisse eam mensibus
 406 perpetua 408 Quo ego eum eodem huic 412
 eíus hic crebro exaúdiat 430 et quidem te exspectans
 437 Immo quód constitui me hódie 441 Lentiginosa
 facie 452 causae quid 457 Et adeo 462 huc una
 plus sententia 475 in me nunc 477 esse indignam
 sese 478 huiusque] quaeque eius 479 compóni pacto
 pótis inter eas grátias 483 res postputasse te omnis
 485 Quid ego íra impulsus núnc in illam iníquos sim?
 500 Itan is nunc putat? 505 iam *om.* 521
 exire ad me 522 se eduxit 523 Átque eccam uideo.
 quíd ais 527 tacen 530 celari 531 tempore
 535 culpam hanc 538 filiam tuam pósse te nuptám pati
 541 quam tú illum sciui habére amicam 543 Nam
 id ómnibus innatum. 544 nil cessauisti eadem esse
 548 esset nostro ex usu 557 abi, eum solum 559
 ego *om.* 561 fuerat ea par 562 te ausam facere
 haec (*om.* esse) 568 iracundo 571 quíus] cui
 573 ei tum quicquam est posset 577 tibi me esse

suspectam 586 esse *sine uncis* 601 sim 605 da
 mi hanc ueniam, redduc illam. PA. uae 607 Quém
 cum istoc sermónem habueris, prócul hic astans 608
 Istuc 609 Quód sit faciundúm fortasse póst, idem hoc
 nunc si féceris. (*sine uncis*) 618 refert níhil illae
 623 iratus edepol sum 633 Lache 634 turbet
 uelit 643 tibi *om.* 647 Non míhi dolet quam
 tibi, Lache 659 Neque arbitrer (*sine interclusionis*
signis) 663 qui] quia 664 Lache 666 et 667 or-
dine inverso 676 id] hoc 683 adducas 688 et 690
carent uncis 709 mea *om.* 719 curre, puer, ad
 722 itidemque Lache 726 uero abi 732 Lache.
 LA. edepol credo 735 quaesti mi óbsiet 738 res
 omnis 739 si id nunc facis 743 Sét quid 744
 Síne dum: 745 Máne quod te uólui uxórem ha-
 bet 747 istac 750 Álid si scirem 751 Lache
 756 quaestu hoc 759 eum *om.* 762 etiam hoc credidi
 763 quam] cum 765 Áliter si: set répprimam me
 766 qualis sim amicus 768 Defieri opus sit]
 est 769 Set tú cum satura atque ébria es, et púer ut
 satur sit fácito. 770 nutricem puero 780 sin item
 est gnatus 784 narras? quáne non tute ipse du-
 dum 787 i atque exple iis animum, ut credant 788
 his meum fore 791 *desunt unci* 793 me] uos 794
 míhi quod 795 ineam sine meo prosim 797 *sine*
uncis sé nobilitatem éx ea re náctam 798 Refert
 grátiam eii iungit 802 quisquam 803 dic dum
 quaeso, tun es 812 mi dederat 813 audiuerit
 826 postquam uideo (*sine virgula*) 827 suspectarier
 830 cognouit Myrrhina haec 834 nón uolunt aliae
 in rem est 840 eius *sine uncis* 842 pellicias 845
 dixit opinor 846 suum anulum 847 mihi te 849
 pro hoc te 852 Egon té qui 859 Ut uóluptati obi-
 tus, sérmo, adfatus tuús 861 nusquam 865 meo]
 iam 866 non] haut 869 occultum iri 876 et me
 ex 877 Immo uéro scio 880 CANTOR *om.*

Adelphon v. 4 de se ipse érit: uos eritis iúdice,

5 factum id 23 ei] hi partim 24 partim
stellulae desunt 29 et 30 *sine uncis* ibi] úbi 34 *sine*
uncis esse soli, sibi 37 *sq.* Aut úspiam ceciderit
 aut praefrégerit | Aliquid. uah, quemquamne hóminem in
 animo instituere, aut 40 *sq.* set ex fratre. is adeo |
 Dissímilis studio est. iam índe ab adulescéntia (*sine puncto*)
 55 *sq.* fállere, ita uti fít, patrem | Audébit, tanto
 70 cauet 82 *sq.* rogás me, ubi nobis Aéschínus
 | Siét, quid 95 Rei óperam dare, ruri ésse parcum
 96 factum simile 105 duces 121 *sq.* est, dis
 grátia, | Et únde 125 qui uerí sient 133 si istuc
 tibi 165 *sq.* iúsiurandum dábitur, te esse | indígnum
 iniuria hác 167 forem hoc nihil facis. 170 Cáue
 nunc iam 172 AÈ. em, serua. PAR. omítte 133 O
 fácinus miserándum! AÈ. geminabit nísi caues. SA. hei
 míseriam! 175 quid hoc reíi est? 179 meam magis
 licet 183 aequam esse 184 leno, es 188 fateor,
 pernícies communis 191 emisti, quae res tibi 208
 has egomet mecum 209 accipiat iam faxo 212 haec
 hodie] hodie quae 215 hódie ei usque 217 *sq.* paú-
 lulum atque | Aduléscenti esses mórigeratus 220 non
 scis inescare 231 est maxumum 232 omittam
 234 passus 235 nunc] hic 237 inceptare 250 non
 te esse usum 256 te nunc 258 alias 262 Quine
 ómnia sibi 263 amorem et peccátum in sese 264
 súpra pote. nam quíd 272 nos paene sero scisse et
 in eum 273 tibi nil 281 Sx. ehem, quid est?
 290 nusquam adfueris pepereris. 292 Nec ést quem
 293 Pol is 294 est miseriarum 295 natae
 299 quod si 312 est haec 313 Satís mi id habeam
 súplici: [dum illos ulciscar modo.] 316 Sublimem
 319 funderem 320 *sq.* Geta. GÈ. hem, | Quisquis
 ubinam es? 322 expeto 323 So. quid festinas
 325 Eloquere] loquere ergo 332 Qui sé sine hac iurá-
 bat 333 Qui se ín 335 prospice] consule 336
 Patiamur 337 proferendum hoc mi quidem non pla-
 cet 341 hanc] huic 346 ea *om.* hau] non
 347 quem ipse amiserat 348 mihi sum conscia 349

intercesse aut illa 350 potes 356 Una adfuisse
 358 etiam eum 362 Atque 375 dolo, atque 378
 Paulisper uenero 379 mi quidem non placent
 389 est dómi 392 Demea, ac 394 quantus quantus
 395 num *om.* illum tu tuum 398 *sq.* tun mihi?
 DE. sic sít modo, | Ut núnc 402 qui] quem 405
 istac] hac Ah] uah 411 est] erit 412 praecep-
 torumst plenus 421 ei] hi 422 o Demea 423 modo
 quae 433 ibis. 436 curo: unum illud 439 est *om.*
 448 Quid narras? 451 hac] hoc 452 eius] is
 453 adesset alicubi atque audiret haec 465 Simu-
 lum atque 475 grauida facta est; mensis • 480 ser-
 uolorum est 490 ius uos] uos uis 493 has *post*
v. 499 *sequitur male repetitus v. Phorm.* 461 505 fieri quae
 509 euadet 514 Si ita ést, facturus 522 Nimis
 misere 523 Ét illud nisi quia propest: | Quód si
 abesset 527 Rogábit me: ubi fuerím, quem ego hodie
 tóto 528 nusquam 534 quasi ouem] quam óuis est
 536 measne? 537 em 538 Patérne? SY. is ipsus.
 543 bóno animo 548 se primum ait 552 me in
 cellulam 554 hic quidem perdurare 557 mihi bone
 uir 559 em, quid 563 puerum modo 564 o Cte-
 siphó 569 inueniam] quaeram 574 sursus 577
 DE. Qua nam? SY. *om.* Illic 581 praeteríeris
 588 odiosus 600 fratrem esse: eius esse illam *stel-*
lulae desunt 602 illi iam animum relleuaris 603 tuo
 officio 604 ego quoque ibo 610 Discrúciór animi:
 | Hócine ex ínproisó mali mi óbiici 612 animus praé
 timore 613 nil sistere] consistere nil 614 hac me]
 me ex hac túrba, nescio: tánta nunc 616 *sq.* Né-
 que ea inmerito: Sóstrata credit, míhi me psaltriam hánc
 emisse: id | Ánus mi indicium fécit. 619 iámne 623
 me reprehendi 635 dixti 636 Facito 640 dicere]
 credere 644 istic rei fuit? MR. nil míhi 648 opiner
 666 illa] cum ea 667 haut scio 676 aduorsusne
 687 peccatum primum id 690 proloqui] dicere 693
 Quid credebas? 696 hanc *om.* animo es inquam
 697 nunc *sine uncis* 698 Quia] Nisi 700 eam . . Eam]

iam . . . Iam 704 deos potius 705 Quo uir 711 in-
 prudens faciam forte 712 sim 716 nec fabrica illi
 úlla erat: nec 720 o Micio 722 illius autem. DE.
 noua, | Capitalia. ah nescis 739 quasi si ludas
 746 Quid illa igitur facias? 753 DE. Probe. MI. *om.*
 tu] tute 754 o Demea 755 istanc uti decet
 766 illuc 769 hic sapientia 796 inter nos hoc
 814 gloriamque istanc tibi 822 quibus ex 826
 in illis esse 828 scire est 833 senectus adfert
 841 luci. MI. immó de nocte 842 te face 845 *sq.*
 uídero: atque | Illí fauillae 849 places 852 fortu-
 natus 855 fuat 860 Prope decurso omitto
 863 semper egit 877 Áge nunc iam experiámur porro
 cóntra 878 huc 882 orat] rogat 888 ipsa re
 913 sumptum admittet: multa: 921 hac 937 Insa-
 nis? 941 quasi si hoc non 942 grauare 947 Hé-
 gio hic est hís cognatus 952 non] nunc 954 sumus.
 955—957 oportet, Micio. | MI. Quíd istic? dabitur
 quídem, quando hic uolt. AE. mí pater. DE. nunc tú
 mihi, | Micio, es germánus pariter ánimo ac corpore. MI.
 gaúdeo. 959 ergo 967 hac] ista 988 Sét adsen-
 tando atque indulgendo 994 corrigere quem, óbsecun-
 dare 996 opus facto 997 CANTOR *om.*

P. TERENTI

C O M O E D I A E.

C. SVETONII TRANQVILLI

VITA P. TERENTII.

P. TERENTIVS Afer Carthagine natus seruiuit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter sed et mature manu missus est. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter finem secundi belli Punici et initium 5 tertii natus sit et mortuus: nec, si a Numidis aut Gaetulis captus sit, adduci Romam *ibique* uenire potuisse, nulló commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia 10 conciliatus existimatur: quod et ipsum Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse, quamuis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat et Porcius suspicionem de consuetudine per haec faciat:

Dúm lasciuiám nobilium et laúdes fucosás petit, 15

Dum Áfricani uocém diuinam ínhiat auidis aúribus,

Dúm se ad Furiúm cenare et Laélium pulchrúm putat,

Dúm se crébro in Albanúm rapi,

Dúm se ab his amári credit ób florem aetatis suae:

Póst sublatís rébus ad summam ínopiam redáctus est. 20

Ítaque e conspectu ómnium abiit Graéciam in terram últimam.

Mórtuost in Stýmphalo Arcadiae óppido: nil Públius

Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,

Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles faciillum:

Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam, 25

Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

- (2) Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad cenantem cum uenisset, dictus est initium quidem fabulae, quod erat contemp-
 5 paucos uero uersus inuitatus ut adcumberet cenasse una, deinde cetera percurrisse non sine magna Caecili admiratione. Et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat:

Sumétur ex his Hécyra sexta fábula.

- 10 Eunuchus quidem bis . . . acta est meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia, uidelicet octo milia nummum: propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri.

- Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Lae-
 15 lio et Scipione; eamque ipse auxit: numquam enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis

Hunc ádiutare adsídueque una scríbere:

Quod illí maledictum uémens *esse* exístumant,

- 20 Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,

Qui uóbis uniuórsis et populó placent:

Quorum ópera in bello, in ótio, in negócio

Suo quisque tempore úsust sine supérbia.

- Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat Laelio et Sci-
 25 pioni non ingratam esse hanc opinionem: quae tamen magis et usque ad posteriora tempora ualuit. C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus quae domi luserat ipse nomine illius in scenam detulit'. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano
 30 calendis Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne interPELLARETUR: serius tandem ingressum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret pronuntiasset uersus, qui sunt in Heautontimorumenos:

- 35 Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt.

- (4) Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc

adulescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule ludis *Megalensibus* initium fecerit fabularum dandarum, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuisse dicerentur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio 5 populus sit expertus.

Post editas comoedias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa euitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est neque 10 amplius rediit. De morte eius Volcatius sic tradit:

Sed ut Áfer sex populo édedit comoédias,

Iter hinc in Asiam fécit. nauim quóm semel

Conscéndit, uisus númquamst. sic uita uacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in * mari dicit cum 15 centum et octo fabulis conuersis a Menandro. Ceteri mortuum (5) esse in Arcadia Stymphali * sinu Leucadiae * tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fulvio Nobiliore consulibus, morbo inlicitum acri *ex* dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in nauí praemiserat, ac simul fabularum, quas nouas fecerat. 20 Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit: item hortulos uiginti iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. Quo magis miror Porcium scribere:

nil Públius

25

Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,

Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles facillume:

Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam,

Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert scribens 30 in Compitalibus:

Teréntio non símilem dices quémpiam.

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque et Atilio postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

35

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,

Conuersum expressumque Latina uoce Menandrum

In medium nobis sedatis uocibus ecfers
 Quicquid come loquens atque omnia dulcia dicens.

Item C. Caesar:

- Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
 5 Poneris et merito, puri sermonis amator.
 Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
 Comica ut aequato uirtus polleret honore
 Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres:
 Vnum hoc maceror et doleo tibi deesse, Terenti.

ADDITAMENTVM AELII DONATI.

Haec Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poëtas
 fuisse scribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius
 Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loqui-
 mur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in Actae-
 15 one ait:

Tuae quæ uocantur fábulæ cuiæne sunt?

Non hás qui iura Póplius dabat *géntibus*

Honóre summo adféctus fecit fábulas?

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio
 20 et Hecyra: quattuor reliquae a Menandro. Ex quibus magno
 successu et pretio stetit Eunuchus fabula: Hecyra saepe exclusa
 uix acta est.

A N D R I A

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
MARCO · FVLVIO · MANIO · GLABRIONE · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · PARIB · TOTA
FACTA · PRIMA · M · MARCELLO · C · SVLPICIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sorórem falso créditosam meretrículae
 Genere Ándriae, Glycérium, uitiat Pámphilus
 Grauidáque facta dát fidem, uxorém sibi
 Fore hánc: nam pater ei áliam des~~p~~opónderat,
 Gnatám Chremetis, áttque ut amorem cómperit, 5
 Simulát futuras núptias, cupiéns suos
 Quid habéret animi fílius cognóscere.
Huic Dáui suasu nóñ repugnat Pámphilus.
 Sed éx Glycerio nátum ut uidit púerulum
 Chremés, recusat núptias, generum ábdicat. 10
 Mox fíliam Glycérium insperato ágnitam
 Hanc Pámphilo, aliam dát Charino cóniugem.

 PERSONAE.

SIMO SENEX
 SOSIA LIBERTVS
 DAVOS SERVOS
 MYSIS ANCILLA
 PAMPHILVS ADVLESCENS
 CHARINVS ADVLESCENS
 BYRRIA SERVOS
 LESBIA OBSTETRIX
 GLYCERIVM MVLIER
 CHREMES SENEX
 CRITO HOSPES
 DROMO SERVOS.

P R O L O G V S.

Poëta quom primum ánimum ad scribendum ádpulit,
 Id síbi negoti crédidit solúm dari,
 Populo út placerent quas fecisset fábulas.
 Verum áliter eueníre multo intéllegit:
 Nam in prólogis scribúndis operam abútitur, 5
 Non qui árgumentum nárret, sed qui máliuoli
 Veterís poëtae máledictis respóndeat.
 Nunc, quám rem uitio dént, quaeso animum atténdite.
 Menander fecit Ándriam et Perínthiam.
 Qui utrámuis recte nórit, ambas nóuerit: 10
 Non íta sunt dissímili árgumento, séd tamen
 Dissímili oratióne sunt factae ác stilo.
 Quae cónuenere in Ándriam ex Perínthia
 Fatétur transtulísse atquè usum pró suis.
 Id istí uituperant fáctum atque in eo dísputant 15
 Contáminari nóñ decere fábulas.
 Faciúntne intellegéndo, ut nil intéllegant?
 Qui quom húncc accusant, Naéuium Plautum Énnium
 Accúsant, quos hic nóster auctorés habet,
 Quorum aémulari exóptat neglegéntiam 20
 Potiús quam istorum obscúram diligéntiam.
 Dehinc út quiescant pórro moneo et désinant
 Male dícere, malefácta ne noscánt sua.
 Fauéte, adeste aequo ánimo et rem cognóscite,
 Vt pérnoscatis, écquid spei sit rélicuom: 25
 Posthác quas faciet de íntegro comoédias,
 Spectándae an exigéndae sint uobís prius.

ACTVS I.

SIMO. SOSIA.

- 1 SI. Vos istaec intro auférte: abite. Sósia,
Adés dum: paucis té uolo. So. Dictúm puta:
Nempe út curentur récte haec. SI. Immo aliúd.
So. Quid est, 30
Quod tíbi mea ars effícere hoc possit ámplius?
- 5 SI. Nil ístac opus est árte ad hanc rem, quám paro,
Sed eís, quas semper ín te intellexí sitas,
Fide ét taciturnitáte. 'So. Expecto quíd uelis.
- SI. Ego póstquam te emi, a páruolo ut sempér tibi 35
Apúd me iusta et clémens fuerit séruitus,
10 Scis. féci ex seruo ut ésses libertús mihi,
Proptérea quod seruíbas liberáliter.
Quod hábui summum prétium persoluí tibi.
- So. In mémoria habeo. SI. Haud múto factum. So.
Gaúdeo, 40
Si tíbi quid feci aut fácio quod placeát, Simo,
15 Et id grátum fuisse aduórsum te habeo grátiam.
Sed hoc míhi molestumst: nam ístaec commemorátio
Quasi éxprobratióíst inmemori benefíci.
Quin tu úno uerbo díe, quid est quod mé uelis. 45
- SI. Ita fáciam. hoc primum in hác re praedicó tibi:
20 Quas crédis esse has, nón sunt uerae núptiae.
- So. Quor símulas igitur? SI. Rem ómnem a principio
aúdiēs:

Eo pácto et gnati uítam et consiliúm meum
 Cognósces, et quid fácere in hac re té uelim. 50
 Nam is póstquam excessit éx ephebis [Sosia,
 Liberior uiuendi fuit potestas] (nam ántea 25
 Qui scíre posses aút ingenium nóscere,
 Dum aetás metus magíster prohibebánt? So. Itast.)
 Si. quod pléríque omnes faciunt adulescéntuli, 55
 Vt ánimum ad aliquod stúdiu adiungant, aút equos
 Alere aút canes ad uénandum, aut ad filósophos: 30
 Horum ille nil egrégie praeter cétera
 Studébat, et tamen ómnia haec mediócritér.
 Gaudébam. So. Non iniúria: nam id árbitror 60
 Adpríme in uita esse útile, ut nequíd nimis.
 Si. Sic uíta erat: facile ómnes perferre ác pati: 35
 Cum quíbus erat quomque úna, eis sese dédere:
 Eórum studiis óbsequi: [aduorsus nemini:
 Numquam praeponens se illis] ita facíllume 65
 Sine inuídia laudem inuénias et amicós pares.
 So. Sapiénter uitam instituit: namque hoc témpore 40
 Obséquiū amicos, uéritas odiúū parit.
 Si. Intérea mulier quaedam abhinc triénnum
 Ex Ándro commigráuit huc uicíniae, 70
 Inópia et cognatórum neglegéntia
 Coácta, egregia fórma atque aetate íntegra. 45
 So. Ei, uéreor nequid Ándria adportét mali.
 Si. Primo haéc pudice uítam parce ac dúriter
 Agébat, lana ac téla uictum quaéritans: 75
 Sed póstquam amans accéssit pretium póllicens,
 Vnúus et item alter: íta ut ingeniumst ómnium 50
 Hominu ab labore prócliue ad lubídinem,
 Accépit condiciónem, dein quaestum óccipit.
 Qui tum illam amabant, fórte, ita ut fit, filium 80

- Perdúxere illuc, sécum ut una essét, meum.
 55 Egomét continuo mécum ‘certe cáptus est:
 Habet.’ óbseruabam máne illorum séruolos
 Veniéntis aut abeúntis: rogítabam ‘heús puer,
 Dic sódes, quis heri Chrýsidem habuit?’ nam Án-
 driae 85
 Illi íd erat nomen. So. Téneo. Si. Phaedrum aut
 Clíniam
 60 Dicébant aut Nicáretum: nam hi tres tím simul
 Amábant. ‘eho, quid Pámphilus?’ “quid? sýmbo-
 lam Dedit, cenauit.” gaúdebam. item alió die
 Quaerébam: comperiébam nil ad Pámphilum 90
 Quicquam áttinere. enim uéro spectatúm satis
 65 Putábam et magnum exémplum continéntiae:
 Nam quí cum ingeniis cónflíctatur eíus modi
 Neque cómmouetur ánimus in ea ré tamen,
 Scias pósse habere iam ípsam suae uitaé modum. 95
 Quom id míhi placebat, tum úno ore omnes ómnia
 70 Bona dícere et laudáre fortunás meas,
 Qui gnátum haberem táli ingenio praéditum.
 Quid uérbis opus est? hác fama impulsús Chremes
 Vltro ád me uenit, únicam gnatám suam 100
 Cum dóte summa filio uxorem út daret.
 75 Placuít: despondi: hic núptiis dictúst dies.
 So. Quid ígitur obstat, quór non fiant? Si. Aúdiēs.
 Ferme in diebus paúcis, quibus haec ácta sunt,
 Chrysís uicina haec móritur. So. O factúm bene: 105
 Beásti: ei metui a Chrýside. Si. Ibi tum fílius
 80 Cum illis, qui amarant Chrýsidem, una aderát fre-
 quens:
 Curábat una fúnus: tristis ínterim,
 Non núnquam conlacrumábat. placuit tum íd mihi.

Sic cógitabam 'hic páruae consuetúdinis 110

Causa húius mortem tám fert familiáriter:

Quid si ípse amasset? quíd hic mihi faciét patri?' 85

Haec égo putabam esse ómnia humani ingeni

Mansuétique animi offícia. quíd multís moror?

Egomét quoque eius caúsa in funus pródeo, 115

Nil étiam suspicáns mali. So. Hem quíd ést? Sr.

Scies.

Ecfértur. imus. ínterea inter múlieres, 90

Quae ibi áderant, forte unam áspicio adulescéntulam,

Formá So. Bona fortásse. Sr. et uoltu, Sósia,

Adeó modesto, adeó uenusto, ut níl supra. 120

Quae quóm mihi lamentári praeter céteras

Visást, et quia erat fórma praeter céteras 95

Honésta ac liberáli, accedo ad pédissequas,

Quae sít rogo. sorórem esse aiunt Chrýsidis.

Percússit ilico ánimum. attat hoc illud est, 125

Hinc illae lacrumae, haec illast misericórdia.

So. Quam tímeo, quorsum euádas! Sr. Funus ínterim 100

Procédit. sequimur: ad sepulcrum uénimus:

In ígnem inpositast: flétur. ínterea haéc soror,

Quam díxi, ad flammam accéssit inprudéntius, 130

Satis cúm periclo. ibi tum éxanimatus Pámphilus

Bene díssimulatum amórem et celatum índicat: 105

Adcúrrit: mediam múlierem compléctitur:

'Mea Glycérium' inquit 'quíd agis? quor te is pér-
ditum?'

Tum illa, út consuetum fáciie amorem cérneres, 135

Reiécit se in eum fléns quam familiáriter.

So. Quid aís? Sr. Redeo inde irátus atque aegré ferens: 110

Nec sátis ad obiurgándum causae. díceret

'Quíd féci? quíd commérui aut peccaui, pater?'

Quae sésé in ignem ínícere uoluit, próhibui: 140

Seruáui.' honesta orátioſt. So. Recté putas:

115

Nam ſi illum obiurges, uítae qui auxiliúm tulit,
Quid fácias illi, qui dedit damnum aut malum?

Œ. Venít Chremes poſtrídíe ad me clámitans:

Indígnum facinus: cómperisse, Pámphilum 145

Pro uxóre habere hanc péregrinam. ego illud sédulo

120

Negáre factum. ille ínstat factum. dénique

Ita túm discedo ab illo, ut qui se filiam

Negét daturum. So. Nón tu ibi gnatum? Œ. Ne

haéc quidem

Satis uémens causa ad óbiurgandum. So. Quí

cedo?

150

Œ. 'Tute ípse his rebus finem praescriptí, pater:

125

Prope adést, quom alieno móre uiuendúmſt mihi:

Sine núnc meo me uiuere intereá modo.'

So. Qui igitúr relictus ést obiurgandí locus?

Œ. Si própter amorem uxórem nolet dúcere. 155

Ea prímum ab illo animáduortenda iniúriast.

130

Et núnc id operam do, út per falsas núptias

Vera óbiurgandi caúsa sit, si déneget:

Simúl sceleratus Dáuos siquid cónsili

Habet, út consumat núnc, quom nil obsínt doli: 160

Quem ego crédo manibus pédibusque obnixe ómnia

135

Factúrum: magis id ádeo, mihi ut incómmodet,

Quam ut óbsequatur gnáto. So. Quaproptér? Œ.

Rogas?

Mala méns, malus animus. quém quidem ego si sén-

sero . .

Sed quíd opust uerbis? sín eueniat, quód uolo, 165

In Pámphilo ut nil síť morae: restát Chremes,

140

Qui mi éxorandus ést: et spero cónfore.

Nunc tuómsť officium, has béne ut adsimules núp-
tias:

Pertérrefacias Dáuom: obserues fílium,

Quid agát, quid cum illo cónsili captét. So. Sat
est: 170

Curábo: eamus núciam intro. Sr. I praé, sequor.

ACTVS II.

SIMO. DAVOS.

- 12 SI. Non dúbiumst, quin uxórem nolit filius:
Ita Dáuom modo timére sensi, ubi núptias
Futúras esse audíuit. sed ipse exít foras.
- DA. Mirábar, hoc si síc abiret: ét eri semper lénitas
5 Verébar quorsum euáderet: 176
Qui póstquam audierat nón datum iri filio uxorém
suo,
Númquam quoiquam nóstrum uerbum fécit neque id
aegré tulit.
- SI. Át nunc faciet, néque, ut opinor, síne tuo magnó
malo.
- DA. Id uóluit, nos sic néc opinantis dúci falso gaúdio,
10 Sperántis iam amotó metu, interea óscitantis óp-
primi, 181
Vt ne ésset spatium cógitandi ad dísturbandas núp-
tias:
- Astúte. SI. Carnuféx quae loquitur? DA. Érus est,
neque prouíderam.
- SI. Daue. DA. Hém, quid est? SI. Eho dum ád me. DA.
Quid hic uolt? SI. Quíd aïs?
DA. Qua de ré? SI. Rogas?
Meum gnátum rumor ést amare. DA. Id pópulus cu-
rat scílicet. 185

SI. Hocíne agis an non? DA. Égo uero istuc. SI. Séd 15
 nunc ea me exquirere,
 Iníqui patris est: nám quod antehac fécit, nil ad me
 áttinet.

Dum témpus ad eam rém tulit, sini ánimum ut ex-
 plerét suom:

Nunc híc dies aliam uítam defert, álios mores póstulat.
 Dehinc póstulo siue aéquomst te oro, Dáue, ut re-
 deat iam ín uiam. 190

DA. Hoc quíd sit? SI. Omnes, quí amant, grauitér sibi 20
 dari uxorém ferunt.

DA. Ita áiunt. SI. Tum siquís magistrum cépit ad eam
 rem ínprobum,
 Ipsum ánimum aegrotum ad déteriorem pártem ple-
 rumque ádplicat.

DA. Non hércle intellegó. SI. Non? hem. DA. Non: Dá-
 uos sum, non Oédipus.

SI. Nempe érgo aperte uís quae restant mé loqui? DA.
 Sané quidem. 195

SI. Si sénsero hodie quícquam in his te núptiis 25
 Falláciae conári, quo fiánt minus,
 Aut uéllé in ea re osténdi, quam sis cállidus:
 Verbéribus caesum te ín pistrinum, Dáue, dedam us-
 que ád necem,

Ea lége atque omine, út, si te inde exémerim, ego
 pro té molam. 200

Quid, hoc íntellextin? án non dum etiam ne hóc 30
 quidem? DA. Immo cállide:

Ita apérte ipsam rem módo locutus, nil circum itione
 úsus es.

SI. Vbiuís facilius pássus sim quam in hác re me de-
 lúdiér.

DA. Bona uérba, quaeso. SI. Inrídes? nil me fállis. edicó
tibi,

Ne témere facias: néque tu haud dices tibi non prae-
dictúm. caue. 205

13 DA. Enim uéro, Daue, nil locist segnítiae neque socór-
diae,

Quantum íntellexi módo senis senténtiam de núptiis:
Quae sí non astu próuidentur, me aút erum pessúm
dabunt.

Nec quíd agam certumst: Pámphilumne adiútem an
auscultém seni.

5 Si illúm relinquo, eius uítae timeo: sín opitutor,
huíus minas, 210

Quoi uérba dare difícilest: primum iám de amore
hoc cómperit:

Me infénsus seruat, néquam faciam in núptiis fallá-
ciam.

Si sénserit aut sí *quam* lubitum fúerit causam cé-
perit,

Quo iúre quaque iniúria praecípitem in pistrinúm
dabit! 214

10 Ad haéc mala hoc mi accédit etiam: haec Ándria,
Si ista úxor siue amícast, grauida e Pámphilost.

Audíreque eorumst óperae pretium audáciam:

Nam incéptiost améntium, haud amántium:

Quidquíd peperisset, décreuerunt tóllere:

15 Et fíngunt quandam inté se nunc falláciam, 220

Ciuem Átticam esse hanc. 'fúit olim *hinc* quidám
senex

Mercátor: nauem is frégit apud Andrum ínsulam:
Is óbiit mortem. ibi tum hánc eiectam Chrýsidis
Patrém recepissee órbam, paruam.' fábulae.

[Mihi quidem hercle non fit ueri simile; atque ipsis 20
commentum placet.] 225

Sed Mýsis ab ea egréditur. at ego hinc me ad
forum,

Vt conueniam Pámphilum, ne páter imprudentem
ópprimat.

M Y S I S.

Aúdiui, Archilís, iam dudum: Lésbiam adducí iubes. 14

Sáne pol illa témulentast múlter et temerária

Néc satis digna, quó committas prímo partu mília-
erem: 230

Támen eam adducam? ínportunitátem spectate áni-
culae:

Quía compotrix éius est. di, dáte facultatem ób- 5
seco

Huíc pariundi atque illi in aliis pótius peccandí
locum.

Sed quíd nam Pamphilum éxanimatum uídeo? ue-
reor quíd siet.

Oppériar, ut sciám numquid nam haec túrba tris-
titiae ádferat. 235

PAMPHILVS. MYSIS.

PA. Hocínést humanum fáctu aut inceptu? hócínést of- 15
ficiúm patris?

MY. Quid illud est? PA. Pro deúm fidem, quid est, si
hóc non contuméliast?

Vxórem decrerát dare sese mi hódie: nonne opórtuit
Praescísse me ante? nónne prius comunicatum opór-
tuit?

5 MY. Miserám me, quod uerbum aúdio? 240

PA. Quid? Chremes, qui dénegarat sé commissurúm
mihi

Gnátam suam uxorem, íd mutauit, quía me inmu-
tatúm uidet?

Itane óbstinate dát operam, ut me a Glýcerio mi-
serum ábstrahat?

Quod sí fit, pereó fúnditus.

10 Ádeon hominem esse ínuenustum aut ínfelicem quém-
quam, ut ego sum! 245

Pró deum atque hominúm fidem!

Núllon ego Chremétis pacto adfínitatem ecfúgere
potero?

Quót modis contéptus, spretus! fácta, transacta
ómnia. hem,

Répudiatus répetor: quam obrem? nísi si id est,
quod súspicor:

15 Áliquíd monstri alúnt: ea quoniam némini obtrudí
potest, 250

Ítur ad me. MY. Orátio haec me míseram exanima-
uít metu.

PA. Nam quíd ego dicam dé patre? ah

Tantámne rem tam néglegenter ágere! praeteriéns
modo

Mi apúd forum ‘uxor tibi ducendast, Pámphile, ho-
die’ inquít, ‘para:

20 Abí domum.’ id mihi uísust dicere ‘ábi cito ac sus-
pénde te.’ 255

Óbstipui: censén me uerbum pótuísse ullum pró-
loqui?

Aút causam ullam, inéptam saltem fálсам iniquam?
obmútui.

Quód si ego rescuíssem id prius, quid fácerem, si-
quis mé roget:

Áliquíd facerem, ut hóc ne facerem. séd nunc quid
primum éxequar?

Tót me inpediunt cúrae, quae meum ánimus di- 25
uorsé trahunt: 260

Amor, mísericordia húius, nuptiárum sollicitátio,
Tum pátris pudor, qui mé tam leni pássus animos
úsque adhuc.

Quae meó quomque animo lúbitumst facere. eíne
égo ut aduorser? eí mihi.

Incértumst quid agam. Mx. Mísera timeo 'íncertum'
hoc quorsum áccidat.

Sed núnc peropus est, aút hunc cum ipsa aut de 30
ílla me aduorsum hunc loqui.

Dum in dúbiost animus, paúlo momento húc uel il-
luc inpéllitur. 266

PA. Quis hic lóquitur? Mysis, salue. Mx. O salue, Pámphi-
le. PA. Quid agít? Mx. Rogas?

Labórat e dolóre, atque ex hoc mísera sollicitást,
diem

Quia ólim in hunc sunt cóstitutae núptiae. tum au-
tem hóc timet, 269

Ne déseras se. PA. Hem, egone ístuc conarí queam? 35

Egon própter me illam déciipi miserám sinam,

Quae míhi suom ánimus atque ómnem uitam crédidit,

Quam ego ánimus egregie cáram pro uxore hábuerim?

Bene ét pudice eius dóctum atque eductúm sinam

Côáctum egestate íngenium inmutárier? 275 40

Non fáciam. Mx. Haud uerear, si ín te sit soló situm:

Sed ut uím queas ferre. PA. Ádeon me ignauóm
putas.

- Adeón porro ingratum aút inhumanum aút ferum,
 Vt néque me consuetúdo neque amor néque pudor
 45 Commóueat neque commóueat, ut seruém fidem? 280
- MY. Vnum hóc scio, esse méritam, ut memor essés sui.
- PA. Memor éssem? o Mysis Mýsis, etiam núnc mihi
 Scripta illa dicta súnť in animo Chrýsidis
 De Glýcerio. iam férme moriens mé uocat:
 50 Accéssi: uos semótae. nos soli: incipit 285
- ‘Mi Pámphile, huius fórmam atque aetatém uides:
 Nec clám te est, quam illi utraéque res nunc útiles
 Et ad pudicitiam ét ad rem tutandám sient.
 Quod égo per hanc te dextram oro et geniúm tuom,
 55 Per tuám fidem perque húius solitúdinem 290
- Te obtéstor, ne abs te hanc ségregeš neu déseras.
 Si te ín germani frátris dilexí loco
 Siue haéc te solum sémper fecit máxumi
 Seu tibi morigera fúit in rebus ómnibus,
 60 Te istí uirum do, amícum tutorém patrem: 295
- Bona nóstra haec tibi permítto et tuae mandó fide.’
 Hanc mi ín manum dat: mórs continuo ipsam óc-
 cupat.
- Accépi: acceptam séruabo. MY. Ita speró quidem.
- PA. Sed quór tu abis ab illa? MY. Óbstetricem arcéssó.
- PA. Propera. atque aúdin?
- 65 Verbum únum caue de núptiis, ne ad mórbum hoc
 etiam. MY. Téneo. 300

ACTVS III.

CHARINVS. BYRRIA. PAMPHILVS.

CH. Quíd aïs, Byrriá? daturne illa Pámphilo hodie núp- II 1
tum? BY. Sic est.

CH. Quí scis? BY. Apud forúm modo e Dauo aúdiui. CH.
Ei miseró mihi.

Vt ánimus in spe atque ín timore usque ántehac
attentús fuit,

Ita, póstquam adempta spés est, lassus cúra confec-
tús stupet.

BY. Quaéso edepol, Charíne, quoniam nón potest id fieri 5
quod uis, 305

Íd uelis quod póssit. CH. Nil uolo áliud nisi Philú-
menam. BY. Ah,

Quánto satiust te íd dare operam, qui ístum amo-
rem ex ánimo amoueas,

Quam íd loqui, quo mágis lubido frústra incenda-
túr tua.

CH. Facile ómnes, quom ualémus, recta cónsilia aegro-
tís damus.

Tu si híc sis, aliter séntias. BY. Age age, út lubet. 10

CH. Sed Pámphilum 310

Video. ómnia experíri certumst prius quam pereó.

BY. Quíd híc agit?

CH. Ipsum húnç orabo, huic súpplicabo, amórem huic
narrabó meum:

Credo ínpetrabo, ut áliquot saltem núptiis prodát dies:

Intérea fiet áliquíd, spero. BY. Id 'áliquíd' nil est
CH. Býrria,

15 Quid tibi uidetur? ádeon ad eum? BY. Quid ní? si
nil ínpetres, 315

Vt te árbítre tur síbi paratum moéchum, si illam dúxerit.

CH. Ábin hinc in malám rem cum suspítione istác, scelus?

PA. Charínium uideo. sálue. CH. O salue, Pámphile:

Ád te aduenio spém salutem cónsilium auxilium éx-
petens.

20 PA. Néque pol consilí locum habeo néque ad auxilium
cópiam. 320

Séd istuc quid namst? CH. Hódie uxorem dúcis?

PA. Aiunt. CH. Pámphile,

Si íd facis, hodié postremum mé uides. PA. Quid
ita? CH. Eí mihi,

Véreor dicere: huíc dic quaeso, Býrria. BY. Ego
dicám. PA. Quid est?

BY. Spónsam hic tuam amat. PA. Né iste haúd mecum
séntit. eho dum dic mihi:

25 Númquid nam ampliús tibi cum illa fúit, Charine?
CH. Ah, Pámphile, 325

Níl. PA. Quam uellem! CH. Núnc te per amicítiam
et per amorem óbsecro,

Príncipio ut ne dúcas. PA. Dabo equidem óperam.

CH. Sed si id nón potest

Aút tibi nuptiae haéc sunt cordi, PA. Córdi? CH.
saltem aliquót dies

Prófer, dum proficiscor aliquo, né uideam. PA. Audi
núnciam.

Égo, Charine, ne útiquam officium líberi esse ho- 30
minís puto, 330

Quom ís nil mereat, póstulare id grátiae adponí
sibi.

Núptias ecfúgere ego istas málo quam tu apíscier.

CH. Réddidistí animúm. PA. Nunc siquid pótes aut tu
aut hic Býrria,

Fácite fingite ínuenite effícite qui detúr tibi:

Égo id agam, mihi qui ne detur. CH. Sát habeo. 35

PA. Dauóm óptume 335

Vídeo, quóiús consílio fretus sum. CH. Át tu hercle
haud quicquám mihi,

Nisi ea quae nil ópus sunt scírí. fúgin hinc? Bx.

Ego uero ác lubens.

DAVOS. CHARINVS. PAMPHILVS.

DA. Dí boní, boní quid porto? séd ubi ínueniam Pám- 112
philum,

Út metum in quo núnc est adimam atque éxpleam
animum gaúdio?

CH. Laétus est nesció quid. PA. Nil est: nón dum haec
resciuít mala. 340

DA. Quem égo nunc credo, sí iam audierit síbi paratas
núptias,

CH. Aúdin tu illum? DA. tóto me oppido éxanimatum
quaérere.

Séd ubi quaeram aut quó nunc primum inténdam?

CH. Cessas ádloqui?

DA. Hábeo. PA. Daue, adés, resiste. DA. Quís homost,
quí me ..? o Pámphile,

Te ípsum quaero. eugaé Charine: ambo ópportune:
uós uolo. 345

- PA. Dáue, perii. DA. Quín tu hoc audi. PA. Intérii. DA.
Quid timeás scio.
- 10 CH. Méa quidem hercle cérte in dubio uítast. DA. Et
quid tú, scio.
- PA. Núptiae mi DA. Etsí scio? PA. hodie. DA. Obtúndis,
tam etsi intéllego?
- Íd paues, ne dúcas tu illam: tu aútem, ut ducas.
CH. Réem tenes.
- PA. Istuc ipsum. DA. Atqui ístuc ipsum níl periclist: mé
uide. 350
- PA. Óbsecro te, quám primum hoc me líbera miserúm
metu. DA. Hem,
- 15 Líbero; uxorém tibi non dat iám Chremes. PA. Qui
scís? DA. Scio.
- Túos pater modo *híc* me prendit: aít tibi uxorém
dare
- Hódie, item alia múlta, quae nunc nón est narrandi
locus.
- Cóntinuo ad te próperans percurro ád forum, ut di-
cám tibi haec. 355
- Úbi te non inuénio, ibi ascendo ín quendam excel-
súm locum.
- 20 Círcumspicio; núsquam. forte ibi húius uideo Býr-
riam;
- Rógo: negat uidísse. mihi moléstum. quid agam có-
gito.
- Rédeunti interea éx ipsa re mi incidit suspítio ‘hem,
Paúlulum obsoni: ípsus tristis: de ínprouiso núptiae:
Nón cohaerent.’ PA. Quórsum nam istuc? DA. Égo
me continuo ád Chremem. 361
- 25 Quom illo aduenio, sólítudo ante óstium: iam id
gaúdeo.

CH. Récte dicis. PA. Pérge. DA. Maneo: intérea intro
ire néminem

Vídeo, exire néminem: matrónam nullam in aédibus,
Níl ornati, níl tumulti: accéssi: intro aspexí. PA.
Scio: 365

Mágnum signum. DA. Núm uidentur cónuenire haec
núptiis?

PA. Nón opinor, Dáue. DA. 'Opinor' nárras? non recte 30
áccipis.

Cérta res est. étiam puerum inde ábiens conuení
Chremi:

Hólera et pisciculós minutos férre obolo in cenám
seni.

CH. Líberatus sum hódie, Daue, túa opera. DA. Ac nul-
lús quidem. 370

CH. Quíd ita? nempe huic prórsus illam nón dat. DA.
Ridiculúm caput,

Quási necessus sít, si huic non dat, té illam uxó- 35
rem dúcere:

Nisi uides, nisi sénis amicos óras, ambis. CH. Béne
mones:

Íbo, etsi hercle saépe iam me spés haec frustratást.
uale.

PA. Quíd igitur sibi uólt pater? quor símulat? DA. Ego 11 3
dicám tibi. 375

Si id suscenseát nunc, quia non dét tibi uxorém
Chremes,

Príus quam tuom ut sese hábeat animum ad núptias
perspéxerit:

Ípsus sibi esse iniúrius uideátur, neque id iniúria.

Séd si tu negáris ducere, íbi culpam in te tráns- 5
feret:

Túm illae turbae fíent. PA. Quiduis pátiar. DA.
Pater est, Pámphile. 380

Difficilest. tum haec sólast mulier. díctum ac fac-
tum inuénerit

Áliquam causam, quam óbrem eíciat óppido. PA.
Eíciát? DA. Cito.

PA. Cédo igitur quid fáciam, Daue? DA. Díc te ductu-
rum. PA. Hém. DA. Quid est?

10 PA. Egon dícam? DA. Quor non? PA. Númquam faciam
DA. Né nega.

PA. Suadére noli. DA. Ex eá re quid fiát, uide. 387

PA. Vt ab illa excludar, húc concludar. DA. Nón itast

Nempe hóc sic esse opínor: dicturúm patrem

‘Ducás uolo hodie uxórem’: tu ‘ducam’ ínquies:

15 Cedo quíd iurgabit técum? hic reddes ómnia,
Quae núnc sunt certa ei cónsilia, incerta út sient,
Sine omní periclo: nam hóc haud dubiumst, quín
Chremes 391

Tibi nón det gnatam. néc tu ea causa mínueris

Haec quae facis, ne is mütet suam senténtiam.

20 Patrí dic uelle: ut, quóm uelit, tibi iúre irasci nón
queat.

Nam quód tu speres, própulsabo fáciie. uxorem his
móribus 395

* * * * *

Dabit némo. inueniet inopem potius, quám te cor-
rumpí sinat.

Sed sí te aequo animo férre accipiet, néglegentem
féceris:

Alia ótiosus quaérét: interea áliquid acciderít boni.

25 PA. Itan crédis? DA. Haud dubium íd quidemst. PA. Vide
quó me inducas. DA. Quín taces?

PA. Dicám. puerum autem né resciscat míhi esse ex illa
caútiost: 400

Nam póllicitus sum súscepturum. DA. O fácinus au-
dax. PA. Hánc fidem

Sibi me óbsecrauit, quí se sciret nón deserturum,
út darem.

DA. Curábitur. sed páter adest. caue té esse tristem sén-
tiat.

SIMO. DAVOS. PAMPHILVS.

SI. Reuísio quid agant aút quid captent cónsili. II 4

DA. Hic núnc non dubitat, quín te ducturúm neges. 405
Venít meditatus álicunde ex soló loco:

Orátionem spérat inuenísse se,

Quí differat te: proín tu fac apud te út sies. 5

PA. Modo ut póssim, Daue. DA. Créde inquam hoc mihi,
Pámphile,

Numquam hódie tecum cómmutaturúm patrem 410

Vnum ésse uerbum, sí te dices dúcere.

BYRRIA. SIMO. DAVOS. PAMPHILVS.

BY. Erus mé relictis rébus iussit Pámphilum II 5

Hodie óbseruare, quíd ageret de núptiis.

[Scirem: id propterea nunc hunc uenientem sequor.]

Ipsum ádeo praesto uídeo cum Dauo: hóc agam. 415

SI. Vtrúmque adesse uídeo. DA. Hem, serua. SI. Pám- 5
phile.

DA. Quasi de ínprouiso réspice ad eum. PA. Ehé-
pater.

DA. Probe. SI. Hódie uxorem dúcas, ut dixí, uolo.

BY. Nunc nóstrae timeo párti, quid hic respóndeat.

PA. Neque istíc neque alibi tibi erit usquam in mé mora.

BY. Hem.

420

10 DA. Obmútuít. BY. Quid díxit? SI. Facis ut té decet,
Quom istúe quod postulo ínpetro cum grátia.

BY. Sum uérus? erus, quantum aúdio, uxore éxcidit.

SI. I núnciam intro, ne ín mora, quom opus sít, sies.

PA. Eó. BY. Nullane in ré esse quoiquam hominí fidem!

15 Verum illud uerbumst, uólgo quod dicí solet, 426
Omnís sibi malle mélius esse quam áleri.

Ego illam uidi: uírginem formá bona

Meminí uidere: quo aéquior sum Pámphilo,

Si sé illam in somnis quam illum amplecti máluit.

20 Renúntiabo, ut pro hóc malo mihi dét malum. 431

II 6 DA. Hic núnc me credit áliquam sibi falláciam

Portáre et ea me hic réstitisse grátia.

SI. Quid, Dáue, narrat? DA. Aéque quicquam núnc
quidem.

SI. Nilne? hém. DA. Nil prorsus. SI. Átqui expecta-
bám quidem. 435

5 DA. Praetér spem euenit: séntio: hoc malé habét uirum.

SI. Potin és mihi uerum dícere? DA. Nil fácilius.

SI. Num illí molestae quídpian haec sunt núptiae
Huiúsce propter cónsuetudinem hóspitae?

DA. Nil hércle: aut, si adeo, bíduíst aut trídui 440

10 Haec sóllicitudo: nósti? deinde désinet.

Etenim ípsus secum eám rem reputauít uia.

SI. Laudó. DA. Dum licitumst éi dumque aetás tulit,

Amáuit: tum id clam: cáuit, ne umquam infámiae

Ea rés sibi esset, út uirum fortém decet: 445

15 Nunc úxore opus est: ánimum ad uxorem ádpulit.

SI. Subtrístis uisus ést esse aliquantúm mihi.

DA. Nil própter hanc rem, séd est quod suscensét tibi.

SI. Quid námst? DA. Puerilest. SI. Quid *id* est? DA.
Nil. SI. Quin dic, quid est?

DA. Ait nímium parce fácere sumptum. SI. Méne? DA. Te.
'Vix' inquit 'drachumis ést obsonatúm decem: 451 20
Num filio uidétur uxorém dare?
Quem' inquit 'uocabo ad cénam meorum aequálium
Potíssimum nunc?' ét, quod dicendum híc siet,
Tu quóque per parce nímium. non laudó. SI. Tace:

DA. Commóui. SI. ego istaec récte ut fiant uidero. 456 25
Quid nam hóc est rei? quid híc uolt ueteratór sibi?
Nam si híc malist quicquam, hém illic est huic rei
caput.

MYSIS. SIMO. DAVOS. LESBIA. GLYCERIVM.

MY. Ita pól quidem res est, út *tu* dixti, Lésbia: III 1
Fidélem haud ferme múlieri inueniás uirum. 460

SI. Ab Ándriast ancílla haec. DA. Quid narrás? SI.
Itast.

MY. Sed hic Pámphilus SI. Quid dicit? MY. firmauít
fidem. SI. Hem.

DA. Vtinam aút hic surdus aút haec muta fácta sit. 5

MY. Nam quód peperisset, iússit tolli. SI. O Iúppiter,
Quid ego aúdio? actumst, síquidem haec uera praé-
dicat. 465

LE. Bonum ingénium narras ádulescentis. MY. Óptimum.
Sed séquere me intro, ne in mora illi síis. LE.
Sequor.

DA. Quod rémedium nunc huíc malo inueniám? SI. Quid 10
hoc?

Adeón est demens? éx peregrina? iám scio: ah
Vix tándem sensi stólidus. DA. Quid hic sensísse
aít? 470

- SI. Haec primum adfertur iam mi ab hoc fallacia:
Hanc simulant parere, quo Chremetem abstérreant.
- 15 GL. Iunó Lucina, fér opem, serua me, óbsecro.
- SI. Hui, tám cito? ridiculum: postquam ante óstium,
Me audiuit stare, adpróperat. non sat cómmodè 475
Diuisa sunt tempóribus tibi, Daue, haéc. DA. Mi-
hin?
- SI. Num inmémores discipuli? DA. Égo quid narres
nécio.
- 20 SI. Hic ímparatum mé si in ueris núptiis
Adórtus esset, quós mihi ludos rédderet?
Nunc huíus periclo fít, ego in portu náuigo. 480

LESBIA. SIMO. DAVOS.

- III 2 LE. Adhúc, Archilís, quae adsolént quaeque opórtet
Signa ésse ad salútem, omnia huíc esse uídeo.
Nunc primum fac ísta ut lauét: poste deínde,
Quod iússi ei darí bibere et quántum ímpéráui,
5 Date: móx ego huc reuórtor. 485
Per ecástor scitus púer est natus Pámphilo.
Deos quaéso ut sit supérstes, quandoquidem ípsest
íngenió bono,
Quomque huíce ueritust óptumae adulescénti facere
iniúriam.
- SI. Vel hoc quís non credat, quí te norit, ábs te esse
ortum? DA. Quid nam id est?
- 10 SI. Non ímpérabat córam, quid facto éssset opus puér-
perae: 490
Sed póstquam egressast, íllis quae sunt íntus cla-
mat dé uia.
O Dáue, itan contémnor ábs te? aut ítane tandem
idóneus

Tibi uideor esse, quém tam aperte fallere incipiás
dolis?

Saltem accurate, ut métui uidear cérte, si rescí-
uerim.

DA. Certe hércle nunc hic se ípsus fallit, haúd ego. SI. 15
Edixí tibi, 495

Intérminatus súm, ne faceres: núm ueritu's? quid
ré tulit?

Credón tibi hoc nunc, péperisse hanc e Pámphilo?

DA. Teneó quid erret, ét quid agam habeo. SI. Quid
taces?

DA. Quid crédas? quasi non tibi renuntiáta sint haec síc
fore.

SI. Mihin quísqum? DA. Eho an tute íntellexti hoc 20
ádsimulari? SI. Inrideor. 500

DA. Renúntiatumst: nám qui tibi istaec íncidit suspítio?

SI. Qui? quía te noram. DA. Quási tu dicas, fáctum id
consilió meo.

SI. Certe énim scio. DA. Non sátis me pernosti étiam,
qualis sím, Simo.

SI. Egon té? DA. Sed siquid tibi narrare occépi, con-
tinuó dari

Tibi uérba censes fálsó: itaque hercle níl iam mut- 25
tire aúdeo. 505

SI. Hoc égo scio unum, néminem peperísse hic. DA.
Intelléxti.

Sed níló setiús mox puerum huc déferent ante
óstium.

Id égo iam nunc tibi, ére, renuntió futurum, ut sís
sciens,

Ne tu hóc posterius dicas Daui fáctum consilio aút
dolis:

30 Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amo-
tám uolo. 510

Si. Vnde id scis? DA. Audíui et credo: multa concur-
runt simul,

Quí coniecturam hanc nunc facio. iam primum haec
se e Pámphilo

Gráuidam dixit esse: inuentumst fálsum. nunc, post-
quám uidet

Núptias domi ádparari, míssast ancilla ílico

35 Óbstericem arcéssitum ad eam et púerum ut ad-
ferrét simul. 515

[Hoc nisi fit, puerum ut tu uideas, nihil mouentur
nuptiae.]

Si. Quid ais? quom intelléxeras

Íd consilium cápere, quor non díxti extemplo Pám-
philo?

DA. Quis igitur eum ab illa abstraxit nisi ego? nam om-
nes nós quidem

40 Scímus, hanc quam míseré amarit. núnc sibi uxo-
rem éxpetit. 520

Póstremo id mihi dá negoti: tú tamen idem has
núptias

Pérge facere ita út facis: et id spéro adiuturós deos.

Si. Ímmo abi intro: ibi me ópperire et quód parato
opus ést para.

Non ímpulit me, haec núnc omnino ut créderem.

45 Atquz haúscio an quae díxit sint uera ómnia, 525

Sed páruí pendo: illúd mihi multo máximumst,

Quod míhi pollicitust ípsus gnatus. núnc Chremem

Conuéniam: orabo gnáto uxorem: id si ínpetro,

Quid álias malim quam hódie has fieri núptias?

50 Nam gnátus quod pollicitust, haud dubiúumst mihi,

Si nólit, quin eum mérito possim cógere. 531
Atque ádeo in ipso témpore eccum ipsum óbuiam.

SIMO. CHREMES.

SI. Iubeó Chremetem. CH. O te ípsum quaerebam. SI. III 3
Ét ego te. CH. Optato áduenis.

Aliquót me adierunt, éx te auditum qui aíbant, ho-
die núbere

Meam fíliam tuo gnáto: id uiso tún an illi insá-
niant. 535

SI. Auscúta paucis: ét quid te ego uelim ét tu quod
quaerís scies.

CH. Auscúlto: loquere quíd uelis. 5

SI. Per té deos oro et nóstram amicitíam, Chremes,
Quae incépta a paruís cum aétate adcreuít simul,
Perque únicam tuám gnatam et gnatúm meum, 540
Quoius tibi potestas súmma seruandí datur,
Vt me ádiuues in hác re, atque ita uti núptiae 10
Fueránt futurae, fíant. CH. Ah, ne me óbsecre:
Quasi hóc te orando a me ínpetrare opórteat.

Alium ésse censes núnc me atque olim quóm dabam?

Si in rémst utrique ut fíant, arcessí iube. 546

Sed si éx ea re plús malist quam cómodi 15

Vtríque, id oro te ín commune ut cónsulas,

Quasi illa tua sit Pámphilique ego sím pater.

SI. Immo ita uolo itaque póstulo ut fiát, Chremes: 550

Neque póstulem abs te, ni ípsa res moneát. CH.

Quid ést?

SI. Iraé sunt inter Glycerium et gnatum. CH. Aúdio. 20

SI. Ita mágnæ, ut sperem pósse auelli. CH. Fábulae.

SI. Profécto sic est. CH. Síc hercle ut dicám tibi:

Amántium iræ amóris integrátio. 555

SI. Hem, id te óro ut ante eámus. dum tempús datur,
 25 Dumque eíus lúbito occlúsast contuméliis,
 Prius quam hárum scelera et lácrumae confictaé
 dolis

Reddúcut animum aegrótum ad misericórdiam,
 Vxórem demus. spéro consuetúdi- 560

Coniúgio liberáli deuinctúm, Chremes,
 30 Dein fácte ex illis sése emersurúm malis.

CH. Tibi ita hóc uidetur: át ego non posse árbitror
 Neque illum hánc perpetuo habére neque me pér-
 peti.

SI. Qui scís ergo istuc, nísi periculum féceris? 565

CH. At istúc periculum in filia fieri grauest.

35 SI. Nempe íncommoditas dénique huc omnis redit,
 Si euéniat, quod di próhibeant, discéssio.
 At sí corrigitur, quót commoditatés uide:
 Princípio amico fílium restítueris, 570
 Tibi' génerum firmum et filiae inueniés uirum.

40 CH. Quid istíc? si ita istuc ánimus inducti esse útile,
 Noló tibi ullum cómmodum in me cláudier.

SI. Meritó te semper máximi fecí, Chremes.

CH. Sed quíd ais? SI. Quid? CH. Qui scís eos nunc dí-
 cordare inté se? 575

SI. Ipsús mihi Dauos, qui íntumust eorúm consiliis,
 díxit:

45 Et ís mihi suadet núprias quantúm queam ut ma-
 túrem.

Num cénses faceret, fílium nisi scíret eadem haec
 uéllé?

Tute ádeo iam eius uerba aúdiēs. heus, éuocate
 huc Dáuom.

Atque éccum: uideo ipsúm foras exíre.

DAVOS. SIMO. CHREMES.

DA. Ad te ibam. SI. Quid namst? III 4

DA. Quor uxor non arcéssitur? iam aduésperascit. SI.
Aúdin? 581

Ego dúdum non nil uéritus sum, Daue, ábs te, ne
facérés idem,

Quod uólgus seruorúm solet, dolís ut me delúderes,
Proptérea quod amat filius. DA. Egon ístuc face- 5
rem? SI. Crédidi:

Idque ádeo metuens uós celaui, quód nunc dicam.

DA. Quid? SI. Scies: 585

Nam própemodum habeo iám fidem. DA. Tandém
cognosti qui siem?

SI. Non fúerant nuptiaé futurae. DA. Quid? non? SI.
Sed ea grátia

Simuláui, uos ut pétemptarem. DA. Quid ais? SI.
Sic res ést. DA. Vide:

Numquam ístuc quiui ego íntelligere. uáh consilium 10
cállidum.

SI. Hoc aúdi: ut hinc te intro íre iussi, oppórtune hic
fit mi óbuiam. DA. Hem, 590

Num nám perimus? SI. Nárró huic, quae tu dúdum
narrastí mihi.

DA. Quid nam aúdio? SI. Gnatam út det oro, uíxque id
exoro. DA. Óccidi. SI. Hem,

Quid díxisti? DA. Optume ínquam factum. SI. Núnc
per hunc nullást mora.

CH. Domúm modo ibo, ut ádparetur dícam, atque huc 15
renúntio.

SI. Nunc te óro, Daue, quóniam solus mi éffecisti has
núptias, 595

DA. Ego uéro solus. SI. gnátum mihi corrígere porro enítere.

DA. Faciam hércle seduló. SI. Potes nunc, dum ánimus inritátus est.

DA. Quiéscas. SI. Age igitúr, ubi nunc est ípsus? DA. Mirum ní domist.

20 SI. Ibo ád eum atque eadem haec, tibi quae dixi, dicam itidem illi. DA. Núllus sum. Quid caúsaest, quin hinc in pistrinum récta profiscár uia? 600

Nil ést preci loci relictum: iám perturbauí ómnia:

Erúm fefelli: in núptias coniéci erilem fílium;
Feci hódie ut fierent, ínsperante hoc átque inuito Pámphilo.

25 Hem astútias: quod sí quiessem, níl euenissét mali. Sed éccum uideo ipsum: óccidi. 605
Vtinám mihi esset áliquíd hic, quo núnc me praecepítém darem.

P A M P H I L V S. D A V O S.

III 5 PA. Vbi illic est? scelús, qui me hodie .. DA. Péríi.
PA. atque hoc confíteor iure
Mi óbtigisse, quándoidem tam inérs, tam nulli cónsili sum:

Séruon fortunás meas me cómmisisse fúttili!

Ego prétium ob stultitiám fero: sed inúltum numquam id aúferet. 610

5 DA. Posthác incolumem sát scio fore mé, si deuító hóc malum.

PA. Nam quíd ego nunc dicám patri? negábon uelle mé, modo

Qui sūm pollicitus dūcere? qua *audácia* id facere
aúdeam?

Nec quíd me nunc faciám scio. DA. Nec mé quidem,
atque id ago sédulo.

Dicam áliquíd me inuentúrum, ut huic malo áliquam
productém moram. 615

PA. Oh. DA. Vísus sum. PA. Eho dum bóne uir, quid 10
aís? uíden me consiliis tuis

Miserum ínpeditum esse? DA. Át iam expédiam. PA.
Expédies? DA. Certe, Pámphile.

PA. Nempe út modo. DA. Immo mélius spero. PA. Oh,
tíbi ego ut credam, fúrcifer?

Tu rem ínpeditam et pérditam restítuas? hem quo
frétus sim,

Qui me hódie ex tranquillíssima re cóniecisti in
núptias. 620

Án non dixi esse hóc futurum? DA. Díxti. PA. Quid 15
merítú's? DA. Crucem.

Séd sine paululum ád me redeam: iam áliquíd dispi-
ciam. PA. Eí mihi,

Quóm non habeo spátium, ut de te súmam suppli-
cium, út uolo:

Námque hoc tempus praécauere míli me, haud te
ulciscí sinit.

ACTVS IIII.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVOS.

- IV 1 CH. Hócine crédibile aút memorábile, 625
 Tánta uecórdia innáta quoiquam út siet,
 Vt malis gaúdeant átque ex incómmodis
 Áterius sua ut cómparent cómoda? ah
 5 Ídnest uerum? ímmo id hominúmst genus péssu-
 mum,
 Dénegandí modo quis pudor paúlum adest: 630
 Póst ubi témpust promíssa iam pérfici,
 Túm coactí necessarió se áperiunt:
 [Et timent, et tamen res cogit denegare]
 10 Íbi tum eorum ínpudentíssuma orátioſt
 ‘Quís tu es? quis mihi es? quór meam tibi? 635
 Heus, próxumus sum egomét mihi.’
 At támen ‘ubi fidés?’ si rogés, nil pudént hic,
 Vbi opúst: illic úbi nil opúst, ibi ueréntur.
 15 Séd quid agam? adeamne ád eum et cum eo iniú-
 riam hanc expóstulem?
 Íngeram mala múlta? atqui aliquis dícat ‘nil pro-
 móueris’: 640
 Multúm: molestus cérte ei fuero atque ánimo mo-
 rem géssero.
- PA. Charíne, et me et te inprúdens, nisi quid dí re-
 spiciunt, pérdidi.

CH. Ítane 'inprudens'? tándem inuentast caúsa. soluistí fidem.

PA. Quid 'tandem'? CH. Etiam núnc me ducere ístis ²⁰
dictis póstulas?

PA. Quid istuc est? CH. Postquám me amare díxi, com-
placitást tibi. 645

Heú me miserum, quí tuom animum ex ánimo spec-
tauí meo.

PA. Fálsus es. CH. Non sátis tibi esse hoc sólídumst
uisum gaúdium,

Nísi me lactassés amantem et fálsa spe prodúceres.

Hábeas. PA. Habeam? ah néscis quantis ín malis ²⁵
uorsér miser,

Quantásque hic consiliís mihi confláuit sollicitúdi-
nes 650

Meus cárnufex. CH. Quid istúc tam mirumst, dé te
sí exemplúm capit?

PA. Haud ístuc dicas, sí cognoris uél me uel amorém
meum.

CH. Scio: cúm patre altercásti dudum, et ís nunc prop-
tereá tibi

Suscénsset nec te quíuit hodie cógere illam ut dú- ³⁰
ceres.

PA. Immo étiam, quom tu mínus scis aerumnás meas, ⁶⁵⁵
Haec núptiae non ádparabantúr mihi:

Nec póstulabat núnc quisquam uxorém dare.

CA. Scio: tú coactus tuá uoluntate és. PA. Mane:

Non dúm scis. CH. Scio equidem illam ducturum ³⁵
ésse te.

PA. Quor me énicas? hoc aúdi. numquam déstitit ⁶⁶⁰

Instáre, ut dicerém me ducturúm patri:

Suadére, orare usque ádeo donec pérpulit.

CH. Quis homo istuc? PA. Dauos. CH. Quam óbrem?

PA. Nescio, nísi mihi

40 Deos sátis fuisse irátos, qui auscultáuerim.

CH. Factum hóc est, Daue? DA. Fáctum. CH. Hem, quid
aĩs, scelus? 665

At tibi di dignum fáctis exitiúm duint.

Eho, díe mihi, si omnes hunc coniectum in núp-
tias

Inimíci uellent, quód nisi consilium hóc darent?

45 DA. Decéptus sum, at non défetigátus. CH. Scio.

DA. Hac nón successit, ália adgrediemúr uia: 670

Nisi si id putas, quia prímo processit parum,
Non pósse iam ad salútem conuorti hóc malum.

PA. Immo étiam: nam satis crédo, si aduigiláueris,

50 Ex únis geminas míhi conficies nuptias.

DA. Ego, Pámphile, hoc tibi pró seruitio débéo, 675

Conári manibus pédibus noctisque ét dies,

Capitis periculum adíre, dum prosím tibi:

Tuomst, síquid praeter spem éuenit, mi ignóscere.

55 Parúm succedit quód ago: at facio sédulo.

Vel mélius tute réperi, me missúm face. 680

PA. Cupió: restitue quem á me accepistí locum.

DA. Faciam. PA. Át iam hoc opus est. DA. St', mane:
crepuit hínc a Glycerio óstium.

PA. Nil ád te. DA. Quaero. PA. Hem, núncin demum?

DA. At iam hóc tibi inuentúm dabo.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVOS.

IV 2 MY. Iam ubi úbi erit, inuentúm tibi curábo et mecum
addúctum

Tuom Pámphilum: modo tu, ánime mi, nolí te ma-
ceráre. 685

PA. Mysis. MY. Quis est? ehem Pámphile, optumé mihi
te offers. PA. Quid *id* est?

MY. Oráre iussit, sí se ames, era, iám ut ad sese uénias:
Vidére aüt te cúpere. PA. Vah, perii: hóc malum
integráscit.

Sicín me atque illam operá tua nunc míseros sol-
licitári!

Nam idcírco arcessor, núptias quod mi ádparari
sénsit. 690

CH. Quibus quídem quam facile pótuerat quiésci, si hic
quiéssset!

DA. Age, si híc non insanít satis sua spónte, instiga.
MY. Atque édepol

Ea rés est: proptereaúque nunc misera ín maerorest. 10

PA. Mýsis,

Per omnis tibi adiuró deos, numquam eám me de-
sertúrum,

Non, sí capiundos míhi sciam esse inimícos omnis
hómínes. 695

Hanc mi éxpetiui, cóntigit: conuéniunt mores: uá-
leant

Qui inté nos discidiúm uolunt: hanc nísi mors mi
adimet némo.

MY. Resipísco. PA. Non Apóllinis magis uérum atque 15
hoc respónsumst.

Si póterit fieri, ut né pater per mé stetisse crédat,
Quo mínus haec fierent núptiae, uoló. sed si id
non póterit, 700

Id fáciam, in procliuí quod est, per mé stetisse ut
crédat.

Quis uídeor? CH. Miser, aequé átque ego. DA. Con-
sílíum quaero. PA. Forti's,

- 20 Scio, quód conere. DA. Hoc égo tibi profécto effectum réddam.
- PA. Iam hoc ópus est. DA. Quin iam habeo. CH. Quid est?
DA. Huic, nón tibi habeo, ne érres.
- CH. Sat hábeo. PA. Quid faciés? cedo. DA. Dies híc mi
ut satis sit uéreor 705
- Ad agéndum: ne uacuom ésse me nunc ád narrandum crédas:
- Proinde hínc uos amolímini: nam mi ínpedimento éstis.
- 25 PA. Ego hanc uísam. DA. Quid tu? quo hínc te agis?
CH. Verúm uis dicam? DA. Immo étiam Narrátionis íncipit mi ínitium. CH. Quid me fiet?
- DA. Eho tu ínpudens, non sátis habes, quod tibi diculam áddo, 710
- Quantum huíc promoueo núptias? CH. Daue, át tamen DA. Quid érgo?
- CH. Vt dúcam. DA. Ridiculum. CH. Húc face ad me ut uénias, siquid póteris.
- 30 DA. Quid uéniam? nil habeo. CH. Át tamen siquid. DA. Age, ueniam. CH. Síquid,
Domi éro. DA. Tu, Mysis, dum éxeo, parúmper opperíre hic.
- MY. Quaprópter? DA. Ita facto ópus est. MY. At matúra.
DA. Iam inquam hic ádero. 715

MY. SIS. DA. VOS.

- IV 3 MY. Nilne ésse proprium quóiquam! di uostrám fidem:
Summúm bonum esse eraé putauí hunc Pámphilum,
Amícum, amatorém, uirum in quouís loco
Parátum: uerum ex eó nunc mísera quém capit
5 Labórem! facile hic plús malíst quam illíc boni. 720

Sed Dáuos exit. mí homo, quid istuc óbsecrost?
 Quo pórtas puerum? DA. Mýsis, nunc opus ést tua
 Mihi ad hánc rem exprompta málitia atque astútia.

MY. Quid nam íncepturu's? DA. Áccipe a me hunc ócius
 Atque ánte nostram iánuam adpone. MY. Óbsecro, 10
 Humíne? DA. Ex ara hinc súme uerbenás tibi 726
 Atque eás substerne. MY. Quam óbrem id tute nón
 facis?

DA. Quia, sí forte opus sit ád erum iurató mihi
 Non ádposisse, ut líquido possim. MY. Intéllego:
 Noua núnc religio unde istaec incessít? cedo. 730 15

DA. Moue ócius te, ut quíd agam porro intéllegas.
 Pro Iúppiter. MY. Quid est? DA. Spónsae pater in-
 téruenit.

Repúdio quod consílium primum inténderam.

MY. Nesció quíd narres. DA. Égo quoque hinc ab délixtera
 Veníre me adsimulábo: tu ut subséruias 735 20
 Orátioni, ut quómque opus sit, uerbís uide.

MY. Ego quíd agas nil intéllego: sed síquid est,
 Quod méa opera opus sit uóbis, ut tu plús uídes,
 Manébo, nequod uóstrum remorer cómmodum.

CHREMES. MYSIS. DAVOS.

CH. Reuórtor, postquam quae ópus fuere ad núptias 740 IV 4
 Gnataé paraui, ut iúbeam arcessi. séd quíd hoc?
 Puer hérclest. mulier, tu ádposisti hunc? MY. Vbi
 illic est?

CH. Non míhi respondes? MY. Núsquam est. uae mise-
 raé mihi,

Relíquit me homo atque ábiit. DA. Di uostrám fidem, 5
 Quid túrbaest apud forúm? quíd illi hominum líti-
 gant? 745

Tum annóna carast. quíd dicam aliud, nescio.

MY. Quor tu óbsecro hic me sólam? DA. Hem, quae
haec est fábula?

Eho Mýsis, puer hic úndest? quisue huc áttulit?

10 MY. Satin sánu's, qui me id rógites? DA. Quem igitúr
rogem,

Qui hic néminem alium uídeam? CH. Miror, únde
sit. 750

DA. Dictúra es quod rogo? MY. Aú. DA. Concede ad
déteram.

MY. Delíras: non tute ípse? DA. Verbum sí mihi
Vnúm praeter quam quód te rogo .. faxís caue.

15 MY. Male dícis? undest? díc. MY. A nobis. DA. Háhae:
Mirúm uero, inpu dénter mulier sí facit 755
Meretríx? CH. Ab Andriást haec, quantum intéllego.

DA. Adeón uidemur uóbis esse idónei,
In quíbus sic inludátis? CH. Veni in témpore.

20 DA. Propera ádeo puerum tóllere hinc ab iánua:
Mané: caue quoquam ex ístoc excessís loco. 760

MY. Di te éradicent: íta me miseram térritas.

DA. Tibi égo dico an non? MY. Quíd uis? DA. At etiám
rogas?

Cedo, quóium puerum hic ádposisti? díc mihi.

25 MY. Tu nescis? DA. Mitte id quód scio: dic quód rogo.

MY. Vostri. DA. Quoius nostri? MY. Pámphili. CH. Hem.
DA. Quid? Pámphili? 765

MY. Eho, an nó n est? CH. Recte ego sémper fugi has
núptias.

DA. O fácinus animaduórtendum. MY. Quid clámitas?

DA. Quemne égo heri uidi ad uós adferri uésperi?

30 MY. O hóminem audacem. DA. V érum: uidi Cántharam
Suffárcinatam. MY. Dís pol habeo grátiam, 770

Quom in páriundo aliquot ádfuerunt líberae.

DA. Ne illa illum haud nouit, quóius causa haec incipit:

‘Chremés si *adpositum* púrum ante aedis uíderit,
Suam gnátam non dabít’: tanto hercle mágis dabit. 35

CH. Non hércle faciet. DA. Núnc adeo, ut tu sis sci-
ens, 775

Nisi púrum tollis, iám ego hunc in mediám uiam
Prouóluam teque ibídem peruoluam ín luto.

MY. Tu pól homo non es sóbrius. DA. Fallácia
Alia áliam trudit. iám susurrari aúdio, 40

Ciuem Átticam esse hanc. CH. Hém. DA. ‘Coactus
légibus 780

Eam uxórem ducet.’ MY. Óbsecro, an non ciúis
est?

CH. Ioculárium in malum ínsciens paene incídi.

DA. Quis hic lóquitur? o Chremés, per tempus áduenis:
Auscúlta. CH. Audiui iam ómnia. DA. Anne haec 45
tu ómnia?

CH. Audiui, inquam, a princípío. DA. Audistin, óbse-
cro? hem 785

Scelera, hanc iam oportet ín cruciatum hinc ábripi.

Hic est ille: non te crédas Dauom lúdere.

MY. Me míseram: nil pol fálsi dixi, mí senex.

CH. Noui ómnem rem. est Simo íntus? DA. Est. MY. 50
Ne me áttigas,

Sceléste. si pol Glýcerio non ómnia haec . . 790

DA. Eho inépta, nescis quíd sit actum? MY. Quí sciam?

DA. Hic sócer est. alio pácto haud poterat fieri,
Vt scíret haec quae uóluius. MY. Praedíceres.

DA. Paulum ínter esse cénses, ex animo ómnia, 55
Vt fért natura, fácias an de indústria? 795

CRITO. MY SIS. DAVOS.

- IV 5 CR. In hác habitasse plátea dictumst Chrýsidem,
 Quae sése inhoneste optáuit parere hic dítiás
 Potiús quam in patria honéste pauper uíueret:
 Eius móрте ea ad me lége redierúnt bona. 799
- 5 Sed quós perconter uídeo. saluete. MY. Óbsecro,
 Quem uídeo? estne hic Critó sobrínus Chrýsidis?
 Is ést. CR. O Mysis, sálue. MY. Saluos sís, Crito.
- CR. Itan Chrýsis? hem. MY. Nos quídem pol miseras
 pérdidit.
- CR. Quid uós? quo pacto hic? sátine recte? MY. Nósne?
 sic 804
- 10 Vt químus, aiunt, quándo ut uolumus nó n licet.
- CR. Quid Glýcerium? iam hic suós parentis répperit?
- MY. Vtinam. CR. Án non dum etiam? haud aúspicato
 huc me áttuli:
- Nam pól, si id scissem, númquam huc tetulissém
 pedem:
- Sempér enim dictast ésse haec atque habitást soror:
 15 Quae illíus fuerunt, póssidet: nunc me hóspitem
 Litís sequi, quam id míhi sit facile atque útile, 811
 Aliórum exempla cómmonent: simul árbítror,
 Iam aliquem ésse amicum et défensorem ei: nám fere
 Grandícula iam proféctast illinc. clámitent
- 20 Me sýcophantam, heréditatem pérsequi 815
 Mendícum: tum ipsam déspoliare nó n lubet.
- MY. O óptume hospes, pól Crito antiquom óbtines.
- CR. Duc me ád eam, quando huc uéni, ut uideam. MY.
 Máxume.
- DA. Sequar hós: me nolo in témpore hoc uideát senex.

ACTVS V.

CHREMES. SIMO.

CH. Sátis iam satis, Simó, spectata ergá te amicitíast V 1
mea: 820

Sátis pericli incépi adire: orándi iam finém face.
Dúm studeo obsequí tibi, paene inlúsi uitam filiae.

SI. Immo enim nunc quom máxume abs te póstulo atque
oró, Chremes,
Vt beneficium uérbis initum dúdum nunc re cóm- 5
probes.

CH. Víde quam iniquos sís prae studio: dúm id efficias
quód cupis, 825
Néque modum benígnitatis néque quid me ores có-
gitas:

Nám si cogités, remittas iám me onerare iniúriis.

SI. Quíbus? CH. At rogitas? pérpulistí me, út hominí
adulescéntulo

In alio occupáto amore, abhórrenti ab re uxória, 10
Fíliam ut darem in seditíonem átque in incertas
núptias, 830

Eíus labore atque eíus dolore gnáto ut medicarér
tuo:

Ínpetrasti: incépi, dum res tétulit. nunc non fért:
feras.

Íllam hinc ciuem esse áiunt: puer est nátus: nos
missós face.

15 SI. Pér ego te deos óro, ut ne illis ánimum inducas
crédere,

Quíbus id maxume útilest, illum ésse quam detér-
rumum. 835

Núptiarum grátia haec sunt fácta atque incepta
ómnia.

Vbi ea causa, quam óbrem haec faciunt, érit adempta
his, désinent.

CH. Érras: cum Dauo égomet uidi iúrgantem ancillám.
SI. Scio.

20 CH. Véro uoltu, quom íbi me adesse neúter tum prae-
sénserat.

SI. Crédo, et id factúras Dauos dúdum praedixít mihi:
Ét nescio qui tíbi sum oblitus hódie, ac uolui, dí-
cere. 841

DAVOS. CHREMES. SIMO. DROMO.

V 2 DA. Ánimo nunciam ótioso esse ínpero CH. En Dauóm
tibi.

SI. Vnde egreditur? DA. meó praesidio atque hóspitis.
SI. Quid illúd malist?

DA. Égo commodiorem hóminem aduentum témpus non
uidí. SI. Scelus,

Quém nam hic laudat? DA. Ómnis res est iam ín
uado. SI. Cesso ádloqui? 845

5 DA. Érus est: quid agam? SI. O sálue, bone uir. DA.
Éhem Simo, o nostér Chremes,

Ómnia adparáta iam sunt íntus. SI. Curastí probe.

DA. Vbi uoles, arcésse. SI. Bene sane: íd enim uero
hinc núnc abest.

Étiam tu hoc respóndes, quid istic tíbi negotist?

DA. Míhin? SI. Ita.

DA. Mihin? SI. Tibi ergo. DA. Módo *ego* intro iui. SI.
Quási ego quam dudúm rogem.

DA. Cúm tuo gnato una. SI. Ánne est intus Pámphilus? ¹⁰
cruciór miser. 851

Ého, non tu dixti ésse inter eos inimicitias, cár-
nufex?

DA. Súlt. SI. Quor igitur híc est? CH. Quid illum cén-
ses? cum illa lítigat.

DA. Ímmo uero indígnum, Chremes, iam fácinus faxo
ex me aúdiés.

Néscio qui senéx modo uenit: éllum, confidéns, ca-
tus: 855

Quóm faciem uideás, uidetur ésse quantiuís preti: ¹⁵

Tristís seueritás inest in uóltu atque in uerbís fides.

SI. Quid nam adportas? DA. Níl equidem, nisi quód
illum audiui dícere.

SI. Quid aít tandem? DA. Glýcerium se scíre ciuem
esse Átticam. SI. Hem,

Dromó, Dromo. DA. Quid ést? SI. Dromo. DA. Audi.
SI. Vérbum si addiderís . . Dromo.

DA. Audi óbsecro. DR. Quid uís? SI. Sublimen íntro hunc ²⁰
rape, quantúm potest. 861

DR. Quem? SI. Dáuom. DA. Quam obrem? SI. Quía lu-
bet. rape ínquam. DA. Quid fecí? SI. Rape.

DA. Si quícquam inuenies mé mentitum, occídito. SI.
Níl aúdio:

Égo iam te commótum reddam. DA. Támen etsi hoc
uerúmst? SI. Tamen.

Cura ádseruandum uíctum, atque audin? quádru-
pedem constringito. 865

Age núnciam: ego pol hódie, si uiuó, tibi

Osténdam, erum quid sít pericli fállere,

Et illi patrem. CH. Ah ne saeui tanto opere. SI.

Ó Chremes,

Pietatem gnati! nonne te miseret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium? 870

30 Age Pamphile, exi Pamphile: ecquid te pudet?

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

V 3 PA. Quis me uult? perii, pater est. SI. Quid ais, omnium ..? CH. Ah,

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

SI. Quasi quicquam in hunc iam grauius dici possiet.

Ain tandem, cuius Glyceriumst? PA. Ita praedicant.

5 SI. 'Ita praedicant'? o ingentem confidentiam! 876

Num cogitat quid dicat? num facti piget?

Vide num eius color pudoris signum usquam indicat.

Adeo inpotenti esse animo, ut praeter ciuium

Morem atque legem et sui uoluntatem patris 880

10 Tamēn hanc habere studeat cum summō probro!

PA. Me miserum! SI. Hem, modone id dēnum senti, Pamphile?

Olim istuc, olim, quom ita animum inducti tuom,

Quod cuperes aliquo pacto efficiundum tibi:

Eodem die istuc uerbum uere in te accidit. 885

15 Sed quid ego? quor me excrucio? quor me macero?

Quor meam senectutem huius sollicito amētia?

An ut pro huius peccatis ego supplicium sufferam?

Immo habeat, ualeat, uiuat cum illa. PA. Mi pater.

SI. Quid 'mi pater'? quasi tu huius indigeas patris. 890

20 Domus, uxor, liberi inuenti inuito patre.

Adducti qui illam ciuem hinc dicant: uiceris.

PA. Pater, licetne pauca? SI. Quid dicēs mihi?

CH. Tamén, Simo, audi. Si. Ego aúdiam? quid aúdiam,
Chremés? CH. At tandem dicat. Si. Age, dicát sino.

PA. Égo me amare hanc fáteor: si id peccárest, fateor ²⁵
id quoque. 896

Tíbi, pater, me dédo. quiduis óneris inpone, ínpera.
Vís me uxorem dúcere? hanc uis mittere? ut po-
teró, feram.

Hóc modo te obsecro, út ne credas á me adlega-
tum hunc senem:

Síne me expurgem atque illum huc coram addúcam.

Si. Adducas? PA. Síne, pater.

CH. Aéquom postulát: da ueniam. PA. Síne te hoc exo- ³⁰
rém. Si. Sino. 901

Quíduis cupio, dúm ne ab hoc me fálli comperiár,
Chremes.

CH. Pró peccato mágno paulum súplici satis ést patri.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILVS.

CR. Mítte orare. una hárum quaeuis caúsa me ut faciám V 4
monet,

Vél tu uel quod uérumst uel quod ípsi cupio Glý-
cerio. 905

CH. Ándrium ego Critónem uideo? cérte is est. CR. Sal-
uos sís, Chremes.

CH. Quíd tu Athenas ínsolens? CR. Euénit. sed hicinést
Simo?

CH. Híc. CR. Simo, men quaéris? Si. Eho tu, Glýce- ⁵
rium hinc ciuem ésse aís?

CR. Tú negas? Si. Itane húc paratus áduenis? CR. Qua
ré? Si. Rogas?

Túne inpone haec fácias? tune hic hómines adules-
céntulos 910

Ínperitos rerum, eductos libere, in fraudem in-
licis?

Sóllicitando et póllicitando eorum ánimos lactas?

CR. Sánun es?

10 SI. Ác meretriciós amores núptiis conglútinas?

PA. Périi, metuo ut súbstet hospes. CH. Sí, Simo, hunc
norís satis,

Nón ita arbitrére: bonus est híc uir. SI. Hic uir sít
bonus? 915

Ítane attemperáte euenit, hódie in ipsis núptiis

Vt ueniret, ántehac numquam? est uéro huic cre-
dudúm, Chremes.

15 PA. Ní metuam patrem, hábeo pro illa re illum quod
moneám probe.

SI. Sýcophanta. CB. Hem. CH. Síc, Crito, est hic:
mítte. CR. Videat quí siet.

Sí mihi pergit quae uolt dicere, éa quae non uolt
aúdiet. 920

Égo istaec moueo aut cúro? non tu tuóm malum
aequo animó feres?

Nam égo quae dico uéra an falsa audierim, iam
scirí potest.

20 Átticus quidam ólim naui frácta ad Andrum eiéc-
tus est

Ét istaec una párua uirgo. túm ille egens forte ad-
plicat

Prímum ad Chrysidís patrem se. SI. Fábulam in-
ceptát. CH. Sine. 925

CB. Ítane uero obtúrbat? CH. Perge tu. CB. Ís mihi
cognatús fuit,

Qui eúm recepit. íbi ego audiui ex illo sese esse
Átticum.

Ís ibi mortuóst. CH. Eius nomen? CR. Nómen tam 25
citó tibi? PA. Hem,

Perií. CR. Verum hercle opínor fuisse Phániam: hoc
certó scio,

Rhamnúsium se aíébat esse. CH. O Iúppiter. CR.
Eadem haéc, Chremes, 930

Multi álii in Andro audívere. CH. Vtinam id sít,
quod spero. eho, díe mihi,

Quid eám tum? suamne esse aíbat? CR. Non. CH.
Quoiam igitur? CR. Fratris filiam.

CH. Certé meast. CR. Quid aís? SI. Quid tu aís? PA. 30
Árrige auris, Pámphile.

SI. Qui crédis? CH. Phania illic frater méus fuit. SI.
Noram ét scio.

CH. Is béllum hinc fugiens méque in Asiam pérsequens
proficíscitur: 935

Tum illám relinquere híc est ueritus. póst ibi nunc
primum aúdio

Quid illó sit factum. PA. Vix sum apud me: ita áni-
mus commotúst metu

Spe gaúdio, mirádo hoc tanto tám repentinó 35
bono.

SI. Ne istám multimodis tuam ínueniri gaúdeo. PA. Cre-
dó, pater.

CH. At mi únus scrupulus étiam restat, quí me male
habet. PA. Dignus es 940

Cum tuá religione, ódium . . nodum in scírpo quae-
ris. CR. Quid istuc est?

CH. Nomén non conuenít. CR. Fuit hercle huic áliud
paruae. CH. Quód, Crito?

Numquíd meministi? CR. Id quaéro. PA. Egon hu- 40
ius mémoriam patiár meae

Voluptáti obstare, quóm ego possim in hác re medicarí mihi?

Non pátiar. heus, Chremés, quod quaeris, Pási-
phílast. CH. Ipsást. CR. East.

PA. Ex ípsa miliéns audiui. SI. Omnis nos gaudere hóc,
Chremes, 946

Te crédo credere. CH. Íta me di ament, crédo.

PA. Quid restát, pater?

45 SI. Iam dúdum res reddúxit me ipsa in grátiam. PA.
O lepidúm patrem!

De uxóre, ita ut possédi, nil mutát Chremes? CH.
Causa óptumast:

Nisi quíd pater aít áliud. PA. Nempe id? SI. Scíli-
cet. CH. Dos, Pámphile, est

Decém talenta. PA. Accípio. CH. Propero ad fí-
liam. eho mecúm, Crito: 951

Nam illám me credo haud nósse. SI. Quor non illam
huc transferrí iubes?

50 PA. Recte ádmones: Dauo égo istuc dedam iám negoti.
SI. Nón potest.

PA. Qui? SI. Quía habet aliud mágis ex sese et máius.
PA. Quid nam? SI. Víctus est.

PA. Patér, non recte uíctust. SI. Haud ita iússi. PA.
Iube solui óbsecro. 955

SI. Age fiat. PA. At matúra. SI. Eo intro. PA. O faús-
tum et felicém diem!

CHARINVS. PAMPHILVS.

V 5 CH. Prouiso quid agat Pámphilus: atque éccum. PA. Ali-
quis me fórsitan

Putet nón putare hoc uérum: at mihi nunc síc esse
hoc uerúm lubet.

Égo deorum uitam capropter sémpiternam esse árbítror,

Quód uoluptates eórum propriae súnť: nam mi in-
mortalitas 960

Pártast, si nulla aégritudo huic gaúdio intercésseřit. 5

Séd quem ego mihi potíssimum optem, quóí nunc
haec narrém, dari?

CH. Quid illud gaudist? PA. Dáuom uideo. némost, quem
malim ómnium:

Nam húnć scio mea sólíde solum gáuísurum gaúdia.

DAVOS. PAMPHILVS. CHARINVS.

DA. Pámphilus ubi nam híc est? PA. Daue. DA. Quís V 6
homost? PA. Ego sum. DA. O Pámphile.

PA. Nécis quid mi obtígerit. DA. Certe: séđ quid mi
obtígerit scio. 966

PA. Ét quídem ego. DA. More hóminum euenit, út quod
sum nancťús mali

Príus resciscerés tu, quam ego illud quód tibi eue-
nít boni.

PA. Méa Glycerium suós parentis répperit. DA. Factúm 5
bene. CH. Hem.

PA. Páter amicus súmmus nobis. DA. Quís? PA. Chre-
mes. DA. Narrás probe. 970

PA. Néc mora ullast, quín iam uxorem dúcam. CH. Num
ille sómniat

Éa quae uigilans uóluit? PA. Tum de púero, Daue..
DA. Ah désíne.

Sólus est quem díligant di. CH. Sáluos sum, si haec
uéra sunt.

Cónloquar. PA. Quis homóst? Charine, in témpore 10
ipso mi áduenis.

CH. Béné factum. PA. Audisti? CH. Ómnia. age, me in
tuís secundis réspice. 975

Túos est nunc Chremés: facturum quae uoles scio
esse ómnia.

PA. Mémini: atque adeo lóngumst illum me éxpectare
dum éxeat.

Séquere hac me intus ad Glycerium núnc tu. tu,
Daue, ábi domum,

15 Própera, arcesse hinc qui aúferant eam. quíd stas?
quid cessás? DA. Eo.

Ne éxpectetis dum éxeant huc: intus despondébi-
tur: 980

Íntus transigétur, siquid ést quod restet. CANTOR.
Plaúдите.

ALTER EXITVS ANDRIAE.

PA. Mémini: atque adeo *ut uólui commodum húc senex
exit foras.* (977)

Sécede illuc áliquantisper. CH. *Dáue, sequere me
hác.* DA. *Sequor.*

PAMPHILVS. CHARINVS. CHREMES. DAVOS.

PA. Te éxpectabam: est dé tua re, quód agere ego te-
cúm uolo.

Óperam dedi, ne me ésse oblitum dícas tuae gna-
tae álterae:

Tíbi me opinor ínuenisse dígnum te atque illá uirum.

CHA. Péríi, Daue: dé meo amore ac uíta sortis tól-
litur. 985

CHR. Nón noua istaec míhi condiciost, sí uoluisssem, Pám- 5
phile.

CHA. Óccidi, Daue. DA. *Áh mane.* CHA. Perii. CHR. Id
quam óbrem non uolui, éloquar.

Nón idcirco, quód eum omnino adfínem mihi nol-
lem: CHA. Hém. DA. Tace.

CHR. séd amicitia nóstra, quae est a pátribus nobis tráditá,
Eíus non aliquam pártém studui abdúctam tradi lí-
beris. 990

Núnc quom copia ác fortuna utríque ut obsequerér 10
dedit,

Détur. PA. Bene factum. DA. Ádi atque age homini
grátias. CHA. Salué, Chremes,

Meórum amicorum ómnium mi aequíssume:

Quid *dícam?* *nam illud* míhi non minus est gaúdio,

Quam *mi éuenire núnc* id quod *ego* abs te éxpeto:

Me répperisse, ut hábitus antehac fuí tibi, 996 15

Eundém tuom animum. PA. Quom ád eum te ad-
plicáuérís,

Studíum éxinde ut erit, túte existumáuérís.

CHR. Aliénus abs te, támen, qui tu esses nóueram.

PA. Id ita ésse facere cóniecturam ex mé licet. 1000

CHR. Ita rés est. gnatam tíbi meam Philúmenam 20

Vxórem et dotis séx talenta spóndeó.

Agátur intus, síquid restet. ω *Plaúdite.*

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 iambici octonarii
 - 176 iambicus quaternarius
 - 178 et 179 trochaici septenarii
 - 180 ad 195 iambici octonarii
 - 196 ad 198 iambici senarii
 - 199 ad 214 iambici octonarii
 - 215 ad 226 iambici senarii
 - 227 iambicus octonarius
 - 228 ad 233 trochaici septenarii
 - 234 ad 239 iambici octonarii
 - 240 et 244 iambici quaternarii
 - 241 et 242 trochaici septenarii
 - 243 iambicus octonarius
 - 245 et 247 trochaici octonarii
 - 246 trochaicus dimeter catalecticus
 - 248 ad 251 trochaici septenarii
 - 252 iambicus quaternarius
 - 253 ad 255 iambici octonarii
 - 256 ad 260 trochaici septenarii
 - 261 ad 269 iambici octonarii
 - 270 ad 298 iambici senarii
 - 299 et 300 iambici septenarii
 - 301 et 305 et 307 trochaici octonarii
 - 302 et 306 et 308 trochaici septenarii
 - 303 et 304 309 ad 316 iambici octonarii
 - 317 trochaicus septenarius
 - 318 iambicus senarius
 - 319 ad 383 trochaici septenarii
 - 384 ad 393 iambici senarii

- V. 394 ad 403 iambici octonarii
- 404 ad 480 iambici senarii
 - 481 ad 484 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 485 iambicus dimeter catalecticus
 - 486 iambicus senarius
 - 487 ad 496 iambici octonarii
 - 497 et 498 iambici senarii
 - 499 ad 505 iambici octonarii
 - 506 iambicus septenarius
 - 507 ad 509 iambici octonarii
 - 510 ad 515 trochaici septenarii
 - 517 trochaicus dimeter catalecticus
 - 518 ad 523 trochaici septenarii
 - 524 ad 532 iambici senarii
 - 533 ad 536 iambici octonarii
 - 537 iambicus quaternarius
 - 538 ad 574 iambici senarii
 - 575 ad 581 iambici septenarii
 - 582 ad 604 et 606 iambici octonarii
 - 605 iambicus quaternarius
 - 607 et 608 trochaici octonarii
 - 609 trochaicus septenarius
 - 610 ad 620 iambici octonarii
 - 621 ad 624 trochaici septenarii
 - 625 dactylicus tetrameter acatalectus
 - 626 ad 634 cretici tetrametri acatalecti
 - 635 compositus ex duabus trochaicis tripodiis catalecticis
 - 636 iambicus quaternarius
 - 637 et 638 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 639 et 640 trochaici septenarii
 - 641 et 642 iambici octonarii
 - 643 ad 649 trochaici septenarii
 - 650 ad 654 iambici octonarii
 - 655 ad 681 iambici senarii
 - 682 et 683 iambici octonarii
 - 684 ad 715 iambici septenarii
 - 716 ad 819 iambici senarii
 - 820 ad 856 trochaici septenarii

V. 857 iambicus octonarius

- 858 et 859 trochaici septenarii
 - 860 ad 863 iambici octonarii
 - 864 trochaicus septenarius
 - 865 iambicus octonarius
 - 866 ad 895 iambici senarii
 - 896 ad 928 trochaici septenarii
 - 929 ad 958 iambici octonarii
 - 959 ad 992 trochaici septenarii
 - 993 ad 1003 iambici senarii.
-

E V N V C H V S

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L · POSTVMIO · ALBINO · L · CORNELIO · MERVLA · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · TIBIIS · DVABVS · DEXTRIS
FACTA · SECVNDA · M · VALERIO · C · FANNIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sorórem falso díclitátam Tháïdis
 Id ípsum ignorans míles aduexít Thraso
 Ipsíque donat. érat haec ciuis Áttica.
 Eïdem eunuchum, quem émerat, tradí iubet
 Tháïdis amator Phaédria ac rus ípse abit 5
 Thrasóni oratus bíduum concéderet.
 Ephébus frater Phaédriae puéllulam
 Cum déperiret dóno missam Tháïdi,
 Ornátu eunuchi indúitur (suadet Pármeno),
 Intro íuit, uitiat uirginem. sed Átticus 10
 Ciuis repertus fráter eius cónlocat
 Vitiátam ephebo: Phaédriam exorát Thraso.

 PERSONAE.

PHAEDRIA ADVLESCENS
 PARMENO SERVOS
 THAIS MERETRIX
 GNATHO PARASITVS
 CHAEREA ADVLESCENS
 THRASO MILES
 PYTHIAS ANCILLA
 CHREMES ADVLESCENS
 ANTIPHO ADVLESCENS
 DORIAS ANCILLA
 DORVS EVNVCHVS
 SANGA SERVOS
 SOPHRONA NVTRIX
 LACHES SENEX.

P R O L O G V S.

Si quisquamst, qui placere se studeat bonis
 Quam plurimis et minime multos laedere,
 In his poeta hic nomen proficitur suum.
 Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
 Existumabit esse, sic existumet, 5
 Responsum, non dictum esse, quia laesit prior,
 Qui bene uortendo et eandem scribendo male
 Ex Graecis bonis Latinas fecit non bonas.
 Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit
 Atque in Thensauro scripsit, causam dicere 10
 Prius unde petitur, aurum qua re sit suum,
 Quam illic qui petit, unde is sit thensauris sibi
 Aut unde in patrium monumentum peruenerit.
 Dehinc ne frustretur ipse se aut sic cogitet
 'Defunctus iam sum, nil est quod dicat mihi': 15
 Is ne erret moneo et desinat lacessere.
 Habeo alia multa, quae nunc condonabitur,
 Quae proferentur post, si perget laedere,
 Ita ut facere instituit. quam nunc acturi sumus
 Menandri Eunuchum, postquam aediles emerunt, 20
 Perfecit sibi ut inspicundi esset copia.
 Magistratus quom ibi adesset, occipit agi.
 Exclamat, furem, non poetam fabulam
 Dedisse et nil dedisse uerborum tamen:
 Colacem esse Naeui et Plauti, ueterem fabulam, 25
 Parasiti personam inde ablatam et militis.

Si id ést peccatum, péccatum inprudéntiast
Poëtae, non quo fúrtum facere stúduerit.
Id ita ésse uos iam iúdicare póteritis.
Coláx Menandrist: ín east parasítús colax 30
Et míles gloriósus: eas se nón negat
Persónas transtulísse in Eunuchúm suam
Ex Graéca: sed eas *áb aliis* factás prius
Latínas scisse sése, id uero pérnegat.
Quod sí personis ísdem huic uti nón licet: 35
Qui mágis licet curréntem seruom scríbere,
Bonás matronas fácere, meretricís malas,
Parasítum edacem, glóriosum mílitem,
Puerúm supponi, fálli per seruóm senem,
Amáre, odisse, súspicari? dénique 40
Nullúmst iam dictum, quód non sit dictúm prius.
Qua re aéquomst uos cognóscere atque ignóscere,
Quae uéteres factitárunt si faciúnt noui.
Date óperam, cum siléntio animum atténdite,
Vt pérnoscatis, quíd sibi Eunuchús uelit. 45

ACTVS I.

PHAEDRIA. PARMENO.

PH. Quid igitur faciam? nón eam? ne núnc quidem 11
 Quom arcéssor ultro? an pótius ita me cómparem,
 Non pérpeti meretrícum contumélias?

Exclúsit: reuocat: rédeam? non, si me óbsecret.

PA. Siquidem hércle possis, níl prius neque fórtius: 50 5
 Verúm si incipies néque pertendes náuiter
 Atque, úbi pati non póteris, quom nemo éxpetet,
 Infécta pace ultro ád eam uenies, indicans
 Te amáre et ferre nón posse: actumst, ílicet,
 Perísti: eludet, úbi te uictum sénserit. 55 10

Proin tú, dum est tempus, étiam atque etiam cógita,
 Ere: quae res in se néque consilium néque modum
 Habet úllum, eam consílio regere nón potes.

In amóre haec omnia ínsunt uitia: iniúriae,
 Suspítiones, ínimicitiae, indútiae, 60 15

Bellúm, pax rursum: incérta haec si tu póstules
 Ratióne certa fácere, nilo plús agas,
 Quam sí des operam ut cúm ratione insánias.

Et quód nunc tute técum íratus cógitas
 'Egone íllam, quae illum, quae me quae non! sine 20
 modo, 65

Morí me malim: séntiet qui uír siem':

Haec uérba *illa* una me hércle falsa lácrimula,
 Quam oculós terendo mísere uix ui exprésserit,

Restínguet, et te ultro áccusabit, ét dabis

25

Vltro eí supplicium. PH. O indígnum facinus: nunc

ego

70

Et illám scelestam esse ét me miserum séntio

Et taédet: et amore árdeo: et prudéns sciens,

Viuós uidensque péreo: nec quid agám scio.

PA. Quid agás? nisi ut te rédimas captum quám queas

30

Minumó: si nequeas paúlulo, at quantí queas: 75

Et né te adflictes. PH. Ítane suades? PA. Sí sapis.

Neque praeter quam quas ipse amor moléstias

Habet áddas, et illas quás habet recté feras.

Sed eccam ipsa egreditur, nóstri fundi calamitas:

35

Nam quód nos capere opórtet, haec intércipit. 80

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

12 TH. Miserám me, uereor ne illud grauius Phaédria

Tulerít neue aliorsum átque ego feci accéperit,

Quod heri íntro missus nón est. PH. Totus, Pármeno,

Tremo hórreoque, póstquam aspexi hanc. PA. BÓNO

animo es:

5

Accéde ad ignem hunc, iám calesces plús satis. 85

ТН. Quis hic loquitur? ehem, tun hic eras, mi Phaédria?

Quid stábas hic? quor nón intro ibas? PΛ. Cé-

terum

De exclusione uérbum nullum? ТН. Quid taces?

Рн. Sané quia uero hae míhi patent sempér fores

10

Aut quia sum apud te primus. ТН. Missa istaec

face.

90

Рн. Quid 'míssa'? o Thaïs, Tháïis, utinam essét mihi

Pars aequa amoris tecum ac pariter fieret,

Vt aut hoc tibi doléret itidem ut míhi dolet,

Aut égo istuc abs te fáctum nili pénderem!

TH. Ne crúcia te obsecro, ánimo mi, mi Phaédria. 95 15
 Non pó1, quo quemquam plús amem aut plus dí-
 ligam,

Eo féci: sed ita erát res, faciundúm fuit.

PA. Credo, út fit, misera praé amore exclusti hún-
 foras.

TH. Sicíne agis, Parmeno? áge: sed huc qua grátia
 Te arcéssi iussi, auscú1ta. PH. Fiat. TH. Díc 20
 mihi 100

Hoc prímum, potin est híc tacere? PA. Egone?
 óptume.

Verum heús tu, hac lege tíbi meam astringó fidem:
 Quae uéra audiui, táceo et contineo óptume:
 Sin fálsum aut uanum aut fíctumst, continuó pa-
 lamst:

Plenús rimarum sum, hác atque íllac pérfluo. 105 25
 Proin tú, tacere sí uis, uera dícito.

TH. Samiá mihi mater fúit: ea habitabát Rhodi.

PA. Potést taceri hoc. TH. Íbi tum matri páruolam
 Puéllam dono quídám mercatór dedit
 Ex Áttica hinc abréptam. PH. Ciuemne? TH. Ár- 30
 bitror: 110

Certúm non scimus: mátris nomen ét patris
 Dicébat ipsa: pátriam et signa cétera
 Neque scíbat neque per aétatem etiam pótis erat.
 Mercátor hoc addébat: e praedónibus,
 Vnde émerat, se audísse abreptam e Súnio. 115 35

Matér ubi accepit, coépit studiose ómnia

Docére, educere, ita utí si esset fília.

Sorórem plerique ésse credebánt meam.

Ego cum íllo, quocum tum úno rem habebam
 hóspite,

40 Abii húc, qui mihi reliquit haec quae habeo
omnia. 120

PA. Vtrúmque hoc falsumst: écfluet. TH. Qui istúc?

PA. Quia

Neque tu úno eras conténta neque solús dedit:
Nam hic quóque bonam magnámque partem ad te
áttulit.

TH. Itást; sed sine me péruenire quó uolo.

45 Intérea miles, quí me amare occéperat, 125

In Cáriamst proféctus: te intereá loci
Cognóui. tute scís postilla quam íntumum
Habeám te et mea consília ut tibi credam ómnia.

PA. Ne hoc quídem tacebít Pármeno. TH. Oh dubiúmne
id est?

50 Hoc ágite, amabo. máter mea illic mórtuast 130

Nupér: eius frater áliquantum ad remst áuidior.

Is ubi ésse hanc forma uidet honesta uírginem

Et fídibus scire, prétium sperans ilico

Prodúcit, uendit. fórte fortuna ádfuit

55 Hic méus amicus: émit eam donó mihi, 135

Inprúdens harum rerum ignarusque ómnium.

Is uénit: postquam sénsit me tecúm quoque

Rem habére, fingit caúsas ne det sédulo:

Ait, sí fidem habeat se íri praepositúm tibi

60 Apúd me, ac non id métuat, ne, ubi accéperim, 140

Sesé relinquam, uéllé se illam míhi dare:

Verum íd uereri. séd ego quantum súspicor,

Ad uírginem animum adiécit. PH. Etiamne ámp-
plius?

TH. Nil: nám quaesiui. núnc ego eam, mi Phaédria,

65 Multaé sunt causae quam óbrem cupio abdúcere: 145

Primúm quod soror est dícta, praeterea út suis

Restítuam ac reddam. sóla sum: habeo hic né-
minem

Neque amicum neque cognátum. quam obrem,
Phaédria,

Cupio áliquos parere amicos beneficio meo.

Id amábo adiuta mé, quo id fiat fácilius. 150 70

Sine illúm priores pártis hosce aliquót dies

Apúd me habere. níl respondes? PH. Péssuma,

Egon quícquam cum istis fáctis tibi respóndeam?

PA. Eu nóster, laudo: tándem perdoluit: uir es.

PH. At égo nescibam, quórsum tu ires: 'páruola 155 75

Hinc ést abrepta: edúxit mater pró sua:

Soror díctast: cupio abdúcere, ut reddám suis:'

Nempe ómnia haec nunc uérba huc redeunt déni-
que:

Exclúdor, ille récipitur. qua grátia?

Nisi si illum plus quam mé amas et istam núnc so-
times, 160

Quae aduéctast, ne illum tálem praeripiát tibi.

TH. Ego id tímeo? PH. Quid te ergo áliud sollicitát?
cedo.

Num sólus ille dóna dat? numcúbi meam

Benígnitatem sénsisti in te claúdiar?

Nonne úbi mi dixti cúpere te ex Aethíopia 165 85

Ancillulam, relíctis rebus ómnibus

Quaesíui? porro eunúchum dixti uéllere te,

Quia sólae utuntur hís reginae: répperi,

Herí minas uigínti pro ambobús dedi.

Tamén contemptus ábs te haec habui in mé- 90
moria: 170

Ob haéc facta abs te spérnor! TH. Quid istic,
Phaédria?

Quamquam illam cupio abducere atque hac re arbitror

Id fieri posse maxime: uerum tamen

Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.

95 PH. Vtinam istuc uerbum ex animo ac uere diceret 175
‘Potius quam te inimicum habeam’: si istuc crederem

Sincere dici, quiduis possem petiti.

PA. Labascit, uictust, uno uerbo, quam cito!

TH. Ego non ex animo misera dico? quam ioco

100 Rem uoluisti a me tandem, quin perfeceris? 180

Ego impetrare nequeo hoc abs te, bíduom

Saltem ut concedas solum. PH. Siquidem bíduom:

Verum ne fiant isti uiginti dies.

TH. Profecto non plus bíduom aut.. PH. Aut? nil moror.

105 TH. Non fiet: hoc modo sine te exorem. PH. Scilicet 185

Faciundumst quod uis. TH. Mérito te amo, bene facis.

PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo bíduom:

Ita facere certumst: mos gerundust Tháidi.

Tu, Pármeno, huc fac illi adducantur. PA. Máxume.

110 PH. In hoc bíduom Thaís uale. TH. Mi Phaédria, 190

Et tú: numquid uis aliud? PH. Egone quid uelim?

Cum milite isto praesens absens ut sies:

Diés noctisque me ames, me desideres,

Me somnies, me expectes, de me cogites,

115 Me speres, me te oblectes, mecum tota sis: 195

Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuos.

TH. Me miseram, forsán híc mihi paruam habeát fidem

Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.

Ego pól, quae mihi sum cónscia, hoc certó scio,
Neque mé finxisse fálsi quicquam néque meo 200 120
Cordi ésse quemquam cáriorem hoc Phaédria:
Et quídquid huius féci, causa uírginis
Fecí: nam me eius spéro fratrem própemodum
Iam répperisse, aduléscentem adeo nóbilem:
Et is hódie uenturum ád me constituít domum. 205 125 •
Concédam hinc intro atque éxpectabo, dúm uenit.

ACTVS II.

PHAEDRIA. PARMENO.

II 1 PH. Fác, ita ut iussi, déducantur ísti. PA. Faciam.

PH. At diligenter.

PA. Fíet. PH. At matúre. PA. Fiet. PH. Sátin hoc
mandatúmst tibi? PA. Ah

Rogítare, quasi difficile sit.

V́tinam tam aliquid ínuenire fácle possis, Phaé-
dria, 2105 Quam hóc peribit. PH. Égo quoque una péreo,
quod mihist cárius:Ne istúc tam iniquo pátiare animo. PA. Mínime:
qui effectúm dabo.

Sed númquid aliud ínperas?

PH. Mínus nostrum ornáto uerbis, quód poteris: et il-
lum aémulum,

Quod póteris, ab ea péllito. PA. Au, 215

10 Mémini, tam etsi núllus moneas. PH. Égo rus ibo
atque íbi manebo.PA. Cénseo. PH. Sed heús tu. PA. Quid uis? PH.
Cénsen posse me óffirmarePérpeti, ne rédeam interea? PA. Téne? non hercle
árbitror:Nam aut jám reuortere, aút mox noctu te ádiget
horsum insómnia.PH. Opus fáciám, ut defetíger usque, ingrátis ut dór-
miam. 220

PA. Vigilábis lassus: hóc plus facies. PH. Ábi, nil di- 15
cis, Pármeno.

Eiciunda hercle haec ést mollities ánimi: nimis me
indúlgeo.

Tandém non ego illam cáream, si sit ópus, uel to-
tum tríduom? PA. Hui,

Úniuorsum tríduom? uide quíd agas. PH. Stat sen-
téntia.

PA. Dí boni, quid hoc mórbist? adeon hómínes inmu-
tárier 225

Éx amore, ut nón cognoscas eúndem esse! hoc 20
nemó fuit

Mínus ineptus, mágis seuerus quísquam nec magis
cóntinens.

Séd quis hic est, qui huc pérgit? attat, híc qui-
demst parasitús Gnatho

Mílitis: ducít secum una uírginem dono huíc: pa-
pae,

Fácie honesta. mírum ní ego me túrpiter hodie híc
dabo 230

Cúm meo decrepito hóc eunucho. haec súperat 25
ipsam Tháidem.

GNATHO. PARMENO.

GN. Di ínmortales, hómíni homo quíd praéstat? stulto II 2
intéllegens

Quíd inter est? hoc ádeo ex hac re uénit in men-
tém mihi:

Cónueni hodie aduéniens quendam meí loci hinc
atque órdis

Hóminem haud inpurum, ítidem patria qui ábligur-
rierát bona: 235

5 Vídeo sentum squálidum aegrum, pánnis annisque
óbsitum.

‘Quíd istuc’ inquam ‘ornátist?’ ‘‘quoniam míser quod
habui pérddidi, en

Quó redactus sum. ómnes noti me átque amici dé-
serunt.’’

Híc ego illum contépsi prae me; ‘quíd homo’ in-
quam ‘ignauíssume?

10 Ítan parasti te, út spes nulla rélicua in te sit tibi? 240
Símul consilium cúm re amisti? uíden me ex eodem
ortúm loco?

Quí color, nitór, uestitus, quae habitudost córporis!
Ómnia habeo, néque quicquam habeo: níl quom est,
níl defit tamen.’

“Át ego infelix néque ridiculus ésse neque plagás
pati

Póssum.” ‘quid? tu his rébus credis fieri? tota
errás uia. 245

15 Ólim isti fuit géneri quondam quaéstus apud sae-
clúm prius:

Hóc nouomst aucúpium: ego adeo hanc primus in-
uení uiam.

Ést genus hominum, qui ésse primos se ómnium
rerúm uolunt,

Néc sunt: hos conséctor: hisce ego nón paro me
ut rídeant,

Séd eis ultro adrídeo et eorum ingenia admirór
simul: 250

20 Quíddid dicunt, laúdo: id rursum sí negant, laudo
íd quoque:

Négat quis: nego; aít: áio; postremo ínperaui ego-
mét mihi

Ómnia adsentári. is quaestus núnc est multo ubér-
rumus.?

PA. Scitum hercle hominem: hic hómines prorsum ex
stúltis insanós facit.

GN. Dum haec lóquimur, intereá loci ad macéllum ubi
aduentámus, 255

Concúrrunt laeti mi óbuam cuppédinarií ómnes: 25

Cetárii, lanií, coqui, fartóres, piscatóres,

Quibus ét re salua et pérđita profúeram et prosum
saépe:

Salútant, ad cenám uocant, aduéntum gratulántur.

Ille úbi miser famélicus uidet me ésse tanto ho-
nóre, 260

Tam fácale uictum quaérere: [ibi] homo coépit me 30
obsecráre,

Vt síbi liceret discere id de mé: sectari iússi,

Si pótis est, tamquam philosophorum habent disci-
plinae ex ípsis

Vocábula, parasíti ita ut Gnathónici uocéntur.

PA. Viden ótium et cibus quíd facit aliénus? GN. Sed
ego céssó 265

Ad Tháïdem hanc dedúcere et rogáre ad cenam ut 35
uéniat?

Sed Pármenonem ante óstium†Thaidis tristem uídeo,
Riuális seruom: sálua res. ni mírum, hisce homi-
nes frígent.

Nebulónem hunc certumst lúdere. PA. Hisce hoc
múnere arbitrántur

Suam Tháïdem esse. GN. Plúrima salúte Parme-
nónem 270

Summúm suom inpertít Gnatho. quíd ágitur? PA. 40
Statur. GN. Vídeo.

Numquid nam hic quod nolis uides? PA. Te. GN.

Crédo: at numquid aliud?

PA. Qui dum? GN. Quia tristi's. PA. Nil quidem. GN.

Ne sis: sed quid uidetur

Hoc tibi mancupium? PA. Non malum hercle. GN. Vro

hominem. PA. Vt falsus animist.

GN. Quam hoc minus gratum Thaidi arbitrare esse?

PA. Hoc nunc dicis, 275

45 Eiectos hinc nos: omnium rerum, heus, uicissitudo est.

GN. Sex ego te totos, Parmeno, hos mensis quietum reddam,

Ne sursum deorsum cursites neue usque ad lucem uigiles:

Ecquid beo te? PA. Men? papae. GN. Sic soleo amicos. PA. Laudo.

GN. Detineo te: fortasse tu profectus alio fueras. 280

50 PA. Nusquam. GN. Tum tu igitur paululum da mi operae: fac ut admittar

Ad illam. PA. Age modo, nunc tibi patent fores haec, quia istam ducis.

GN. Numquem euocari hinc uis foras? PA. Sine biduo hoc praetereat:

Qui mihi nunc uno digitulo foris aperis fortunatus,

Ne tu istas faxo calcibus saepe insultabis frustra. 285

55 GN. Etiam nunc hic stas, Parmeno? [eho] num nam hic relictus custos,

Nequis forte internuntius clam a milite ad istam curset?

PA. Facite dictum: mira uero militi quae placeant.

Sed uideo erilem filium minorem huc aduenire.

Mirór, qui ex Piraeo ábierit: nam ibi cústos pu-
blicést nunc. 290

Non témerest: et properáns uenit: nesció quid cir- 60
cumspéctat.

CHAEREA. PARMENO.

CH. Óccidi.

II 3

Neque uírgost usquam néque ego, qui illam e cón-
spectu amisí meo.

Vbi quaéram, ubi inuestígem, quem percónter, quam
insistám uiam,

Incértus sum. una haec spés est: ubi ubi est, diú
celari nón potest. 295

O fáciem pulchram: déleo omnis dehínc ex animo 5
múlieres:

Taedét cotidiánarum harum fórmarum. PA. Ecce
autem álterum,

Néscio quid de amóre loquitur: o ínfortunatúm senem!

Hic uérost, qui si occéperit,

Ludúm iocumque dícet fuisse illum álterum, 300

Praeut húius rabies quae dabit.

10

CH. Vt illúm di deaeque sénium perdant, qui hódie me
remorátus est:

Meque ádeo qui restíterim: tum autem qui illum
flocci fécerim.

Séd eccum Parmenónem. salue. PA. Quid tu es tris-
tis? quídue es alacris?

Vnde is? CH. Egone? néscio hercle, néque unde
eam neque quórsum eam: 305

Ita prórsum oblitus súm mei.

15

PA. Qui quaéso? CH. Amo. PA. Hem. CH. Nunc, Pár-
meno, te osténderis qui uír sies.

Scis té mihi saepe póllicitum esse 'Chaérea, ali-
quid ínueni

Modo quód ames: in ea re útilitatem ego fáciam ut
cognoscás meam',

Quom in cèllulam ad te pátris penum omnem cón-
gerebam clánculum. 310

20 PA. Age, inépte. CH. Hoc hercle fáctumst. fac sis nún-
c promissa adpáreant:

Sic ádeo digna rés est, ubi tu néruos intendás tuos.
Haud símilis uirgost uírginum nostrárum, quas ma-
trés student

Demíssis umeris ésse, uincto péctore, ut gracilae
sient.

Siquást habitior paúlo, pugilem esse áiunt, dedu-
cúnt cibum: 315

25 Tam etsi bonast natúra, reddunt cúratura iúnceam:
Itaque érgo amantur. PA. Quid tua istaec? CH.

Noua figura orís. PA. Papae.

CH. Color uérus, corpus sólídum et suci plénum.

PA. Anni? CH. Anni? sédecim.

PA. Flos ípsus. CH. Hance tú mihi uel ui uél clam uel
precáριο

Fac trádas: mea nil ré fert, dum potiár modo. 320

30 PA. Quid? uírgo quoiast? CH. Néscio hercle. PA. Vn-
dést? CH. Tantundem. PA. Vbi
hábitat?

CH. Ne id quídem. PA. Vbi uidisti? CH. Ín uia. PA.
Qua rátione amisísti?

CH. Id équidem adueniens mécum stomachabár modo:

Neque quémquam ego hominem esse árbitror, quoi
mágis bonae

Felícitates ómnes auorsaé sient. 325

Quid hóc est sceleris! péril. PA. Quid factúmst? 35

CH. Rogas?

Patrís cognatum atque aéqualem Archidémidem
Nouístin? PA. Quid ni? CH. Is, dum hanc sequor,
fit mi óbuiam.

PA. Incómmode hercle. CH. Immo énim uero infelíciter:
Nam incómmoda alia súnť dicenda, Pármeno. 330
Illúm liquet mihi déierare his ménsibus 40
Sex séptem prorsus nón uidisse próxumis,
Nisi núnc, quom minume uéllem minumeque ópus
fuit.

Eho nónne hoc monstri símilest? quid ais? PA.

Máxume.

CH. Contínuo adcurrit ad me, quam longé quidem, 335
Incúruos, tremulus, lábiis demissís, gemens: 45
'Heus heús, tibi dico, Chaérea' inquit. réstiti.
'Scin quíd ego te uolébam?' "dic." 'cras ést mihi
Iudícium.' "quid tum?" 'ut díligenter núnťies
Patri, áduocatus máne mi esse ut méminerit.' 340
Dum haec dícit, abiit hóra. rogo numquíd uelit. 50
'Recte' inquit. abeo. quom húc respicio ad uírginem,
Illa sése interea cómmodum huc aduórterat
In hanc nóstram plateam. PA. Mírum ni hanc dí-
cít, modo
Huic quae datast dono. CH. Húc quom aduenio,
núlla erat. 345

PA. Comités secuti scílícet sunt uírginem? 55

CH. Verúm: parasitus cum áncilla. PA. Ipsast: ílicet:
Desíne: iam conclamátumst. CH. Alias rés agis.

PA. Istúc ago equidem. CH. Nóstin quae sit? díe mihi,
Vidístin? PA. Vidi, nóui: scio quo abdúcta sit. 350

CH. Eho Pármeno mi, nóstin et scis úbi siet? 60

PA. Húc deductast ád meretricem Tháïdem: ei donó datast.

CH. Quís is est tam poténs cum tanto múnere hoc? PA.

Milés Thraso,

Phaédriae riuális. CH. Duras frátris partis praédicas.

PA. Ímmo si sciás quod donum huic dóno contra cómparet, 355

65 Mágis id dicas. CH. Quód nam quaeso hercle? PA.

Eúnuchum. CH. Illumne óbsecro

Ínhonestum hominem, quém mercatus ést heri, senem múlierem?

PA. Ístunc ipsum. CH. Homó quatietur cérte cum donó foras.

Séd istam Tháïdem non sciui nóbis uicinam. PA

Haúd diust.

CH. Périi, numquamne étiam me illam uídisse! eho dum díc mihi: 360

70 Éstne, ut fertur, fórma? PA. Sane. CH. At níl ad nostram hanc. PA. Ália res.

CH. Óbsecro hercle, Pármeno, fac ut pótiar. PA. Faciam sédulo:

Dábo operam, adiuuábo: numquid me áliud? CH.

Quo nunc ís? PA. Domum,

Vt mancupia haec, íta uti iussit fráter, ducam ad Tháïdem.

CH. Ó fortunatum ístum eunuchum, quí quidem in hanc detúr domum! 365

75 PA. Quíd ita? CH. Rogitas? súmma forma sémper conseruám domi

Vidébit, conloquétur, aderit úna in unis aédibus.

Cibúm non numquam cápíet cum ea: intérdum propter dórmiet.

PA. Quid sí nunc tute fórtunatus fías? CH. Qua re,
Pármeno?

Respónde. PA. Capias tu illius uestem. CH. Véstem?
quid tum póstea? 370

PA. Pro illó te deducam. CH. Aúdió. PA. Te esse il- 80
lum dicam. CH. Intéllego.

PA. Tu illius fruare cómmodis, quibus tú illum dice-
bás modo:

Cibum úna capias, ádsis, tangas, lúdas, propter
dórmias:

Quandóquidem illarum néque te quisquam nóuit ne-
que scit quí sies.

Praetérea forma et aétas ipsast, fáciie ut pro eu-
nuchó probes. 375

CH. Dixti probe, nec úmquam uidi mélius consiliúm 85
dari.

Age eámus intro núnciam: orna me, ábduc, duc,
quantúm potest.

PA. Quid agís? iocabar équidem. CH. Garris. PA. Périi,
quid ego egí miser?

Quo trúdis? perculerís iam tu me. tibi equidem
dicó, mane.

CH. Eámus. PA. Pergin? CH. Cértumst. PA. Vide ne ní-
mium calidum hoc sít modo. 380

CH. Non ést profecto: sine. PA. At enim istaec ín me 90
cudetúr faba. CH. Ah.

PA. Flagítium facimus. CH. Án id flagitiumst, si ín do-
mum meretríciam

Dedúcar et illis crúciibus, quae nos nóstramque adu-
lescéntiam.

Habent déspicatam et quae nos semper ómnibus cru-
ciánt modis,

Nunc réferam gratiam átque eas itidem fállam, ut
ab illis fállimur? 385

95 An pótius hoc patri aéquomst fieri, ut á me luda-
túr dolis?

Quod quí rescierint, cúlpent; illud mérito factum
omnés putent.

PA. Quid istíc? si certumst fácere, faciam: uérum ne
post cónferas

Culpam ín me. CH. Non faciám. PA. Iubesne? CH.
Iúbeam? cogo atque ínpero;

Numquám defugio auctóritatem. PA. Séquere: di
uortánt bene. 390

ACTVS III.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

TH. Magnás uero agere grátias Thaís mihi? III 1GN. Ingéntis. TH. Ain tu, laétast? GN. Non tam ipsó
quidem

Donó, quam abs te datum ésse: id uero sério

Triúmphant. PA. Hoc prouíso ut, ubi tempús siet,

Dedúcam. sed eccum mílitem. TH. Est istúe da- 5
tum 395

Profécto, ut grata míhi sint quae facio ómnia.

GN. Aduórti hercle animum. TH. Vél rex semper má-
xumas

Mihi agébat quidquid féceram: aliis nón item.

GN. Labóre alieno mágno partam glóriam

Verbís saepe in se tráns mouet, qui habét salem, 400 10Quod in tést. TH. Habes. GN. Rex te érgo in
oculís TH. Scílicet.GN. gestáre? TH. Vero: crédere omnem exércitum,
Consília. GN. Mirum. TH. Túm sicubi eum sátietas

Hominum aút negoti síquando odium céperat,

Requíescere ubi uolébat, quasi: nostín? GN. Scio: 405 15Quasi ubi illam expueret míseriam ex animó. TH.
Tenes.

Tum mé conuiuiam sólum abducebát sibi. GN. Hui,

Regem élegantem nárras. TH. Immo síc homost:

Perpaúcorum hominum. GN. Ímmo nullorum ár-
bitror,

- 20 Si t́ecum uiuit. TH. Inuidere omńes mihi, 410
 Mordére clanculum: égo non flocci ṕendere:
 Illi ínuidere mísere: uerum uńs tamen
 Impénse, elephantis quem Índicis praefécerat.
 Is úbi molestus mágis est, 'quaeso' inquám 'Strato,
 25 Eone és ferox, quia habés inperium in béluas?' 415
 GN. Pulcherrume hercle díctum et sapientér. papae,
 Iuguláras hominem. quíd ille? TH. Mutus fílico.
 GN. Quid ní ésset? PA. Di uostrám fidem: hominem
 ṕerditum
 Miserúmque: et illum sacrilegum. TH. Quid illúd,
 Gnatho,
 30 Quo pácto Rhodium t́etigerim in conúuio, 420
 Numquám tibi dixi? GN. Ńumquam: sed narra ób-
 secro.
 Plus míliens audíui. TH. Vna in conúuio
 Erat híc, quem dico, Rhódus adulescéntulus.
 Forte hábui scortum: coépit ad id adlúdere
 35 Et me ínridere. 'quíd aís' inquam homini 'ínpu-
 dens? 425
 Lepus túte es et pulméntum quaeris?' GN. Háhahae.
 TH. Quid ést? GN. Facete, lépide, laute, ní supra.
 Tuomne, óbsecro te, hoc díctum erat? uetús cré-
 didi.
 TH. Audíeras? GN. Saepe, et fértur in primís. TH
 Meumst.
 40 GN. Dolet díctum imprudenti ádulescenti et líbero. 430
 PA. At té di perdant. GN. Quid ille quaeso? TH. Pér-
 ditus:
 Risu ómnes qui aderant émoriri: dénique
 Metuébant omnes iám me. GN. Non iniúria.
 TH. Sed heús tu, purgon égo me de istac Tháidi,

- Quod eám me amare súspicatast? GN. Níl minus. 435 45
 Immo aúge magis suspítionem. TH. Quór? GN. Rogas?
 Sein, síquando illa méntionem Phaédriæ
 Facit aút si laudat, te út male urat? TH. Séntio.
 GN. Id út ne fiat, hæc res solast rémedio.
 Vbi nóminabit Phaédriam, tu Pámphilam 440 50
 Contínuo. síquando illa dicet 'Phaédriam
 Intró mittamus cómissatum': Pámphilam
 Cantátum prouocémus. si laudábit hæc
 Illíus formam: tu híus contra. dénique
 Par pró pari reférto, quod eam mórdeat. 445 55
 TH. Siquidém me amaret, tum ístuc prodessét, Gnatho.
 GN. Quando illud quod tu dás expectat átque amat,
 Iam dúdum te amat: iám dúdum illi fáçile fit
 Quod dóleat: metuit sémper, quem ipsa núnc capit
 Fructúm, nequando irátus tu alio cónferas. 450 60
 TH. Bene díxti: ac mihi ístuc nóñ in mentem uénerat.
 GN. Ridículum: non enim cógitaras: céterum
 Idem hoc túte melius quánto inuenissés, Thraso!

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO.

PYTHIAS.

- TH. Audíre uocem uísa sum modo mílitis. III 2
 Atque éccum. salue, mí Thraso. THR. O Thaís
 mea, 455
 Meum sáuium, quid ágitur? ecquid nós amas
 De fidicina ístac? PA. Quám uenuste: quód dedit
 Princípium adueniens! TH. Plúrimum meritó tuo. 5
 GN. Eámus ergo ad cénam: quid stas? PA. Hem ál-
 terum:
 Ex hómine hunc natum dícas? THR. Vbi uis, nóñ
 moror. 460

PA. Adíbo atque adsimulábo quasi nunc éxeam.

Itúran, Thaïs, quópiam es? TH. Ehem, Pármeno,
 -10 Bene fécisti: hodie itúra. PA. Quo? TH. Quid,
 hunc nó n uides?

PA. Video ét me taedet. úbi uis, dona adsúnt tibi
 A Phaédria. THR. Quid stámus? qúor non ímus
 hinc? 465

PA. Quaeso hércle ut liceat, páce quod fiát tua,
 Dare huíc quae uolumus, cónuenire et cónloqui.

15 THR. Perpúlchra credo dóna aut nostri símilia.

PA. Res índicabit. heús iubete istós foras
 Exíre, quós iussi, ócius. procéde tu huc. 470
 Ex Aéthiopiast úsque haec. THR. Hic sunt trés
 minae.

GN. Vix. PA. Vbi tu es, Dore? accéde. en eunuchúm
 tibi,

20 Quam liberalli fácie, quam aetate íntegra!

TH. Ita mé di ament, honéstust. PA. Quid tu aís,
 Gnatho?

Numquíd habes quod contémnas? quid tu autém
 Thraso? 475

Tacént: satis laudant. fác periculum in lítteris,

Fac ín palaestra, in músicis: quae líberum

25 Scire aéquomst adulescéntem, sollertém dabo.

THR. Ego illum eunuchum, si ópus siet, uel sóbrius.

PA. Atque haéc qui misit, nó n sibi soli póstulat 480

Te uíuere et sua caúsa excludi céteros,

Neque púgnas narrat néque cicatricís suas

30 Osténtat neque tibi óbstat, quod quidám facit:

Verum úbi molestum nó n erit, ubi tú uoles,

Vbi témpus tibi erit, sát habet, si tum récipitur. 485

THR. Adpáret seruom hunc ésse domini paúperis

Miseríque. GN. Nam hercle nemo posset, sáť scio,
Qui habéret qui paráret alium, hunc pérpeti. 35

PA. Tace tú, quem ego esse infra ínfumos omnis puto
Hominés: nam qui huic adséntari animum indú-
xeris, 490

E flámma petere té cibum posse árbitror.

THR. Iamne ímus? TH. Hos prius íntro ducam et quac
uolo

Simul ínperabo: póste continuo éxeo. 40

THR. Ego hinc ábeo. tu istanc ópperire. PA. Haud cón-
uenit

Vna íre cum amica ínperatorem ín uia. 495

THR. Quid tíbi ego multa dícam? domini símiu's.

GN. Hahahaé. THR. Quid rides? GN. Ístuc quod díxti
modo:

Et illúd de Rhodio díctum quom ín mentém uenit. 45

Sed Tháís exit. THR. Ábi prae, cura ut sínt domi
Paráta. GN. Fiat. TH. Díligenter, Pýthias, 500

Fac cúres, si Chremés hoc forte aduénerit,

Vt óres, primum ut rédeat: si id non cómmodumst,
Vt máneat: si id non póterit, ad me addúcito. 50

PR. Ita fáciam. TH. Quid? quid áliud uolui dícere?

Ehem: cúrate istam díligenter uírginem: 505

Domi adsítis facite. THR. Eámus. TH. Vos me sé-
quimini.

CHREMES. PYTHIAS.

CH. Profécto quanto mágis magisque cógito, III 3

Ni mírum, dabit haec Tháís mihi magnúm malum:

Ita mé uideo ab ea astúte labefactárier.

Iam túm quom primum iússit me ad se arcéssier, 510

Rogét quis 'quid tibi cum illa?' ne norám quidem. 5

Vbi uéni, causam, ut tibi manerem, répperit:
Ait rém diuinam fécisse et rem sériam
Velle ágere mecum. iám tum erat suspítio,
Doló malo haec fieri ómnia. ipsa adcúmbere 515
10 Mecúm, mihi sese dáre, sermonem quaérere.
Vbi fríget, huc euásit, quam pridém pater
Mihi et máter mortui éssent. dico, iám diu.
Rus Súnii ecquod hábeam et quam longe á mari.
Credo eí placere hoc, spérat se a me auéllere. 520
15 Postrémo, ecqua inde párua periissét soror;
Ecquis cum ea una; quíd habuisset, quóm perit;
Ecquis eam posset nóscere. haec quor quaéritet?
Nisi si illa forte quae ólim periit páruola,
Eam sése intendit ésse, utist audácia. 525
20 Verum éa si uiuit, ánnos natást sédecim,
Non máior: Thaïs, quám ego sum, maiúsculast.
Misit porro orare, út uenirem, sério.
Aut dícat quod uolt aut molesta né siet.
Non hércle ueniam tértio. heus heus, écquis
hic? 530
25 Ego súm Chremes. PY. O cápítulum lepidíssimum.
CH. Dico égo mi insidias fieri? PY. Thaïs máximo
Te orábat opere, ut crás redíres. CH. Rús eo.
PY. Fac amábo. CH. Non possum, inquam. PY. At tu
apud nos híc mane,
Dum rédeat ipsa. CH. Níl minus. PY. Quor, mi
Chremes? 535
30 CH. Malám rem hinc ibis? PY. Si istuc ita certúmst
tibi,
Amábo ut illuc tránseas ubi illást. CH. Eo.
PY. Abi, Dórias, cito hunc deduce ad mílitem.

ANTIPHO.

AN. Heri aliquot adulescéntuli coïmus in Piraéo, III 4
 In hunc diem ut de súmbolis essémus. Chaeream
 eí rei 540
 Praefécimus: dati ánuli: locus, témpus constitú-
 tumst.
 Praetériit tempus: quo in loco dictúmst, parati níl
 est.
 Homo ípse nusquamst: néque scio quid dicam aut 5
 quid coniectem.
 Nunc mi hóc negoti céteri dedére, ut illum quaéram,
 Idque ádeo uisam, sí domist. quis nam hinc ab
 Thaïde éxit? 545
 Is ést an non est? ípsus est. quid hoc hóminis?
 quid hoc ornátist?
 Quid illúd malist? nequeó satis mirári neque coní-
 cere:
 Nisi, quídquid est, procul hinc lubet prius quíd sit 10
 sciscitári.

CHAEREA. ANTIPHO.

CH. Númquis hic est? némost. numquis hinc me se- III 5
 quitur? némo homost.
 Iámne rumpere hóc licet mi gaúdium? pro Iúp-
 piter, 550
 Nunc ést profecto, intérfici quom pérpeti me pós-
 sum,
 Ne hoc gaúdium contáminet uita aégritudine áliqua.
 Sed néminemne cúriosum intéruenire núnc mihi, 5
 Qui mé sequatur quóquo eam, rogitádo obtundat,
 énicet,

Quid géstiam aut quid laétus sim, quo pérgam, unde
emergam, úbi siem 555

Vestítum hunc nactus, quíd mihi quaeram, sánus
sim anne insániam!

AN. Adíbo atque ab eo grátiam hánc, quam uídeo uelle,
iníbo.

10 Chaérea, quid est quód sic gestis? quíd sibi hic
uestítus quaerit?

Quid ést quod laetus és? quid tibi uis? sátine sa-
nu's? quíd me

Aspéctas? quid tacés? CH. O festus díes! amice,
sálue: 560

Nemóst, quem ego nunciám magis cuperém uidere
quám te.

AN. Narra ístuc quaeso quíd siet. CH. Immo égo te
oro hercle ut aúdias.

15 Nostín hanc, quam amat fráter? AN. Noui; némpe,
opinor, Tháïdem.

CH. Istam ípsam. AN. Sic commémíneram. CH. Hodie
quaédamst ei donó data

Virgó: quid ego eius tibi nunc faciem praédicem
aut laudem, Ántipho, 565

Quom ipsús me norís quam élegans formárum spec-
tatór siem?

In hác commotus sum. AN. Aín tu? CH. Primam
díces, scio, si uíderis.

20 Quid múlta uerba? amáre coepi. fórte fortuná
domi

Erat quídam eunuchus, quém mercatus fúerat fra-
ter Tháïdi,

Neque ís deductus étiam tum ad eam. súbmonuit
me Pármeno 570

Ibi séruos, quod ego arrípuí. AN. Quid id est? CH.
Táctus citius aúdiēs:

Vt uéstem cum eo mútem et pro illo iúbeam me
illoc dúcier.

AN. Pro eunúchon? CH. Sic est. AN. Quid ex ea re 25
tándem ut caperes cómodi?

CH. Rogás? uiderem, audírem, essem una quácum cu-
piebam, Ántipho.

Num párua causa aut práua ratio? tráditus sum
múlieri. 575

Illa ilico ubi me accépit, laeta uéro ad se abducit
domum:

Comméndat uirginém. AN. Quoi? tibine? CH. Mihi.
AN. Satis tutó tamen.

CH. Edícit ne uir quisquam ad eam adeat, ét mihi ne 30
abscedam ínperat:

In ínteriore páрте ut maneam sólus cum sola. ádnuo
Terram íntuens modéste. AN. Miser. CH. 'Ego' ín-
quit 'ad cenam hínc eo': 580

Abducit secum ancíllas: paucae, quae circum illam
essént, manent

Nouíciae puéllae. continuo haéc adornant út lauet.
Adhórtor properent. dum ádparatur, uírgo in con- 35
clauí sedet

Suspéctans tabulam quándam pictam; ibi íntrat
pictura haéc, Iouem

Quo pácto Danaae mísisse aiunt quóndam in gre-
mium imbrem aúreum. 585

Egomét quoque id spectáre coepi: et quía consi-
mílem lúserat

Iam olim ille ludum, inpéndio magis ánimus gau-
debát mihi,

40 Deum sése in hominem cónuortisse atque in alie-
nas tégulas

Venisse clanculúm per pluuium fúcum factum mú-
lieri.

At quém deum! qui témpla caeli súmma sonitu cón-
cutit. 590

Ego homúncio hoc non fácerem? ego illud uéro
item feci ác lubens.

Dum haec mécum reputo, arcéssitur lauátum in-
terea uírgo:

45 Iit, láuit, rediit; deínde eam in léctulo locárunt.
Sto expéctans, siquid mi ínperent. uenit úna,
'heus tu' inquit 'Dóre,

Cape hóc flabellum, uéntulum huic sic fácito, dum
lauámur: 595

Vbi nós lauerimus, si uoles, lauáto'. accipio trístis.

AN. Tum equidem ístuc os tuom ínpudens uidére ni-
mium uéllem,

50 Qui essét status, flabéllulum tenére te asinum tán-
tum.

CH. Vix élocutast hóc, foras simul ómnes proruónt se,
Abeúnt lauatum, pérstrepunt, ita út fit, domini ubi
ábsunt. 600

Intérea somnus uírginem opprimít. ego limis spécto
Sic pér flabellum clánculum: simul ália circum-
spécto

55 Satin éplorata sínt. uideo esse. péssulum ostio
óbdó.

AN. Quid túm? CH. Quid 'quid tum' fá tue? AN. Fateor.
CH. Án ego ocasió nem

Mi osténtam, tantam, tám breuem, tam optátam,
tam ínsperátam 605

Amíttērem? tum pól ego is essem uéro, qui simu-
lábar.

AN. Sane hércle ut dicis. séd interim de súbolis quid
áctumst?

CH. Parátumst. AN. Frugi es: úbi? domin? CH. Immo 60
ápud libertum Díscom.

AN. Perlóngest. CH. Sed tanto ócius properémus. AN.
Muta uéstē.

CH. Vbi mútem? perii: nám domo exuló nunc: metuo
frátrem 610

Ne intús sit: porro autém pater ne rúre redierít
iam.

AN. Eámus ad me, ibi próximust ubi mútes. CH. Recte
dícis.

Eámus: et de istác simul, quo pácto porro póssim 65
Potíri, consiliúm uolo capere úna tecum. AN. Fíat.

Interea aurum sibi clam mulier démit, dat mi ut
aúferam.

Hóc est signi: ubi primum poterit, se illinc sub-
ducét scio.

PHAEDRIA. (DORIAS.)

Dum rús eo, coepi égomet mecum inté uias, IV 2

Ita út fit, ubi quid in animost moléstiae, 630

Aliám rem ex alia cógitare, et ea ómnia

Peiórem in partem. quíd opust uerbis? dum haéc
puto,

Praetérii inprudens uíllam. longe iam ábieram, 5

Quom sénsi: redeo rúrsum, male ueró me habens:

Vbi ad ípsum ueni déuorticulum, cónstiti: 635

Occépi mecum cógitare hem, bíduom hic

Manéndumst soli sine illa? quid tum póstea?

Nil ést. quid? nil? si nón tangendi cópiast, 10

Eho né uidendi quídem erit? si illud nón licet,

Saltem hóc licebit. cérte extrema línea 640

Amáre haud nil est. uíllam praetereó sciens.

Sed quíd hoc, quod tímida súbito egreditur Pýthias?

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

Py. Vbi ego illum scelerósum misera atque ínpium in- IV 3
ueniam? aút ubi quaeram?

Hócine tam audax fácinus facere esse aúsum! Ph.

Perii: hoc quíd sit uereor.

Py. Quín etiam insupér scelus, postquam lúdificatust
uírginem, 645

Vestem ómnem miserae díscidit, tum ipsám capillo
cónscidit.

Ph. Hem. Py. Quí nunc si detúr mihi,

Vt ego únguibus facile illi in oculos ínuolem uenéfico!

PH. Nécio quid profécto absente nóbis turbatúmst domi.
Adíbo. quid istuc? quíd festinas? aút quem quæris, Pýthias? 650

PY. Ehem Phaédria, ego quem quæram? in' hinc quo dígnu's cum donís tuis

10 Tam lépidis? PH. Quid istuc ést reí?

PY. Rogás me? eunuchum quém dedisti nóbis quas turbás dedit!

Vírginem, erae quam dóno dederat míles, uitiauí.

PH. Quid aís?

PY. Péríi. PH. Temulénta's. PY. Vtinam síc sint qui mihi mále uolunt. 655

DO. Au óbsecro, mea Pýthias, quod ístuc nam monstrúm fuit?

15 PH. Insánis: qui istuc fácere eunuchus pótuit? PY. Ego illum nécio

Qui fúerit: hoc quod fécit, res ipsa índicat.

Virgo ípsa lacrumat néque, quom rogites, quíd sit audet dícere.

Ille aútem bonus uir núsquam adparet. étiam hoc misera súspicor, 660

Aliquíd domo abeuntem ábstulisse. PH. Néqueo mirarí satis,

20 Quo illíc abire ignáuos possit lóngius, nisi sí domum Forte ad nos rediit. PY. Víse amabo, núm sit. PH. Iam faxó scies.

DO. Períi, óbsecro, tam infándum facinus, méa tu, ne audiuí quidem.

PY. At pól ego amorés eos mulierum ésse audieram máxumos, 665

Sed níl potesse: uérum miserae nón in mentem
uénérat:

Nam illum áliquo conclusíssem neque illi cómmi- 25
sissem uírginem.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS.

PH. EXÍ foras, sceléste: at etiam réstitas, IV 4
Fugítue? prodi, mále conciliate. Do(RVS). Ób-
secro. PH. Oh,

Illúd uide, os ut sibi distorsit cárnufex. 670

Quid huc tibi ređitiost? uéstis quid mutátioſt?

Quíd nárras? paulum sí cessassem, Pýthias, 5

Domi nón offendissem, íta iam adornaráť fugam.

PY. Haben hóminem, amabo? PH. Quíd ní habeam?

PY. Factúm bene.

DOR(IAS). Istúc pol uero béne. PY. Vbist? PH. Ro-
gitas? nón uides? 675

PY. Videam? óbsecro quem? PH. Hunc scílicet. PY.
Quis hic ést homo?

PH. Qui ad uós deductus hódiest. PY. Hunc oculís suis 10
Nostrárum numquam quísquam uidit, Phaédria.

PH. Non uidit? PY. An tu hunc crédidisti esse, ób-
secro,

Ad nós deductum? PH. Námque alium habui né-
minem. PY. Au, 680

Ne cómparandus híc quidem ad illumſt: ille erat

Honéſta facie et líberali. PH. Ita uísus est 15

Dudúm, quia uaria uéſte exornatús fuit:

Nunc tibi uidetur foédus, quia illam nón habet.

PY. Tace óbsecro: quasi uéro paulum intéř siet. 685

Ad nós deductus hódiest adulescéntulus,

Quem tú uidere uéro uelles, Phaédria. 20

Hic ést uietus uétus ueternosús senex,
 Colóre mustelíno. PH. Hem, quae haec est fábula?
 Eo rédiges me, ut quid égerim egomet nésciam? 690
 Eho tu, émin ego te? Do. Emísti. PY. Iube mi dénuo
 25 Respóndeat. PH. Roga. PY. Vénisti hodie ad nós?
 negat.

At ille álter uenit ánnos natus sédecim:
 Quem sécum adduxit Pármeno. PH. Age dum hoc
 mi éxpedi

Primum: ístam quam habes únde habes uestém?
 taces? 695

Monstrum hóminis, non dictúru's? Do. Venit
 Chaérea.

30 PH. Fratérne? Do. Ita. PH. Quando? Do. Hódie. PH.
 Quam dudúm? Do. Modo.

PH. Quicúm? Do. Cum Parmenóne. PH. Norasne eúm
 prius?

Do. Non: néc quis esset úmquam audieram dícier.

PH. Vnde ígitur fratrem méum esse scibas? Do. Pár-
 meno 700

Dicébat eum esse. is míhi dedit hanc. PH. Óccidi.

Do. Meam ipse índuit: post úna ambo abierúnt foras.

35 PY. Iám satis credis sóbriam esse me ét nil mentitám
 tibi?

Iám satis certumst uírginem úitiátam esse? PH. Age
 nunc, bélua,

Crédis huic quod dícat? PY. Quid isti crédam?
 res ipsa índicat. 705

PH. Cóncede istuc paúlulum: audin? étiam paululúm:
 sat est.

Díc dum hoc rursum, Chaérea tuam uéstem detra-
 xít tibi?

Do. Fáctum. PH. Et eamst indútus? Do. Factum. PH. Et⁴⁰
 pró te huc deductúst? Do. Ita.

PH. Iúppiter magne, ó scelestum atque aúdacem homi-
 nem. PY. Vaé mihi:

Étiam non credás indignis nós esse inrisás modis? 710

PH. Mírum nĩ credís quod iste dícat. quid agam nésceo.
 Heús negato rúrsum. possumne égo hodie ex te
 excúlpere

Vérum? uidistíne fratrem Chaéream? Do. Non.⁴⁵
 PH. Nón potest

Síne malo fatéri, uideo: séquere hac: modo aĩt
 módo negat.

Óra me. Do. Obsecró te uero, Phaédria. PH. I
 intro núnciam. 715

Do. Oíci. PH. Alio pácto honeste hinc quó modo ab-
 eam nésceo.

Áctumst, siquidem tú me hic etiam, nébulo, ludi-
 ficábere.

PY. Pármenonis tám scio esse hanc téchnam quam me⁵⁰
 uíuere.

DOR. Síc est. PY. Inueniam édepol hodie, párem ubi re-
 feram grátiam.

Séd nunc quid faciéndum censes, Dórias? DOR. De
 istác rogas 720

Vírgine? PY. Ita, utrum praédicemne an táceam?
 DOR. Tu pol, sí sapis,

Quód scis nescis, néque de eunucho néque de uitio
 uírginis.

Hác re et te omni túrba euolues ét illi gratum fé-⁵⁵
 ceris.

Íd modo dic, abísse Dorum. PY. Ita fáciam. DOR.
 Sed uideón Chremem?

Tháis iam aderit. PY. Quíd ita? DOR. Quia, quom inde
ábeo, iam tum incéperat 725
Túrba inter eos. PY. Aúfer aurum hoc: égo scibo
ex hoc, quíd siet.

CHREMES. PYTHIAS.

IV 5 CH. Attát data hercle uérba mihi sunt: uícit uinum
quód bibi.

Ac dum ádcubabam, quám uidebar míhi pulchre esse
sóbrus!

Postquám surrexi, néque pes neque mens sátis suom
officiúm facit.

PY. Chremés. CH. Quis est? ehem Pýthias: uah, cuánto
nunc formósior 730

5 Vidére mihi quam dúdum! PY. Certo tú quidem
pol multo hílarior.

CH. Verbum hércle hoc uerum crít 'sine Cerere et Lí-
bero frigét Venus'.

Sed Tháis multon ánte uenit? PY. Án abiit iam
a mílite?

CH. Iam dúdum, aetatem. lítes factae súnt inter eos
máxumae.

PY. Níl díxit, tu ut sequerére sese? CH. Níl, nisi
abiens mi innuit. 735

10 PY. Eho, nónnne id sat erat? CH. Át nescibam id dí-
cere illam, nísi quia

Corréxit miles, quód intellexi mínus: nam me ex-
trusít foras.

Sed eccam ípsam: miror úbi ego huic anteuórterim.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

IV 6 TH. Crédo equidem illum iam ádfuturum esse, út illum
a me eripíat; sine ueniat:

Quí si illam digito úno attigerit, óculi *illi* ilico écfodientur. 740

Úsque adeo illius férre possum inéptiam et magnífica uerba,

Vérba dum sint: uérum enim si ad rem cónferentur, uápulabit.

CH. Tháïs, ego iam dúdum hic adsum. TH. O mí Chremes, te ipsum éxpectabam. 5

Scín tu turbam hanc própter te esse fáctam? et adeo ad te áttinere hanc

Ómnem rem? CH. Ad me? quí quaeso istuc? TH. Quía, dum tibi sorórem studeo 745

Réddere ac restituere, haec atque huius modi sum múlta passa.

CH. Vbi east? TH. Domi apud me. CH. Hém. TH. Quid est? Éducta ita uti téque illaque dígnumst. CH. Quid 10 aïs? TH. Íd quod res est.

Hánc tibi dono dó neque repeto pro illa quicquam abs té preti.

CH. Et habétur et referétur, Tháïs, tibi ita ut merita's grátia. 750

TH. Át enim caue, ne prius quam hanc a me accípias amittás, Chremes:

Nam haéc east, quam míles a me uí nunc ereptúm uenit.

Abi tú, cistellam, Pýthias, domo écfer cum monuméntis. 15

CH. Viden tu illum, Tháïs PY. Vbi sitast? TH. In ríscio: odiosa céssas.

CH. mílitem secum ád te quantas cópias addúcere? 755 Áttat. TH. Num formídulosus óbsecro es, mí homo?

CH. Ápage sis:

Égon formidulósus? nemost hóminum qui uiuát minus.

20 TH. Átque ita opust. CH. Ah, métuo qualem tú me
esse hominem existumes.

TH. Ímmo hoc cogitáto: quicum rés tibist, peregrínus est:
Mínus potens quam tú, mínus notus, mínus amico-
rum híc habens. 760

CH. Scío istuc. sed tu quód cauere póssis, stultum ad-
míttarest.

Málo ego nos prospícere quam hunc ulcísce accepta
iniúria.

25 TÚ abi atque obsera óstium intus, dúm ego hinc
transcurro ád forum:

Vólo ego adesse hic áduocatos nóbis in turba hác.

TH. Mane.

CH. Mélius est. TH. Mane. CH. Omítte, iam adero. TH.
Níl opus est istís, Chremés. 765

Hóc modo dic, sorórem esse illam tuam ét te par-
uam uírginem

Ámisisse, núne cognosse. sígna estende. PY. Ad-
súnt. TH. Cape.

30 SÍ uim faciet, ín ius ducito hóminem: intellextín?

CH. Probe.

TH. Fác animo haec praesénti dicas. CH. Fáciam. TH.
Attolle pállium.

Périi, huic ipsist ópus patrono, quém defensorém
paro. 770

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES.

THAIS.

IV 7 THR. Hancíne ego ut contuméliam tam insígnem in me
accipiám, Gnatho?

Morí me satiust. Símalio, Donáx, Syrisce, séquimini.

Primum aedis expugnabo. GN. Recte. THR. Virginem eripiám. GN. Probe.

THR. Male mülcabo ipsam. GN. Púlchre. THR. In medium huc ágmen cum uectí, Donax; Tu, Símalio, in sinístrum cornum; tú, Syrisce, in 5 déxterum. 775

Cedo álios: ubi centúriost Sanga et mánipulus furum? SA. Éccum adest.

THR. Quid ignáue? peniculón pugnare, qui ístum huc portes, cógitas?

SA. Egone? ínperatorís uirtutem nóueram et uim mílitum:

Sine ságuine hoc non pósse fieri: qui ábstergerem uólnera?

THR. Vbi álii? SA. Qui malum 'álii'? solus Sánnio seruát domi. 780

THR. Tu hosce ínstrue: ego ero póst principia: inde ómnibus signúm dabo.

GN. Illúc est sapere: ut hósce instruxit, ípsus sibi cauít loco.

THR. Idem hóc iam Pyrrus fáctitauit. CH. Viden tu, Thaïs, quam híc rem agit?

Ni mírum, consilium illud rectumst de óccludendis aédibus.

TH. Sané quod tibi nunc uír uideatur ésse híc, nebulo má- 15 gnus est: 785

Ne métuas. THR. Quid uidétur? GN. Fundam tibi nunc nimis uellém dari,

Vt tu illos procul hinc éx occulto caéderes: facerént fugam.

THR. Séd eccam Thaïdem ípsam uideo. GN. Quám mox inruimús? THR. Mane:

CH. Scibis: principio éam esse dico liberam. THR. Hem. 35

CH. Ciuem Átticam. THR. Hui.

CH. Meám sororem. THR. Os dúrum. CH. Miles, núnc
adeo edicó tibi,

Né uim facias úllam in illam. 'Tháïs, ego eo ad
Sóphronam

Nútricem, ut eam addúcam et signa osténdam haec.

THR. Tun me próhibeas,

Meám ne tangam? CH. Próhibebo inquam. GN. Au-
dín tu? hic furti se ádligat:

Sát hoc tibist. THR. Idem hóc tu, 'Tháïs? TH. 40
Quaére qui respóndeat. 810

THR. Quíd nunc agimus? GN. Quín redeamus: iam haéc
tibi aderit súpplicans

Últro. THR. Credin? GN. Ímmo certe: nóui inge-
nium múlIERum:

Nólunt ubi uelís, ubi nolis cúpiunt ultro. THR. Béne
putas.

GN. Iám dimitto exércitum? THR. Vbi uis. GN. Sánga,
ita ut fortís deget

Mílites, domí focique fác uicissim ut mémineris. 815 45

SA. Iám dudum animus ést in patinis. GN. Frúgi es.
THR. Vos me hac séquimini.

ACTVS V.

THAIS. PYTHIAS.

- V 1 TH. Pergín, scelestá, mécum perplexé loqui?
 ‘Scio, néscio, abiit, aúdiui, ego non ádfui.’
 Non tu ístuc mihi dictúra aperte es, quídquid est?
 ‘Virgó conscissa uéste lacrumans óbticet; 820
 5 Eunúchus abiit:’ quam óbrem? quid factúmst? taces?
 PY. Quid tibi ego dicam mísera? illum eunuchúm negant
 Fuisse. TH. Quis fuit igitur? PY. Iste Chaérea.
 TH. Qui Chaérea? PY. Iste ephébus frater Phaédriae.
 TH. Quid aïs, uenefica? PY. Átqui certo cómperi. 825
 10 TH. Quid is óbsecro ad nos? quam óbrem adductust?
 PY. Néscio:
 Nisi amásse credo Pámphilam. TH. Hem, misera
 óccidi,
 Infélix, siquidem tu ístaec uera praédicas.
 Num id lácrumat uirgo? PY. Id opínor. TH. Quid
 aïs, sacrilega?
 Istúccine intermináta sum hinc abiéns tibi? 830
 15 PY. Quid fácerem? ita ut tu iústí, soli créditoast.
 TH. Scelésta ouem lupó commisti. díspudet
 Sic míhi data esse uérba. quid illuc hómínis est?
 PY. Era méa, tace tace óbsecro, saluaé sumus:
 Habémus hominem ipsum. TH. Vbi is est? PY. Hem
 ad sínísteram. 835
 20 Viden? TH. Vídeo. PY. Compréndí iube, quan-
 túm potest.

TH. Quid illó faciemus, stúlta? PY. Quid faciás, ro-
gas?

Vide amábo, si non, quom áspicias, os ínpudens
Vidétur: tum *autem* quac éius confidéntiast!

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

CH. Apud Ántiphonem utérque, mater ét pater, 840 V 2
Quasi dédita opera dómi erant, ut nulló modo
Intro íre possem, quín uiderent me. ínterim
Dum ante óstium sto, nótus mihi quidam óbuiam
Venít. ubi úidi, ego me ín pedes quantúm queo 5
In ángiportum quóddam desertum; índé item 845
In áliud, índé in áliud: ita misérrumus
Fuí fugitando, néquis me cognósceret.

Sed éstne haec Thaïs, quám uideo? ipsast. haéreo
Quid fáciam. quid mea áútem? quid faciét mihi? 10

TH. Adeámus. bone uir Dóre, salue: díe mihi, 850
Aufúgistin? CH. Era, fáctum. TH. Satin id tibi
placet?

CH. Non. TH. Crédin te ínpune hábiturum? CH. Vnam
hanc nóxiam

Amítte: si aliam admísero umquam, occídito.

TH. Num meám saeuítiam uéritu's? CH. Non. TH. Non? 15
quíd igitur?

CH. Hanc métui ne me críminaretúr tibi. 855

TH. Quid féceras? CH. Paulúm quiddam. PY. Eho 'pau-
lum' ínpudens?

An paúlum hoc esse tibi uidetur, uírginem
Vitiáre ciuem? CH. Cónseruam esse crédidi.

PY. Conséruam? uix me cóntineo quín ínuolem 20
Monstro ín capillum: etiam últro derisum ádue-
nit. 860

TH. Abin hinc, insana? PY. Quíd ita? uero débeam,
Credo, ísti quicquam fúrcifero, si id fécerim:
Praesértim quom se séruom fateatúr tuom.

25 TH. Missa haéc faciamus. nón te dignum, Chaérea,
Fecísti: nam si ego dígna hac contumélia 865
Sum máxume, at tu indígnus qui facerés tamen.
Neque édepol quid nunc cónsili capíam scio
De uírgine istac: íta conturbastí mihi
30 Ratiónes omnis, út eam non possím suis
Ita ut aéquom fuerat átque ut studui trádere, 870
Vt sólídum parerem mi hóc beneficium, Chaérea.

CH. At núnc dehinc spero aetérnam inter nos grátiam
Fore, Tháïs. saepe ex huíus modi re quápiam
35 Maló principio mágna familiáritas
Conflátast. quid si hoc quíspiam uoluít deus? 875

TH. Equidém pol in eam pártem accipioque ét uolo..

CH. Immo íta quaeso. unum hoc scíto, contumélie
Non mé fecisse caúsa, sed amorís. TH. Scio,
40 Et pól propterea mágis nunc ignoscó tibi.
Non ádeo inhumano íngenio sum, Chaérea, 880
Neque ita ínperita, ut quíd amor ualeat nésciam.

CH. Te quóque iam, Tháïs, íta me di bene amént,
amo.

PY. Tum pól tibi ab istoc, éra, cauendum intéllego.

45 CH. Non aúsim. PY. Nil tibi quicquam credo. TH. Dé-
sinas.

CH. Nunc égo te in hac re mi óro ut adiutrix sies, 885
Ego mé tuae comméndo et committó fide:
Te míhi patronam cápío, Tháïs, te óbsecro:
Emóriar, si non hanc uxorem dúxero.

50 TH. Tamen sí pater quid.. CH. Áh uolet, certó scio,
Cuiús modo haec sit. TH. Paúlulum opperírier 890

Si uís, iam frater ípse hic aderit uírginis;
 Nutrícem arcessitum íit, quae illam aluit páruo-
 lam:

In cógnosendo túte ipse aderis, Chaérea.

CH. Ego uéro maneo. TH. Vín interea, dúm uenit, 55

Domi ópperiamur pótius quam hic ante óstium? 895

CH. Immó percupio. PX. Quám tu rem actura óbse-
 cro es?

TH. Nam quíd ita? PX. Rogitas? húnctu in aedis có-
 gitas

Recípere posthac? TH. Quór non? PX. Crede hoc
 meaé fide,

Dabit híc pugnam aliquam dénuo. TH. Au, tace 60
 óbsecro.

PX. Parúm perspexisse eíus uidere audáciam. 900

CH. Non fáciam, Pythías. PX. Non credo, Chaérea,
 Nisi sí commissum nón erit. CH. Quin, Pýthias,
 Tu mé seruato. PX. Néque pol seruandúm tibi
 Quicquám dare ausim néque te seruare. ápage te. 65

TH. Adest óptume ipse fráter. CH. Perii hércle: ób-
 secro 905

Abeámus intro, Tháïs: nolo me ín uia

Cum hac uéste uideat. TH. Quam óbrem tandem?
 an quía pudet?

CH. Id ípsum. PX. Id ípsum? uírgo uero! TH. I praé,
 sequor.

Tu istíc mane, ut Chremem íntro ducas, Pýthias. 70

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PX. Quid, quíd uenire in méntem nunc possit mihi, 910 V 3
 Quid nám, qui referam sácrilego illi grátiam,
 Qui hunc súpposíuit nóbis? CH. Moue te oro ócius,

Mea nútrix. So. Moueo. CH. Vídeo, sed nil pró-
moues.

5 PR. Iamne óstendisti sígna nutrici? CH. Ómnia.

PR. Amábo, quid aüt? cógnoscitne? CH. Ac mémori-
ter. 915

PR. Bene édepol narras: nam illi faueo uírgini.

Ite íntro: iam dudum éra uos expectát domi.

Virúm bonum eccum Pármenonem incédere

10 Videó: uide ut otíósus it, si dís placet.

Speró me habere, qui húnc meo excruciém modo. 920

Ibo íntro, de cognítione ut certúm sciam:

Post éxibo atque hunc pérterrebo sácrilegum.

PARMENO. PYTHIAS.

V 4 PA. Reuíso, quid nam Chaérea hic rerúm gerat.

Quod si ástu rem tractáuit, di uostrám fidem,

Quantam ét quam ueram laúdem capiet Pármeno! 925

Nam ut míttam, quod eĩ amórem difficíllumum

5 Caríssumum, ab meretríce auara uírginem

Quom amábat, eum conféci sine moléstia,

Sine súmptu, sine dispéndio: tum hoc álterum,

Id uérost quod ego míhi puto palmárium 930

Me répperisse, quó modo adulescéntulus

10 Meretrícum ingenia et móres posset nóscere,

Matúre ut quom cognórit perpetuo óderit.

Quae dúm foris sunt, níl uidetur mún dius,

Nec mágis compositum quícquam nec magis éle-
gans: 935

[Quae cum amatore suo cum cenant ligurriunt]

15 Harúm uidere inlúuiem sordes ínopiam,

Quam inhonéstae solae sínt domi atque auidaé cibi,

Quo pácto ex iure hestérno panem atrúm uorent,

Nosse ómnia haec salús est adulescéntulis. 940

Py. Ego pól te pro istis díctis et factís, scelus,
Vlcíscar, ut ne inpúne in nos inlúseris. 20

Pró deum fidem, fácinus foedum! o infélicem adu-
lescéntulum!

Ó scelestum Pármenonem, qui ístum huc adduxít!

PA. Quid est?

Py. Miseret me: itaque ut né uiderem, mísera huc ec-
fugí foras, 945

Quaé futura exémpa dicunt ín eum indigna. PA. O
Iúppiter,

Quaé illaec turbast? núm nam ego perii? adíbo. 25
quid istuc, Pýthias?

Quíd aïs? in quem exémpa fient? Py. Rógitas, au-
dacíssume?

Pérdidisti ístúm quem adduxti pro eúnuchó adu-
lescéntulum,

Dúm studes dare uérba nobis. PA. Quid ita? aut
quid factúmst? cedo. 950

Py. Dícam: uirginem ístam, Thaídi hódie quae donó
datast,

Scís eam ciuem hinc ésse? et fratrem eius ésse ad- 30
prime nóbilem?

PA. Nescio. Py. Atquí sic inuentast: éam iste uitiauíť
miser.

Ílle ubi id rescíuit factum fráter uiolentíssimus,

PA. Quid nam fecit? Py. cónligauít prímum eum mise-
rís modis. 955

PA. Cónligauít? Py. Átque quidem orante, út ne id
faceret, Tháide.

PA. Quid aïs? Py. Nunc minátur porro sése id quod
moechís solet: 35

Quód ego numquam uídi fieri néque uelim. PA. Qua
audácia

Tántum facinus aúdet? PY. Quid ita 'tántum'? PA.
An non hoc máximumst?

Quís homo pro moechno úmquam uidit ín domo me-
retrícia 960

Préndi quemquam? PY. Néschio. PA. At ne hoc
nésciatis, Pýthias:

40 Dico, edico uóbis, nostrum esse illum erilem filium.
PY. Hem,

Óbsecro, an is est? PA. Néquam in illum Tháïs
uim fierí sinat!

Átque adeo autem quór non egomet íntro eo? PY.
Vide, Pármeno,

Quíd agas, ne neque illi prosis ét tu pereas: nam
hóc putant, 965

Quidquid factumst, á te esse ortum. PA. Quíd igi-
tur faciám miser?

45 Quídue incipiam? ecce autem uideo rúre redeun-
tém senem:

Dícam huic an non *dícam*? dícam hercle: étsi mihi
magnúm malum

Scío paratum: séd necessest, huíc ut subueniát.
PY. Sapis.

Égo abeo intro: tú isti narra omne órđine, ut fac-
túm siet. 970

LACHES. PARMENO.

V 5 LA. Ex meó propinquo rúre hoc capio cómmodi:
Neque agrí neque urbis ódium me umquam pércepit.
Vbi sátias coepit fieri, commutó locum.
Sed estne ille noster Pármeno? et certe ípsus est.

Quem praestolare, Pármeno, hic ante ostium? 975 5

PA. Quis homóst? ehem, saluom te áduenire, ere,
gaúdeo.

LA. Quem praestolare? PA. Périi: lingua haerét metu.
LA. Hem,

Quid ést quod trepidas? sátine saluae? díe mihi.

PA. Ere, prímum te arbitrári id quod res ést uelim:
Quidquíd huius factumst, cúlpa non factúmst mea. 980 10

LA. Quid? PA. Récte sane intérogasti: opórtuit
Rem praénarrasse me. émit quendam Phaédria
Eunúchum, quem dono huíc daret. LA. Quoi? PA.
Tháidi.

LA. Emit? perii hercle. quánti? PA. Vigintí minis.

LA. Actúmst. PA. Tum quandam fídicinam amat hinc 15
Chaérea. 985

LA. Hem, quíd? amat? an scit iam ille quid meretríx
siet?

An in ástu uenit? áliud ex alió malum.

PA. Ere, né me spectes: me ímpulsore haec nón facit.

LA. Omítte de te dícere. ego te, fúrcifer,
Si úiuo.. sed istuc, quídquid est, primum expedi. 990 20

PA. Is pro illo eunucho ad Tháidem dedúctus est.

LA. Pro eunúchon? PA. Sic est. húnc pro moeCHO
póstea

Compréndere intus ét constrinxere. LA. Óccidi.

PA. Audáciam meretrícum specta. LA. Númquid est
Aliúd mali damnúe quod non díxeris 995 25

Relícuom? PA. Tantumst. LA. Césso huc intro
rúmpere?

PA. Non dúbiumst quin mihi mágnus ex hac re sít malum:
Nisi quía necessus fúit hoc facere. id gaúdeo
Proptér me hisce aliquid ésse euenturúm mali:

30 Nam iám diu aliquam caúsam quaerebát senex, 1000
 Quam obrem ínsigne aliquid fáceret eis: nunc rép-
 perit.

PYTHIAS. PARMENO.

V 6 PY. Numquam édepol quicquam iám diu quod mágis uel-
 lem eueníre

Mi euénit, quam quod módo senex intro ad nos
 uenit érrans.

Mihi sólae ridiculó fuit, quae quíd timeret scíbam.

PA. Quid hoc aútemst? PY. Nunc id pródeo ut con-
 uéniam Parmenónem. 1005

5 Sed ubi óbsecro est? PA. Me quaérit haec. PY. At-
 que éccum uideo: adíbo.

PA. Quid ést, inepta? quíd uis tibi? quid rídes? per-
 gin? PY. Périi:

Deféssa iam sum mísera te ridéndo. PA. Quid ita?
 PY. Rógitas?

Numquám pol hominem stúltiorem uídi nec uidébo.
 ah,

Non póssum satis narráre, quos ludós prae bueris
 íntus. 1010

10 At étiam primo cállidum et disértum credidi hó-
 minem.

Quid? ílicone crédere [ea] quae díxi oportuít te?

An paénitebat flágiti, te auctóre quod fecísset

Aduléscens, ni miserum ínsuper etiám patri indi-
 cáres?

Nam quíd illi credis túm animi fuísse, ubi uestem
 uidit 1015

15 Illam ésse eum indutúm pater? quid? iám scis te
 perísse?

PA. Hem quíd dixisti, péssuma? an mentita's? etiam
rídes?

Itan lépidum tibi uisúmst, scelus, nos inridere?

Py. Nímium.

PA. Siquidem istuc inpune hábueris. Py. Verúm. PA.

Reddam hercle. Py. Crédo:

Sed in diem istuc, Pármeno, est fortásse, quod mi-
náre. 1020

Tu iám pendebis, quí stultum adulescéntulum nobí- 20
litas

Flagítiis et eundem índicas: utérque in te exempla
édent.

PA. Nullús sum. Py. Hic pro illo múnere tibi honós
est habitus: ábeo.

PA. Egomét meo indicíó miser quasi sórex hodie péríi.

GNATHO. THRASO. (PÁRMENO.)

GN. Quíd nunc? qua spe aut quó consilio huc ímus? V 7
quid coeptás, Thraso? 1025

TH. Égone? ut Thaídí me dedam et fáciam quod iubeát.

GN. Quid est?

TH. Quí minus quam Herculés seruiuit Ómphalae? GN.

Exemplúm placet.

Útinam tibi commítigari uideam sandalió caput!

Séd fores crepuérunt ab ea. TH. Péríi: quid hoc ⁵
autémst mali?

Húnc ego numquam uíderam etiam: quíd nam hic
properans prósilít? 1030

CHAEREA. PÁRMENO. GNATHO. THRASO.

CH. Ó populares, écquis me hodie uíuit fortunátior? V 8

Nemo hércle quisquam: nam in me plane dí potes-
tatém suam

Omnem óstendere: quóí tam subito tót congruerint
cómmoda.

PA. Quid hic laétus est? CH. O Pármeno mi, o meárum
uoluptatum ómnium

5 Inuéntor inceptór perfectór, scín me in quibus sim
gaúdiis? 1035

Scis Pámphilam meam inuéntam ciuem? PA. Audíui.
CH. Scis sponsám mihi?

PA. Bene, íta me di ament, fáctum. GN. Audin tu, hic quíd
aít? CH. Tum autem Phaédriae
Meo frátri gaudeo ésse amorem omnem ín tranquillo:
unást domus;

10 Thaís patri se cómmendauit, ín clientelam ét fidem
Nobís dedit se. PA. Frátris igitur Tháis totast? CH.
Scílicet. 1040

PA. Iam hoc áliud est quod gaúdeamus: míles pelletúr
foras.

CH. Tu fráter ubi ubi est fác quam primum haec aúdiat.
PA. Visám domum.

TH. Numquíd, Gnatho, tu dúbitas quin ego núnc per-
petuo périerim?

GN. Sine dúbio opinor. CH. Quíd commemorem primum
aut laudem máxume?

15 Illúmne qui mihi dédit consílium ut fácerem, an
me qui ausús siem 1045

Incípere, an fortunám conlaudem, quae guberna-
tríx fuit,

Quae tót res tantas tam ópportune in únum con-
clusít diem,

An meí patris festíuitatem et fáclitatem? o Iúppiter,
Serua óbsecro haec bona nóbis.

PHAEDRIA. CHAËREA. THRASO. GNATHO.

- PH. Di uostrám fidem, incredíbilía
Pármeno modo quae narrauit. séd ubist frater? CH. 20
Praesto adest. 1050
- PH. Gaúdeo. CH. Satis crédo. nil est Tháide hac, fratér, tua
Dígnius quod amétur: ita nostrae ómnist faulrix fá-
miliae.
- PH. Míhi illam laudas? TH. Périi, quanto mínus spei
est, tanto mágis amo.
Óbsecro, Gnatho, ín te spes est. GN. Quid uis fa-
ciam? TH. Pérfice hoc
Précibus pretio, ut haéream in parte áliqua tandem 25
apud Tháidem. 1055
- GN. Díficilest. TH. Siquid conlubitumst, nóui te. hoc
si efféceris,
Quóduis donum praémium a me optáto, id optatúm
feres.
- GN. Ítane? TH. Sic erít. GN. Si efficio hoc, póstulo ut
míhi túa domus
Té praesente absénte pateat, ínuocato ut sít locus
Sémper. TH. Do fidém futurum. GN. Adcíngar. PH. 30
Quem ego híc aúdio? 1060
- Ó 'Thraso. TH. Saluète. PH. Tu fortásse quae facta
híc sient
- Néscis. TH. Scio. PH. Quor érgo in his te cónspi-
cor regiónibus?
- TH. Vóbis fretus. PH. Scín quam fretus? míles, edicó tibi,
Sí te in platea offéndero hac post úmquam, quod
dicás míhi
'Álium quaerebam, íter hac habui', périísti. GN. 35
Heia, haud síc decet. 1065

PH. Dictumst. GN. Non cognóscó uostrum tám superbum. PH. Síc ago.

GN. Priús audite paúcis: quod quom díxero, si plácuerit, Fácitote. PH. Audiámus. GN. Tu concéde paulum istúc, Thraso.

Príncipio ego uos crédere ambos hóc mihi uemen-
tér uelim,

40 Me húius quidquid fáció id facere máxume causá
mea: 1070

Vérum si idem uóbis prodest, uós non facere in-
scítiaſt.

PH. Quíd id est? GN. Militem égo riualem récipiundum
cénseo. PH. Hem,

Récipiundum? GN. Cógita modo. tu hércle cum
illa, Phaédria,

45 Vt lubenter uiúis (etenim béne lubenter uíctitas),
Quód des paulumst, ét necesseſt múltum accipere
Tháidem. 1075

Vt tuo amorí súppeditare póssint sine sumptú tuo
Ómnia haec, magis ópportunus né magis ex usú tuo
Némost. principio ét habet quod det, ét dat nemo
lárgius.

50 Fátuos est, insúlsus, tardus, stértit noctis ét dies:
Néque istum metuas né amet mulier: fácale pellas
úbi uelis. 1080

CH. Quíd agimus? GN. Praetérea hoc etiam, quód ego
uel primúm puto,

Áccipit homo némo melius prórsus neque prolíxius.

CH. Mírur ní illoc hómíne quoquo pácto opust. PH. Idem
ego árbitror.

GN. Récte facitis. únur etiam hoc uos óro, ut me in
uostrúm gregem

Récipiatis: sátis diu iam hoc sáxum uorso. PH. Ré- 55
cipimus. 1085

CH. Ác lubenter. GN. At ego pro isto, Phaédria et tu
Chaérea,

Húnc comedendum et ébibendum uóbis propinó.

CH. Placet.

PH. Dígnus est. GH. Thraso, úbi uis accede. TH. Ób-
secro te, quíd agimus?

GN. Quíd? isti te ignorábant: postquam eis móres ostendí
tuos

Ét conlaudauí secundum fácta et uirtutés tuas, 60

Ínpetraui. TH. Béne fecisti: grátiam habeo máxu-
mam. 1091

Númquam etiam fui úsquam, quin me amárent omnes
plúrimum.

GN. Díxin ego in hoc ésse uobis Átticam elegántiam?

PH. Níl praeter promíssum est. ite hac. CANTOR. Vós
ualete et plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 206 iambici senarii
- 207 trochaicus octonarius
 - 208 trochaicus septenarius
 - 209 iambicus quaternarius
 - 210 et 211 trochaici septenarii
 - 212 iambicus octonarius
 - 213 et 215 iambici quaternarii
 - 214 et 218 trochaici septenarii
 - 216 et 217 trochaici octonarii
 - 219 ad 223 iambici octonarii
 - 224 ad 254 trochaici septenarii
 - 255 ad 291 iambici septenarii
 - 292 clausula
 - 293 ad 297 iambici octonarii
 - 298 trochaicus septenarius
 - 299 et 301 iambici quaternarii
 - 300 iambicus senarius
 - 302 et 303 iambici octonarii
 - 304 trochaicus octonarius
 - 305 trochaicus septenarius
 - 306 iambicus quaternarius
 - 307 ad 319 iambici octonarii
 - 320 iambicus senarius
 - 321 et 322 iambici septenarii
 - 323 ad 351 iambici senarii
 - 352 ad 366 trochaici septenarii

- V. 367 ad 390 iambici octonarii
- 391 ad 538 iambici senarii
 - 539 ad 548 iambici septenarii
 - 549 et 550 trochaici septenarii
 - 551 et 552 iambici septenarii
 - 553 ad 556 iambici octonarii
 - 557. 559 ad 561 iambici septenarii
 - 558 trochaicus octonarius
 - 562 ad 591 iambici octonarii
 - 592 ad 614 iambici septenarii
 - 615. 618 ad 620 trochaici octonarii
 - 616 et 621 trochaici septenarii
 - 617 et 622 iambici octonarii
 - 623 ad 628 trochaici septenarii
 - 629 ad 642 iambici senarii
 - 643 et 644 trochaici octonarii
 - 645 trochaicus septenarius
 - 646 et 648 iambici octonarii
 - 647 et 652 iambici quaternarii
 - 649 et 655 trochaici septenarii
 - 650. 651. 653 iambici octonarii
 - 654 trochaicus octonarius
 - 656 et 657 iambici octonarii
 - 658 iambicus senarius
 - 659 ad 667 iambici octonarii
 - 668 ad 702 iambici senarii
 - 703 ad 726 trochaici septenarii
 - 727 ad 737 iambici octonarii
 - 738 iambicus senarius
 - 739 ad 746. 748 trochaici octonarii
 - 747 trochaicus dimeter catalecticis
 - 749. 751. 752 trochaici septenarii
 - 750 iambicus octonarius
 - 753 et 754 iambici septenarii
 - 755 ad 770 trochaici septenarii
 - 771 ad 787 iambici octonarii
 - 788 ad 816 trochaici septenarii

- V. 817 ad 942 iambici senarii
- 943 ad 970 trochaici septenarii
 - 971 ad 1001 iambici senarii
 - 1002 ad 1024 iambici septenarii
 - 1025 ad 1031 trochaici septenarii
 - 1032 ad 1049 iambici octonarii
 - 1050 ad 1094 trochaici septenarii.

HEAVTON TIMORVMENOS

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L · CORNELIO · LENTVLO · L · VALERIO · FLACCO · AED · CVR
EGIT · AMBIVIVS · TVRPPIO · MODOS · FECIT · FLACCVS
CLAVDI · ACTA · PRIMVM · TIBIIS · INPARIBVS
DEINDE · DVABVS · DEXTRIS · FACTAST · TERTIA
MA · IVVENTIO · TI · SEMPRONIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

In militiam proficisci gnatum Clíniam
Amántem Antiphilam cómpulit durús pater,
Animíque sese angébat facti paénitens.
Mox út reuersust, clám patrem deuórtitur
Ad Clítiphonem: is amábat scortum BÁCCHidem. 5
Cum arcésseret cupítam Antiphilam Clínia,
Vt éius Bacchis uénit amica ac séruolae
Habitúm gerens Antíphila: factum id quó patrem
Suúm celaret Clítipho. hic technís Syri
Decém minas meretrículae aufert á sene. 10
Antíphila Clitiphónis reperitúr soror:
Hanc Clínia, aliam Clítipho uxorem áccipit.

PERSONAE.

CHREMES SENEX
MENEDEMVS SENEX
CLITIPHO ADVLESCENS
CLINIA ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
DROMO SERVOS
BACCHIS MERETRIX
ANTIPHILA MVLIER
SOSTRATA MATRONA
NVTRIX
PHRYGIA ANCILLA.

PROLOGVS.

Nequóí sit uostrum mírum, quor partís seni
Poëta dederit, quae sunt adulescéntium:
Id primum dicam, deinde quod ueni éloquar.
Ex íntegra Graeca íntegram comoédiam
Hodié sum acturus Heaúton timorúmenon. 5
[Duplex quae ex argumento facta est simplici.]
Nouam ésse ostendi et quae éssset: nunc qui scrípserit
Et quóia Graeca sít, ní partem máxumam
Existumarem scíre uostrum, id dicerem.
Nunc quam óbrem has partis dídicerim paucís dabo. 10
Orátorem esse uóluit me, non prólogum:
Vostrúm iudiciúm fécit: me actorém dedit,
Sì hic áctor tantum póterit a facúndia,
Quantum ille potuit cógitare cómmode,
Qui orátionem hanc scrípsit, quam dictúrus sum. 15
Nam quód rumores dístulerunt máliuoli,
Multás contaminásse Graecas, dúm facit
Paucás Latinas: fáctum id esse hic nón negat,
Neque sé pigere et deinde facturum aúumat.
Habét bonorum exémplum, quo exempló sibi 20
Licére id facere quód illi fecerúnt putat.
Tum quód maliuolus uétus poëta díctitat,
Repénte ad studium hunc se ádplicasse músicum,
Amícum ingenio frétum, haud naturá sua:
Arbitríum uostrum, uóstra existumátio 25
Valébit. qua re orátos uos omnis uolo,
Ne plús iniquom póssit quam aequom orátio.

Facite aequi sitis: date crescendi copiam,
Nouarum qui spectandi faciunt copiam,
Sine uitiis: ne ille pro se dictum existumet, 30
Qui nuper fecit seruo currenti in uia
Decesse populum: quor insano seruiat?
De illius peccatis plura dicet, quom dabit
Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
Adeste aequo animo: date potestatem mihi 35
Statariam agere ut liceat per silentium;
Ne semper seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarus leno, adsidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maximo. 40
Mea causa causam hanc iustam esse animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatür mihi.
Nam nunc nouas qui scribunt, nil parcunt seni:
Siquae laboriosast, ad me curritur:
Si lenis est, ad alium defertur gregem. 45
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si numquam auare pretium statui arti meae
Et eum esse quaestum in animum induxi maximum,
Quam maxime seruire uostis commodis: 50
Exemplum statuite in me, ut adulescentuli
Vobis placere studeant potius quam sibi.

ACTVS I.

CHREMES. MENEDERMVS.

- CH. Quamquam hæc inter nos nūper notitia ádmodumst I 1
 (Inde ádeo quom agrum in próxumo hic mercátus es)
 Nec rēi fere sane ámplius quicquám fuit: 55
 Tamén uel uirtus túa me uel uicínitas,
 Quod ego in propinqua pártē amicitiaé puto, 5
 Facit út te audacter moneam et familiáriter,
 Quod míhi uidere praéter actatém tuam
 Facere ét praeter quam rés te adhortatúr tua. 60
 Nam pró deum atque hominúm fidem, quid uís tibi?
 Quid quaéris? annos séxaginta nátus es, 10
 Aut plús eo, ut conicio; agrum his regiónibus
 Meliorem neque pretí maioris némo habet;
 Seruós compluris: proinde quasi nemó siet, 65
 Ita túte attente illórum officia fúngere.
 Numquám tam mane egrédior neque tam uésperi 15
 Domúm reuortor, quín te in fundo cónspicer
 Fodere aút arare aut áliiquid ferre. dénique
 Nullúm remittis témpus neque te réspicis. 70
 Haec nón uoluptati tibi esse satis certó scio.
 ‘Enim’ díces ‘quantum hic óperis fiat paénitet.’ 20
 Quod in ópere faciundo óperae consumís tuæ,
 Si súmas in illis éxercendis, plús agas.
- ME. Chremés, tantumne ab ré tuast otí tibi, 75
 Aliéna ut cures éaque nil quæ ad te áttinent?

- 25 CH. Homó sum: humani níl a me alienúm puto.
 Vel mé monere hoc uél percontarí puta:
 Rectúmst, ego ut faciam; nón est, te ut detérream.
- ME. Mihi sic est usus: tibi ut opus factóst, face. 80
- CH. An quoíquamst usus hómini, se ut cruciét? ME. Mihi.
- 30 CH. Siquíd laborist, nóllem: sed quid istúc malist?
 Quaesó, quid de te tántum *commeruísti*? ME. Eheu.
- CH. Ne lácruma, atque istuc, quídquid est, fac me út
 sciam:
 Ne rétime, ne uerére, crede inquam mihi: 85
 Aut cónsolando aut cónsilio aut re iúuero.
- 35 ME. Scire hóc uis? CH. Hac quidem caúsa, qua dixí tibi.
 ME. Dicétur. CH. At istos rástros intereá tamen
 Adpóne, ne labóra. ME. Minume. CH. Quám rem agis?
 ME. Sine mé, uociuom témpus nequod dém mihi 90
 Labóris. CH. Non sinam, inquam. ME. Ah, non ae-
 quóm facis.
- 40 CH. Hui, tám grauis hos, quaésó? ME. Sic meritúmst
 meum.
- CH. Nunc lóquere. ME. Filium únicum adulescéntulum
 Habeo. áh, quid dixi? habére me? immo habuí,
 Chremes:
 Nunc hábeam necne incértumst. CH. Quid ita istúc?
 ME. Scies. 95
- Est é Corintho hic áduena anus paupércula:
 45 Eius filiam ille amáre coepit pérдите,
 Prope iam út pro uxore habéret: haec clam me ómnia.
 Vbi rém rescui, coépi non humánitus
 Neque ut ánimum decuit aégrotum adulescéntuli 100
 Tractáre, sed ui et uiá peruolgatá patrum.
- 50 Cotídie accusábam: 'hem, tibine haec diútius
 Licére speras fácere me uiuó patre,

Amícam ut habeas própe iam in uxorís loco?

Errás, si id credis, ét me ignoras, Clínia. 105

Ego té meum esse díci tantispér uolo,

Dum quód te dignumst fácies: sed si id nón facis, 55

Ego quód me in te sit fácere dignum inuénero.

Nulla ádeo ex re istuc fít nisi ex nimio ótio.

Ego istúc aetatis nón amorí operám dabam, 110

Sed in Ásiam hinc abii própter pauperiem átque ibi

Simúl rem et gloriam ármis belli répperi.' 6

Pastrémo adeo res rédiit: adulescéntulus

Saepe éadem et grauitér aúdiendo uíctus est:

Aetáte me putáuit et sapiéntia 115

Plus scíre et prouidére quam se ipsúm sibi:

In Ásiam ad regem militatum abiít, Chremes. 65

CH. Quid aís? ME. Clam me proféctus mensis trís abest.

CH. Ambo áccusandi: etsi illud inceptúm tamen

Animíst pudentis sígnum et non instrénui. 120

ME. Vbi cómperi ex eis, quí fuere ei cónscii,

Domúm reuortor maéstus atque animó fere 70

Pertúrbato atque incérto prae aegritúdine.

Adsído: adcurrunt sérui, soccos détrahunt:

Inde álii festináre, lectos stérnere, 125

Cenam ádparare: pró se quisque sédulo

Faciébant, quo illam míhi lenirent míseriam. 75

Vbi uídeo, haec coepi cógitare 'hem, tót mea

Solíus solliciti sínt causa, ut me unum éxpleant?

Ancillae tot me uéstiant? sumptús domi 130

Tantós ego solus fáciam? sed gnatum únicum,

Quem páriter uti his décuit aut etiam ámplius, 80

Quod illa aétas magis ad haéc utenda idóneast,

Eum ego hínc eieci míserum iniustitiá mea.

Maló quidem me quóuis dignum députem, 135

Si id fáciam. nam usque dum ille uitam illám colet

85

Inopém, carens patria ób meas iniúrias,
Intérea usque illi dé me suppliciúm dabo,
Labórans, quaerens, párcens, illi séruiens.'

Ita fácio prorsus: nil relinquo in aédibus, 140

Nec uás nec uestiméntum: conrasi ómnia.

90

Ancillas, seruós, nísi eos qui opere rústico
Faciúndo facile sump̄tum exercirént suom,
Omnís produxi ac uéndidi. inscripsi ílico

Aedís: mercedem quási talenta ad quíndecim 145

Coëgi: agrum hunc mercátus sum: hic me exérceo.

95

Decréui tantispér me minus iniúriae,

Chremés, meo gnato fácere, dum fiám miser:

Nec fás esse, ulla mé uoluptate híc frui,

Nisi ubi ille huc saluos rédierit meus párticeps. 150

CH. Ingénio te esse in líberos lení puto,

100

Et illum óbsequentem, síquis recte aut cómmode

Tractáret. uerum néque illum tu satis nóueras,

Nec te ille; hoc quom̄ fit, ibi non uere uiuitur.

Tu illúm numquam ostendísti quanti pénderes, 155

Nec tibi illest credere aúsus quae est aequóm patri.

105

Quod si ésset factum, haec númquam euenissént tibi.

ME. Ita rés est, fateor: péccatum a me máxumest.

CH. Menedéme, at porro récte spero et illúm tibi

Saluom ádfuturum esse híc confido própēdiem. 160

ME. Vtinam íta di faxint. CH. Fácient. nunc si cómmo-
dumst,

110

Dionýsia hic sunt hódie: apud me síis uolo.

ME. Non póssum. CH. Quor non? quaéso tandem aliquán-
tulum

Tibi párcē: idem absens fácere te hoc uolt fílius.

ME. Non cónuenit, qui illum ád laborem hinc pépulerim, 165

Nunc me ipsum fugere. CH. Sícineſt ſenténtia?

ME. Sic. CH. Béne uale. ME. Et tu. CH. Lácrumas excus- 115
sít mihi,

Miserétque me eius: séd ut diei témpus est,

Tempúst monere me hunc uicinum Phániam,

Ad cénam ut ueniat: íbo, uisam sí domist. 170

Nil ópus fuit monitóre: iam dudúm domi

Praesto ápuđ me esse aiunt; égomet conuiuás moror. 120

Ibo ádeo hinc intro. séd quid crepuerúnt fores

Hinc á me? quis nam egréditur? huc concéssero.

CLITIPHO. CHREMES.

CL. Níl adhuc est quód uereare, Clínia: haud quaquam 1 2
étiam cessant: 175

Ét illam simul cum núnzio tibi hic ádfuturam hodié scio.

Próin tu sollicitúdinem istam fálsam, quae te excrú-
ciat, mittas.

CH. Quícum loquitur fílius?

CL. Páter adest, quem uólui: adibo. páter, opportune 5
áduenis.

CH. Quid id est? CL. Hunc Menedémum nostin nóstrum
uicinúm? CH. Probe. 180

CL. Huic filium scis ésse? CH. Audiui esse: in Asia.
CL. Non ést, pater:

Apud nós est. CH. Quid ais? CL. Áduenientem, e náui
egredientem ílico

Abdúxi ad cenam: nám mihi magna cum eó iam inde
a puéritia

Fuit sémper familiáritas. CH. Voluptátem magnam 10
núntias.

Quam uéllem Menedemum ínuitatum, ut nóbiscum
esset ámplius, 185

Vt hanc laetitiam nec opinanti primus obicerem
domi!

Atque *hércle* etiam nunc tempus est. CL. Caue fáxis:
non opus ést, pater.

CH. Quaprópter? CL. Quia enim incertumst etiam, quid
se faciat. módo uenit.

15 Timet ómnia: patris íram, et animum amícae se erga
ut sit suae.

Eam misere amat: própter eam haec turba atque
ábitio euenít. CH. Scio. 190

CL. Nunc séruolum ad eam in úrbem misit, ét ego nostrum
uná Syrum.

CH. Quid nárrat? CL. Quid ille? míserum se esse. CH. Mí-
serum? quem minus créderes?

Quid rélicuist quin hábeat, quae quidem in hómine
dicuntúr bona?

20 Paréntis, patriam incólumem, amicos, génus, cogna-
tos, díttas:

Atque haec perinde súnť ut illiust ánimus qui ea
póssidet: 195

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non útitur recté,
mala.

CL. Immo ille fuit senex ínportunus sémper; et nunc
níl magis

Vereór quam nequid ín illum iratus plús satis faxít,
pater.

25 CH. Illícine? sed reprimám me: nam in metu ésse hunc
illist útile.

CL. Quid túte tecum? CH. Dícam. ut ut erat, mánsum
tamen opórtuit. 200

Fortásse aliquantum iníquior erat praéter eius lu-
bídinem:

Paterétur: nam quem férret, si paréntem non férret suum?

Huncíne erat aequom ex illius more an illum ex huius uiuere?

Et quód illum insimulat dúrum, id non est: nám pa- 30
rentum iniúriæ

Vniús modi sunt férme; paulo qui ést homo tolerá-
bilis, 205

Scortári crebro nólunt, nolunt crébro conuiuárier,
Praebént exigue sump̄tum: atque haec sunt támen ad
uirtutem ómnia.

Verum ánimus ubi semél se cupiditáte deuinxít mála,
Necésses, Clitiphó, consilia cónsequi consímilia. 35

Scitúmst periculum ex áliis facere, tibi quid ex usú
siet. 210

CL. Ita crédo. CH. Ego ibo hinc íntro, ut uideam cénæ
quid nobís siet.

Tu, ut témpus est diéi, uide sis néquo hinc abeas
lóngius.

CL. Quam iníqui sunt patrés in omnis ádulescentis iúdice! II 1
Qui aequom ésse censent nós a pueris ílico nasci
senes

Neque illárum adfines ésse rerum, quas fert adu-
lescéntia. 215

Ex suá lubidine eí moderantur, núnc quæ est, non
quæ olím fuit.

Mihi si úmquam filiús erit, ne ille fáci me utetúr 5
patre:

Nam et cógnoscendi et ignoscendi dábitur peccatí
locus:

Non út meust, qui míhi per alium osténdit suam sen-
téntiam.

Perii: ís mi, ubi adbibít plus paulo, súa quae narrat
fácinora! 220

Nunc aít 'periculum ex áliis facito, tíbi quid ex usú
siet.'

10 Astútus: ne ille hau scít, quam mihi nunc súrdo nar-
ret fábulam.

Magis núnc me amicae dícta stimulant 'dá mihi' at-
que 'adfér mihi':

Quoi quód respondeám nil habeo: néque me quis-
quamst míserior.

Nam hic Clínia, etsi ís quóque suarum rérum sat agit,
támen habet 225

Bene ét pudice edúctam et artis ígnaram mere-
tríciae.

15 Meast ínpotens, procáx, magnífica, súmptuosa, nó-
bilis.

Tum quód dem ei, 'recte' est: nám nil esse míhi
religiost dícere.

Hoc égo mali non prídem inueni: néque etiam dum
scít pater.

ACTVS II.

CLINIA. CLITIPHO.

CLIN. Si mihi secundae rés de amore meo éssent, iam II 2
dudúm scio 230

Venissent: sed uereór, ne mulier me ábsente hic
corrúpta sit.

Concúrrunt multa *eam* opínionem quaé mihi animo
exaúgeant:

Occásio, locus, aétas, mater quoíus sub inperióst mala,
Quoi níl iam praeter prétium dulcest. CLIT. Clínia. 5

CLIN. Ei miseró mihi.

CLIT. Etiám caues, ne uídeat forte hic te á patre aliquis
éxiens? 235

CLIN. Faciám: sed nescio quíd profecto mi ánimus prae-
sagít mali.

CLIT. Pergín istuc prius diiúdicare, quám scis quíd uerí
siet?

CLIN. Si níl mali esset, iam híc adessent. CLIT. Iam áderunt.

CLIN. Quando istúc '*iam*' erit?

CLIT. Non cógitas hinc lóngule esse? et nósti mores mú- 10
lierum:

Dum móliuntur, dúm conantur, ánnus est. CLIN. O
Clítipho, 240

Timeó. CLIT. Respira: eccúm Dromonem cúm Syro
una: adsúnt tibi.

SYRVS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

II 3 SY. Aín tu? DR. Sic est. SY. Vérum interea, dúm sermones caédimus,

Íllae sunt relíctae. CLIT. Mulier tibi adest: audin, Clínia?

CLIN. Égo uero audió nunc demum et uídeo et ualeo, Clítipho.

DR. Mínime mirum: adeo ínpeditae súnt: ancillarúm gregem 245

5 Dúcunt secum. CLIN. Périi, unde illi súnt ancillae? CLIT. Mén rogas?

SY. Nón oportuít relictas: pórtant quid rerum! CLIN. Eí mihi.

SY. Aúrum, uestem: et uéesperascit, ét non nouerúnt uiam. Fáctum a nobis stúltest. abi dum tú, Dromo, illis óbuiam:

Própera: quid stas? CLIN. Vaé misero mi, quánta de spe déciði! 250

10 CLIT. Quí istuc? quae res té sollicitat aútem? CLIN. Rogitas quíd siet?

Víden tu? ancillas aúrum uestem, quá́m ego cum una ancíllula

Híc reliqui, unde éi esse censes? CLIT. Váh, nunc demum intéllego.

SY. Dí boni, quid túrbaest! aedes nóstrae uix capiént, scío.

Quíd comedent! quid ébibent! quid séne erit nostro míserius? 255

15 Séd eccos uideo quós uolebam. CLIN. O Iúppiter, ubi námst fides?

Dum ego própter te errans pátria careo démens, tu intereá loci

Conlócupletasti te, Ántiphila, et me in his deservisti
malis,

Proptér quam in summa infámia sum et meó patri mi-
nus sum óbsequens,

Quoius núnc pudet me et míseret, qui harum móres
cantabát mihi, 260

Monuísse frustra, néque eum potuisse úmquam ab 20
hac me aspéllere.

Quod támen nunc faciam: túm, quom gratum míhi
esse potuit, nólui.

Nemóst miserior me. SY. Híc de nostris uérbis errat
uídelicet,

Quae hic súmus locuti. Clínia, aliter túom amorem
atque est áccipis:

Nam et uítast eadem et ánimus te erga idem ác fuit, 265
Quantum éx ipsa re cóniecturam fécimus. 25

CLIN. Quid est óbsecro? nam míhi nunc nil rerum ómniumst
Quod málim quam me hoc fálso suspicárier.

SY. Hoc prímum, ut nequid huíus rerum ignorés: anus,
Quae est dícta mater ésse ei antehac, nón fuit: 270

Ea óbliit mortem: hoc ipsa in itinere álterae 35

Dum nárrat, forte audíui. CLIT. Quae namst áltera?

SY. Mane: hóc quod coepi prímum enarrem, Clítipho:
Post ístuc ueniam. CLIT. Própera. SY. Iam primum

ómnium,

Vbi uéntum ad aedis ést, Dromo pultát foris: 275

Anus quaédam prodit: haéc ubi aperuit óstium, 35

Contínuo hic se coniécit intro, ego cónsequor:

Anus fóribus obdit péssulum, ad lanám redit.

Hic scíri potuit aut nusquam alibi, Clínia,

Quo stúdio uitam suám te absente exégerit, 280

Vbi de ínprouisost ínteruentum múlieri:

- Nam ea rés dedit tum exístumandi cópiam
 Cotídiánae uítae consuetúdinem,
 Quae quóiusque ingenium ut sít declarat máxume.
 Texéntem telam stúdiose ipsam offéndimus, 285
- 45 Mediocriter uestítam ueste lúgubri
 (Eius ánuis causa opínor quae erat mórtua)
 Sine aúro: tum ornatam íta uti quae ornantúr sibi,
 Nullá mala re esse éxpolitam múliebri
 * * * *
- Capíllus passus prólix *et* circúm caput 290
 50 Reiéctus neglegénter, pax. CLIN. Syre mi, óbsecro,
 Ne me ín laetitiam frústra coniciás. SY. Anus
 Subtémen nebat: praétereá una ancíllula
 Erat; éa texebat úna, pannis óbsita,
 Neglécta, inmunda inlúuie. CLIT. Si haec sunt,
 Clínia, 295
- 55 Vera, íta uti credo, quís test fortunátior?
 Scin hánc quam dicit sórdidatam et sórdidam?
 Magnum hóc quoque signumst, dóminam esse extra
 nóxiam,
 Quom eiús tam neglegúntur internúntii.
 Nam dísciplinast eís, demunerárier 300
- 60 Ancíllas primum, ad dóminas qui adfectánt uiam.
 CLIN. Perge, óbsecro te, et cáue ne falsam grátiam
 Studeás inire. quíd aít, ubi me nóminas?
 SY. Vbi dícimur redísse te et rogáre uti
 Veníret ad te, múlter telam désinít 305
- 65 Contínuo et lacrumis ópplet os totúm sibi,
 Vt fáciie scires désiderio id fieri.
 CLIN. Prae gaúdio, íta me dí ament, ubi sim néscio:
 Ita tímui. CLIT. At ego nil ésse scibam, Clínia.
 Age dúm uicissim, Síre, dic quae illast áltera? 310

SY. Addúciinus tuam Búccidém. CLIT. Hem, quid? Búccidém?

Ého sceleste, quó illam ducis? SY. Quó ego illam? ad nos scilicet.

CLIT. Ád patremne? SY. Ad eum ípsum. CLIT. O hominis ínpudentem audáciám. SY. Heus tu,

Nón fit sine períclo facinus mágnum nec memorábile.

CLIT. Hóc uide: in mea uíta tu tibi laúdem is quaesitúm, scelus? 315

Úbi si paululúm modo quid te fúgerit, ego périerim. 75

Quíd illo facias? SY. Át enim.. CLIT. Quid 'enim'?

SY. Sí sinas, dicám. CLIN. Sine.

CLIT. Síno. SY. Ita res est haéc nunc, quasi quom.. CLIT.

Quás malum ambagés mihi

Nárrare occipít? CLIN. Syre, uerum hic dicit: mitte, ad rém redi. .

SY. Énim uero reticére nèqueó: múltimodis iniúriu's, 320

Clítipho, neque férri potis es. CLIN. Áúdiundum her- 80 clést, tace.

SY. Vís amare, uís potiri, uís quod des illi éffici:

Túom esse in potiundó periculum nón uis: haud stulté sápis:

Síquidem id saperest, uélle te id quod nón potest contíngere.

Aút haec cum illis súnt habenda, aut illa cum his mitténda sunt. 325

Hárum duarum cóndicionum núnc utram malís uide, 85

Étsi consiliúm quod cepi réctum esse et tutúm scio.

Nam ápod patrem tua amíca tecum síne metu ut sit cópiast:

Túm quod illi argentum és pollicitus, eádem hac inueniám uia,

Quód ut efficerem orándo surdas iam aúris reddi-
derás mihi. 330

90 Quid aliud tibi uís? CLIT. Siquidem hoc fit. SY. Siquidem? experiundó scies.

CLIT. Áge age, cedo istuc tuóm consilium: quíd id est?
SY. Adsimulábimus

Túam amicam huius ésse. CLIT. Pulchre: cédo, quíd
hic faciét sua?

Án ea quoque dicétur huius, si úna haec dedecoríst
parum?

SY. Immo ad tuam matrem ábducetur. CLIT. Quíd eo?
SY. Longumst, Clítipho, 335

95 Sí tibi narrem, quam óbrem id faciam: uéra causast
CLIT. Fábulae:

Níl satis firmi uídeo, quam obrem accípere hunc mi
expediát metum.

SY. Máne, habeo aliud, si ístuc metuis, ámbo quod fa-
teámini

Sine periclo esse. CLIT. Huíus modi obsecro áliquid
reperi. SY. Máxume:

Ibo óbuiam huic, dicam út reuortatúr domum. CLIT.
Hem, 340

100 Quid díxti? SY. Ademptum tíbi iam faxo omném
metum,

In aúrem utramuis ótiose ut dórmiás.

CLIT. Quid ágo nunc? CLIN. Tune? quód boni CLIT.
Syre, díe modo

Verum. SY. Áge modo: hodie séro ac nequiquám
uoles.

CLIN. datúr, fruare dúm licet: nam néscias 345

105 CLIT. Syre ínquam. SY. Perge pórro, tamen istúc ago.

CLIN. eius sít potestas pósthac an numquám tibi.

CLIT. Verum hércle istuc est. Syre, Syre inquam, heus
heús, Syre.

Sy. Concáluit. quid uis? CLIT. Rédi, redi. Sy. Adsum:
díc quid est?

Iam hoc quóque negabis tibi placere. CLIT. Immó,
Syre: 350

Et mé et meum amorem et fámam permittó tibi. 110

Tu es iúdex: nequid áccusandus sis uide.

Sy. Ridículumst te istuc me ádmonere, Clítipho:

Quasi ístic mea res mínor agatur quám tua.

Hic síquid nobis fórte aduorsi euénerit, 355

Tibi erúnt parata uérba, huic homini uérbera: 115

Quaprópter haec res ne útiquam neglectúst mihi.

Sed istúnc exora, ut súam esse adsimulet. CLIN. Sci-
licet

Factúrum me esse: in eúm iam res rediít locum,

Vt sit necessus. CLIT. Mérito te amo, Clínia. 360

CLIN. Verum illa nequid titubet. Sy. Perdoctást probe. 120

CLIT. At hóc demiror, quí tam facile pótueris

Persuádere illi, quae solet quos spérnere!

Sy. In témpore ad eam uéni, quod rerum ómniumst

Primúm: nam quendam mísere offendi mílitem 365

Eius nóctem orantem: haec árte tractabát uirum, 125

Vt illius animum cúpidum inopia incéndêret:

Eadémque ut esset ápod te hoc quam gratíssimum.

Sed heús tu, uide sis néquid imprudéns ruas.

Patrém nouisti ad hás res quam sit pérspicax: 370

Ego te áútem noui quam ésse soleas ínpotens: 130

Inuérsa uerba, euérsas ceruicís tuas,

Gemitús, screatus, tússis, risus ábstine.

CLIT. Laudábis. Sy. Vide sis. CLIT. Tútimet mirábere.

Sy. Sed quám cito sunt cónsecutae múlieres! 375

135 CLIT. Vbi sũnt? quor retines? SY. Iám nunc haec non
est tua.

CLIT. Scio, ápuđ patrem: at nunc ínterim. SY. Niló magis.

CLIT. Sine. SY. Nón sinam inquam. CLIT. Quaéso pau-
lispér. SY. Veto.

CLIT. Saltém salutem. SY. Ábeas si sapiás. CLIT. Eo:

Quid istíc? SY. Manebit. CLIT. Hóminem felicem.

SY. Ámbula. 380

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

114 BA. Édepol te, mea Antíphila, laudo et fórtunatam iú-
dico,

Íd tu quom studuísti, formae ut móres consimilés
forent:

Mínumeque, ita me dí ament, miror sí te sibi quis-
que éxpetit.

5 Nám mihi, quale ingénium haberes, fúit indicio orátio:
Ét quom egomet nunc mécum in animo uítam tuam
consídero 385

Ómniumque adeó uostrarum, uólgus quae ab se sé-
gregant,

Ét uos esse istíus modi et nos nón esse haud mi-
rábilest:

Nam éxpedit bonas ésse uobis; nós, quibuscum est
res, nón sinunt:

Quíppe forma ínpúlsi nostra nós amatorés colunt:

10 Haéc ubi inminútaſt, illi súom animum alio cónfe-
runt; 390

Nísi si prospectum ínterea aliquid ést, desertae uí-
uimus.

Vóbis cum uno sémel ubi aetatem ágere decretúmſt
uiro:

Quoíus mos maxumést consimilis uóstrum, hi se ad
uos ádplicant.

Hóc beneficio utrúque ab utrisque uéro deuincímíni,
Vt numquam ulla amóri uostro incidere possit cála- 15
mitas. 395

AN. Nescio alias: mé quidem semper scío fecisse sédulo,
Vt ex illius cómmo meum cómpararem cómmo-
dum. CL. Ah,

Ergó, mea Antiphila, tú nunc sola réducem me in
patriám facis:

Nam dum ábs te absum, omnes míhi labores fuére
quos cepí leues,

Praetér quam tui caréndum quod erat. SY. Crédo. 20
CL. Syre, uix súffero: 400

Hocín me miserum nóñ licere meó módo ingeniúm
fruí!

SY. Immo út patrem tuom uídi esse habitum, díu etiam
turbás dabit.

BA. Quis nam híc adulescens ést, qui intuitur nós? AN.
Ah, retine me, óbsecro.

BA. Amábo quid tibíst? AN. Disperii, péríi misera. BA.
Quíd stupes?

CL. Antíphila. AN. Videon Clíniam an non? BA. Quém 25
uides? 405

CL. Salue, ánime mi. AN. O mi Clínia, salue. CL. Vt
uales?

AN. Saluóm uenisse gaúdeo. CL. Teneóne te,
Antíphila, maxume ánimo exoptatám meo?

SY. Ite întro: nam uos iám dudum expectát senex.

A C T V S III.

C H R E M E S. M E N E D E M V S.

- III 1 CH. Luciscit hoc iam. cesso pultare ostium 410
 Vicini, primo ex me ut sciat sibi filium
 Redisse? etsi adulescentem hoc nolle intellego.
 Verum quom uideam miserum hunc tam excruciarier
 5 Eius abitu, celem tam insperatum gaudium,
 Quom illi pericli nil ex indicio siet? 415
 Haud faciam: nam quod potero adiutabo senem.
 Item ut filium meum amico atque aequali suo
 Video inseruire et socium esse in negotiis,
 10 Nos quoque senes est aequom senibus obsequi.
 ME. Aut ego profecto ingenio egregio ad miseras 420
 Natus sum, aut illud falsumst, quod uolgo audio
 Dici, diem adimere aegritudinem hominibus:
 Nam mihi quidem cotidie augescit magis
 15 De filio aegritudo, et quanto diutius
 Abest, magis cupio tanto et magis desidero. 425
 CH. Sed ipsum foras egressum uideo: ibo, adloquar.
 Menedeme, salue: nuntium adporto tibi,
 Quoius maxime te fieri participem cupis.
 20 ME. Numquid nam de meo gnato audiustis, Chremes?
 CH. Valet atque uiuit. ME. Vbi namst quaeso? CH. Apud
 me domi. 430
 ME. Meus gnatus? CH. Sic est. ME. Venit? CH. Certe.
 ME. Clinia

Meus uénit? CH. Dixi. ME. Eámus: duc me ad eum,
óbsecro.

CH. Non uólt te scire sé redisse etiam, ét tuom
Conspéctum fugitat: própter peccatum hóc timet, 25
Ne túa duritia antíqua illa etiam adaúcta sit. 435

ME. Non tu eí dixisti ut éssem? CH. Non. ME. Quam
obrém, Chremes?

CH. Quia péssume istuc ín te atque in illum cónsulis,
Si té tam leni et uícto esse animo osténderis.

ME. Non póssum: satis iam, sátis pater durús fui. CH. Ah, 30
Veméns in utramque pártem, Menedeme, és nimis, 440
Aut lárgitate nímia aut parsimónia.

In eándem fraudem ex hác re atque ex illa incides.

Primum ólim potius quám paterere fílium
Commétare ad muliérculam, quae paúlulo 35

Tum erát contenta quoíque erant grata ómnia, 445

Protérruisti hinc. éa coacta ingrátis

Postilla coepit uíctum uolgo quaérere.

Nunc quóm sine magno intérrimento nón potest

Habéri, quiduis dáre cupis. nam ut tú scias, 40

Quam ea núnc instructa púlchre ad perniciém siet, 450

Primúm iam ancillas sécum adduxit plús decem,

Onerátas ueste atque aúro: satrapa sí sièt

Amátor, numquam súfferre eius sumptús queat:

Nedúm tu possis. ME. Éstne ea intus? CH. Sít rogas? 45

Sensí: nam unam eí cénam atque eius cómitibus 455

Dedí: quod si iterum míhi sit danda, actúm siet.

Nam ut ália omittam, pýtisando módo mihi

Quid uíni absumpsit 'sic hoc,' dicens 'ásperum,

Pater, hóc est: aliud lénius sodés uide': 50

Reléui dolia ómnia, omnis sérias: 460

Omnís sollicitos hábuit: atque haec úna nox.

- Quid té futurum cénset, quem adsidue éxudent?
 Sic mé di amabunt, út me tuarum míseritumst,
 55 Menedéme, fortunárum. ME. Faciat quídlubet:
 Sumát consumat pérdat, decretúmst pati, 465
 Dum illúm modo habeam mécum. CH. Si certúmst tibi
 Sic fácere, illud permágni re ferre árbitror,
 Vt né scientem séntiat te id síbi dare.
 60 ME. Quid fáciam? CH. Quiduis pótius quam quod cógitas:
 Per álium quemuis út des: falli té sinas 470
 Techínis per seruolum: étsi subsensi id quoque,
 Illós ibi esse, id ágere inter se clánculum.
 Syrus cum illo uostro cónsusurrant, cónferunt
 65 Consília ad adulescéntis: et tibi pérdere
 Taléntum hoc pacto sátius est quam illó minam. 475
 Non núnec pecunia ágitur, sed illud quó modo
 Minumó periclo id démus adulescéntulo.
 Nam sí semel tuom ánimus ille intelléxerit,
 70 Prius próditurum té tuam uitam ét prius
 Pecúniam omnem, quam ábs te amittas filium: hui, 480
 Quantám fenestram ad néquitiam pateféceris,
 Tibi aútem porro ut nóñ sit suaue úuere!
 Nam déteriores ómnes sumus licéntia.
 75 [Quod quoíque quomque incíderit in mentém, uolet,
 Neque id putabit práuomne an rectúm siet.] 485
 Tu rém perire et ípsum non poterís pati.
 Dare dénégaris: íbit ad illud ílico,
 Quo máxume apud te sé ualere séntiet:
 80 Abitúrum se abs te esse ílico minábitur.
 ME. Vidére uera atque íta uti res est dicere. 490
 CH. Somnum hércle ego hac nocte óculis non uidí meis,
 Dum id quaéro, tibi qui filium restítuerem.
 ME. Cedo déxtram: porro té idem oro ut faciás, Chremes.

CH. Parátus sum. ME. Scin quíd nunc facere té uolo? 85

CH. Dic. ME. Quód sensisti illós me incipere fállere, 495

Id út maturent fácere: cupio illí dare

Quod uólt, cupio ipsum iám uidere. CH. Operám dabo.

Paulúm negoti mi óbstat: Simus ét Crito

Vicíni nostri hic ámbigunt de fínibus: 90

Me cépere arbitrum: íbo [ac] dicam, ut díxeram 500

Operám daturum me, hódie non posse eís dare.

Contínuo hic adsum. ME. Ita quaéso. di uostrám
fidem!

Ita cómparatam esse hóminum naturam ómnium,

Aliéna ut melius uideant et diiúdicent 95

Quam súa? an eo fit, quía re in nostra aut gaúdio 505

Sumus praépediti nímio aut aegritúdi-ne?

Hic míhi nunc quanto plús sapit quam egomét mihi!

CH. Dissólui me, otiósus operam ut tibi darem.

Syrus ést prendendus átque adhortandús mihi. 100

A mé nescio quis éxit: concede hínc domum, 510

Ne nósmet inter nós congruere séntiant.

SYRVS. CHREMES.

SY. Hac íllac circumcúrsa: inueniundum és tamen, III 2
Argéntum; intendenda ín senemst fallácia.

CH. Num mé fefellit hósce id struere? uidelicet,
Quia Clíniae ille séruos tardiúsculust, 515
Idcírcó huic nostro tráditast prouíncia. 5

SY. Quis hic lóquitur? perii. ným nam haec audiuit?

CH. Syre. SY. Hem.

CH. Quid tu ístic? SY. Recte. equidém te demirór,
Chremes,

Tam máne, qui heri tántum biberis. CH. Níl nimis.

SY. 'Níl' nárras? uisa uérost, quod dicí solet, 520

- 10 Aquilae senectus. CH. Héia. SY. Mulier comoda,
Faceta haec meretrix. CH. Sane. SY. Idem uisast tibi?
Et quidem, ere, forma lúculenta. CH. Sic satis.
- SY. Ita non ut olim, sed uti nunc, sané bona:
Minuméque miror, Clínia hanc si déperit: 525
- 15 Sed habet patrem quendam áuidum, miserum atque
áridum,
Vicinum hunc: nouisti? at quasi is non dítiis
Abúndet, gnatus eius profugit inopia.
Scis esse factum ut dico? CH. Quid ego ní sciam?
Hominem pistrino dígnum. SY. Quem? CH. Istunc
séruolum 530
- 20 Dico ádulescentis, SY. Syre, tibi timui male.
- CH. qui passus est id fieri. SY. Quid faceret? CH. Rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adulescenti, amicae quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem. 535
- 25 SY. Garris. CH. Haec facta ab illo oportebat, Syre.
SY. Eho quaeso laudas, qui eros fallunt? CH. In loco
Ego uero laudo. SY. Récte sane. CH. Quippe qui
Magnarum saepe id rémedium aegritudinumst:
Vel iam huic mansisset únicus gnatus domi. 540
- 30 SY. Iocón an serio ille haec dicat nescio,
Nisi mihi quidem addit ánimum, quo lubeat magis.
- CH. Et nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, quom tolerare illius sumptus non queat?
Nonne ad senem aliquam fábricam fingit? SY. Stó-
lidus est. 545
- 35 CH. At te adiutare oportet adulescentuli
Causa. SY. Facile equidem facere possum, si iubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.
- CH. Tanto hercle melior. SY. Non est mentiri meum.

10 CL. Át fides mi apud hunc est, nil me istius facturum,
pater.

CH. Esto: at certe ut hinc concedas aliquo ab ore eorum
aliquantisper.

Multa fert lubido: ea facere prohibet tua prae-
sentia.

Dé me facio coniecturam: nemost meorum amicorum
hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho,
audeam. 575

15 Apud alium prohibet dignitas; apud alium ipsius
facti pudet,

Ne ineptus, ne protéruos uidear: quod illum facere
crédito.

Sed nostrumst intellégere, ut quomque atque ubi
quomque opus sit obsequi.

SY. Quid iste narrat! CL. Périi. SY. Clitipho, haec ego
praecipio tibi?

Hominis frugi et téperantis fúctu's officiúm. CL.
Tace sodes. 580

20 SY. Récte sane. CH. Síre, pudet me. SY. Crédo: neque
id iniúria: quin

Mihi molestumst. CL. Pérgin? SY. Hercle uerum dico
quod uidetur.

CL. Nón accedam ad illos? CH. Eho quaeso, una acce-
dúndi uiast?

SY. Áctumst: hic prius se indicarit quám ego argentum
effécero.

Chremés, uin tu homini stúlto mi auscultáre? CH.
Quid faciám? SY. Iube hunc 585

25 Abíre hinc aliquo. CL. Quó ego hinc abeam? SY. Quó
lubeat: da illís locum:

Abi deámbulatum. CL. Deámbulatum, quó? SY. Vah,
quasi desít locus.

Abi sáne istac, istórsum, quouis. CH. Récte dicit,
cénséo.

CL. Di te éradicent, quí me hinc extrudís, Syre.

SY. At tú pol tibi istas pósthac comprimitó ma-
nus. 590

Cénsen uero? quíd illum porro crédis facturúm, 30
Chremes,

Nísi eum, quantum tíbi opis di dant, séruas casti-
gás mones?

CH. Égo istuc eurabo. SY. Átqui nunc, ére, tibi istic
adseruándus est.

CH. Fíet. SY. Si sapiás: nam mihi iam mínus minusque
obtémperat.

CH. Quíd tu? ecquid de illó quod dudum técum egi
egistí, Syre? 595

Áut est tibi quod pláceat an non dum étiam? SY. De 35
fallácia

Dícis? est: inuéní nuper quándam. CH. Frugi es. cédo
quid est?

SY. Dícam, uerum ut áliud ex alio incidit. CH. Quid nám,
Syre?

SY. Péssuma haec est méretrix. CH. Ita uidétur. SY. Immo
sí scias:

Váh, uide quod incéptat facinus. fuít quaedam anus
Corínthia: 600

Huíce drachumarum haéc argenti mílle dederat 40
mútuom.

CH. Quíd tum? SY. Ea mortuást: reliquit fíliam adu-
lescéntulam.

Éa relicta huic árrabonist pro illo argento. CH. In-
téllego.

SY. Hanc secum huc adduxit, ea quae est nunc apud
uxorem tuam.

CH. Quid tum? SY. Cliniam orat, sibi uti id nunc det:
illam illi tamen 605

45 POST daturam: mille nummum poscit. CH. Et poscit
quidem? SY. Hui,
Dubium id est? ego sic putavi. CH. Quid nunc facere
cogitas?

SY. Égone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam
ex Cária,
Ditem et nobilém: si redimat, magnum inesse in ea
lucrum.

CH. Érras. SY. Quid ita? CH. Pró Menedemo nunc tibi
ego respondeo 610

50 'Nón emo': quid ágis? SY. Optata loquere. CH. Atqui
non est opus.

SY. Nón opust? CH. Non hércle uero. SY. Quí istuc, mi-
ror. CH. Iám scies.

SY. Máne, mane, quid est quód tam a nobis gráuifer
crepuerunt fores?

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

IV 1 So. Nisi me ánimus fallit, híc profectost ánulus, quem
ego súspicor,

Is quícum expositast gnáta. CH. Quid uolt síbi, Syre,
haec orátio? 615

So. Quid est? ísne tibi uidétur? NV. Dixi equidem, úbi
mi ostendisti, ílico

Eum ésse. So. At satis ut cótemplata módo sis, mea
nutríx. NV. Satis.

5 So. Abi núnciam intro, atque ílla si iam láuerit, mihi
núntia.

Hic égo uirum interea ópperibor. SY. Té uolt: uideas
quíd uelit:

Nesció quíd tristis ést: non temerest: tíneo quíd sit.

CH. Quíd siet? 620

Ne ista hércle magno iám conatu mágnas nugas
díxerit.

So. Ehem mí uir. CH. Ehem mea úxor. So. Te ipsum
quaéro. CH. Loquere quíd uelis.

So. Prímum hoc te oro, néquid credas me áduorsum 10
edictúm tuom

Fácere esse ausam. CH. Vín me istuc tibi, etsi ín-
credibilest, crédere?

Crédo. SY. Nescio quíd peccati pórtat haec pur-
gátio. 625

So. Méministin me gráuidam, et mihi te máximo opère
edícere,

Sí puellam párerem, nolle tólli? CH. Scio quíd fé-
ceris:

Sústulisti. SY. Sic est factum: minor ergo erus dam- 15
no aúctus est.

So. Mínime: sed erat híc Corinthia ánus haud inpura:
eí dedi

Éxponendam. CH. O Iúppiter, tantam ésse in animo
inscítiam! 630

So. Périi: quíd ego féci? CH. Rogitas? So. Sí peccaui,
mí Chremes,

Ínsciens feci. CH. Íd equidem ego, si tú neges, certó
scio,

Te inscíentem atque ínprudentem dícere ac facere 20
ómnia;

Tót peccata in hác re ostendis. nám iam prímum,
sí meum

Imperium exequi uoluisses, interemptam opórtuit, 635
 Nón simulare mórtem uerbis, re ipsa spem uitaé dare.
 Át id omitto: mísericordia, ánimus maternús: sino.

25 Quám bene uero abs té prospectumst, quód uoluisti,
cógita:

Némpe anui illi pródita abs te fíliast planíssume,
Pér te uel uti quaéstum faceret uél uti uaenirét pa-
lam. 640

Crédo, id cogitásti: 'quiduis sátis est, dum uiuát
modo.'

Quid cum illis agás, qui neque ius néque bonum at-
que aequóm sciunt?

30 **Mélius peius, prósit obsit, níl uident nisi quód lubet.**

So. Mí Chremes, peccáui, fateor: uíncor. nunc hoc te
óbsecro,

Quándo tuos est ánimus natu gráuior, ignoscén-
tior, 645

Ūt meae stultitiae in iustitia tuā sit aliquid praesidi.

CH. Scilicet equidem istuc factum ignóscam: uerum,
Sóstrata,

35 Mále docet te méa facilitas múlta. sed istuc quíd-
quid est,

Quá hoc oceptumst cáusa, loquere. So. Vt stúltæ et
miserae omnes sumus

Réligiosae, quom éxponendam dó illi, de digito
ánulum 650

Détraho et eum dico ut una cū puella expōneret,
Sī moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

40 CH. Ístuc recte: cónseruasti te átque illam. So. Is hic
est ánulús.

CH. Vnde habes? So. Quam B́acchis secum addúxit adu-
lescéntulam, Sy. Hem,

Quíd illa narrat? So. éa lauatum dum ít, seruan-
dum míhi dedit. 655

Ánimum non aduórti primum: séd postquam aspexi,
ílico

Cógnoui, ad te exílui. CH. Quid nunc súspicare aut
ínuenis

De illa? So. Nescio, nísi ut ex ipsa quaéras, unde 45
hunc hábuerit,

Sí potis est reperíri. SY. Interii: plús spei uideo
quám uolo.

Nóstrast, si itast. CH. Víuitne illa, quói tu dederas?
So. Néscio. 660

CH. Quíd renuntiáuit olim? So. Fécisse id quod iússe-
ram.

CH. Nómen mulierís cedo quod sit, út quaeratur. So.
Phíiltera.

SY. Ípsast. mirum ní illa saluast ét ego perii. CH. Sós- 50
trata,

Séquere me intro hac. So. Vt praeter spem euénit.
quam timuí male,

Né nunc animo ita ésses duro, ut ólim in tollendó,
Chremes! 665

CH. Nón licet hominem ésse saepe ita út uolt, si res
nón sinit.

Núnc ita tempus fért, mi ut cupiam fíliam: olim
níl minus.

SY. Nisi me ánimus fallit, haúd multum a me áberit IV 2
infortúnium:

Ita hác re in angustum óppido nunc meaé coguntur
cópiae:

Nisi áliquíd uideo, ne ésse amicam hanc gnáti re-
sciscát senex. 670

Nam quód de argento spérem aut posse póstulem
me fállere,

5 Nil ést: triumpho, sí licet me látere tecto abscédere.
Cruciór bolum mihi tántum ereptum tám desubito
e faúicibus.

Quid agam? aút quid comminíscar? ratio de ínte-
gro ineundást mihi.

Nil tám difficilest, quín quaerendo inuéstigari pós-
siet. 675

Quid si hóc nunc sic incípíam? nil est. quíd, sic?
tantundem égero.

10 At sic opinor. nón potest. immo óptume. eugae ha-
beo óptumam.

Retraham hércle opinor ád me idem illud fúgitiuom
argentúm tamen.

CLINIA. SYRVS.

IV 3 CL. Nullá mihi res posthác potest iam intéruenire tánta,
Quae mi aégritudinem ádferat: tanta haéc laetitia
obórtast. 680

Dedó patri me núnciam, ut frugálior sim quám uolt.

Sy. Nil mé fefellit: cógnitast, quantum áudio huius
uérba.

5 Istúc tibi ex senténtia tua óbtigisse laétor.

CL. O mí Syre, audisti óbsecro? Sy. Quid ní? qui usque
una adfúerim.

CL. Quoiquam aéque audisti cómmode quicquam éue-
nisse? Sy. Núlli. 685

CL. Atque íta me di ament, út ego nunc non tám meapte
caúsa

Laetór quam illius: quam égo scio esse honóre quo-
uis dígnam.

SY. Ita crédo: sed nunc, Clínia, age, dá te mihi uicíssim: 10
Nam amíci quoque res ést uidenda in túto ut con-
locétur,

Nequíd de amica núnc senex. CL. O Iúppiter. SY.
Quiésce. 690

CL. Antíphila mea nubét mihi. SY. Sicín mihi interló-
quere?

CL. Quid fáciám? SYre mī, gaúdeo: fer mé. SY. Fero
hercle uéro.

CL. Deórum uitám aptí sumus. SY. Frustra óperam opi- 15
nor súmo.

CL. Loquere: aúdio. SY. At iam hoc nón agis. CL. Agám.
SY. Videndumst, ínquam,

Amíci quoque res, Clínia, tui in túto ut conlo-
cétur. 695

Nam sí nunc a nobís abis et BÁCchidem hic relínquis,
Senéx resciscet flico esse amícam hanc Clitiphónis:
Si abdúxeris, celábitur, itidem út celata adhúc est. 20

CL. At enim ístoc nil est mágis, SYre, meis núptiis ad-
uórsum.

Nam quo óre appellabó patrem? tenés quid dicam?
SY. Quid ní? 700

CL. Quid dícam? quam causam ádferam? SY. Quin nólo
mentiáre:

Apérte ita ut res sése habet narráto. CL. Quid aís?
SY. Iúbeo:

Illám te amare et uéllé uxórem, hanc ésse Cliti- 25
phónis.

CL. Bonam átque iustam rem óppido inperás et factu
fácilem.

Et scíllicet iam me hóc uoles patrem éxorare ut
célet 705

Senem uóstrum? SY. Immo ut rectá uia rem nárret
ordine ómnem. CL. Hem,
Satin sánus es aut sóbrius? tu quídem illum plane
pérdis.

30 [Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi.]

SY. Huíc equidem consílio palmam do: híc me magni-
fice écféro,

Quí uim tantam in me ét potestatem hábeam tantae
astútiae, 710

Véra dicendo út eos ambos fállam: ut quom narrét
senex

Vóster nostro esse ístam amicam gnáti, non credát
tamen.

35 CL. Át enim spem istoc pácto rursum núptiarum omnem
éripis:

Nám dum amicam hanc méam esse credet, nón com-
mittet fíliam.

Tú fors quid me fíat parui péndis, dum illi cón-
sulas. 715

SY. Quíd malum me aetátem censes uélle id adsimu-
láríer?

Vnus est diés, dum argentum erípíó: pax: nil ám-
plius.

40 CL. Tántum sat habes? quíd tum quaeso, si hóc pater
rescíuerit?

SY. Quíd si redeo ad illos qui aiunt 'quíd si nunc cae-
lúm ruat?'

CL. Métno quíd agam. SY. Métnis? quasi nōn éa potes-
tas sít tua, 720

Quó uelis in témpore ut te exóluas, rem faciás
palam.

CL. Áge age, traducátur Bacchis. SY. Óptume ipsa exít
foras.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. PHRYGIA. DROMO.

BA. Satis pól proterue mé Syri promissa huc induxérunt, IV 4
Decém minas quas míhi dare pollicitust. quod si is
núnc me

Decéperit, saepe óbsecrans me ut uéniam frustra
uéniet: 725

Aut quóm uenturam díxero et constituero, quom is
cérté

Renúntiarit, Clítipho quom in spé pendebit ánimi: 5
Decípíam ac non ueniám, Syrus mihi térgo poenas
péndet.

CL. Satis scíte promittít tibi. SY. Atqui tu hánc iocari
crédis?

Faciét nisi caueo. BA. Dórmíunt: ego pól istos com-
mouébo. 730

Mea Phrýgia, audistin, módo iste homo quam uíllam
demonstráuit

Charíni? PH. Audiui. BA. Próxumam esse huic fúndo 10
ad dextram? PH. Mémini.

BA. Currículo percurrere: ápod eum milés Dionysia ágitat:

SY. Quid incéptat? BA. dic me hic óppido esse inuítam
atque adseruári:

Verum áliquo pacto uérba me his datúram esse et
uentúram. 735

SY. Perii hércle. Bacchis, máne, mane: quo míttis istanc
quaéso?

Iube máneat. BA. I. SY. Quin ést paratum argéntum. 15
BA. Quin ego máneo.

SY. Atquí iam dabitur. BA. Vt lubet. num ego ínsto? SY.
At scin quid sódes?

BA. Quid? SY. Tránseundumst núnc tibi ad Ménedemum
et tua pómpa

Eo tráducendast. BA. Quám rem agis, scelus? SY.

Égon? argentum cúdo, 740

Quod tíbi dem. BA. Dignam mé putas, quam inlúdas?

SY. Non est témere.

20 BA. Etiámne tecum hic rés mihist? SY. Minumé: tuom
tibi réddo.

BA. Eátur. SY. Sequere hac. heús, Dromo. DR. Quis mé
uolt? SY. Syrus. DR. Quid ést rei?

SY. Ancíllas omnis BÁCchidis tradúce huc ad uos própere.

DR. Quam obrém? SY. Ne quaeras: écferant quae sécum
huc attulérunt. 745

Sperábit sumptum síbi senex leuátum esse harunc
ábitu:

25 Ne ille haúscit, hoc paulúm lucri quantum eĩ damni
adpórtet.

Tu néscis id quod scís, Dromo, si sápies. DR. Mutum
díces.

A C T V S III.

CHREMES. SYRVS.

- CH. Ita mé di amabunt, út nunc Menedemí uicem IV 5
 Miserét me: tantum déuenisse ad eúm mali. 750
 Illáncine mulierem álere cum illa fámilia!
 Etsí scio, hosce aliquót dies non séntiet:
 Ita mágno desidério fuit ei fílius. 5
 Verum úbi uidebit tántos sibi sumptús domi
 Cotidianos fieri nec fierí modum, 755
 Optábit rursum ut ábeat ab se fílius.
 Syrum óptume eccum. SY. Césso hunc adorirí? CH.
 Syre. SY. Hem.
- CH. Quid ést? SY. Te mi ipsum iám dudum optabám dari. 10
 CH. Vidére egisse iám nescio quid cúm sene.
 SY. De illó quod dudum? díctum ac factum réddidi. 760
 CH. Bonán fide? SY. Bona. CH. Hércle non possúm pati,
 Quin tibi caput demúlceam: accede húc, Syre:
 Faciám boni tibi áliquíd pro ista re, ác lubens. 15
 SY. At sí scias quam scíte in mentem uénerit.
 CH. Vah, glóriare euénisse ex senténtia? 765
 SY. Non hércle uero, uérum dico. CH. Díc quid est?
 SY. Tui Clítiphonis ésse amicam hanc Bácschidem
 Menedémo dixit Clínia, et ea grátia 20
 Secum ádduxisse, né tu id persentísceres.
 CH. Probé. SY. Dic sodes. CH. Nímium, inquam. SY. Immo
 sí scias, 770

Sed pórro ausculta, quód super est falláciae.

Sese ípse dicit tuám uidisse fíliam:

25 Eius síbi complacitam fórmam, postquam aspéxerit:
Hanc cúpere uxorem. CH. Módone quae inuentást?

Sy. Eam:

Et quídem iubebit pósci. CH. Quam obrem istúc,
Syre? 775

Nam prórsum nil intéllego. Sy. Vah, tárdus es.

CH. Fortásse. Sy. Argentum dábitur eĩ ad núptias,

30 Aurum átque uestem qui.. tenesne? CH. Cómparet?

Sy. Id ípsum. CH. At ego illi néque do neque despóndeo.

Sy. Non? quam óbrem? CH. Quam obrem? mé rogas?
homini? Sy. Vt lubet. 780

Non égo dicebam in pérpetuom ut illam illí dares,
Verum út simulares. CH. Nón meast simulátio:

35 Ita tu ístaec tua miscéto, ne me admísceas.

Ego quoí daturus nón sum, ut ei despóndeam?

Sy. Credébam. CH. Minume. Sy. Scíte poterat fieri: 785

Et ego hóc, quia dudum tú tanto opere suáseras,
Eo coépi. CH. Credo. Sy. Céterum equidem istúc,
Chremes,

40 Aequí bonique fácio. CH. Atqui quam máxume
Volo té dare operam ut fiat, uerum aliá uia.

Sy. Fiát, quaeratur áliquid. sed illud quód tibi 790

Dixí de argento, quód ista debet BÁCchidi,

Id núnc reddendumst illi: neque tu scílicet

45 Illúc confugies: 'quíd mea? num míhi datumst?

Num iússi? num illa oppígnere fíliam

Meám me inuito pótuít?' uerum illúd, Chremes, 795

Dicúnt: 'ius summum saépe summast málitia.'

CH. Haud fáciam. Sy. Immo aliis sí licet, tibi nón licet:

50 Omnés te in lauta esse ét bene aucta ré putant.

- CH. Quin égomet iam ad eam déferam. SY. Immo filium
Iube pótius. CH. Quam obrem? SY. Quía enim in
eum suspítios 800
Transláta amoris. CH. Quid tum? SY. Quia uidébitur
Magis uéri simile id ésse, quom hic illi dabit:
Et símul conficiam fácilius ego quód uolo. 55
Ipse ádeo adest: abi, écfer argentum. CH. Écfero.

CLITIPHO. SYRVS.

- CL. Nullást tam facilis rés, quin difficilís siet, 805 IV 6
Quom inuítus facias. uél me haec deambulátio,
Quam nón laboriósá, ad languorém dedit.
Nec quícquam magis nunc métuo quam ne dénuo
Miser áliquo extrudar hinc, ne accedam ad BÁCCHI- 5
dem.
Vt té quidem di deaeque ómnes quantumst cúm tuo,
Syre, istóc inuento cúmque incepto pérduint! 811
Huiús modi mihi res sémper comminíscere,
Vbi me éxcarnufices. SY. Íbin hinc quo dígnus es?
Quam paéne tua me pérdidit protéruitas! 10
CL. Vellem hércle factum, ita méritu's. SY. Meritus?
quó modo? 815
Ne istúc ex te prius áudiuisse gaúdeo,
Quam argéntum haberes, quód daturus iám fui.
CL. Quid ígitur dicam tibi uis? abin istínc? mihi
Amicám adduxti, quám non licitumst tángere. 15
SY. Iam nón sum iratus. séd scin ubi nunc sít tibi 820
Tua BÁCCHIS? CL. Apud nos. SY. Nón. CL. Vbi ergo?
SY. Apud Clíniám.
CL. Perii. SY. Bono animo es: iam árgentum ad eam dé-
feres,
Quod eí pollicitu's. CL. Gárris. unde? SY. A tuó patre.

20 CL. Ludís fortasse me? SY. Ípsa re experíbere.

CL. Ne ego hómo sum fortunátus: deamo té, Syre. 825

SY. Sed páter egreditur. cáue quicquam admirátus sis,
Qua caúsa id fiat: óbsecundato in loco:
Quod inperabit fácito: loquitor paúcula.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

IV 7 CH. Vbi Clítipho hic est? SY. 'Éccum me' inque. CL.
Eccum híc tibi.

CH. Quid rei ésset dixti huic? SY. Díxi pleraque ómnia. 830

CH. Cape hóc argentum ac défer. SY. I: quid stás, lapis?
Quin áccipis? CL. Cedo sáne. SY. Sequere hac me ócius:

5 Tu hic nós, dum eximus, ínterea opperíbere:
Nam níl est illic quód moremur diútius.

CH. Minás quidem iam decem habet a me filia, 835
Quas pró alimentis ésse nunc ducó datas:

Hasce órnamētis cónsequētur álterae:

10 Porro haéc talenta dótis adposcúnt duo.

Quam múlta, iusta iniústa, fiunt móribus!

Mihi núnc relictis rébus inueniúndus est 840

Aliquís, labore inuén̄ta mea quoi dém bona.

MENEDEMVS. CHREMES.

IV 8 ME. Multo ómnium nunc mé fortunatíssimum

Factúm puto esse, gnáte, quom te intéllego

Resipísse. CH. Vt errat. ME. Te ípsū quaerebám,
Chremes:

Seruá, quod in te est, fílium et me et fámiliam. 845

5 CH. Cedo quíd uis faciam? ME. Inuénisti hodie fíliam.

CH. Quid tum? ME. Hanc uxorem sibi dari uolt Clínia.

CH. Quaeso quíd tu hominís? ME. Quíd namst? CH. Iamne
oblítus es,

Intér nos quid sit díctum de fallácia,

Vt eá uia abs te argéntum auferretúr? ME. Scio. 850

CH. Ea rés nunc agitur ípsa. ME. Quid narrás, Chremes? 10

Immo haéc quidem quae apúd me est, Clitiphónis est
Amíca. CH. Ita aiunt: ét tu credis ómnia:

Et illam áiunt uelle uxórem, ut quom despónderim
Des qui aúrum ac uestem atque ália quae opus sunt
cómparet. 855

ME. Id ést profecto: id amícae dabitur. CH. Scílicet 15

Datúrum. ME. Ah, frustra sum ígitur gausús miser.

Quiduí tamen iam málo quam hunc amíttere.

Quid núnc renuntiem ábs te responsúm, Chremes,
Ne séntiat me sénsisse atque aegré ferat? 860

CH. Aegré? nimium illi, Ménedeme, indulgés. ME. Sine: 20

Incéptumst: perface hóc mihi perpetuó, Chremes.

CH. Dic cónuenisse, egísse te de núptiis.

ME. Dicám. quid deinde? CH. Mé facturum esse ómnia,

Generúm placere; póstremo etiam, sí uoles, 865

Despónsam quoque esse dícito. ME. Em, istuc uó- 25
lueram.

CH. Tanto ócius te ut póscat et tu, id quód cupis,

Quam ocíssime ut des. ME. Cúpio. CH. Ne tu pró-
pediem,

Vt istám rem uideo, istíus obsaturábere.

Sed haéc uti sunt, caútim et paulatím dabis, 870

Si sápies. ME. Faciam. CH. Abi íntro: uide quid pós- 30
tulet.

Ego dómi ero, siquid mé uoles. ME. Sané uolo:

Nam té scientem fáciam, quidquid égero.

A C T V S V.

M E N E D E M V S. C H R E M E S.

V 1 ME. Égo me non tam astútum neque ita pérspicacem
esse id scio:

Séd hic adiutor méus et monitor ét praemonstratór
Chremes 875

Hóc mihi praestat: ín me quidais hárum rerum cón-
uenit,

Quaé sunt dicta in stúlto, caudex, stípes, asinus,
plúmbeus:

5 Ín illum nil potést: exuperat. eíus stultitia haec
ómnia.

CH. Óhe, desiste inquám deos, uxor, grátulando obtún-
dere,

Túam esse inuentam gnátam: nisi illos éx tuo in-
genio iúdicas, 880

Út nil credas íntellegere, nísi idem dictumst cén-
tiens.

Séd interim quid illíc iam dudum gnátus cessat cúm
Syro?

10 ME. Quós aís homínés, Chremes, cessáre? CH. Ehem,
Menedeme, áduenis?

Díc mihi, Cliniaé quae dixi núntiastín? ME. Ómnia.

CH. Quid aūt? ME. Gaudere ádeo coepit, quási qui cupiunt núptias. 885

CH. Háhahae. ME. Quid risísti? CH. Serui uénere in mentém Syri

Cálliditates. ME. Ítane? CH. Voltus quóque hominum fingít scelus.

ME. Gnátus quod se adsímulat laetum, id dícis? CH. Id. 15

ME. Idem istúc mihi

Vénit in mentém. CH. Veterator. ME. Mágis, si magis norís, putes 889

Íta rem esse. CH. Ain tu? ME. Quín tu ausculta.

CH. Máne *dum*, hoc prius scire éxpeto, Quid perdideris. nam úbi desponsam núntiasti filio, Cóntinuo iniecísse uerba tíbi Dromonem scílicet, Spónsae uestem aurum átque ancillas ópus esse: ar- 20 gentum út dares.

ME. Nón. CH. Quid? non? ME. Non ínquam. CH. Neque ipse gnátus? ME. Nil prorsúm, Chremes.

Mágis unum etiam instáre, ut hodie cónficiantur núptiae. 895

CH. Míra narras. quíd Syrus meus? ne ís quidem quicquám? ME. Nihil.

CH. Quam óbrem, nescio. ME. Équidem miror, qui ália tam plané scias.

Séd ille tuom quoqué Syrus idem míre finxit filium, 25 Út ne paululúm quidem subolat ésse amicam hanc Clíniae.

CH. Quid aís? ME. Mitto iam ósculari atque ámplexari: id níl puto. 900

CH. Quid est quod ampliús simuletur? ME. Váh. CH. Quid est? ME. Audí modo.

Ést mihi ultimís conclaue in aédibus quoddám retro:

30 Hūc est intro lātus lectus, uēstimentis strātus est.

CH. Quid postquam hoc est factum? ME. Dictum factum
huc abiit Clíthpho.

CH. Sólus? ME. Solus. CH. Tímeo. ME. Bacchis cónse-
cutast ílico. 905

CH. Sólá? ME. Sola. CH. Péríi. ME. Vbi abiere íntro,
operuere óstium. CH. Hem,
Clínia haec fieri uidebat? ME. Quid ní? mecum uná
simul.

35 CH. Filíst amica Bácschis: Menedeme, óccidi.

ME. Quam obrém? CH. Decem diérum uix mihist fámilia.

ME. Quid? istúc times quod ille óperam amico dát suo? 910

CH. Immó quod amicae. ME. Sí dat. CH. An dubium íd
tibist?

Quemquámne tam comi ánimo esse aut lení putas,

40 Qui sé uidente amícam patiatúr suam?

ME. Quid ní? quo uerba fácilius dentúr mihi.

CH. Derídes merito. míhi nunc ego suscénseo: 915

Quot rés dedere, ubi póssem persentíscere,
Ní essém lapis! quae uídi! uae miseró mihi.

45 At né illud haud inúltum, si uiuó, ferent:

Nam iám.. ME. Non tu te cóhibes? non te réspicis?

Non tibi ego exempli sátis sum? CH. Prae ira-
cúndia, 920

Menedéme, non sum apúd me. ME. Tene istúc loqui!

Nonne íd flagitiumst, te áliis consiliúm dare,

50 Foris sápere, tibi non pótis esse auxiliárier?

CH. Quid fáciam? ME. Id quod me fécisse aiebás parum.

Fac té patrem esse sentiat: fac ut aúdeat 925

Tibi crédere omnia, ábs te petere et póscere:

Nequam áliam quaerat cópiam ac te déserat.

55 CH. Immo ábeat potius málo quouis géntium,

Quam hic pér flagitium ad inopiam redigát patrem:
 Nam si illi pergo súppeditare súmptibus, 930
 Menedéme, mihi illaec uéro ad rastros rés redit.

ME. Quot incómoditates hác re accipies, nísi caues!
 Diffícilem ostendes té esse et ignoscés tamen 66
 Post, ét id ingratum. CH. Ah néscis, quam doleam.

ME. Vt lubet.

Quid hoc quód rogo, ut illa núbat nostro? nísi quid
 est 935

Quod mágis uis. CH. Immo et géner et adfinés placent.

ME. Quid dótis dicam té dixisse filio?

Quid óbticuisti? CH. Dótis? ME. Ita dico. CH. Áh. 65

ME. Chremes,

Nequíd uereare, sí minus: nil nos dós mouet.

CH. Dúo talenta pró re nostra ego ésse decreuí satis: 940
 Séd ita dictu opus ést, si me uis sáluom esse et rem
 et filium,

Mé mea omniá bona doti díxisse illi. ME. Quám
 rêm agis?

CH. Íd mirari té simulato et illum hoc rogitató simul, 70
 Quam óbrem id faciam. ME. Quín ego uero quam
 óbrem id facias néscio. 944

CH. Égone? ut eius ánimum, qui nunc lúxuria et lascíuia
 Diffluit, retúndam, redigam, ut quó se uortat nésciat.

ME. Quid agis? CH. Mitte: síne me in hac re gérere mihi
 morém. ME. Sino:

Ítane uis? CH. Ita. ME. Fíat. CH. Ac iam uxórem ut 75
 arcessát paret.

Híc ita ut liberós est aequom díctis confutábitur.

Séd Syrum quidem égo si uiuo ádeo exornatúm
 dabo, 950

Ádeo depexum, út dum uiuat méminerit sempér mei:

Quí sibi me pro dérídículo ac délectamentó putat.
 80 Nón, ita me di amént, auderet fácere haec uiduae
 múlieri,
 Quae ín me fecit.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

V 2

CL. Ítane tandem quáeso est, Menedeme,
 út pater
 Tam ín breui spatio ómnem de me eiécerit animúm
 patris? 955
 Quód nam ob factum? quíd ego tantum scéleris ad-
 misí miser?
 Vólgo faciunt. ME. Scío tibi esse hoc gráuius multo
 ac dúrius,
 5 Quoí fit: uerum ego haúd minus aegre pátiór, id qui
 néscio
 Néc rationem cápío, nisi quod tibi bene ex animó
 uolo.

CL. Híc patrem astare aíbas. ME. Eccum. CH. Quíd me
 incusas, Clítipho? 960
 Quídquid ego huius féci, tibi prospéxi et stultitiaé
 tuae.

10 Vbi te uidi animo ésse omisso et suáua in praeséntia
 Quae éssent prima habére neque consúlere in longi-
 túdinem:

Cépi rationem, út neque egeres néque ut haec pos-
 ses pérdere.

Vbi quoi decuit prímo, tibi non lícuit per te míhi
 dare, 965

Ábii ad proxumúm, tibi qui erat: eí commisi et cré-
 didi.

Íbi tuae stultitiaé semper érit praesídium, Clítipho,

Victus, uestitús, quo in tectum té receptes. CL. Eí 15
mihi.

CH. Sátiús est quam te ípso herede haec póssidere Bác-
chidem. 969

SY. Díspérii: sceléstus quantas túrbas conciui ínsciens!

CL. Émori cupió. CH. Prius quaeso dísce, quid sit úfuere.
Úbi scies, si dísplicebit úíta, tum istoc útitor.

SY. Ére, licetne? CH. Lóquere. SY. At tuto. CH. Lóquere. 20
SY. Quae istast práuitas

Quaéue amentíást, quod peccaui égo, id obesse huic?
CH. Ílicet.

Né te admisce: némo accusat, Síyre, te: nec tu arám
tibi 975

Néc precatorém pararis. SY. Quíd agis? CH. Nil sus-
cénseo

Néc tibi nec tibi: nec uos est aéquom quod faciό
mihi.

SY. Ábiit? uah, rogásse uellem CL. Quíd? SY. unde 25
peterem míhi cibum:

Íta nos alienáuit. tibi iam esse ád sororem intéllego.

CL. Adeón rem rediisse, út periclum etiam á fame mihi
sít, Syre! 980

SY. Modo líceat uiuere, ést spes CL. Quae? SY. nos
ésuriturós satis.

CL. Inrides in re tánta neque me quícquam consilio ád-
iuuas?

SY. Immo ét ibi nunc sum et úsque id egi dúdum, dum 30
loquitúr pater:

Et quántum ego intellégere possum, CL. Quíd? SY.
non aberit lóngius.

CL. Quid id érgo? SY. Sic est: nón esse horum te árbi-
tror. CL. Qui istúc, Syre? 985

Satin sánus es? Sy. Ego dícam, quod mi in méntemst:
tu diiúdicá.

35 Dum istís fuisti sólus, dum nulla ália delectátio
Quae própior esset, te índulgebant, tíbi dabant:
nunc filia

Postquámst inuenta uéra, inuentast caúsa qua te
expéllerent.

CL. Est uéri simile. Sy. An tu ób peccatum hoc ésse
illum iratúm putas? 990

CL. Non árbitor. Sy. Nunc áliud specta: mátres omnes
filiis

40 In péccato adiutríces, auxilio in paterna iniúria
Solent ésse: id non fit. CL. Vérum dicis: quíd ego
nunc faciám, Syre?

Sy. Suspítionem istánc ex illis quaére: rem profér palam.
Si nón est uerum, ad mísericordiam ámbos adducés
cito, 995

Aut scíbís quóiús sis. CL. Récte suades: faciám. Sy.
Sat recte hóc mihi

In méntem uenit: nám quam maxume huíc uana haec
suspítio

45 Erit, tám facillumé patris pacem in léges conficiét
suas.

Etiam haúscio anne uxórem ducat ác Syro nil grátiae.
Quid hoc aútem? senex exít foras: ego fúgio. adhuc
quod fáctumst, 1000

Mirór non iusse me ílico adripi: ád Menedemum
hunc pérgam.

Eum mihi precatorém paro: seni nóstro nil fidei
hábeo.

S O S T R A T A. C H R E M E S.

So. Profecto nisi caués tu homo, aliquid gnáto conficiés V 3
mali:

Idque ádeo miror, quó modo

Tam inéptum quicquam tibi uenire in méntem, mi
uir, pótuerit. 1005

CH. Oh, périgin mulier ésse? nullamne égo rem umquam
in uitá mea

Voluí, quin tu in ea ré mihi fueris áduorsatrix, Sós- 5
trata?

At sí rogem iam, quíd est quod peccem, aut quam
óbrem hoc faciam: néscias,

In quá re nunc tam cónfidenter réstas, stulta. So. Ego
néscio?

CH. Immó scis potius, quám quidem redeat *de integro*
haec orátio. So. Oh, 1010

Iníquos es, qui mé tacere dé re tanta póstules.

CH. Non póstulo iam: lóquere: nilo mínus ego hoc fa- 10
ciám tamen.

So. Fácies? CH. Verum. So. Nón uides quantúm mali ex
ea re éxcites?

Súbditum se súspicatur. CH. 'Súbditum' ain tu? So.
Síc erit,

Mí uir. CH. Confitére. So. Au te obsecro, ístuc ini-
micís siet. 1015

Égon confitear meúm non esse filium, qui síť meus?

CH. Quid? métuis ne non, quóm uelis, conuíncas esse 15
illúm tuom?

So. Quod fíliast inuénta? CH. Non: sed quód [magis
credundum siet

Id quod est consimilis moribus

Conuincēs facile ex te natum: nam] tui similis ést
probe. 1020

Nám illi nil uitíst relictum, quín siet itidém tibi.

20

Túm praeterea tálem nisi tu núlla pareret fílium.

Séd ipse egreditur, quám seuerus: rém quom uideas,
céñseas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

V 4 CL. Si úmquam ullum-fuit témpus, mater, quom égo uo-
luptatí tibi

Fúerim, dictus fílius tuos uóstra uoluntate: óbse-
cro, 1025

Eíus ut meminerís atque inopis núnc te miserescát
mei;

Quód peto aut uoló, parentis meós ut commonstrés
mihi.

5 So. Óbsecro, mi gnáte, ne istuc ín animum inducás tuom,
Álienum esse té. CL. Sum. So. Miseram me, hócine
quaesisti óbsecro?

Íta mihi atque huic síis superstes, út *tu* ex me atque
hoc nátus es: 1030

Ét caue posthac, sí me amas, umquam ístuc uerbum
ex te aúdiam.

CH. Át ego, si me métais, mores cáue in te esse istos
séntiam.

10 CL. Quós? CH. Si scire uís, ego dicam: gérro, iners,
fraus, hélluo,

Gáneo, damnósus: crede, et nóstrum te esse crédito.

CL. Nón sunt haec paréntis dicta. CH. Nón, si ex capite
síis meo 1035

Nátus, item ut aiúnt Mineruam esse éx Ioue, ea causá
magis

Pátiar, Clitiphó, flagitiis tuís me infamem fieri.

So. Dí istaec prohibeánt. CH. Deos nescio: égo quod po- 15
tero, sédulo.

Quaéris id quod habés, parentis: quód abest non
quaerís, patri

Quó modo obsequáre et ut serues quód labore inué-
nerit. 1040

Nón mihi per fallácias addúcere ante oculós.. pudet
Dícere hac praesénte uerbum túrpe: at te id nulló
modo

Fácere puduit. CL. Éheu, quam nunc tótus displiceó 20
mihi,

Quám pudet: neque quód principium cápiam ad pla-
candúm scio.

MENEDEMVS. CHREMES. SOSTRATA. CLITIPHO.

ME. Énim uero Chremés nimis grauiter crúciat adulescén- V 5
tulum 1045

Nímisque inhumane: éxeo ergo ut pácem conciliem.
óptume

Ípsos uideo. CH. Ehém, Menedeme, quór non arcessí
iubes

Fíliam et quod dótis dixi firmas? So. Mi uir, te
óbsecro

Né facias. CL. Pater, óbsecro mi ignóscas. ME. Da 5
ueniám, Chremes:

Síne te exorent. CH. Méa bona ut dem Bácschidi donó
sciens? 1050

Nón faciam. ME. At id nos nón sinemus. CL. Sí me
uiuom uís, pater,

Ígnosce. So. Age, Chremés mi. ME. Age quaeso, né
tam offirma té, Chremes.

CH. Quid istic? uideo nón licere ut coéperam hoc per-
téndere.

10 ME. Fácis, ut te decét. CH. Ea lege hoc ádeo faciam, sí
facit

Quód ego hunc aequom cénseo. CL. Pater, ómnia fa-
ciam: ípera. 1055

CH. Vxorem ut ducás. CL. Pater. CH. Nil áudio. So. Ad
me récipio:

Fáciet. CH. Nil etiam áudio ipsum. CL. Péríi. So. An
dubitas, Clítipho?

CH. Ímmo utrum uolt. So. Fáciet omnia. ME. Haéc dum
incipias, gráuia sunt,

15 Dúmque ignores: úbi cognoris, fácilia. CL. Faciám,
pater.

So. Gnáte mi, ego pol tibi dabo illam lépidam, quam tu
fácile ames, 1060

Fíliam Phanócratae nostri. CL. Rúfamne illam uírgi-
nem,

Caésiam, sparso óre, adunco náso? non possúm, pater.

CH. Héia, ut elegáns est: credas ánimum ibi esse. So.
Aliám dabo.

20 CL. Ímmo, quandoquidém ducendast, égomet habeo pró-
pemodum

Quám uolo. So. Nunc laúdo, gnate. CL. Archónidi
huius fíliam. 1065

So. Sátis placet. CL. Pater, hóc nunc restat. CH. Quid?
CL. Syro ignoscás uolo

Quaé mea causa fécit. CH. Fiat. CANTOR. Vós ualete
et plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 trochaici octonarii
 - 176 trochaicus septenarius
 - 178 trochaicus dimeter catalecticus
 - 179 et 180 trochaici septenarii
 - 181 ad 241 iambici octonarii
 - 242 ad 256 trochaici septenarii
 - 257 ad 264 iambici octonarii
 - 265 ad 311 iambici senarii
 - 312 trochaicus septenarius
 - 313 trochaicus octonarius
 - 314 ad 339 trochaici septenarii
 - 340 ad 380 iambici senarii
 - 381 ad 397 trochaici septenarii
 - 398 ad 404 iambici octonarii
 - 405 ad 561 iambici senarii
 - 562 et 563 trochaici octonarii
 - 564 trochaicus septenarius
 - 565 iambicus octonarius
 - 566 iambicus quaternarius
 - 567 ad 569 trochaici octonarii
 - 570. 571. 573 trochaici septenarii
 - 572 et 574 trochaici octonarii
 - 575 ad 578 iambici octonarii
 - 579 trochaicus septenarius
 - 580 ad 582 trochaici octonarii

- V. 583 et 584 trochaici septenarii
- 585 ad 588 iambici octonarii
 - 589 et 590 iambici senarii
 - 591 ad 613 trochaici septenarii
 - 614 ad 622 iambici octonarii
 - 623 ad 667 trochaici septenarii
 - 668 ad 678 iambici octonarii
 - 679 ad 707 iambici septenarii
 - 709 ad 722 trochaici septenarii
 - 723 ad 748 iambici septenarii
 - 749 ad 873 iambici senarii
 - 874 ad 907 trochaici septenarii
 - 908 ad 939 iambici senarii
 - 940 ad 979 trochaici septenarii
 - 980 ad 999 iambici octonarii
 - 1000 ad 1002 iambici septenarii
 - 1003 iambicus octonarius
 - 1004 iambicus quaternarius
 - 1005 ad 1012 iambici octonarii
 - 1013 ad 1016 trochaici septenarii
 - 1017 et 1018 iambici octonarii
 - 1021 ad 1067 trochaici septenarii
-

P. TERENTI

P H O R M I O.

GRAECA · APOLLODORV · EPIDICAZOMENOS
ACTA · LVDIS · ROMANIS · L · POSTVMIO · ALBINO
L · CORNELIO · MERVLA · AEDILIBVS · CVRVLIBVS
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · INPARIBVS
TOTA · FACTAST · IIII · C · FANNIO · M · VALERIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Chremétis frater áberat peregre Démipho
Relicto Athenis Ántiphone filio.
Chremés clam habebat Lémni uxorem ac fíliam,
Athénis aliam cóniugem et amantem únice
Gnatúm fidicinam. máter e Lemno áduenit 5
Athénas: moritur: uírgo sola (áberát Chremes)
Funús procurat. íbi eam cum uisam Ántipho
Amáret, opera párasiti uxorem áccipit.
Pater ét Chremes reuérsti fremere. deín minas
Trigínta dant parasíto, ut illam cóniugem 10
Habéret ipse. argénto hoc emitur fídicina.
Vxórem retinet Ántipho a patruo ágnitam.

P E R S O N A E.

DAVOS SERVOS
GETA SERVOS
ANTIPHO ADVLESCENS
PHAEDRIA ADVLESCENS
DEMIPHO SENEX
PHORMIO PARASITVS
HEGIO
CRATINVS } ADVOCATI
CRITO }
DORIO LENO
CHREMES SENEX
SOPHRONA NVTRIX
NAVSISTRATA MATRONA.

P R O L O G V S.

Postquám poëta uétus poëtam nón potest
Retráhere ab studio et tránsdere hominem in ótium,
Maledíctis deterrére ne scribát parat:
Qui ita díctitat, quas ántehac fecit fábulas,
Tenui ésse oratióne et scripturá leui: 5
Quia núsquam insanum scrípsit adulescéntulum
Ceruám uidere fúgere et sectarí canes
Et eám plorare, oráre ut subueniát sibi.
Quod si íntellegeret, quóm stetit olím noua,
Actóris opera mágis stetisse quám sua, 10
Minus múlto audacter, quám nunc laedit, laéderet.
Nunc síquis est, qui hoc dícat aut sic cógitet:
'Vetus sí poëta nón lacessissét prior,
Nullum ínuenire prólogum possét nouos:'
[Quem diceret, nisi haberet cui male diceret:] 15
Is sibi responsum hoc hábeat, in medio ómnibus
Palmam ésse positam, qui ártem tractant músicam.
Ille ád famem hunc ab stúdio studuit reícere:
Hic réspedesse uóluit, non lacéssere.
Benedíctis si certásset, audissét bene: 20
Quod ab illo adlatumst, íd sibi rellatúm putet.
De illó iam finem fáciam dicundí mihi,
Peccándi quom ipse dé se finem nón facit?
Nunc quíd uelim animum atténdite. adportó nouam
Epídicaomenon quám uocant comoédiam 25
Graecí, Latini Phórmionem nóminant:
Quia prímas partis quí aget, is erit Phórmio

Parasítus, per quem rés geretur máxume,
Volúntas uostra si ád poëtam accésserit.
Date óperam, adeste aequo ánimo per siléntium, 30
Ne símili utamur fórtuna, atque usí sumus
Quom pér tumultum nóster grex motís locost:
Quem actóris uirtus nóbis restituit locum
Bonitásque uostra adiútans atque aequánimitas.

ACTVS I.

DAVOS.

Amicus summus meus et popularis Geta 35 I 1
 Heri ad me uenit. erat ei de ratiuncula
 Iam pridem apud me relictuom pauxillum
 Nummorum: id ut conficerem. confeci: adfero.
 Nam erilem filium eius duxisse audio 5
 Vxorem: ei credo munus hoc conréditur. 40
 Quam inique comparatumst, ei qui minus habent
 Vt semper aliquid addant ditióribus!
 Quod ille únciatim uix de demensó suo
 Suóm defrudans génium compersit miser, 10
 Id illa úniuorsum abrípiet, haud exístumans 45
 Quantó labore pártum. porro autém Geta
 Feriétur alio múnere, ubi era pépererit:
 Porro autem alio, ubi erit púero natalis dies:
 Vbi initiabunt. ómne hoc mater aúferet: 15
 Puer caúsa erit mittúndi. sed uideón Getam? 50

GETA. DAVOS.

GE. Siquis me quaeret rúfus.. DA. Praestost, désine. GE. I 2

Oh,

At ego óbuiam conábar tibi, Daue. DA. Áccipe, en:
 Lectúmst; conueniet númerus quantum débui.

GE. Amó te: et non negléxisse habeo grátiam.

- 5 DA. Praesértim ut nunc sunt móres: adeo rés ređit: 55
 Siquís quid reddit, mágna habendast grátia.
 Sed quíd tu es tristis? GE. Égone? nescis quo ín metu,
 Quanto ín periclo símus. DA. Quid istuc ést? GE. Scies,
 Modo út tacere póssis. DA. Abi sis, ínsciens:
- 10 Quoius tú fidem ín pecúnia perspéxeris, 60
 Verére uerba ei crédere? ubi quíd míhi lucríst
 Te fállere? GE. Ergo auscúlta. DA. Hanc operam tíbi
 dico.
- GE. Senis nóstri, Daue, frátrem maiorém Chremem
 Nostín? DA. Quid ní? GE. Quid? éius gnatum Phaé-
 driam?
- 15 DA. Tam quám te. GE. Euenit sénibus ambobús simul 65
 Iter illi ín Lemnum ut ésset, nostro ín Cíliciam
 Ad hóspitem antiquom: ís senem per epístulas
 Pelléxit, modo non móntis auri póllicens.
- DA. Quoi tánta erat res ét super erat? GE. Désinas:
 20 Sic ést ingenium. DA. Oh, régem me esse opórtuit. 70
 GE. Abeúntes ambo hinc túm senes me fíliis
 Relínquont quasi magístrum. DA. O Geta, prouínciam
 Cepísti duram. GE. Mí úsus uenit, hóc scio:
 Memíní relinqui mé deo irató meo.
- 25 Coepi áduorsari prímo: quíd uerbís opust? 75
 Sení fidelis dúm sum, scapulas pérdidi.
 Venére ín mentem mí ístaec: 'nam quae ínscítiaſt,
 Aduórsum stimulum cálcēs!' coepi eis ómnia
 Facere, óbsequi quae uéllent. DA. Scísti utí foro.
- 30 GE. Nostér mali nil quícquam prímo: hic Phaédria 80
 Contínuo quandam náctus est puéllulam
 Citharístriam: hanc amáre coepit pérdite.
 Ea séruiebat lénoni ínpuríssumo:
 Neque quód daretur quícquam: id curaránt patres.

Restábat aliud níl nisi oculos páscere, 85 35
 Sectári, in ludum dúcere et reddúcere.
 Nos ótiosi operám dabamus Phaédriae.
 In quo haéc discebat lúdo, exaduorsum eí loco
 Tostrína erat quaedam, híc solebamús fere
 Plerúmque eam opperíri, dum inde irét domum. 90 40
 Intérea dum sedémus illi, intéruenit
 Aduléscens quidám lácrumans. nos mirárier.
 Rogámus quid sit: 'númquam aequé' inquit 'ác modo
 Paupértas mihi onus uísiumst et miserum ét graue.
 Modo quándam uidi uírginem hic uiciníae 95 45
 Miserám, suam matrem lámentari mórtuam:
 Ea síta erat exaduórsum neque illi béníuolens
 Neque nótus neque cognátus extra unam ániculam
 Quisquam áderat, qui adiutáret funus. míseritumst.
 Virgo ípsa facie egrégia.' quid uerbís opust? 100 50
 Commórat omnis nós. ibi continuo Ántipho
 'Voltísne eamus uísere?' alius 'céenseo:
 Eámus: duc nos sódes.' imus, uénimus,
 Vidémus: uirgo púlchra: et quo magis díceres,
 Níl áderat adiumentí ad pulchritúdinem: 105 55
 Capíllus passus, núdus pes, ipsa hórrida,
 Lacrumaé, uestitus túrpis: ut, ni uís boni
 In ípsa inesset fórma, haec formam extínguerent.
 Ille qui illam amabat fídicinam tantúm modo
 'Satis' inquit 'scitast': nóster uero.. DA. Iám scio: 110 60
 Amáre coepit. GE. Scín quam? quo euadát uide.
 Postrídie ad anum récta pergit: óbsecrat,
 Vt síbi eius faciat cópiam. illa enim sé negat
 Neque eum aéquom aít facere: illam ciuem esse Át-
 ticam
 Bonám bonis prognátam: si uxorém uelit 115 65

Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster quid ageret nescire: et illam ducere
 Cupiebat et metuēbat absentem patrem.

DA. Non, si redisset, ei pater veniam daret?

70 GE. Ille indotatam uirginem atque ignobilem 120
 Daret illi? numquam faceret. DA. Quid fit denique?

GE. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui illum di omnes perduint.

DA. Quid is fecit? GE. Hoc consilium quod dicam dedit:

75 'Lex est ut orbae, qui sunt genere proximi, 125
 Eis nubant, et illos ducere eadem haec lex iubet.

Ego te cognatum dicam et tibi scribam dicam:

Patrum amicum me adsimulabo uirginis:

Ad iudices uenimus: qui fuerit pater,

80 Quae mater, qui cognata tibi sit, omnia haec 130

Conferam: quod erit mihi bonum atque commodum,

Quom tu horum nil refelles, uincam scilicet.

Pater aderit. mihi paratae lites: quid mea?

Illam quidem nostra erit.' DA. Iocularem audaciam.

85 GE. Persuasumst homini: factumst: uentumst: uinci-
 mur: 135

Duxit. DA. Quid narras? GE. Hoc quod audis. DA. O
 Geta,

Quid te futurumst? GE. Nescio hercle: unum hoc
 scio,

Quod fors feret, feremus aequo animo. DA. Placet:

Hem istuc uirist officium. GE. In me omnis spes mihi est.

90 DA. Laudo. GE. Ad precatorem adeam credo, qui mihi 140

Sic oret: 'nunc amitte quaeso hunc: ceterum

Posthac si quicquam, nil precor.' tantum modo

Non addit: 'ubi ego hinc abiero, uel occidito.'

DA. Quid paedagogus ille, qui citharistram?

Quid reí gerit? GE. Sic, ténuiter. DA. Non múltum ⁹⁵
habet 145

Quod déť fortasse? GE. Ímmo nil nisi spém meram.

DA. Pater éius rediit án non? GE. Non dum. DA. Quid?
senem

Quoad éxpectatis uóstrum? GE. Non certúm scio:

Sed epístulam ab eo adlátam esse audiuí modo

Et ad pórtitores ésse delatam: hánc petam. 150 100

DA. Numquíd, Geta, aliud mé uis? GE. Vt bene sít tibi.

Puer heús. nemon huc pródit? cape, da hoc Dórcio.

ACTVS II.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

I 3 AN. Ádeon rem redísse, ut qui mihi cónsultum optumé
uelit esse,

Phaédria, patrem ut éxtimescam, ubi uéniat in men-
tem eíus aduenti!

Quód nĩ fuissem incógitans, ita [eum] éxpectarem, ut
pár fuit. 155

PH. Quíd istuc? AN. Rogitas? quí tam audacis fácinoris
mihi cónscius sis?

5 Quód utinam ne Phórmioni id suádere in mentem
íncidisset

Neú me cupidum eo ímpulisset, quód mihi princi-
piúmst mali!

Nón potitus éssem: fuisset tum illos mi aegre aliquót
dies:

At nón cotidiána cura haec ángeret animum, PH.
Aúdio. 160

AN. dum expécto quam mox uéniat qui hanc mihi ádimat
consuetúdinem.

10 PH. Aliís quia defit quód amant aegrest: tibi quia super
ést dolet.

Amóre abundas, Ántipho.

Nam túa quidem hercle cértó uita haec éxpetenda
optándaquest.

Ita mé di bene ament, út mihi liceat tám diu quod
amó frui, 165

Iam dépecisci móрте cupio; tú conicito cétera,
Quid ego éx hac inopiá nunc capiam, et quíd tu ex 15
istac cópia,

Vt ne áddam, quod sine súmptu ingenuam, liberalem
náctus es,

Quod habés, ita ut uoluísti, uxorem sine mala famá
palam:

Beátus, ni unum désit, animus quí modeste istaéc
ferat. 170

Quod sí tibi res sit cum eó lenone quócum mihist,
tum séntias.

Ita plérique omnes súmus ingenio, nóstri nosmet 20
paénitet.

AN. At tú mihi contra núnc uidere fórtunatus, Phaédria,
Quoi de íntegro est potéstas etiam cónsulendi, quíd
uelis:

Retinére amorem an mittere: ego in eumíncidi in-
felix locum, 175

Vt néque mihi eius sit mittendi néc retinendi cópia.

Sed quíd hoc est? uideon égo Getam curréntem huc 25
adueníre?

Is est ípsus: ei, timeó miser, quam hic núnc mihi
nuntiét rem.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

GE. Núllu's, Geta, ni iam áliquod tibi consílium celere 1 4
réperies:

Íta nunc inparátum subito tánta te inpendént mala: 180

Quae néque uti deuitém scio neque quó modo me inde
éxtraham:

- 4 Nam nón potest celári nostra diútius iam audácia.
- 6 AN. Quid nam ille commotús uenit?
- GE. Tum témporis mihi púctum ad hanc rem est: érus
adest. AN. Quid istúc malist?
- GE. Quód quom audierit, quód eius remedium ínueniam
iracúndiae? 185.
- Lóquar? incendam: táceam? instigem: púrgem me?
laterém lauem.
- 10 Heú me miserum: quóm mihi paueo, tum Ántipho me
excrúciat animi:
- Eíus me miseret, eí nunc timeo, is nunc me retinet:
nam ábsque eo esset,
- Récte ego mihi uidíssem et senis essem últus iracún-
diam:
- Áliquid conuasássem atque hinc me cónicerem pro-
tinam ín pedes. 190
- AN. Quam nam híc fugam aut furtúm parat?
- 15 GE. Sed ubi Ántiphonem réperiam? aut qua quaérere in-
sistám uiam?
- PH. Te nóminat. AN. Nesció quod magnum hoc núntio ex-
pectó malum.
- PH. Ah, sánun es? GE. Domum íre pergam: ibi plúri-
mumst.
- PH. Reuocémus hominem. AN. Sta flico. GE. Hem, satís
pro inperio, quísku es. 195
- AN. Geta. GE. Ípsest quem uolui óbuiam.
- AN. Cédo quid portas, óbsecro, atque id, sí potes, uerbo
éxpedi.
- 20 GE. Fáciam. AN. Eloquere. GE. Módo apud portum.. AN.
Meúmne? GE. Intellexti. AN. Óccidi. PH. Hem.
- AN. Quíd agam? PH. Quid ais? GE. Huíus patrem uidísse
me, patruóm tuom.

AN. Nám quod ego huic nunc súbito exitio rémedium in-
ueniám miser? 200

Quód si eo meae fortúnae redeunt, Phánium, abs te
ut dístrahar,

Núllast mihi uita éxpetenda. GE. Ergo ístaec quom
ita sint, Ántipho,

Táto magis te aduígílare aequomst: fórtis fortuna 25
ádiuuat.

AN. Nón sum apud me. GE. Atquí ópus est nunc quom
máxume ut sis, Ántipho:

Nám si senserít te timidum páter esse, arbitrá-
bitur 205

Cómmeruisse cúlpani. PH. Hoc uerumst. AN. Nón pos-
sum inmutárier.

GE. Quid faceres, si aliúd quid grauius tibi nunc faciun-
dúm foret?

AN. Quom hóc non possum, illúd minus possem. GE. Hoc 30
níl est, Phaedria: ilicet.

Quid hic conterimus óperam frustra? quín abeo? PH.
Et quidem ego? AN. Óbsecro,

Quid si adsimulo, sátin est? GE. Garris. AN. Vóltum
contemplámini: en, 210

Sátine sic est? GE. Nón. AN. Quid si sic? GE. Própe-
modum. AN. Quid síc? GE. Sat est:

Em, istuc serua: et uérbum uerbo, pár pari ut re-
spóndeas,

Né te iratus suis saeuidicis díctis protelét. AN. Scio. 25

GE. Ví coactum te ésse inuitum, lége, iudició: tenes?

Séd quis hic est senéx, quem uideo in última platea?
AN. Ípsus est. 215

Non póssum adesse. GE. Ah quíd agis? quo abis, Án-
tipho?

Mané, mane inquam. AN. Ego me nóui et peccatúm
meum:

40 Vobís commendo Phánium et uitám meam.

PH. Geta, quíd nunc fiet? GE. Tú iam litis aúdiēs:
Ego pléctar pendens, nísi quíd me feféllerit. 220
Sed quód modo hic nos Ántiphonem mónuimus,
Id nósmet ipsos fácere oportet, Phaédria.

45 PH. Aufér mi 'oportet': quín tu quíd faciam ínpera.

GE. Memínistin, olim ut féerit uostra orátio
In re incipiunda ad défendendam nóxiam, 225
Iustam illam causam, fácilem, uincibilem, óptumam?

PH. Memini. GE. Ém, nunc ipsast ópus ea, aut, síquíd
potest,

50 Melióre et callidióre. PH. Fiet sédulo.

GE. Nunc prior adito tu, égo in insidiis híc ero
Subcénturiatus, síquíd deficiás. PH. Age. 230

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

II 1 DE. Ítane tandem uxórem duxit Ántipho iniussú meo?
Néc meum inperium: ac mító inperium: nón simul-
tatém meam

Reueréri saltem! nón pudere! o fácinus audax, ó Geta
Monitór! GE. Vix tandem. DE. Quíd mihi dicent aút
quam causam réperient?

5 Demíror. PH. Atquí réperiam: aliud cúra. DE. An hoc
dicét mihi: 235

'Inuítus feci. léx coégit'? aúdio, fateór. GE. Places.

DE. Verúm scientem, tácitum causam trádere aduorsáriis,
Etiámne id lex coégit? PH. Illud dúrum. GE. Ego ex-
pediám: sine.

DE. Incértumst quíd agam, quía praeter spem atque ín-
credibile hoc mi óbtigit:

Ita sum írritatus, ánimum ut nequeam ad cógitandum ¹⁰
instítuere. 240

Quam obrem ómnis, quom secúndae res sunt máxumē,
tum máxume

Meditári secum opórtet, quo pacto áduorsam aerum-
nám ferant.

Perícla, damna péregre rediens sémper secum cógitet
Aut fili peccatum aút uxoris mórtem aut morbum
filiae,

Commúnia esse haec, néquid horum umquam áccidat ¹⁵
animó nouom: 245

Quidquíd praeter spem euéniat, omne id députare
esse ín lucro.

GE. O Phaédria, incredíbilest quantum erum ánte eo sa-
piéntia.

Meditáta mihi sunt ómnia mea incómmoda, erus si
rédierit:

Moléndumst in pistríno, uapulándum, habendae cóm-
pedes,

Opus rúri faciundum: hórum nil quicquam áccidet ²⁰
animó nouom. 250

Quidquíd praeter spem euéniet, omne id députabo
esse ín lucro.

Séd quid cessas hóminem adire et blánde in princi-
pio ádloqui?

DE. Phaédriam mei frátris uideo filium mi ire óbuiam.

PH. Mi pátrue, salue. DE. Sáluē: sed ubist Ántipho?

PH. Saluóm uenire. DE. Crédo: hoc respondé mihi. ²⁵⁵ 25

PH. Valet, híc est: sed satin ómnia ex senténtia?

DE. Vellém quidem. PH. Quid istúc est? DE. Rogitas,
Phaédria?

Bonás me absente híc cónfecistis núprias.

PH. Eho, an id suscenses nunc illi? GE. O artificem pro-
bum!

30 DE. Egon illi non suscenseam? ipsum gestio 260
Dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

PH. Atqui nil fecit, patrue, quod suscenseas.

DE. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:

35 VNUM cognoris, omnis noris. PH. Haud itast. 265

DE. Hic in noxiast, ille ad dicendam causam adest:
Quom illést, hic praestost: tradunt operas mutuas.

GE. Probe horum facta imprudens depinxit senex.

DE. Nam ni haec ita essent, cum illo haud stares, Phaé-
dria.

40 PH. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit, 270
Ex qua re minus rei foret aut famae temperans,
Non causam dico quin quod meritus sit ferat.

Sed si quis forte malitia fretus sua
Insidias nostrae fecit adulescentiae

45 AC uicit, nostran culpa east an iudicum, 275

Qui saepe propter inuidiam adimunt diuiti
Aut propter misericordiam addunt pauperi?

GE. Ni nossem causam, crederem uera hunc loqui.

DE. An quisquam iudex est, qui possit noscere

50 TUA iusta, ubi tute uerbum non respondeas, 280

Ita ut ille fecit? PH. Functus adulescentulist

Officium liberalis: postquam ad iudices

Ventumst, non potuit cogitata proloqui:

Ita eum tum timidum illic obstupescit pudor.

55 GE. Laudo hunc: sed cesso adire quam primum se-
nem? 285

Ere, salue: saluom te aduenisse gaudeo. DE. Oh,

Bone custos, salue, columen uero familiae,

Quoi cómmendaui filium hinc abiéns meum.

GE. Iam dúdum te omnis nós accusare aúdio

Inmérito, et me horunc ómnium inneritíssumo: 290 60

Nam quíd me in hac re fácere uoluistí tibi?

Seruom hóminem causam oráre leges nón sinunt,

Neque téstimoni díctio est. DE. Mitto ómnia.

Do istúc 'inprudens tímuit adulescéns': sino

'Tu séruo's': uerum sí cognatast máxume, 295 65

Non fuit necesse habére: sed id quod léx iubet,

Dotém daretis; quaéretet aliúm uirum.

Qua rátióne inopem pótius ducebát domum?

GE. Non rátió, uerum argéntum deerat. DE. Súmeret

Alicúnde. GE. Alicunde? níl est dictu fácilius. 300 70

DE. Postrémo si nullo álio pacto, faénore.

GE. Hui, díxti pulchre: síquidem quisquam créderet

Te uíuo. DE. Non, non síc futurumst: nón potest.

Egon íllam cum illo ut pátiar nuptam unúm diem?

Níl suáue meritumst. hóminem commonstrárier 305 75

Mi istúm uolo aut ubi hábitet demonstrárier.

GE. Nempe Phórmionem? DE. Istúm patronum múlIERIS.

GE. Iam fáxo hic aderit. DE. Ántipho ubi nunc ést? GE.

Foris.

DE.. Abi, Phaédria, eum requíre atque adduce húc. PH. Eo:

Rectá uia quidem ílluc. GE. Nempe ad Pámphilam. 310 80

DE. Ego deós penatis hínc salutatúm domum

Deuórtar: inde ibo ád forum atque aliquót mihi

Amícos aduocábo, ad hanc rem qui ádsient,

Vt ne ínparatus sím, si adueniat Phórmio.

ACTVS III.

PHORMIO. GETA.

II 2 PH. Itane patris aī's aduentum uéritum hinc abiisse? GE.
Admodum. 315

PH. Phánium relíctam solam? GE. Síc. PH. Et iratúm
senem?

GE. Óppido. PH. Ad te súnma solum, Phórmio, rerúm
redit:

Túte hoc intristí: tibi omnest éxedendum: adcingere.
 5 GE. Óbsecro te. PH. sí rogabit.. GE. Ín te spes est. PH.
 éccere,

Quid si reddet? GE. Tu ímpulisti. PH. síc opinor. GE.
Súbueni. 320

PH. Cēdo senem: iam instrūcta sunt mi in cōrde consilia
omnia.

GE. Quid ages? PH. Quid uis, nísí uti maneat Phánium
atque ex crimine hoc

Ántiphonem erípíam atque in me omnem íram deri-
uém senis?

10 GE. Ó uir fortis átque amicu's. uérum hoc saepe, Phórmio,
Véreor, ne istaec fórtitudo in néruom erumpat déni-
que. PH. Ah, 325

Nón itast: factúmst periculum, iám pedum uisást uia.
Quót me censes hómínes iam deuérberasse usque ad
necem.

Hóspites, tum ciúis? quo magis nóui, tanto saépius.
Cédo dum, enunquam iniúriarum audísti mihi scrip- 15
tám dicam?

GE. Quí istuc? PH. Quia non réte accipitri ténnitur ne-
que míluo, 330

Quí male faciunt nóbis: illis quí nil faciunt ténnitur,
Quía enim in illis frúctus est, in illis opera lúditur.
Állis aliundést periculum, unde áliquíd abradí potest:
Míhi sciunt nil ésse. dices 'dúcent damnatúm domum': 20
Álere nolunt hóminem edacem, et sápiunt mea sen-
téntia, 335

Pró maleficio sí beneficium súmmum nolunt réddere.

GE. Nón pote satis pro mérito ab illo tíbi referri grátia.

PH. Ímmo enim nemo sátis pro merito grátiam regí refert.
Téne asumbolúm uenire unctum átque lautum e bál- 25
neis,

Ótiosum ab ánimo, quom ille et cúra et sumptu ab-
súmitur! 340

Dúm tibi fit quod pláceat, ille ríngitur: tu rídeas,
Príor bibas, priór decumbas: céna dubia adpónitur..

GE. Quíd istuc uerbist? PH. Vbi tu dubites quíd sumas
potíssimum.

Haéc quom rationem íneas quam sint suáuia et quam 30
cára sint,

Éa qui praebet, nón tu hunc habeas pláne praesentém
deum? 345

GE. Sénex adest: uide quíd agas: prima cóitios acérruma:
Si eám sustinuerís, postilla iam, út lubet, ludás licet.

DEMIPHO (CVM ADVOCATIS). GETA. PHORMIO.

DE. Enúmquam quolquam cóntumeliósius

Audístis factam iniúriam quam haec ést mihi?

Adéste quaeso. GE. Irátus est. PH. Quin tu hóc
ages? 350

Iam ego hunc agitabo. pró deum inmortalium,
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Démipho?
Hanc Démipho negat ésse cognatám? GE. Negat.

DE. Ipsum ésse opinor dé quo agebam. séquimini.

PH. Neque eius patrem se scíre qui fuerit? GE. Negat. 355

[PH. Nec Stilponem ipsum scire qui fuerit? GE. Negat.]

10 PH. Quia egéns relictast mísera, ignoratúr parens,
Neglégitur ipsa: uíde auaritia quíd facit.

GE. Si erum ínsimulabis málitiae, male aúdiēs.

DE. O audáciam, etiam me últro accusatum áduenit. 360

PH. Nam iam ádulescenti níl est quod suscénseam,

15 Si illúm minus norat: quíppe homo iam grándior,

Paupér, quói in opere uíta erat, rurí fere

Se cóntinebat: íbi agrum de nostró patre

Coléndum habebat: saépe interea míhi senex 365

Narrábat se hunc neglégere cognatúm suom:

20 At quém uírum! quem ego uíderim in uíta óptumum.

GE. Videás te atque illum, ut nárras. PH. I in malám cru-
cem.

Nam ní ita eum existumássem, numquam tám grauis

Ob hanc ínimicitias cáperem in uostram fámiliam, 370

Quam is áspérnatur núnc tam inliberáliter.

25 GE. Pergín ero absenti mále loqui, inpuríssume?

PH. Dignum autótem hoc illost. GE. Aín tamen, carcér?

DE. Geta.

GE. Bonórum extortor, légum contortór. DE. Geta.

PH. Respónde. GE. Quis homost? éhem. DE. Tace. GE.

Absentí tibi

375

Te indígnas seque dígnas contumélias

30 Numquám cessauit dícere. DE. Ohe désíne.

Adulēscens, primum abs te hóc bona ueniá peto,
Si tibi placere pótis est, mi ut respóndas:
Quem amicum tuom ais fuisse istum, explaná mihi, 380
Et quí cognatum mé sibi esse diceret.

PH. Proinde expiscare quási non nosses. DE. Nóssem? 35

PH. Ita.

DE. Ego mé nego: tu quí ais redige in mémoriam.

PH. Eho tú, sobrinum tuóm non noras? DE. Énicas.

Dic nómen. PH. Nomen? máxume. DE. Quid núnc
taces? 385

PH. Perii hércle, nomen pérdidi. DE. Hem, quid ais? PH.

Geta,

Si méministi id quod ólim dictumst, súbice. hem, 40

Non díco: quasi non nóris, temptatum áduenis.

DE. Egone aútem tempto? GE. Stílpo. PH. Atque adeo
quíd mea?

Stílpóst. DE. Quem dixti? PH. Stílponem inquam nó-
uéras. 390

DE. Neque égo illum noram néque mi cognatús fuit

Quisquam istoc nomine. PH. Ítane? non te horúm 45
pudet?

At sí talentum rém reliquissét decem,

DE. Di tibi male faciant. PH. prímus esscs mémoriter

Progénem uostram usque áb auo atque atauo pró-
ferens. 395

DE. Ita ut dícis. ego tum quom áduenissem, quí mihi

Cognáta ea esset, dicerem: itidem tú face: 50

Cedo qui ést cognata? GE. Eu nóster, recte: heus
tú, caue.

PH. Dilúcide expediui quibus me opórtuit

Iudícibus: tum id si fálsum fuerat, fílius 400

Quor nón refellit? DE. Fílium narrás mihi?

55 Quoius dé stultitia díci ut dignumst nón potest.

PH. At tú qui sapiens és magistratús adi,
Iudícium de ea causa álterum ut reddánt tibi:
Quandóquidem solus régnas et solí licet 405
Hic de eádem causa bís iudicium apíscier.

60 DE. Etsí mihi facta iniúriast, uerúm tamen
Potiús quam litis sécter aut quam te aúdiam,
Itidem út cognata sí sit, id quod léx iubet
Dotís dare, abduce hánc, minas quinque áccipe. 410
PH. Hahahaé, homo suáuis. DE. Quid est? num iniquom
póstulo?

65 An ne hóc quidem ego adipíscar, quod ius públicumst?

PH. Itan tándem quaeso, item út meretricem ubi abúsus
sis,

Mercédem dare lex iúbet eï atque amíttre?
An, ut néquid turpe cíuis in se admíttetet 415

Proptér egestatem, próxumo iussást dari,
70 Vt cum úno aetatem dégeret? quod tú uetas.

DE. Ita, próxumo quidem: át nos unde? aut quam óbrem?

PH. Ohe,

‘Actum’ áiunt ‘ne agas.’ DE. Nón agam? immo haud
désinam,

Donéc perfecero hóc. PH. Ineptis. DE. Síne modo. 420

PH. Postrémo tecum níl rei nobis, Démipho, est:

75 Tuos ést damnatus gnátus, non tu: nám tua
Praetérierat iam ad dúcendum aetas. DE. Ómnia
haec

Illúm putato, quae égo nunc dico, dícere:
Aut quídem cum uxore hac ípsum prohibebó domo. 425

GE. Irátus est. PH. Tu té idem melius féceris.

80 DE. Itane és paratus fácere me aduorsum ómnia,
Infélix? PH. Metuit híc nos, tam etsi sédulo

Dissimulat. GE. Bene habent tibi principia. PH. Quin
quod est

Ferúndum fers? tuis dígnum factis féceris, 430

Vt amíci inter nos símus. DE. Egon tuam éxpetam

Amícitiam? aut te uísum aut auditúm uelim? 85

PH. Si cóncordabis cum illa, habebis quae tuam

Senectútem oblectet: réspice aetatém tuam.

DE. Te oblécet: tibi habe. PH. Mínue uero iram. DE.

Hóc age. 435

Satis iám uerborumst: nísi tu properas múlierem

Abducere, ego illam eíciam: dixi, Phórmio. 90

PH. Si tu illam attigeris sécus quam dignumst liberam,

Dicám tibi inpingam grándem: dixi, Démipho.

Siquíd opus fuerit, heús, domo me. GE. Intéllego. 440

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO.

DE. Quantá me cura et sóllicitudine ádficit II 4

Gnatús, qui me et se hisce ínpediuit núpitiis!

Neque mi ín conspectum pródit, ut saltém sciam,

Quid de hác re dicat quídue sit senténtiae.

Abi, uíse redierítne iam an non dúm domum. 445 5

GE. Eó. DE. Videtis quo ín loco res haéc siet:

Quid ágo? dic, Hegio. HE. Égo? Cratinum cénseo,

Si tibi uidetur. DE. Díc, Cratine. CRA. Méne uis?

DE. Te. CRA. Ego quae ín rem tuam sint éa uelim faciás:

míhi

Sic hóc uidetur: quód te absente hic filius 450 10

Egít, restitui ín íntegrum aequomst ét bonum:

Et id ínpetrabis. díxi. DE. Dic nunc, Hégio.

HE. Ego sédulo hunc dixísse credo: uérum itast,

Quot hómínes tot senténtiae: suos quoíque mos.

Míhi nón uidetur quód sit factum légibus 455 15

Rescindi posse: et tûrpe inceptust. DE. Díc, Crito.

CRI. Ego ámplius delíberandum cénseo:

Res mágnast. HE. Numquid nós uis? DE. Fecistís probe:

Incértior sum múlto quam dudúm. GE. Negant

20 Redísse. DE. Frater ést expectandús mihi: 460

Is quód mihi dederit de hác re consilium, íd sequar.

Percóntatum ibo ad pórtum, quoad se récipiat.

GE. At ego Ántiphonem quaéram, ut quae acta hic sint
- sciat.

Sed éccum ípsum uideo in témpore huc se récipere.

ANTIPHO. GETA.

III 1 AN. Énim uero, Antiphó, multimodis cum ístoc animo es
uítuperandus: 465

Ítane te hinc abísse et uítam tuám tutandam aliís de-
disse!

Álios tuam rem crédidisti mágis quam tete animum
áduorsuros?

Nam út ut erant alia, ílli certe quae nunc tibi domíst
consuleres,

5 Néquid propter tuám fidem decépta poteretúr mali:
Quoíus nunc miserae spés opesque súnt in te uno
omnés sitae. 470

GE. Et quídem, ere, nos iam dúdum hic te absentem ín-
cusamus, qui ábieris.

AN. Te ipsúm quaerebam. GE. Séd ea causa níllo magis
defécimus.

AN. Loquere óbsecro, quo nam ín loco sunt rés et fortu-
naé meae:

10 Numquíd subolet patrí? GE. Nil etiam. AN. Ecquíd spei
porrost? GE. Néscio. AN. Ah.

GE. Nisi Phaédria haud cessáuit pro te eníti. AN. Nil fecit noui. 475

GE. Tum Phórmio itidem in hác re ut [in] aliis strénuom hominem praebuit.

AN. Quid is fécit? GE. Confutáuit uerbis ádmodum iratúm senem.

AN. Eu, Phórmio. GE. Ego quod pótui porro. AN. Mí Geta, omnis uós amo.

GE. Síc habent princípia sese ut díco: adhuc tranquílla 15 res est,

Mánsurusque pátruom pater est, dum húc adueniat.

AN. Quíd eum? GE. Vt aibat 480

De eíus consilio sése uelle fácere quód ad hanc rem áttinet.

AN. Quántum metuíst míhi, uidere huc sáluom nunc patruóm, Geta!

Nam eíus per unam, ut aúdio, aut uiuam aut moriar senténtiam.

GE. Phaédria tibi adést. AN. Vbi nam? GE. Eccum ab suá 20 palaestra exít foras.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PH. Dório, 485 III 2

Audi óbsecro. DO. Non aúdio. PH. Parúmper. DO. Quin omítte me.

PH. Aúdi quod dicam. DO. Át enim taedet iam aúdire eadem míliens.

PH. Át nunc dicam quód lubenter aúdias. DO. Loquere, aúdio.

PH. Néqueo te exoráre ut maneat tríduom hoc? quo núnc abis?

DO. Mirábar si tu míhi quicquam adferrés noui. AN. Ei, 490 5

Metuó lenonem néquid.. GE. Suo suát capiti? idem
ego uéreor.

PH. Non dúm mihi credis? Do. Háriolare. PH. Sín fidem
do? Do. Fábulae.

PH. Faéneratum istúc beneficium púlchre tibi dicés. Do.
Logi.

PH. Créde mihi, gaudébis facto: uérum hercle hoc est.
Do. Sómnia.

10 PH. Éxperire: nón est longum. Do. Cántilenam eandém
canis. 495

PH. Tú cognatus, tú parens, tu amícus, tu.. Do. Garrí
modo.

PH. Ádeon ingenio ésse duro te átque inexorábili,
Vt neque misericórdia neque précibus mollirí queas!

Do. Ádeon te esse incógitantem atque ínpudentem, Phaédria,

15 Vt phaleratis díctis ducas me ét meam ductes grá-
tiis! 500

AN. Míseritumst. PH. Ei, uéris uincor. GE. Quám uter-
quest similís sui.

PH. Neque, Ántipho alia quom óccupatus éssset sollicitú-
dine,

Tum hoc ésse mi obiectúm malum! AN. Ah, quid
ístuc autemst, Phaédria?

PH. Ó fortunatíssume Antipho. AN. Égone? PH. Quoi
quod amás domist:

20 Néc cum huius modi umquam úsus uenit út conflicta-
rés malo. 505

AN. Míhin domist? immo, íd quod aiunt, aúribus teneó
lupum.

[Nam neque quo pacto a me amittam neque uti reti-
neam scio.]

Do. Ípsum istuc mi in hóc est. AN. Heia, né parum lenó
sies.

Númquid hic confécit? PH. Hicine? quód homo in-
humaníssumus:

Pámphilam meam uéndidit. GE. Quid? uéndidit? AN. 25
Ain? uéndidit? 510

PH. Véndidit. Do. Quam indígnum facinus, áncillam aere
emptám meo!

PH. Néqueo exorare út me maneat ét cum illo ut mutét
fidem

Tríduom hoc, dum id quód est promissum ab amícis
argentum aúfero:

Sí non tum dedero, únám praeterea hóram ne opper-
tús sies.

Do. Óbtundes? AN. Haud lóngumst id quod órat: exorét 30
sine: 515

Ídem hic tibi, quod bóni promeritus fúeris, condu-
plicáuert.

Do. Vérba istaec sunt. AN. Pámphilamne hac úrbe pri-
uarí sines? 5

Túm praeterea horúnc amorem dístrahi poterín
pati?

Do. Néque ego neque tu. GE. Dí tibi omnes íd quod es
dignús duint.

Do. Égo te complurís aduorsum ingénium meum mensís 35
tuli, 520

Póllicitantem et níl ferentem, fléntem: nunc contra
ómnia haec

Répperi qui dét neque lacrumet: dá locum melió-
ribus.

AN. Cérte hercle, ego si sátis commemini, tibi quidemst
olím dies,

Quam ad dares huic, praestituta. PH. Factum. Do.
Num ego istuc nego?

40 AN. Iam ea praeteriit? Do. Non, uerum haec ei anteces-
sit. AN. Non pudet 525

Vanitatis? Do. Minime, dum ob rem. GE. Sterculi-
num. PH. Dorio,

Itane tandem facere oportet? Do. Sic sum: si placeo,
utere.

AN. Sic hunc decipi! Do. Immo enim uero, Antipho, hic
me decipit:

Nam hic me huius modi scibat esse: ego hunc esse
aliter credidi;

45 Iste me fefellit: ego isti nilo sum aliter ac fui. 530

Sed ut ut haec sunt, tamen hoc faciam: cras mane
argentum mihi

Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phaédria,
Mea lege utar, ut sit potior, qui prior ad dandumst.
uale.

III 3 PH. Quid faciam? unde ego nunc tam subito huic argen-
tum inueniam miser,

Quoi minus nilo est, quod, hic si pote fuisset exora-
rier 535

Triduum hoc, promissum fuerat? AN. Itane hunc pa-
tiemur, Geta,

Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adiuerit co-
mitter?

5 Quin, quom opus est, beneficium rursum ei experi-
mur reddere?

GE. Scio equidem hoc esse aequum. AN. Age ergo, solus
seruare hunc potes.

GE. Quid faciam? AN. Inuenias argentum. GE. Cupio: sed
id unde, edoce. 540

AN. Páter adest hic. GE. Scío: sed quid tum? AN. Ah,
dictum sapientí sat est.

GE. Ítane? AN. Ita. GE. Sane hércle pulchre suádes:
etiam tu hínc abis?

Nón triumpho, ex núptiis tuis sí nil nanciscór mali, 10
Ni étiam nunc me huius caúsa quaerere ín malo iu-
beás crucem?

AN. Vérum hic dicit. PH. Quid? ego uobis, Géta, alienus
sum? GE. Haúd puto: 545
Séd parumne est, quod ómnibus nunc nóbis suscensét
senex,

Ni instigemus étiam, ut nullus lócus relinquatúr preci?

PH. Álius ab oculís meis illam in ígotum abducét locum? 15
hem:

Tum igitur, dum licét dumque adsum, lóquimini me-
cum, Ántipho,

Cóntemplamini me. AN. Quam obrem? aut quíd nam
facturú's, cedo? 550

PH. Quóquo hinc asportábitur terrárum, certumst pér-
sequi

Aút perire. GE. Dí bene uortant quód agas: pede-
temptím tamen.

AN. Víde siquid opis pótes adferre huic. GE. 'Síquid'? 20
quid? AN. Quaere óbsecro:

Néquid plus minúsue faxit, quód nos post pigeát, Geta.

GE. Quaéro. AN. Saluos ést, ut opinor. GE. Vérum enim
metuó malum. 555

AN. Nóli metuere: úna tecum bóna mala tolerábimús.

GE. Quántum opus est tibi argénti, loquere. PH. Sólae
trigintá minae.

GE. Tríginta? hui, percárast, Phaedria. PH. Ístaec uero 25
uílís est.

GE. Áge age, inuentas réddam. PH. O lepidum. GE. Aufér
te hinc. PH. Iam opust. GE. Iám feres:
Séd opus est mihi Phórmionem ad hánc rem adiu-
torém dari. 560

AN. Praéstost: audacíssume oneris quíd uis inpone, éc-
feret:

Sólus est homo amíco amicus. GE. Eámus ergo ad
eum ócius.

30 AN. Númquid est quod operá mea uobis ópus sit? GE.
Nil: uerum ábi domum

Ét illam miseram, quam égo nunc intus scío esse
exanimatám metu,

Cónsolare. céssas? AN. Nil est aéque quod faciám
lubens. 565

PH. Quá uia istuc fácies? GE. Dicam in ítinere: hinc
modo te ámoue.

ACTVS III.

DEMIPHO. CHREMES.

DE. Quid? quá profectus caúsa hinc es Lemnúm, Chremes, IV 1
Addúxtin tecum fíliam? CH. Non. DE. Quid ita non?

CH. Postquám uidet me eius máter esse hic diútius,
Simul aútem non manébat aetas uírginis 570
Meam négligentiam: ípsam cum omni fámilia 5
Ad mé profectam esse aíbant. DE. Quid illic tám diu
Quaeso ígitur commorábare, ubi id audíueras?

CH. Pol mé detinuit mórbus. DE. Vnde? aut quí? CH.
Rogas?

Senéctus ipsast mórbus. sed uenísse eas 575
Saluás audiui ex naúta qui illas uéxerat. 10

DE. Quid gnáto obtigerit me ábsente, audistín, Chremes?

CH. Quod quídem me factum cónsili incertúm facit.
Nam hanc cóndicionem síquoí tulero extrárió,
Quo pácto aut unde míhi sit dicundum órdest. 580
Te míhi fidelem esse aéque atque egomet súm mihi 15
Scibam: ille si me aliénus adfiném uolet,
Tacébit, dum intercédet familiáritas:
Sin spréuerit me, plús quam opus est scitó sciet,
Vereórque ne uxor áliqua hoc resciscát mea: 585
Quod sí fit, ut me excútiam atque egrediár domo, 20
Id réstat: nam ego meórum solus súm meus.

DE. Scio ita ésse: et istaec míhi res sollicitúdinist:
Neque défetiscar úsque adeo experírier,
Donéc tibi quod pollicitus sum id effécero. 590

GETA. (DEMIPHO. CHREMES.)

- IV 2 Ego hóminem callidiórem uidi néminem
 Quam Phórmionem. uénio ad hominem, ut dicerem
 Argéntum opus esse et id quo pacto fieret.
 Vix dúm dimidium díxeram, intelléxerat:
 5 Gaudébat: me laudábat: quaerebát senem. 595
 Dis grátias agébat, tempus sibi dari,
 Vbi Phaédriae esse osténderet niló minus
 Amícum sese quam Ántiphoni. hominem ád forum
 Iussi ópperiri: eo me ésse adducturúm senem.
 10 Sed eccum ípsam. quis est ultérior? attat Phaé-
 driae 600
 Pater uénit. sed quid pértimui autem bélua?
 An quía quos fallam pro úno duo sunt míhi dati?
 Commódus esse opínor duplici spe útier.
 Petam hínc unde a primo ínstítui: is si dát, sat est:
 15 Si ab eó nil fiet, tum húnc adoriar hóspitem. 605

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

- IV 3 AN. Expécto quam mox réciplat sesé Geta.
 Sed pátruom uideo cúm patre astantem. eí mihi,
 Quam tíneo, aduentus húiús quo inpellát patrem.
 GE. Adíbo: o salue, nóster Chremes. CH. Salué, Geta.
 5 GE. Veníre saluom uólup est. CH. Credo. GE. Quid agi-
 tur? 610
 CH. Multa áduenienti, ut fít, noua hic complúria.
 GE. Ita. de Ántiphone audístin quae facta? CH. Ómnia.
 GE. Tun díxeras huic? fácinus indignúm, Chremes,
 Sic circumiri! DE. Id cum hóc agebam cómodum.
 10 GE. Nam hercle égo quoque id quidem ágitans mecum
 sédulo 615
 Inuéní, opinor, rémedium huic rei. CH. Quid, Geta?

DE. Quod rémedium? GE. Vt abii ábs te, fit forte óbuiam

Mihi Phórmio. CH. Qui Phórmio? GE. Is qui istám.

CH. Scio.

GE. Visúmst mi, ut eius téptarem senténtiam.

Prendo hóminem solum: 'quór non' inquam 'Phór- 15

mio, 620

Vidés, inter nos síc haec potius cúm bona

Vt cómponamus grátia quam cúm mala?

Erus liberalis ést et fugitans lítium:

Nam céteri quidem hércle amici omnés modo

Vno óre auctores fuére, ut praecipitem hánc da- 20

ret.' 625

AN. Quid hic coéptat aut quo euádet hodie? GE. 'an lé-

gibus

Datúrum poenas díces, si illam eiécerit?

Iam id éxploratumst: héia, sudabís satis,

Si cum illo inceptas hómine: ea eloquéntiast.

Verúm pono esse uíctum eum: at tandém tamen 630 25

Non cápitis ei res ágitur, sed pecúniae.'

Postquam hóminem his uerbis séntio mollírier,

'Solí sumus nunc hic' inquam: 'eho, dic quid uís dari

Tibi in manum, ut erus hís desístat lítibus,

Haec hínc facessat, tú molestus né sies?' 635 30

AN. Satin illi di sunt própítii? GE. 'nam sát scio,

Si tu áliquam partem aequí bonique díxeris,

Vt est ille bonus uir, tría non commutábitis

Verba hódie inter uos.' DE. Quís te istaec iussít loqui?

CH. Immó non potuit mélius peruenírier 640 35

Eo quó nos uolumus. AN. Óccidi. DE. Perge éloqui.

GE. A prímo hómo insaníbat. CH. Cedo quid póstulat?

GE. Quid? nímium quantum. CH. Quántum? dic. GE. Si-

quís daret

Taléntum magnum. DE. Immó malum hercle: ut níl
pudet!

40 GE. Quod díxi ei adeo: 'quaéso, quid si filiam 645

Suam únicam locáret? parui ré tulit

Non súscepisse: inuéntast quae dotém petat.'

Vt ad paúca redeam ac míttam illius inéptias,

Haec dénique eius fúit postrema orátio:

45 'Ego' inquit 'a princípío amici filiam, 650

Ita ut aéquom fuerat, uólui uxorem dúcere.

Nam míhi uenibat ín mentem eius incómmodum,

In séruitutem paúperem ad ditém dari.

Sed mi ópus erat, ut apérte tibi nunc fábler,

50 Aliquántulum quae adférret, qui dissóluerem 655

Quae débeo: et etiám nunc, si uolt Démipho

Dare quántum ab hac accípío, quae sponsást mihi,

Nullám mihi malim quam ístanc uxorem dari.'

AN. Vtrúm stultitia fácere ego hunc an málitia

55 Dicám, scientem an ínprudentem, incértus sum. 660

DE. Quid si ánimam debet? GE. 'Áger oppositust pígnori

Decem ób minas' inquit. DE. Áge age, iam ducát: dabo.

GE. 'Aedículae item sunt ób decem alias.' DE. Oíeĩ,

Nimiúmst. CH. Ne clama: *répetito* hasce a mé decem.

60 GE. 'Vxóri emunda ancíllulast: tum plúscula 665

Supelléctile opus est: ópus est sumptu ad núprias:

His rébus' inquit 'póne sane decem minas.'

DE. Sescéntas proinde scríbito iam míhi dicas:

Nil do: ínpuratus me ille ut etiam inrídeat?

65 CH. Quaeso, égo dabo, quíesce: tu modo filius 670

Fac ut íllam ducat, nós quam uolumus. AN. Eĩ mihi,

Geta, óccidisti mé tuis falláciis.

CH. Mea caúsa eĩcitur: mé hoc est aequom amíttre.

GE. 'Quantúm potest me cértiorem' inquit 'face,

Si illám dant, hanc ut mítam: ne incertús siem: 675 70
 Nam illí míhi dotem iám constituerúnt dare.'

CH. Iam accípiat: illis répudium renúntiet:

Hanc dúcat. DE. Quae quidem illi res uortát male.

CH. Oppórtune adeo argéntum nunc mecum áttuli,
 Fructúm quem Lemni uxóris reddunt praédia: 680 75
 Inde súmam: uxori tibi opus esse díxero.

AN. Geta. GE. Hé. AN. Quid egisti? GE. Émunxi ar-IV 4
 gentó senes.

AN. Satin ést id? GE. Nescio hércle, tantum iússus sum.

AN. Eho, uérbero, aliud míhi respondes ác rogo?

GE. Quid érgo narras? AN. Quid ego narrem? opéra tua 685
 Ad réstim res redit míhi quidem planíssume. 5

Vt té quidem di deaeque ómnes superi *atque* inferi
 Malís exemplis pérđant! em, siquíd uelis,
 Huic mándes, qui te ad scópulum e tranquillo aúferat.
 Quid mínus utibile fuit quam hoc ulcus tángere 690

Aut nóminare uxórem? iniectást spés patri 10

Posse illam extrudi. cédo nunc porro, Phórmio

Dotém si accipiet, úxor ducendást domum,

Quid fiet? GE. Non enim dúcet. AN. Noui. céterum
 Quom argéntum repetent, nóstra causa scilicet 695

In néruom potius íbit? GE. Nil est, Ántipho, 15
 Quin mále narrando póssit deprauárier.

Tu id quód bonist excérpis, dicis quód malist.

Audí nunc contra: iám si argentum accéperit,
 Ducendást uxor, út aís: concedó tibi: 700

Spatiúm quidem tandem ádparandis núptiis, 20
 Vocándi, sacrificándi dabitur paúlulum.

Intérea amici quód polliciti súnť dabunt:

Inde íste reddet. AN. Quam óbrem? aut quid dicét?

GE. Rogas?

'Quot rés postilla mónstra euenerúnt mihi! 705

25 Intro íit in aedis áter alienús canis:
 Anguís *in* inpluuium décidit de tégulis:
 Gallína cecinit: interdixit háriolus:
 Arúspex uetuit: ánte brumam autém noui
 Negóti incipere * * * * *

30 * * * * * quae causast iustíssuma.' 710

Haec fíent. AN. Vt modo fíant! GE. Fient: mé uide.
 Pater éxit: abi, dic ésse argentum Phaédriae.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

IV 5 DE. Quiétus esto, inquam: égo curabo néquid uerborúm
 duit.

Hoc témere numquam amíttam ego a me, quín mihi
 testis ádhibeam:

Quoi dem ét quam obrem dem, cómmemorabo. GE. Vt
 caútus est, ubi níl opust. 715

CH. Atque íta opus factost: ét matura, dúm lubido eadem
 haéc manet:

5 Nam si áltera illaec mágis instabit, fórsitan nos reí-
 ciat.

GE. Rem ipsám putasti. DE. Dúc me ad eum ergo. GE. Nón
 moror. CH. Vbí hoc égeris,

Transíto ad uxorém meam, ut conuéniat hanc prius
 quam hínc abit.

Dicát eam dare nos Phórmioni núptum, ne suscén-
 seat: 720

Et mágis esse illum idóneum, qui ipsí sit familiárior:

10 Nos nóstro officio nó n digressos ésse: quantum is
 uóluerit

Datum ésse dotis. DE. Quid tua malum id ré fert?
 CH. Magni, Démipho.

Non sátis est tuom te offícium fecisse, íd si non fama
ádprobat:

Volo ipsíus [quoque] haec uoluntáte fieri, né se eiec-
tam praédicet. 725

DE. Idem égo istuc facere póssum. CH. Mulier múlieri
magis cónuenit.

DE. Rogábo. CH. Vbi illas núnc ego reperíre possim, cógito. 15

SOPHRONA. CHREMES.

So. Quid agam? quem mi amícum inueniam mísera? aut V 1
quo consília haec referam?

Aút unde auxiliúm petam?

Nám uereor, era ne ób meum suasum indígna iniuria
ádficiatur: 730

Íta patrem adulescéntis facta haec tólerare audió
uiolenter.

CH. Nám quae haec anus est, éxanimata a frátre quae 5
egressást meo?

So. Quod ut fácerem egestas me ínpulit, quom scírem
infirmas núptias

Hasce ésse, ut id consúlerem, interea uíta ut in tutó
foret.

CH. Cérte edepol, nisi me ánimus fallit aút parum pro-
spíciunt oculi, 735

Meaé nutricem gnátae uideo. So. Néque ille inuesti-
gátur, CH. Quid ago?

So. qui ést eius pater. CH. Ádeo, maneo, dum haéc quae 10
loquitur mágis cognosco?

So. Quód si eum núnc reperíre possim, níl est quod ue-
reár. CH. East ipsa:

Cónloquar. So. Quis hic lóquitur? CH. Sophrona. So.
ét meum nomen nóminat?

CH. Réspice ad me. So. Di óbsecro uos, éstne hic Stilpo?

CH. Nón. So. Negas? 740

CH. Cóncede hinc a fóribus paulum istórsum sodes, Sóphrona.

15 Ne me ístoc posthac nómine appellássis. So. Quid?
non óbsecro es

Quem sémper te esse díctitasti? CH. St'. So. Quid
has metuís foris?

CH. Conclúsam hic habeo uxórem saeuam. uérum istoc
me nómine

Eo pérperam olim díxi, ne uos fórtē imprudentés
foris 745

Effútiretis átque id porro aliqua úxor mea rescísceret.

20 So. Istóc pol nos te hic ínuenire míserae numquam pó-
tuimus.

CH. Eho díe mihi, quíd reí tibist cum fámilia hac unde
éxis?

Vbi illaé sunt? So. Miseram me. CH. Hém, quíd est?
uiuóntne? So. Viuit gnáta.

Matrem ípsam ex aegritúdiue hac miserám mors con-
secútast. 750

CH. Male fáctum. So. Ego autem, quae éssem anus de-
sérta egens ignóta,

25 Vt pótui nuptum uírginem locáui huíc adulescénti,
Harúm qui est dominus aédium. CH. Antiphónine?
So. Em, istic ípsi.

CH. Quid? duásne is uxorés habet? So. Au, únā ille
quidem hanc sólam.

CH. Quid illam álteram quae díctur cognáta? So. Haec
ergost. CH. Quid ais? 755

So. Compósito factumst, quó modo hanc amáns habere
pósset

Sine dóte. CH. Di uostrám fidem, quam saépe forte 30
témere

Euéniunt quae non aúdeas optáre! offendi aduéniens
Quocúm uolebam et út uolebam cónlocatam *gnátam*:
Quod nós ambo opere máximo dabámus operam ut
fieret, 760

Sine nóstra cura, máxima sua cúra haec sola fécit.

So. Nunc quíd opus facto sít uide: pater ádulescentis 35
uénit

Eumque ánimo iniquo hoc óppido ferre áiunt. CH.
Nil períclist.

Sed pér deos atque hómines meam esse hanc cáue
resciscat quísquam.

So. Nemo éx me scibit. CH. Séquere me: intus aúdiēs
quae réstant. 765

ACTVS V.

DEMIPHO. GETA.

- V 2 DE. Nostrápte culpa fácimus ut malós expediat ésse,
 Dum nímiũm dici nós bonos studémus et benígnos.
 Ita fúgias ne praetér casam, quod áiunt. nonne id
 sát erat,
 Accípere ab illo iniúriam? etiam argéntumst ultro
 obiéctum,
- 5 Vt sít qui uiuat, dum áliud aliquid flágiti conficiat. 770
- GE. Planíssume. DE. Eis nunc praémiumst, qui récta praua
 faciunt.
- GE. Veríssume. DE. Vt stultíssume quidem illí rem ges-
 serímus.
- GE. Modo ut hóc consilio póssiet discédi, ut istam dúcat.
- DE. Etiámne id dubiumst? GE. Háuscio hercle, ut homóst,
 an mutet ánimum.
- 10 DE. Hem, mútet autem? GE. Néscio: uerúm, si forte,
 díco. 775
- DE. Ita fáciam, ut frater cénsuit, ut uxórem eius huc ad-
 dúcam,
 Cum ista út loquatur. tú, Geta, abi prae: núntia hanc
 uentúram.
- GE. Argéntum inuentumst Phaédriae: de iúrgio silétur:
 Prouísumst, ne in praeséntia haec hinc ábeat: quid
 nunc pórró?

Quid fiet? in eodém luto haesitás: uorsura sólues, 780¹⁵
 Geta: praesens quod fuerát malum in diem ábiit: pla-
 gae créscunt,
 Nisi próspicis. nunc hinc domum ibo ac Phánium
 edocébo,
 Nequíd uereatur Phórmionem aut huius oratiónem.

DEMIPHO. NAVSISTRATA.

DE. Age dum, út soles, Nausístrata, fac illa út placetur nóbis, V 3
 Vt suá uoluntate id quod est faciúndum faciat. NA.
 Fáciam. 785

DE. Paritér nunc opera me ádiuuas, ac ré dudum opitu-
 láta es.

NA. Factúm uolo: ac pol mínus queo uiri cúlpa, quam me
 dígnumst.

DE. Quid aútem? NA. Quia pol meí patris bene pártia in- 5
 diligénter

Tutátur: nam ex eis praédiis talénta argenti bína
 Capiébat statim: hem, uír uiro quid praestat! DE.
 Binan quaéso? 790

NA. Ac rébus uilióribus multó talenta bína. DE. Hui.

NA. Quid haéc uidentur? DE. Scílicet. NA. Virúm me
 natum uéllem:

Ego osténderem, DE. Certó scio. NA. quo pácto.. DE. 10
 Parce sódes,

Vt póssis cum illa, né te adulescens múlter defetiget.

NA. Faciam út iubes: sed meúm uirum abs te exíre uideó.

CHREMES. DEMIPHO. NAVSISTRATA.

CH. Ehem, Démipho, 795

Iam illí datumst argéntum? DE. Curaui ilico. CH. Nol-
 lém datum.

Ei, uideo uxorem: paene plus quam sat erat. DE.
Quor nollés, Chremes?

15 CH. Iam récte. DE. Quid tu? ecquid locutus cum ista es,
quam obrem hanc dúcimus?

CH. Transégi. DE. Quid aút tándem? CH. Abduci nón po-
test. DE. Qui nón potest?

CH. Quia utérque utriquest córdi. DE. Quid istuc nóstra?
CH. Magni: praéter haec 800

Cognátam comperi ésse nobis. DE. Quid? deliras. CH.
Síc erit:

Non témere dico: rédii mecum in mémoriam. DE.
Satin sánus es?

20 NA. Au óhsecro, uide ne in cognatam pécces. DE. Non
est. CH. Né nega:

Patris nómen aliud díctumst: hoc tu errásti. DE. Non
norát patrem?

CH. Norát. DE. Quor aliud díxit? CH. Numquamne hódie
concedés mihi 805

Neque intélleges? DE. Si tú nil narras? CH. Pérgis?
NA. Miror quíd siet.

DE. Equidem hércle nesció. CH. Vin scire? at ita me ser-
uet Iúppiter,

25 Vt própior illi, quam égo sum ac tu, homo némost.
DE. Di uostrám fidem:

Eámus ad ipsam: una ómnis nos aut scíre aut nescire
hóc uolo. CH. Ah.

DE. Quid ést? CH. Itan paruam míhi fidem esse apúd te!
DE. Vin me crédere? 810

Vin sátis quaesitum mi istuc esse? age, fiat. quíd?
illa fília

Amíci nostri quíd futurumst? CH. Récte. DE. Hanc
igitur míttimus?

CH. Quid nī? DE. Ílla maneat? CH. Síc. DE. Ire igitur 30
tibi licet, Nausístrata.

NA. Sic pól commodius ésse in omnis árbitror, quam ut
coéperas,
Manére hanc; nam perlíberalis uísast, quom uidí,
mihi. 815

DE. Quid istúc negotist? CH. Íámne operuit óstium? DE.
Íam. CH. O Iúppiter,
Di nós respiciunt: gnátam inueni núptam cum tuo
fílio. DE. Hem,

Quo pácto id potuit? CH. Nón satis tutus ést ad nar- 35
randum híc locus.

DE. At tu íntro abi. CH. Heus, ne filii quidem hoc nóstri
resciscánt uolo.

ANTIPH O.

Laetús sum, ut meae res sése habent, fratri óbtigisse V 4
quód uolt. 820

Quam scítumst, eius modí parare in ánimo cupidi-
tátes,

Quas, quóm res aduorsaé sient, pauló mederi póssis!

Hic símul argentum répperit, curá sese expediuit:

Ego níllo possum rémedio me euóluere ex his túrbis, 5

Quin, si hóc celetur, ín metu, sin pátefit, in probró
sim. 825

Neque mé domum nunc réciperem, ni mi éstet spes
osténta

Huíusce habendae. séd ubi nam Getam ínuenire pós-
sim?

[Vt rogem, quod tempus conueniundi patris me ca-
pere suadeat.]

PHORMIO. ANTIPHO.

V 5 PH. Argéntum accepi, trádidi lenóni: abduxi múlierem,
Curáui propria ut Phaédria poterétur: nam emissást
manu. 830

Nunc úna mihi res étiam restat quae ést conficiunda,
ótium

Ab sénibus ad potándum ut habeam: nam áliquot hos
sumám dies.

5 AN. Sed Phórmios: quid aís? PH. Quid? AN. Quid nam
núnc facturust Phaédria?

Quo pácto satietátem amoris aít se uelle absúmere?

PH. Vicíssim partis tuás acturust. AN. Quás? PH. Vt fu-
gitet suóm patrem. 835

Te suás rogauit rúrsum ut ageres, caúsam ut pro se
díceres.

Nam pótaturus ést apud me. ego me íre senibus Sú-
nium

10 Dicam ád mercatum, ancíllulam emptum dúdum quam
dixít Geta:

Ne quom híc non uideant mé conficere crédant ar-
gentúm suom.

Sed óstium concrépuit abs te. AN. Víde qui egre-
diatúr. PH. Getast. 840

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

V 6 GE. Ó fortuna, o fórs fortuna, quántis commoditátibus,
Quám subito meo ero Antíphoni ope uóstra hunc
onerastís diem!

AN. Quid nam hic sibi uolt? GE. nósque amicos eíus
exonerastís metu!

Séd ego nunc mihi céssó, qui non úmerum hunc
onero pállio

Átque hominem propero ínuenire, ut haéc quae con- 5
tigerínt sciat. 845

AN. Núm tu intellegis, híc quid narret? PH. Núm tu? AN.
Nil. PH. Tantúndem ego.

GE. Ád lenonem hinc íre pergám: ibi núnc sunt. AN. Heus,
Geta. GE. Ém tibi.

Núm mirum aut nouómst reuocari, cúrsu quom
institerís? AN. Geta.

GE. Pérgit hercle: númquam tu odio tuó me uinces. AN.
Nón manes?

GE. Vápula. AN. Id quidem tíbi iam fiet, nísi resistis, uér- 10
bero. 850

GE. Fámiliariórem oportet ésse hunc: minitatur malum.
Séd isne est quem quaero án non? ipsust. cóngrédere
actutúm. AN. Quid est?

GE. O ómnium, quantum ést qui uiuont, hómínium homo
ornatíssime:

Nám sine controuórsia ab dis sólus diligere, Án-
tipho.

AN. Íta uelim: sed quí istuc credam ita ésse mihi dici 15
uelim. 855

GE. Sátin est si te délibutum gaúdio reddo? AN. Énicās.

PH. Quín tu hinc pollicitátiones aúfer et quod férs cedo.
GE. Oh,

Tú quoque aderas, Phórmio? PH. Aderam: séd tu
cessas? GE. Áccipe, en:

Vt modo argentúm tibi dedimus ápuđ forum, rectá
domum

Súmus profecti: intérea mittit érus me ad uxorém 20
tuam. 860

AN. Quam óbrem? GE. Omitto próloqui: nam níl ad hanc
remst, Ántipho:

Úbi in gynaeceum ire occipio, puer ad me adcurrít
Mida,

Póne adprendit pállio, resupínat: respició, rogo
Quam óbrem retineát me: ait esse uétitum intro ad
eram accédere.

25 'Sóphrona modo frátrem huc' inquit 'sénis introduxít
Chremem' 865

Eúmque nunc esse íntus cum illis: hóc ubi ego au-
diui, ád foris

Súspenso gradú placide ire pérrexi, accessi, ástiti,
Ánimam compressi, áurem admoui: ita ánimum coepi
atténdere,

Hóc modo sermónem captans. AN. Eú, Geta. GE. Hic
pulchérriumum

30 Fácinus audiui: itaque paene hercle éxclamaui gaú-
dio. 870

AN. Quód? GE. Quod nam arbitráre? AN. Nescio. GE. Át-
qui mirificíssimum:

Pátruos tuos est páter inuentus Phánio uxóri tuae.
AN. Hem,

Quíd aís? GE. Cum eius consuéuit olim mátre in
Lemno clánculum.

PH. Sómniū: utin haec ígnoraret suóm patrem? GE.
Aliquid crédito,

35 Phórmio, esse caúsae: sed me cénseu potuisse
ómnia 875

Íntelligere extra óstium, íntus quae ínter sese ipsi
égerint?

AN. Átque hercle ego quoque íllam audiui fábulam. GE.
Immo etiám dabo

Quó magis credas: pátruos interea índé huc egredi-
túr foras:

Haúd multo post cúm patre idem récipit se intro
dénuo:

Áit uterque tibi potestatem éius adhibendaé dari: 880 40

Dénique ego sum míssus, te ut requírerem atque ad-
dúcerem. AN. Em,

Quín ergo rape mé: quid cessas? GE. Féceró. AN.

O mi Phórmio,

Vále. PH. Vale, Antiphó. bene, ita me dí ament,
factum. gaúdeo

Tantám fortunam de ínprouiso esse hís datam. V 7

Summa éludendi occásiost mihi núnc senes 885

Et Phaédriae curam ádimere argentáriam,

Ne quoíquam suorum aequálium suppléx siet.

Nam idem hóc argentum, ita út datumst, ingrátis 5

Ei dátum erit: hoc qui cógam, re ipsa répperi.

Nunc géstus mihi uoltúsque est capiundús nouos. 890

Sed hínc concedam in ángiportum hoc próximum,

Inde hísce ostendam me, úbi erunt egressí foras.

Quo me ádsimularam ire ád mercatum, nón eo. 10

DEMIPHO. CHREMES. PHORMIO.

DE. Dis mágnas merito grátias habeo átque ago, V 8

Quando éuenere haec nóbis, frater, próspera. 895

CH. Estne ita uti dixi liberalis? DE. Óppido. 12

Quantúm pòtest, nunc cónueniendus Phórmios,

Prius quám dilapidat nóstras trigintá minas

Vt aúferamus. PH. Démiphonem sí domist 5

Visam, út quod. DE. At nos ád te ibamus, Phórmio. 900

PH. De eadem hác fortasse caúsa? DE. Ita hercle. PH.

Crédidi:

Quid ád me ibatis? rídiculum: uerebámini

Ne nón id facerem quód recepissém semel?

- 10 Heus, quánta quanta haec méa paupertas ést, tamen
 Adhúc curauí unum hóc quídem, ut mi essét fides. 905
 Idque ád uos uenio núníatú, Démípho,
 Parátum me esse: ubi uóltis, uxorém date.
- 15 Nam omní posthabuí míhi res, ita uti pár fuit,
 Postquám tanto opere id uós uelle anímu aduór-
 teram.

DE. At híc dehórtatus ést me, ne illam tíbi darem: 910
 'Nam quí erit rumor' ínquit, 'id sí féceris?

- Olí quom honeste pótuit, tum non ést data:
 20 Nunc uíduam extrudí túrpest': ferme eadem ómnia
 Quae túte dudum córam me ínCUSÁueras.

PH. Sátis superbe ínLúditis me. DE. Quí? PH. Rogas? 915
 Quia ne álteram quídem illam potero dúcere:
 Nam quó redibo ore ád eam quam contémpserim?

- 25 CH. 'Tum autem Ántíphonem uídeo ab sese amíttere
 Inuítum eam' ínque. DE. Tum aútem uideo fílium
 Inuítum sane múlíerem ab se amíttere. 920

Sed tránsi sodes ád fórum atque illúd míhi
 Argéntum rursum iúbe rescribí, Phórmio.

- 30 PH. Quodne égo díscripsi pórro illis quibus débui?

DE. Quid ígitur fiet? PH. Sí uis mí uxorém dare,
 Quam déspondísti, dúcam: sín est út uelis 925
 Manére illam apud te, dós híc maneat, Démípho.

Nam nón est aequom mé própter uos décipi,

- 35 Quom ego uóstri hóris cáusa repudíum álterae
 Remísérím, quae dótis tantundém dabat.

DE. In' ín malam rem hinc cum ístac magníficéntia, 930
 Fugítíue? etíam nunc crédís te ignóráríer
 Aut túa facta adeo? PH. Inrítor: DE. Tunc hanc dú-
 ceres,

- 40 Sí tíbi daretur? PH. Fác periclu. DE. Vt fílius

Cum illa hábitet apud te, hoc uóstrum consiliúm fuit.

PH. Quaesó quid narras? DE. Quín tu mi argentúm cedo. 935

PH. *Mihi* uéro uxorem tú cedo. DE. In ius ámbula.

PH. Enim uéro si porro ésse odiosi périgitis..

DE. Quid fácies? PH. Egone? uós me indotatis modo 45
Patrócinari fórtasse arbitrámini:

Etiám dotatis sóleo. CH. Quid id nostrá? PH. Nihil. 940

Hic quándam noram, quoíus uir uxorem CH. Hém.

DE. Quid est?

PH. Lemni hábuit aliam: CH. Núllus sum. PH. ex qua
filiam

Suscépit: et eam clam éducat. CH. Sepúltus sum. 50

PH. Haec ádeo ego illi iám denarrabo. CH. Óbsecro,
Ne fácias. PH. Oh, tune ís eras? DE. Vt ludós facit. 945

CH. Missúm te facimus. PH. Fábulae. CH. Quid uís tibi?
Argentum quod habes cóndonamus te. PH. Aúdio. 55
Quid uós malum ergo mé sic ludificámini

Inépti uostra púerili *inconstántia*?

Noló uolo: uolo nólo rursum: cápe cedo: 950

Quod díctum, indictumst: quód modo erat ratum,
ínritumst.

CH. Quo pácto aut unde haec híc rescuiuit? DE. Néscio,
Nisi mé dixisse némini certó scio. 60

CH. Monstri, íta me di ament, símile. PH. Inleci scrúpu-
lum. DE. Hem,

Hicíne ut a nobis hóc tantum argenti aúferat 955

Tam apérte inridens? émorí hercle sátius est.

Animó uirili praésentique ut sís para.

Vidés tuom peccátum esse elatúm foras 65

Neque iam íd celare pósse te uxorem tuam:

Nunc quód ipsa ex aliis aúditura sít, Chremes, 960

Id nósmet indicáre placabílius est.

Tum hunc ínpuratum póterimus nostró modo

70 Vlící. PH. Attat, nísi mi prospicio, haéreo.

Hi gládiatorio ánimo ad me adfectánt uiam.

CH. At uéreor ut placári possit. DE. Bóno animo es: 965

Ego rédigam uos in grátiam, hoc fretús, Chremes,

Quom e médio excessit únde haec susceptást tibi.

75 PH. Itane ágitis mecum? sátis astute adgrédimini.

Non hércle ex re istius me ínstigasti, Démipho.

Ain tu? úbi quae lubitum fúerit peregre féceris 970

Neque huíus sis ueritus féminae primáriae,

Quin nóuo modo eĩ fáceres contuméliam,

80 Veniás nunc precibus laútum peccatúm tuom?

Hisce égo illam dictis íta tibi incensám dabo,

Vt né restinguas, lácrumis si extilláueris. 975

DE. [Malúm quod isti dí deaeque omnés duint.]

Tantáne adfectum quémquam esse hominem audácia!

85 Non hóc publicitus scélus hinc asportárier

In sólas terras! CH. Ín id redactus súm loci,

Vt quíd agam cum illo nésciam prorsum. DE. Égo
scio: 980

In iús eamus. PH. Ín ius? huc, siquíd lubet.

DE. Adséquere, retine, dúm ego huc seruos éuoco.

90 CH. Enim néqueo solus: ádcurre. PH. Vna iniúriast

Tecúm. CH. Lege agito ergo. PH. Álterast tecúm,
Chremes.

DE. Rape hunc. PH. Sic agitis? énim uero uocést opus: 985

Nausístrata, exi. CH. Os ópprime. DE. Inpurúm uide

Quantúm ualet. PH. Nausístrata, inquam. CH. Nón
taces?

95 PH. Taceám? DE. Nisi sequitur, púgnos in uentrem íngere.

PH. Vel óculum exlíde: est úbi uos ulciscár probe.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

NA. Qui nóminat me? CH. Hem. NA. Quid istuc turbaest, V 9

óbsecro, 990

Mi uir? PH. Ehem, quid nunc óbstipuisti? NA. Quis
hic homost?

Non míhi respondes? PH. Hícine ut tibi respóndeat,
Qui hercle úbi sit nescit? CH. Cáue isti quicquam
créduas.

PH. Abi, tänge: si non tótus friget, me énica. 5

CH. Nil ést. NA. Quid ergo? quíd istic narrat? PH. Iám
scies: 995

Auscúlta. CH. Pergin crédere? NA. Quid ego óbsecro
Huic crédam, qui nil díxit? PH. Delirát miser
'Timóre. NA. Non pol témerest, quod tu tám times.

CH. Egon tímeo? PH. Recte sáne: quando níl times, 10

Et hoc níl est quod ego díco, tu narrá. DE. Scelus, 1000
Tibi nárret? PH. Ohe tu, fáctumst abs te sédulo

Pro frátre. NA. Mi uir, nón mihi dices? CH. Át..
NA. Quid 'at'?

CH. Non ópus est dicto. PH. Tíbi quidem: at scito huic
opust.

In Lémno CH. Hem, quid aïs? DE. Nón taces? PH. 15
clam te CH. Eí mihi.

PH. uxórem duxit. NA. Mí homo, di meliús duint. 1005

PH. Sic fáctumst. NA. Perii mísera. PH. Et inde fíliam
Suscépit iam unam, dúm tu dormis. CH. Quid agimus?

NA. Pro di ínmortales, fácinus miserandum ét malum.

DE. Hoc áctumst. PH. An quicquam hódiest factum in- 20
dígnius?

Qui mi, úbi ad uxores uéntumst, tum fiúnt senes. 1010

NA. Démipho, te appéllo; nam cum hoc ípso distaedét
loquí:

Haécine erant itiões crebrae et mánshiones diútinae
Lémni? haecine erat éa quae nostros mínuit fructus
uilitas?

25 DE. Égo, Nausistrata, ésse in hac re cúlpani meritum nón
nego:

Séd ea quin sit ignoscenda. PH. Vérba fiunt mór-
tuo. 1015

DE. Nám neque neglegéntia tua néque odio id fecit tuo.
Vínolentus fére abhinc annos quíndecim muliér-
culam

Eám compressit, únde haec natast: néque postilla
umquam áttigit.

30 Éa mortem obiit, é medio abiit: qui fuit in re hac
scrípulus.

Quam óbrem te oro, ut ália facta túa sunt, aequo
animo hóc feras. 1020

NA. Quíd ego aequo animo? cúpio misera in hác re iam
defúngier.

Séd qui id sperem? aetáte porro minus peccaturúm
putem?

Iám tum erat senéx, senectus sí uerecundós facit.

35 Án mea forma atque aétas nunc magis éxpetendast,
Démipho?

Quíd mi hic adfers, quam óbrem expectem aut spé-
rem porro nón fore? 1025

PH. Éxequias Chreméti quibus est cómmodum ire, em
témpus est.

Síc dabo: age nunc, Phórmionem qui uolet lacéssito:
Fáxo tali eúm mactatum atque híc est infortúnio.

40 Rédeat sane in grátiam: iam súplici satis ést mihi.
Hábet haec eĩ quód, dum uiuat, úsque ad aurem og-
gánniat. 1030

- NA. Át meo merito crédo: quid ego núnc commemorem,
 Démipho,
 Singulatim, quális ego in hunc fúerim? DE. Noui ae-
 que ómnia .
- Técum. NA. Merito hoc meó uidetur fáctum? DE. Mi-
 nume géntium:
- Vérum quando iam áccusando fieri infectum nóu 45
 potest,
- Ígnosce: orat cónfitetur púrgat: quid uis ámplius? 1035
- PH. Énim uero prius quam haéc dat ueniam, mihi prospici-
 ciam et Phaédriae.
- Heús Nausistratá, prius quam huic respóndes temere,
 audí. NA. Quid est?
- PH. Égo minas trigínta ab illo pér fallaciam ábstuli:
 Eás dedi tuo gnáto: is pro sua amíca lenoní dedit. 50
- CH. Hém, quid ais? NA. Adeón indignum hoc tibi uide-
 tur, fílius 1040
- Hómo adulescens sí habet unam amícam, tu uxorés
 duas?
- Níl pudere? quo óre illum obiurgábis? respondé mihi.
- DE. Fáciet ut uolés. NA. Immo ut meam iám scias sen-
 téntiam,
- Néque ego ignosco néque promitto quícquam neque 55
 respóndeo
- Prius quam gnatum uídero: eius iudício permitto
 ómnia. 1045
- Quód is iubebit fáciam. DE. Mulier sápiens es, Nau-
 sístrata.
- NA. Sátin tibist? CH. Mihin? immo uero púlchre discedo
 ét probe
- Ét praeter spem. NA. Tú tuom dic nómen quod sit.
- PH. Phórmio:

60 Vóstrae familiae hércle amicus ét tuo summus Phaédriae.

NA. Phórmio, at ego ecástor posthac tibi quod potero et
quaé uoles 1050

Fáciamque et dicám. PH. Benigne dícis. NA. Pol méritúmst tuom.

PH. Vín primum hodie fácere quod ego gaúdeam, Nau-
sístrata,

Ét quod tuo uiro óculi doleant? NA. Cúpio. PH. Me
ad cenám uoca.

65 NA. Pól uero uoco. DE. Eámus intro hinc. CH. Fíat: sed
ubist Phaédria

Iúdex noster? PH. Iam híc faxo aderit. CANTOR. Vós
ualete et plaúdite. 1055

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 152 iambici senarii
- 153 et 154 trochaici octonarii
 - 155 trochaicus septenarius
 - 156 et 157 trochaici octonarii
 - 158 et 159 trochaici septenarii
 - 160 ad 162 iambici octonarii
 - 163 iambicus quaternarius
 - 164 ad 176 iambici octonarii
 - 177 et 178 iambici septenarii
 - 179 et 180 trochaici septenarii
 - 181. 182. 184 iambici octonarii
 - 183 iambicus quaternarius
 - 185 et 186 trochaici septenarii
 - 187 et 188 trochaici octonarii
 - 189 et 190 trochaici septenarii
 - 191 iambicus quaternarius
 - 192. 193. 195 iambici octonarii
 - 194 iambicus senarius
 - 196 iambicus quaternarius
 - 197 ad 215 trochaici septenarii
 - 216 ad 230 iambici senarii
 - 231 et 232 trochaici septenarii
 - 233 ad 251 iambici octonarii
 - 252 et 253 trochaici septenarii
 - 254 ad 314 iambici senarii
 - 315 ad 347 trochaici septenarii
 - 348 ad 464 iambici senarii

- V. 465 ad 468 trochaici octonarii
- 469 et 470 trochaici septenarii
 - 471 ad 478 iambici octonarii
 - 479 et 480 trochaici octonarii
 - 481 ad 484 trochaici septenarii
 - 485 clausula
 - 486 iambicus octonarius
 - 487 ad 489 trochaici septenarii
 - 490 iambicus senarius
 - 491 iambicus septenarius
 - 492 iambicus octonarius
 - 493 ad 501 trochaici septenarii
 - 502 et 503 iambici octonarii
 - 504 ad 566 trochaici septenarii
 - 567 ad 712 iambici senarii
 - 713 ad 727 iambici octonarii
 - 728. 730. 731 trochaici octonarii
 - 729 trochaicus dimeter catalecticus
 - 732 trochaicus septenarius
 - 733 et 734 iambici octonarii
 - 735 ad 738 trochaici octonarii
 - 739 ad 741 trochaici septenarii
 - 742 ad 747 iambici octonarii
 - 748 ad 794 iambici septenarii
 - 795 ad 819 iambici octonarii
 - 820 ad 827 iambici septenarii
 - 829 ad 840 iambici octonarii
 - 841 ad 883 trochaici septenarii
 - 884 ad 1010 iambici senarii
 - 1011 ad 1055 trochaici septenarii.
-

P. TERENTI

H E C Y R A.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
S · IVLIO · CAESARE · CN · CORNEL · DOLABELLA · AED · CVR
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBHS · PARIB · TOTA
ACTA · PRIMO · SINE · PROLOGO · CN · OCTAVIO · T · MANLIO
COS · RELATA · EST · ITERVM · LVCIO · AEMILIO · PAVLO
LVDIS · FVNERALIBVS · NON · EST · PLACITA
TERTIO · RELATA · EST · Q · FVLVIO · L · MARCIO · AED · CVR
EGIT · LVCIVS · AMBIVIVS · TVRPIO · LVCIVS · SERGIVS
FACTA · EST · QVINTA

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Vxórem ducit Pámphilus Philúmenam,
Cui quóndam ignorans uírgini uitium obtulit,
Cuiúsque per uim quém detraxit ánulum
Dederát amicae BÁCchidi meretrículae.
Dein ést profectus Ímbrum: nuptam haud áttigit. 5
Hanc máter utero gráuidam, ne id sciát socrus,
Vt aégram ad sese tránsfert. reuenit Pámphilus:
Depréndit partum: célat: uxorém tamen
Recípere non uolt. páter incusat BÁCchidis
Añórem. dum se púrgat Bacchis, ánulum 10
Matér uitiatæ fórte agnoscit Mýrrina.
Vxórem recipit Pámphilus cum filio.

PERSONAE.

PHILOTIS MERETRIX
SYRA ANVS
PARMENO SERVOS
LACHES SENEX
SOSTRATA MATRONA
PHIDIPPVS SENEX
PAMPHILVS ADVLESCENS
MYRRINA MATRONA
SOSIA SERVOS
BACCHIS MERETRIX.

PROLOGVS.

Hecyrae huíce nomen fábulaest: haec quóm datast
 Noua, *ei* nouom interuénit uitium et cálamitas,
 Vt néque spectari néque cognosci pótuerit:
 Ita pópulus studio stúpidus in funámbulo
 Animum óccuparat. núnc haec planest pró noua: 5
 Et is qui scripsit hánc ob eam rem nóluit
 Iterúm referre, ut íterum posset uéndere,
Sed * * * * *
 Aliás cognostis éius: quaeso hanc nóscite.

L. AMBIVIVS PROLOGVS.

Orátor ad uos uénio ornatu prólogi:
 Sinite éxorator sim, eódem ut iure utí senem 10
 Liceát, quo iure sum úsus adulescéntior,
 Nouás qui exactas féci ut inueteráscerent,
 Ne cúm poëta scríptura euanésceret. 5
 In eís, quas primum Caécili didici nouas,
 Partím sum earum exáctus, partim uíx steti. 15
 Quia scíbam dubiam fórtunam esse scaénicam,
 Spe incérta certum míhi laborem sústuli.
 Easdem ágere coepi, ut áb eodem alias díscerem 10
 Nouás, studiose, né illum ab studio abdúcerem.
 Perféci ut spectaréntur: ubi sunt cógnitae, 20
 Placitaé súnt. ita poëtam restitui ín locum
 Prope iám remotum iniúria aduorsárium
 Ab stúdio atque ab labóre atque arte música. 15
 Quod sí scripturam spréuissem in praeséntia
 Et in déterrendo uóluissem operam súmer. 25
 Vt in ótio esset pótius quam in negótio:

Detérruissem fáciie, ne alias scríberet.

20 Nunc quíd petam, mea cáusa aequo animo atténdite.
Hecyram ád. uos refero, quám mihi per siléntium
Numquam ágere licitumst: íta eam oppressit cála-
mitas. 30

Eam cálamitatem uóstra intellegéntia

Sedábit, si erit adiútrix nostrae indústriae.

25 Quom prímum eam agere coépi, pugilum glória,
[Funámbuli eodem accéssit expectátio]
Comitúm conuentus, strépitus, clamor múlIERum 35
Fecére ut ante témpus exirém foras.

Vetere ín noua coepi úti consuetúdine,

30 In éxperiundo ut éssem: refero dénuo.

Primo áctu placeo: quom intérea rumór uenit

Datum íri gladiatóres, populus cónuolat, 40

Tumúltuantur clámant pugnant dé loco:

Ego intérea meum non pótui tutarí locum.

35 Nunc túrba non est: ótium et siléntium est:

Agéndi tempus míhi datumst: uobís datur

Potéstas condecorándi ludos scaénicos. 45

Nolite sinere pér uos. artem músicam

Recídere ad paucos: fácite ut uostra auctóritas

40 Meae auctóritati faútrix adiutríque sit.

[Si núnquam auare prétium statui artí meae

Et eum ésse quaestum in ánimum induxi máximum, 50

Quam máxume seruíre uostris cómmodis:]

Sinite ínpetrare mé, qui in tutelám meam

45 Studiúm suum et se in uóstram commisit fidem,

Ne eum circumentum ínique iniqui ínrideant.

Mea cáusa causam accípite et date siléntium, 55

Vt líbeat scribere áliis mihique ut díscere

Nouás expediat pósthac pretio emptás meo.

ACTVS I.

PHILOTIS. SYRA.

- PH. Per pól quam paucos réperias meretrícibus 11
 Fidélis eueníre amatorés, Syra.
 Vel hic Pámphilus iurábat quotiens BÁCchidi, 60
 Quam sáncte, ut quiuis fáciie posset crédere,
 Numquam illa uiua dúcturum uxorém domum! 5
 Em dúxit. SY. Ergo própterea te sédulo
 Et móneo et hortor, né quouisquam mísereat,
 Quin spólies mutiles láceres, quemquem nácta sis. 65
- PH. Vtín eximium néminem habeam? SY. Néminem:
 Nam némo illorum quisquam, scito, ad té uenit, 10
 Quin íta paret sese, ábs te ut blanditiís suis
 Quam mínimo pretio suám uoluptatem éxpleat.
 Hiscíne tu amabo nón contra insidiábere? 70
- PH. Tamén pol eandem iniúriumst esse ómnibus.
 SY. Iniúrium autemst úlcisci aduorsários? 15
 Aut quá uia te cáptent eadem ipsós capi?
 Eheú me miseram, quór non aut istaéc mihi
 Aetás et formast aut tibi haec senténtia? 75

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

- PA. Senéx si quaeret mé, modo isse dícito 12
 Ad pórtum percontátum aduentum Pámphili.
 Audín quid dicam, Scírte? si quaerét me, uti
 Tum dícas: si non quaéret, nullus dixeris,
 TEREIVS. 16

- 5 Aliás ut uti póssim causa hac íntegra. 80
 Sed uídeon ego Philótium? unde haec áduenit?
 Philótis, salue múltum. PH. O salue, Pármeno.
- SX. Salué mecastor, Pármeno. PA. Et tu edepól, Syra.
 Dic mi, úbl, Philotis, te óblectasti tám diu?
- 10 PH. Minume équidem me oblectáui, quae cum mílite 85
 Corínthum hinc sum profécta inhumaníssumo:
 Biénnum ibi perpétuom misera illúm tuli.
- PA. Edepól te desidérium Athenarum árbitror,
 Philótium, cepísse saepe et té tuom
- 15 Consílium contempsísse. PH. Non dicí potest, 90
 Quam cúpida eram huc redeúndi, abeundi a mílite
 Vosque híc uidendi, antíqua ut consuetúdine
 Agitárem inter uos líbere conuíuium:
 Nam illi haúd licebat nísi praeфинitó loqui
- 20 Quae illi placerent. PA. Haúd opinor cómmode 95
 Finém statuísse orátioni mílitem.
- PH. Sed quíd hoc negotist, módo quod narrauít mihi
 Hic íntus Bacchis? quód ego numquam crédidi
 Fore, ut ille hac uiua pósset animum indúcere
- 25 Vxórem habere. PA. Habére autem? PH. Eho tu, an
 nón habet? 100
- PA. Habét: sed firmae hae uéreor ut sint núptiae.
- PH. Ita dí deaeque fáxint, si in rem est Báčchidis.
 Sed quí istuc credam ita ésse, dic mihi, Pármeno.
- PA. Non ést opus proláto: hoc percontárier
- 30 Desíste. PH. Nempe ea caúsa, ut ne id fiát palam? 105
 Ita mé dí amabunt, haúd propterea té rogo,
 Vt hoc próferam, sed ut tácita mecum gaúdeam.
- PA. Numquám tam dices cómmode, ut tergúm meum
 Tuam ín fidem commíttam. PH. Ah noli, Pármeno:
- 35 Quasi tú non multo mális narrare hóc mihi 110

Quam ego quæ percontor scire. PA. Vera hæc prædicat,

Et illud mihi uitiumst maximum. si mihi fidem

Das té taciturnam, dicam. PH. Ad ingeniū redis.

Fidém do: loquere. PA. Ausculta. PH. Istic sum. PA.

Hanc Bæchidem

Amábat, ut quom máxime, tum Pámphilus, 115 40

Quom páter uxorem ut dúcat orare óccipit

Et hæc communia ómnium quæ súnť patrum,

Sesé senem esse dícere, illum autem únicum:

Praesídium uelle sé senectutí suæ.

Ille primo se negáre: sed postquam ácrius 120 45

Pater ínstat, fecit ánimi ut incertús foret,

Pudórin anne amóri obsequeretúr magis.

Tundéndo atque odio dénique effecít senex:

Despóndit ei gnatam huíus uicini próximi.

Vsque illud uisumst Pámphilo ne utiquám graue, 125 50

Donéc iam in ipsis núptiis, postquám uidet

Parátas nec moram úllam quin ducát dari,

Ibi démum ita aegre túlit, ut ipsam Bæchidem,

Si adésset, credo ibi éius commiserésceret.

Vbi quómque datum erat spátium solitúdinis, 130 55

Vt cónloqui mecum úna posset: 'Pármeno,

Períí, quid ego egi? in quód me coniecí malum!

Non pótero hoc ferre, Pármeno: períí miser.'

PH. At té di deæque fáxint cum isto odió, Laches.

PA. Vt ad paúca redeam, uxórem deducít domum. 135 60

Nocte illa prima uirginem non áttigit:

Quæ cónsecutast nóx eam, niló magis.

PH. Quid áís? cum uirgine úna adulescens cúbuerit

Plus pótus, sese illa ábstinere ut pótuerit?

Non uéri simile dícis nec uerum árbitror. 140 65

PA. Credo ita uideri tibi: nam nemo ad té uenit
Nisi cúpiens tui: ille inuítus illam dúxerat.

PH. Quid deinde fit? PA. Diébus sane paúculis
Post Pámphilus me sólum seducít foras

70 Narrátque, ut uirgo ab se íntegra etiam túm siet, 145
Seque ánte quam eam uxórem duxissét domum
Sperásse eas toleráre posse núptias.

‘Sed quám decrerim mé non posse diútius

Habére, eam ludibrio haberi, Pármeno,

75 Quin íntegram itidem réddam, ut accepi áb suis, 150
Neque honéstum mihi neque útile ipsi uírginist.’

PH. Pium ác pudicum ingénium narras Pámphili.

PA. ‘Hoc égo proferre incómmodum mi esse árbitror:

Reddí patri autem, quói tu nil dicás uiti,

80 Supérbumst: sed illam spéro, ubi hoc cognóuerit 155
Non pósse se mecum ésse, abituram dénique.’

PH. Quid? intérea ibatne ad BÁCchidem? PA. Cotídie:

Sed út fit, postquam hunc álienum ab sesé uidet,

Malígna et multo mágis procax facta ilicost.

85 PH. Non édepol mirum. PA. Atque éa res multo máxume 160
Diiúnxit illum ab illa, postquam et ípse se
Et illam et hanc quae dómi erat cognouít satis.

[Ad exemplum ambarum mores earum existimans]

Haec, ita uti liberáli esse ingenió decet,

90 Pudéns modesta, incómmoda atque iniúrias 165

Viri ómnis ferre et tégere contumélias.

Hic ánimus partim uxóris misericórdia

Deuínctus, partim uíctus huius iniúriis

Paulátim elapsust BÁCchidi atque huc tránstulit

95 Amórem, postquam pár ingenium náctus est. 170

Intérea in Imbro móritur cognatús senex

Horúnce. ea ad hos redíerat lege heréditas.

Eo amántem inuitum Pámphilum extrudit pater.

Relínquit cum matre híc uxorem: nám senex

Rus ábdidit se, huc ráro in urbem cómmeat. 175 100

PH. Quid adhúc habent infirmitatis núptiae?

PA. Nunc aúdiēs. primós dies complúsculos

Bene cónueniebat sáne inter eas. ínterim

Miris modis odísse coepit Sóstratam:

Neque lítes ullae ínter eas, postulátio 180 105

Numquám. PH. Quid igitur? PA. Síquando ad eam
accésserat

Confábulatum, fúgere e conspectu ílico,

Vidére nolle: dénique ubi non quít pati,

Simulát se ad matrem arcéssi ad rem diuínam, abit.

Vbi illíc dies est complúris, arcessí iubet: 185 110

Dixére causam túm nescio quam. iterúm iubet:

Nemó remisit. póstquam arcessunt saépius,

Aegram ésse simulant múlierem. nostra ílico

It uísere ad eam: admísit nemo. hoc úbi senex

Rescíuit, heri ea caúsa rure huc áduenit, 190 115

Patrém continuo cónuenit Philúmenae.

Quid égerint ínter se, non dum etiám scio:

Nisi sáne curaest, quórsum euenturum hóc siet.

Habés omnem rem: pérgam quo coepi hóc iter.

PH. Et quídem ego: nam constítui cum quodam hópíte 195 120

Me esse íllum conuentúram. PA. Di uortánt bene

Quod agás. PH. Vale. PA. Et tu béne uale, Philótium.

ACTVS II.

LACHES. SOSTRATA.

II 1 LA. Pro deum átque hominum fidém, quod hoc genus est,
 quae haéc est coniurátio!

Vtin ómnes mulierés eadem aequé stúdeant nolint-
 que ómnia

Neque déclinatam quícquam ab aliarum ingenio ullam
 réperias! 200

Itaque ádeo uno animo omnés socrus *omnis suas* ode-
 rúnt nurus.

5 Viris ésse aduorsas aéque studiumst, símilis pertiná-
 ciast.

In eódemque omnes míhi uidentur lúdo doctae ad
 málitiam:

Ei lúdo, si ullus ést, magistram hanc ésse satis certó
 scio.

So. Me míseram, quae nunc quam óbrem accuser néscio.
 LA. Hem, 205

'Tu néscis? So. *Nescio*, ita me di ament, mí Laches,

10 Itaque úna inter nos ágere aetatem liceat. LA. Di
 mala próhibeant.

So. Meque ábs te inmerito esse áccusatam póst modo
 resciscés, scio.

LA. Te inmérito? an quícquam pro ístis factis dígnum te
 dicí potest?

Quae me ét te et familiám dedecoras, filio luctúm
paras. 210

Tum autem éx amicis inimici ut sint nóbis adfinés
facis,

Qui illúm decrerunt dígnum, suos quoi líberos com- 15
mitterent.

Tu sóla exorere, quae perturbes haéc tua inpuδέntia.

So. Egon? LA. Tu ínquam mulier, quae me omnino lápi-
dem, non hominém putas.

An, quía ruri esse crébro soleo, néscire arbitrá-
mini 215

Quo quisque pacto híc uítam uostrorum éxigat?

Múlto melius híc quae fiunt quam illi ubi sum adsi- 20
dué scio:

Ídeo quia, uti dómi uos mi eritis, proinde ego ero
famá foris.

Iám pridem equidem audíui cepisse ódium tui Philú-
menam:

Mínumeque adeo mírum; et ni id fecísset, magis
mirúm foret. 220

Séd non credidi ádeo, ut etiam tótam hanc odissét
domum:

Quód si scissem, illa híc maneret pótius, tu hinc 25
issés foras.

Át uide, quam inmerito aégritudo haec óritur mi abs
te, Sóstrata:

Rús habitatum abii, concedens uóbis et rei séruiens,
Meó labori haud párcens praeter aéquom atque aeta- 29
tém meam, 225

Súmptus uostros ótiumque ut nóstra res possét pati. 28
Nón te pro his curásse rebus, néquid aegre essét 30
mihi!

So. Nón mea opera néque pol culpa euénit. LA. Immo máxume:

Sóla híc fuisti: in te ómnis haeret cúlpa sola, Sós-
trata.

Quae híc erant curáres, quom ego uos cúris solui
céteris. 230

Cúm puella anúm suscepisse ínimicitias nón pudet?
35 Íllius dices cúlpa factum? So. Haud équidem dico,
mí Laches.

LA. Gaúdeo, ita me dí ament, gnati caúsa: nam de té
quidem

Sátis scio peccádo fieri détrimenti níl potest.

So. Quí scis an ea caúsa, mi uir, me ódisse adsimulá-
uerit, 235

Út cum matre plús una esset? LA. Quíd aïs? non
signi hóc sat est,

40 Quód heri nemo uóluit uisentem ád eam te intro ad-
mítttere?

So. Énim lassam oppido aíbant tum esse: eo ád eam non
admissa sum.

LA. Tuós esse ego illi móres morbum mágis quam ullam
aliam rem árbitror,

Ét merito adeo: nám uostrarum núlla est, quin gna-
túm uelit 240

Dúcere uxorem: ét quae uobis plácitast condició
datur:

45 Úbi duxere inpúlsu uostro, uóstro inpúlsu easdem
éxigunt.

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA.

II 2 PH. Etsí scio ego, Philúmena, meum iús esse, ut te
cógam

Quae ego ínperem facere: égo tamen patrio ánimo
uictus fáciam,

Vt tibi concedam, néque tuae lubídini aduorsábor. 245

LA. Atque éccum Phidíppum óptume uideo: hínc iam
scibo hoc quíd sit.

Phidíppe, etsi ego meis me ómnibus scio esse ad- 5
prime obsequéntem,

Sed nón adeo ut mea fácilitas corrúpat illorum
ánimos:

Quod tú si idem facerés, magis in rem ét uostram et
nostram ésset.

Nunc uideo in illarúm potestate ésse te. PH. Heia
uéro. 250

LA. Adí te heri de fília: ut ueni, ítidem incertum amísti.
Haud íta decet, si pérpetuam hanc uis ésse adfinitá- 10
tem,

Celáre te iras. síquid est peccátum a nobis, prófer:

Aut éa refellendo aút purgando uóbis corrigémus

Tę iúdice ipso. sín east retinéndi causa apúd uos, 255

Quia aégrast: te mi iniúriam facere árbitror, Phi-
díppe,

Si métuis satis ut meae domi curétur diligénter. 15

At íta me di ament, haúd tibi hoc concédo, etsi illi
páter es,

Vt tú illam saluam mágis uelis quam ego: id ádeo
gnati caúsa,

Quem ego íntellexi illam haúd minus quam se ípsum
magnificáre. 260

Neque ádeo clam me est, quam ésse eum grauitér
laturum crédam,

Hoc sí rescierit: eó domum studeo haéc prius quam 20
ille ut rédeat.

PH. Lachés, et diligéntiam uostram ét benignitátem
 Noui ét quae dicis ómnia esse ut dicís animum indúco,
 Et te hóc mihi cupio crédere: illam ad uós redire
 stúdeo, 265

Si fácere possim ulló modo. LA. Quae rés te id fa-
 cere próhibet?

25 Eho, númquid nam accusát uirum? PH. Minumé: nam
 postquam atténdi

Magis ét ui coepi cógere ut redíret, sancte adiúrat
 Non pósse apud uós Pámphilo se absénte perduráre:
 Aliúd fortasse alií uiti est: ego sum ánimo leni ná-
 tus: 270

Non póssum aduorsarí meis. LA. Hem, Sóstrata. So.
 Heu me míseram.

30 LA. Certúmnest istuc? PH. Núnc quidem ut uidétur: sed
 numquíd uis?

Nam est quód me transire ád forum iam opórtet. LA.
 Eo tecum úna.

II 3 So. Édepol ne nos súmus iníque aeque ómnes inuisaé uiris
 Própter paucas, quae ómnes faciunt dígnae ut uidea-
 múr malo. 275

Nam íta me di ament, quód me accusat núnc uir,
 sum extra nóxiam.

Séd non facilest éxpurgatu: ita ánimo induxeránt,
 socrus

5 Ómnis esse iníquas: haud pol mé quidem: nam num-
 quám secus

Hábui illam ac si ex mé esset nata: néc qui hoc mi
 eueniát scio:

Nísi pol filiúm multimodis iam éxpeto ut redeát do-
 mum. 280

A C T V S III.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRINA.

PAM. Némini ego plura ésse acerba crédo ex amore homini III 1
úmquam oblata

Quám mi. heu me infelicem, hancine ego uítam parsi
pérdere!

Hácine causa ego erám tanto opere cúpidus redeundi
domum! hui,

Quánto fuerat praéstabilius úbiuis gentium ágere
aetatem

Quam húc redire atque haéc ita esse míserum me 5
resciscere! 285

Nám nos omnes quíbus est alicunde áliquis obiectús
labos,

Ómne quod est intérea tempus prius quam id rescí-
túmst lucrost.

PAM. Át sic citius quí te expedias his aerumnis réperias.

Sí non rediissés, haec irae fáctae essent multo ám-
pliores:

Séd nunc aduentúm tuom ambas, Pámphile, scio 10
réuerituras. 290

Rém cognosces: íram expedies: rúrsum in gratiám
restitues.

Léuia sunt, quae tú pergrauia esse ín animum in-
ductí tuom.

PAM. Quid cónsolare me? án quisquam usquam géntiumst
aequé miser?

Prius quam hánc uxorem dúxi, habebam alibi áni-
mum amori déditum:

16 Tamén numquam ausus súm recusare eám quam mi
obtrudít pater? 295

15 Iam in hác re, ut taceam, quóuis facile scítust quam
fuerím miser.

Vix me illim abstraxi atque ínpeditum in ea éxpédiui
animúm meum,

Vixque húc contuleram: em nóua res ortast, pórro
ab hac quae me ábstrahat.

Tum mátrém ex ea re me aut uxorem in cúlpa in-
uenturum árbítror:

20 Quod quom íta esse ínueneró, quid restat nísi porro
ut fiám miser? 300

Nám mátris ferre iniúrias me, Párménó, pietás
iubet:

Tum uxóri obnoxíus sum: íta olim suó me ingenio
pértulit,

Tot meás iniuriás quae numquam in úllo patefecít
loco.

Sed mágnum nescio quíd necessest éuenisse, Pár-
ménó,

25 Vnde íra inter eas íntercessit, quae tam permansít
diu. 305

PAR. Aut hércle paruom, sí uis uero uéram rationem
éxequi.

Non máxumae, quae máxumae sunt ínterdum írae,
iniúriae

Faciunt: nam saepe est, quibus in rebus alius ne
 iratus quidemst,
 Quom de eadem causast iracundus factus inimicis-
 sumus.

Pueri inter sese quam pro leuibus noxiis iras ge- 30
 runt!

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus in-
 firmum gerunt.

Itidem illae mulieres sunt ferme ut pueri leui sen-
 tentia:

Fortasse unum aliquod uerbum inter eas iram hanc
 conciuisse, ere.

PAM. Abi, Parmeno, intro ac me uenisse nuntia. PAR. Hem,
 quid hoc est? PAM. Tace.

Trepidari sentio et cursari rursum prorsum. PAR. 35
 Age dum, ad foris

Accedo propius. hem, sensistin? PAM. Noli fabularier.
 Pro Iuppiter, clamorem audiui. PAR. Tute loqueris,
 me uetas.

MY. Tace obsecro, mea gnata. PAM. Matris uox uisast
 Philumena.

Nullus sum. PAR. Qui dum? PAM. Perii. PAR. Quam
 obrem? PAM. Nescio quod magnum malum

Profecto, Parmeno, me celas. PAR. Vxorera Philu- 40
 menam

Pauitara nescio quid dixerunt: id si forte est nescio.

PAM. Interii: quor id mihi non dixti? PAR. Quia non po-
 teram una omnia.

PAM. Quid morbi est? PAR. Nescio. PAM. Quid? nemon
 medicum adduxit? PAR. Nescio.

PAM. Cesso hinc ire intro, ut hoc quam primum, quid-
 quid est, certo sciam?

45 Quo nám modo, Philúmena mea, núnc te offendam
adféctam? 325

Nam sí periculum ullum ín te ínest, perísse me una
haud dúbiumst.

PAR. Non úsus factost mihí nunc hunc intró sequi:

Nam inuísos omnis nós esse illis séntio:

Heri némo uoluit Sóstratam intro admíttere.

50 Si fórte morbus ámplior factús siet, 330

Quod sáne nolim, máxume eri causá mei:

Seruom ílico intro iúisse dicent Sóstratae,

Aliquíd tulisse cómmiscentúr mali

Capiti átque aetati illórum, morbus qui aúctus sit.

55 Era in crímen ueniet, égo uero in magnúm malum. 335

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

III 2 So. Nesció quid iam dudum aúdio hic tumúltuari mísera:
Male métuo ne Philúmenae magis mórbus adgra-
uéscať:

Quod te, Aésculapi, et té, Salus, nequíd sit huius
óro.

Nunc ád eam uisam. PAR. Heus, Sóstrata. So. Hem.

PAR. Iterum ístinc excludére.

5 So. Ehem Pármeno, tun híc eras? perii, quid faciam
mísera? 340

Non uísam uxorem Pámphili, quom in próxumo híc
sit aégra?

PAR. Non uísas? ne mittás quidem uiséndi causa quém-
quam.

Nam qui amat quoi odio ípsus est, bis fácere stulte
díco:

Labórem inanem ipsús capit et illí molestiam ádfert.

10 'Tum fílius tuos íntro iit uidére, ut uenit, quíd agat. 345

So. Quid aís? an uenit Pámphilus? PAR. Venít. So. Dis
gratiam hábeo.

Hem, istóc uerbo animus míhi redit et cúra ex corde
excéssit.

PAR. Iam eá te causa máxume nunc húc intro ire nólo:
Nam sí remittent quídpíam Philúmenae dolóres,
Omném rem narrabít, scio, contínuo sola sóli, 350 15
Quae intérr uos interuénierit, unde órtumst initium
írae.

Atque éccum uideo ipsum égredi: quam trístist! So.
O mí gnáte.

PAM. Mea máter, salue. So. Gaúdeo uenísse saluom. sáluam
Philúmenast? PAM. Meliúsculast. So. Vtinam ístuc
ita dí fáxint.

Quid tu ígitur lacrimas? aút quid es tam trístis? 20
PAM. Recte, máter. 355

So. Quid fúit tumulti? díe míhi: an dolór repente in-
uásit?

PAM. Ita fáctumst. So. Quid morbi ést? PAM. Febris. So.
Cotídiana? PAM. Ita áiunt.

I sódes intro, cónsequar iam té, mea mater. So. Fíat.

PAM. Tu púeris curre, Pármeno, obuiam átque eis onera
adiúta.

PAR. Quid? nón sciunt ipsí uiam, domúm qua ueniant? 25
PAM. Céssas? 360

Néqueo mearum rérum initium ullum ínuenire idó-III 3
neum,

Vnde exordiár narrare, quae nec opinanti ácci-
dunt;

Pártim quae perspéxi his oculis, pártim quae accepi
aúribus:

Quá me propter éxanimatum cítiús eduxí foras.

Nám uitiumst oblátum uirgini ólim ab nescio quo improbo.

Núnc huc confugít, te atque alios pártum ut celarét suum.'

Séd quom orata eiús reminiscor, néqueo quin lacrumém miser. 25 385

'Quaéque fors fortúnast' inquit 'nóbis quae te hodie obtulit,

Pér eam te obsecrámus ambae, sí ius, si fas ést, uti Áduorsa eius pér te tecta tácticaque apud omnis sient.

Si úmquam erga te animo ésse amico sénsisti eam, mi Pámphile,

Síne labore hanc grátiam te ut síbi des pro illa núnc 30 390

Céterum de rédducenda id fácias, quod in rem sit tuam.

Párturire eám nec grauidam esse éx te, solus cóncsciu's:

Nam áiunt tecum póst duobus cóncubuisse ménsibus. Túm, postquam ad te uénit, mensis ágitur hic iam séptumus:

Quód te scire ipsa índicat res. núnc si potis est, 35 395

Máxume uoló doque operam, ut clam éueniat partús patrem

Átque adeo omnis. séd si id fieri nón potest quin séntiant,

Dícam abortum essé: scio nemini áliter suspectúm fore,

Quín, quod ueri símilest, ex te récte eum natúm putent.

- 40 Cóntinuo exponétur: hic tibi níl est quicquam in-
cómmodi, 400
Ét illi miserae indigne factam iniúriam contéxeris.
Póllicitus sum, et séruare in eo cértumst quod dixi
fidem.
Nám de redducénda, id uero ne útiqum honestum
esse árbitror:
Néc faciam, etsi amór me grauitér cónsuetudoque
eíus tenet.
45 Lácrumo, quae posthác futurast uíta quom in men-
tém uenit 405
Sólitudoque. ó fortuna, ut núnquam perpetuo és
data!
Séd iam prior amór me ad hanc rem exércitatum réd-
didit,
Quém ego tum consílio missum féci: idem hunc ope-
rám dabo.
Adest Pármeno cum púeris: hunc minumést opus
50 In hác re adesse: nam ólim soli crédidi, 410
Eá me abstinuísse in principio, quóm datast:
Vereór, si clamorem eíus hic crebro aúdiat,
Ne párturire intéllegat. aliquó mihist
Hinc áblegandus, dúm parit Philúmena.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

- III 4 PAR. Ain tú tibi hoc incómmodum euenísse iter? 415
So. Non hércle uerbis, Pármeno, dicí potest
Tantúm, quam re ipsa náuigare incómmodumst.
PAR. Itanést? So. O fortunáte, nescis quíd mali
5 Praetérieris, qui núnquam es ingressús mare.
Nam aliás ut mittam míserias, unam hanc uide: 420
Diés triginta aut plús eo in nauí fui,

Quom intérea semper mórtem expectabám miser:
Ita úsque aduorsa témpestate usí sumus.

PAR. Odiósum. So. Haud clam me est: dénique hercle au- 10
fúgerim

Potiús quam redeam, si eó mihi redeundúm sciam. 425

PAR. Olím quidem te caúsae inellebánt leues,
Quod uúnc minitare fácere ut faceres, Sósia. -
Sed Pámphilum ipsum uideo stare ante óstium:
Ite íntro: ego hunc adíbo, siquid mé uelit. 15
Ere, étiam tu hic stas? PAM. Équidem te expectó.

PAR. Quid est? 430

PAM. In árcem transcurso ópus est. PAR. Quoi hominí?
PAM. Tibi.

PAR. In árcem? quid eo? PAM. Cállidemidem hóspitem
Mycónium, qui mecum úna uectust, cónueni.

PAR. Períí. uouisse hunc dícam, si saluós domum 20
Redísset umquam, ut me ámbulando rúmperet. 435

PAM. Quid céssas? PAR. Quid uis dícam? an conueniám
modo?

PAM. Immó quod constitui hódie conuentúrum eum,
Non pósse, ne me frústra illi expectét. uola.

PAR. At nón noui hominis fáciem. PAM. At faciam ut nó- 25
ueris:

Magnús, rubicundus, críspus, crassus, caésius, 440
Cadáuerosa fácie. PAR. Di illum pérduint.

Quid, sí non ueniet? máneamne usque ad uésperum?

PAM. Manéto: curre. PAR. Nón queo: ita deféssus sum. •

PAM. Ille ábiit. quid agam infélix? prorsus néscio 30
Quo pácto hoc celem, quód me orauit Mýrrina, 445
Suae gnátae partum: nám me miseret múlrieris.
Quod pótero faciam, támen ut pietatém colam:
Nam mé parenti pótius quam amorí óbsequi

- 35 Opórtet. attat éccum Phidippum ét patrem
 Video: hórsum pergunt. quíd dicam hisce, incértus
 sum. 450

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

- III 5 LA. Díxtin dudum illám dixisse, se éxpectare fílium?
 PH. Fáctum. LA. Venisse áiunt: redeat. PA. Quám cau-
 sam dicám patri,
 Quam óbrem non reddúcam, nesciò. LA. Quém ego
 hic audiúi loqui?
 PA. Cértum offírmare ést uiam me quám decreui pérse-
 qui.
 5 LA. Ípsus est de quo hóc agebam técum. PA. Salue, mí
 pater. 455
 LA. Gnáte mi, salué. PH. Bene factum te áduenisse, Pám-
 phile:
 Átque adeo, quod máxumumst, saluom átque uali-
 dum. PA. Créditur.
 LA. Áduenis modo? PA. Ádmodum. LA. Cedo, quíd re-
 liquit Phánia
 Cónsobrinus nóster? PA. Sane hercle hómo uoluptati
 óbsequens
 10 Fúit, dum uixit: ét qui sic sunt, haúd multum he-
 redém iuuant, 460
 Síbi uero hanc laudém relinquont 'uixit, dum uixít,
 bene.'
 LA. Túm tu igitur nil áttulisti huc plús una *hac* sentén-
 tia?
 PA. Quídquid est id, quód reliquit, prófuit. LA. Immo
 óbfruit:
 Nám illum uiuom et sáluom uellem. PH. Inpúne optare
 istúc licet:

Ille reuiuiscét iam numquam, et támen utrum malís 15
scio. 465

LA. Héri Philumenam ád se arcessi hic iússit. dic ius-
sisse te.

PH. Nóli fodere. iússi. LA. Sed eam iám remittet. PH.
Scílicet.

PA. Ómnem rem scio út sit gesta: aduéniens audiui modo.

LA. Át istos inuidós di perdant, qui haéc lubenter nún-
tiant.

PA. Égo me scio cauísse, ne ulla mérito contumélia 470 20

Fieri a uobis póssset: idque sí nunc memorare hic
uelim,

Quám fideli animo ét benigno in íllam et clementí fui,
Vére possum: ní te ex ipsa haec mágis uelim rescís-
cere:

Námque eo pacto máxume apud te méo erit ingenió
fides,

Quóm illa, quae nunc ín me iniquast, aéqua de me 25
dixerit. 475

Néque mea culpa hóc discidium euénisse, id testór
deos.

Séd quando sese ésse indignam députat, matrí meae

Quae concedat huíusque mores tóleret sua modéstia,

Néque alio pactó potest compóni inter eas grátia:

Ségreganda aut máter a me est, Phídippe, aut Phi- 30
lúmena. 480

Núnc me pietas mátris potius cómmodum suadét se-
qui.

LA. Pámphile, haud inuíto ad auris sérmo mi accessít
tuos,

Quóm te postputásse omnis res praé parente intél-
lego:

Vérum uide ne inpúlsus ira práue insistas, Pámphile.

35 PA. Quíbus iris inpúlsus *tandem* núnc in illam iniquós
siem? 485

Quae númquam quicquam ergá me commeritást, pater,
Quod nóllem, et saepe méritam quod uellém scio:

Amóque et laudo et uémenter desidéro:

Nam fuisse erga me míro ingenio expértus sum,

40 Illíque exopto ut rélicuam uitam éxigat 490

Cum eó uíro, me quí sit fortunátior,

Quándóquidem illam a me dístrahit necéssitas.

PH. Tibi id ín manust ne fiat. LA. Si sanús sies,

Iube illám redire. PA. Nón est consiliúm, pater:

45 Matrís seruibo cómmodis. LA. Quo abís? mane, 495

Mane, ínquam: quo abís? PH. Quae haéc est perti-
nácia?

LA. Dixín, Phidippe, hanc rem aégre laturum ésse eum?

Quam obrém te orabam, fíliam ut remítteres.

PH. Non crédidi edepol ádeo inhumanúm fore:

50 Ita núnc is sibi me súpplícatúrúm putat. 500

Si est út uelit reddúcere uxórém, licet:

Sin áliost animo, rénumeret dotem húc, eat.

LA. Ecce áutem tu quoque próterue iracúndus es.

PH. Percóntumax redísti huc nobis, Pámphile.

55 LA. Decédet iam ira haec, étsi merito irátus est. 505

PH. Quia paúlum uobis áccessit pecúniae,

Subláti animi sunt. LA. Étiam mecum lítigas?

PH. Deliberet renúntietque hodié mihi,

Velítne an non: ut álii, si huic non ést, siet.

60 LA. Phidíppe, ades, audi paúcis. abiit. quíd mea? 510

Postrémo inter se tránsigant ipsi, út lubet,

Quandó nec gnatus néque hic mi quicquam obtémpe-
rant,

Quae dico parui pëndunt. porto hoc iúrgium
 Ad uxórem, quouis haec fiunt consilio ómnia,
 Atque ín eam hoc omne quód mihi aegrest éuo- 65
 mam. 515

MYRRINA. PHIDIPPVS.

MY. Périi, quid agam? quó me uortam? quíd uiro meo 1V 1
 réspondebo

Misera? nam audiuisse uocem púeri uisust uágientis:
 Íta corripuit dérepente táctus scese ad fíliam.
 Quód si rescierít peperisse eam, íd qua causa clám
 me habuisse

Dícam, non edepól scio. 520 5
 Sed óstium concrépuit. credo ipsum ád me exire:
 núlla sum.

PH. Vxor ubi me ad fíliam ire sénsit, se duxít foras:
 Atque éccam. quid aís, Mýrrina? heus tibi díco. MY.
 Mihine, mí uir?

PH. Vír ego tuos sim? tú uirum me aut hómínem deputás
 adeo esse?

Nám si utrumuis hórú, mulier, úmquam tibi uisús 10
 forem, 525

Nón sic ludibrió tuis factis hábitus essem. MY. Quí-
 bus? PH. At rogitas?

Péperit filia? hém, taces? ex quo? MY. Istúc patrem
 rogáre est aequom?

Périi: ex quo censés nisi ex illo quóí datast nuptum
 óbsecro?

PH. Crédo: neque adeo árbitrari pátris est aliter. séd
 demiror,

Quíd sit quam obrem tánto opere omnis nós celare 15
 uólueris 530

Pártum, praesertím quom et recte et témpori suo
pépererit.

Ádeon peruicáci esse animo, ut púerum praeoptarés
perire,

Éx quo firmiorem inter nos fóre amicitiam pósthac
scires,

Pótius quam aduorsum ánimi tui lubídinem esset cum
illo nupta!

20 Égo etiam illorum ésse hanc culpam crédidi, quae te
ést penes. 535

MY. Mísera sum. PH. Vtinam scíam ita esse istuc. séd
nunc mi in mentém uenit

De hác re quod locúta es olim, quom illum generum
cépimus:

Nám negabas núptam posse fíliam tuam té pati

Cúm eo qui meretrícem amaret, qui pernoctarét
foris.

25 MY. Quámuis causam hunc súsPICARI quam ípsam ueram
máuolo. 540

PH Múlto prius sciuí quam tu illum amícam habere,
Mýrrina:

Vérum id uitium númquam decreui ésse ego adu-
lescéntiae:

Nám id innatumst. át pol iam aderit, sé quoque etiam
quom óderit.

Sed ut ólim te ostendísti, eadem esse níl cessauisti
úsque adhuc,

30 Vt fíliam ab eo abdúceres neu quód ego egissem es-
sét ratum. 545

Id núnc res indicium haéc facit, quo pácto factum
uólueris.

MY. Ádeon me esse péruicacem cénSES, quoi matér siem,

Út eo essem animo, si éx usu esset nóstro hoc ma-
trimónium?

PH. Tún prospicere aut iúdicare nóstram in rem quod sít
potes?

Aúdisti ex aliquó fortasse, qui uidisse cum diceret 550 35
Éxeuntem aut íntro euntem ad amícam. quid tum
póstea?

Sí modeste ac ráro hoc fecit, nónnè dissimuláre nos
Mágis humanumst quám dare operam id scíre, qui
nos óderit?

Nám si is posset áb ea sese dérepente auéllere,
Quácum tot consuésset annos, nón cum hominem dú- 40
cerem 555

Néc uírum satis fírmm gnatae. MY. Mítte adulescen-
tem óbsecro

Ét quae me peccásse aís. abi, sólum solus cónueni,
Róga uelitne an nón uxorem: si ést ut dicat uéllè se,
Rédde: sin est aútem ut nolit, récte ego consuluí
meae.

PH. Síquidem ille ipse nón uolt et tu sénsti esse in eo, 45
Mýrrina, 560

Péccatum: aderam, quóius consilio pár ea fuerat
próspici.

Quam óbrem incendor íra, esse ausam fácere haec te
iniussú meo:

Ínterdico ne éxtulisse extra aédís puerum usquám
uelis.

Séd ego stultiór, meis dictis párere hanc qui pós-
tulem.

Íbo íntro atque edícam seruis, né quoquam ecferrí 50
sinant. 565

MY. Nullám pol credo múlíerem me míseriorem uíuere:

Nam ut híc laturus hóc sit, si ipsam rem út siet re-
scíuerit,

Non édepol clam me est, quom hóc quod leuiust tám
animo irató tulit:

Nec quá uia senténtia eius póssit mutarí scio.

55 Hoc mi únum ex plurimís miseriis rélicuom fuerát
malum, 570

Si púerum ut tollam cógit, quoius nos quí sit nesci-
mús pater:

Nam quóm compressast gnáta, forma in ténebris nosci
nón quitast:

Neque détractum eĩ est quícquam, qui post póssit
nosci quí siet:

Ípse éripuit ui, in dígitto quem habuit, uírgini abiens
ánulum.

60 Simul uéreor Pamphilúm ne orata nóstra nequeat
diútius 575

Celáre, quom sciét alienum púerum tolli pró suo.

ACTVS III.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

So. Non clám me est, gnate mí, tibi esse súspectum, IV 2
uxorém tuam

Proptér meos mores hínc abisse, etsi éa dissimulas
sédulo:

Verum íta me di ament ítaque obtingant éx te quae
exoptó mihi,

Vt núnquam sciens commérui, merito ut cáperet
odium illám mei: 580

Teque ánte quod me amáre rebar, eí rei firmastí 5
fidem:

Nam mi íntus tuos patér narrauit módo, quo pacto
me hábueris

Praepósitam amorí tuó: nunc tibi me cértumst con-
tra grátiam

Reférre, ut apud me praémium esse pósitum pietatí
scias.

Mi Pámphile, hoc et uóbis et meae cómmodum fa-
mae árbitror: 585

Ego rús abituram hinc cúm tuo me [esse] céрто de- 10
creuí patre,

Ne méa praesentia óbstat neu causa úlla restet ré-
licua,

Quin túa Philumena ád te redeat. PA. Quaéso quid
istuc cónsilist?

Illius stultitia uicta ex urbe tú rus habitatúm migres?
Haud fácies, neque sinam út qui nobis, máter, male
dictúm uelit, 590

15 Mea pértinacia ésse dicat fáctum, haud tua modéstia.
Tum tuás amicas te ét cognatas déserere et festós
dies

Mea caúsa nolo. So. Níl pol iam istaec míhi res uo-
luptatís ferunt:

Dum aetátis tempus túlit, perfuncta sátis sum: satias
iám tenet

Studiórum istorum: haec míhi nunc curast máximá,
ut nequoí mea 595

20 Longínquitas aetátis obstet, mórtemue expectét
meam.

Hic uideo me esse inuísam inmerito: témpus est con-
cédere.

Sic óptume, ut ego opínor, omnis caúsas praecídám
ómnibus:

Et me hác suspitióne exoluam et illis morem gés-
sero.

Sine me óbsecro hoc ecfúgere, uolguis quód male au-
dit múlíerum. 600

25 PA. Quam fórtunatus céteris sum rébus, absque una hác
foret,

Hanc mátrem habens talem, illam autem uxorem!
So. Óbsecro, mi Pámphile,

Non túte incommodám rem, ut quaequest, ín animum
inducés pati?

Si cétera ita sunt út uis itaque ut ésse ego illa exís-
tumo,

Mi gnáte, da ueniam hánc mihi, reddúce illam. PA.

Ei miseró mihi. 605

So. Et mihi quidem: nam haec rés non minus me mále³⁰
habet quam te, gnáte mi.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

LA. Quem cum ístoc sermonem hábueris, procul hínc IV 3
stans accepi, úxor.

Istúc est sapere, qui úbi quomque opus sit ánimum
possis fléctere.

[Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si
feceris]

So. Fórs fuat pol. LA. Ábi rus ergo hinc: íbi ego te et
tu mé feres. 610

So. Spéro ecastor. LA. Í ergo intro et compóne quae te- 5
cúm simul

Ferántur: dixi. So. Ita út iubes faciám. PA. Pater.

LA. Quíd uis, Pamphile? PA. Hínc abire mátrem? mi-
nume. LA. Quíd ita istuc uis?

PA. Quía de uxore incértus sum etiam quíd sim facturús.
LA. Quid est?

Quíd uis facere nísi redducere? PA. Équidem cupio
et uíx contineor: 615

Séd non minuam meúm consilium: ex úsu quod est, 10
id pérsequar:

Crédo ea gratiá concordés mágis, si redducám, fore.

LA. Néscias: uerúm tua re fért nil, utrum illaec fé-
cerint,

Quándo haec aberit. ódiosa haec est aétas adulescén-
tulis.

É medio aequom excédere est; postrémo nos iam
fábula 620

- 15 Sumus, Pámphile, 'senex átque anus.'
Sed uideo Phidippum égređi per témpus: accedámus.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

- IV 4 PH. Tibi quoque edepol sum íratus, Philúmena,
Grautér quidem. nam hercle ábs te factumst túr-
piter:

Etsí tibi causa est de hác re: mater te ínpulit: 625

Huic uéro nulla est. LA. Ópportune té mihi,

- 5 Phidíppe, in ipso témpore ostendís. PH. Quid est?

PA. Quid réspondebo his? aut quo pacto hoc óperiam?

LA. Dic filiae rus cóncessuram hinc Sóstratam:

Ne réuereatur, mínus iam quo redeát domum. PH.

Ah: 630

Nullám de his rebus cúlпам commeruít tua:

- 10 A Mýrrina haec sunt méa uxore exorta ómnia:

PA. Mutátio fit. PH. éa nos perturbát, Laches.

PA. Dum né redducam: túrbent porro quám uelint.

PH. Ego, Pámphile, esse intér nos, si fierí potest, 635
Adfínitatem hanc sáne perpetuám uolo:

- 15 Sin ést ut aliter túa siet senténtia,
Accípias puerum. PA. Sénsit peperisse: óccidi.

LA. Puerúm? quem puerum? PH. Nátus est nobís nepos:
Nam abdúcta a uobis praégnas fuerat filia, 640
Neque fuisse praegnatem úmquam ante hunc sciúi
diem.

- 20 LA. Bene, íta me di ament, nántias: et gaúdeo
Natum illum et tibi illam sáluam. sed quid múlteris
Vxórem habes aut quíbus moratam móribus!

Nosne hóc celatos tám diu! nequeó satis, 645

Quam hoc míhi uidetur fáctum praue, próloqui.

- 25 PH. Non tibi illud factum mínus placet quam míhi, Laches.

- PA. Etiám si dudum fúerat ambiguum hóc mihi,
Nunc nóñ est, quom eam séquitur alienús puer.
- LA. Nullá tibi, Pamphile, híc iam consultátio est. 650
- PA. Perii. LA. Húnc uidere saepe optabamús diem,
Quom ex te ésset aliquis, qui te appellarét patrem: 30
Euénit: habeo grátiam dis. PA. Núllus sum.
- LA. Reddúc uxorem ac nóli aduorsari mihi.
- PA. Patér, si ex me illa líberos uellét sibi 655
Aut sé esse mecum núptam, satis certó scio,
Non clám me haberet quód celasse intéllego. 35
Nunc quom éius alienum á me esse animum séntiam
(Nec cónuenturum intér nos posthac árbitror),
Quam obrém redducam? LA. Máter quod suasít sua,
Aduléscens mulier fécit. mirandúmne id est? 661
Censén te posse réperire ullam múlIERem, 40
Quae cáreat culpa? an qui non delincúnt uiri?
- PH. Vosmét uidete iám, Laches et tu Pámphile,
Remíssan opus sit uóbis reductán domum: 665
Neutra ín re uobis dífficultas á me erit. 45
Vxór quid faciat, ín manu non ést mea. 44
Sed quíd faciemus púero? LA. Ridiculé rogas:
Quidquíd futurumst, huíc suom reddas scílicet,
Vt alámus nostrum. PA. Quem ípse neglexít pater, 670
Ego alám? LA. Quid dixti? eho an nóñ alemus, Pám-
phile?
- Prodémus quaeso pótius? quae haec améntiast? 50
Enim uéro prorsus iám tacere nóñ queo.
Nam cógis ea quae nólo ut praesente hóc loquar.
Ignárum censes tuárum lacrumarum ésse me? 675
Aut quíd sit id quod sóllicitere ad húnc modum?
Primum hánc ubi dixti caúsam, te proptér tuam 55
Matrém non posse habére hanc uxorem domi:

Pollicitast ea se cóncessuram ex aédibus.

Nunc póstquam adeptam hanc quóque tibi causám
uides, 680

Puér quia clam te est nátus, nactus álteram es.

60 Errás, tui animi sí me esse ignarúm putas.

Aliquándo tandem huc ánimum ut adiungás tuom,

Quam lóngum spatium amándi amicam tibi dedi!

Sumptús quos fecisti ín eam quam animo aequó tuli!

Egi átque orauí técum uxorem ut dúcerés, 686

65 Tempús dixi esse: inpúlsu duxistí meo.

[Quae tum obsecutus mihi fecistí ut decuerat]

Nunc ánimum rursum ad méretricem induxtí tuom:

[Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam] 690

Nam ín eándem uitam té reuolutum dénuo

70 Video ésse. PA. Mene? LA. Te ípsum: et facis iniú-
riam.

Confíngis falsas caúsas ad discórdiam,

Vt cum illa uiuas, téstem hanc quom abs te amó-
ueris:

Sensítque adeo uxor. nam eí causa alia quae fuit, 695

Quam obrem ábs te abiret? PH. Pláne hic diuinát:
nam id est.

75 PA. Dabo iús iurandum níl esse istorúm tibi. LA. Ah,
Reddúc uxorem, aut quam óbrem non opus sít cedo.

PA. Non ést nunc tempus. LA. Púerum accipias: nam ís
quidem

In cúlpa non est: póst de matre uídero. 700

PA. Omníbus modis misér sum nec quíd agám scio:

80 Tot mé nunc rebus míserum concludít pater.

Abíbo hinc, praesens quádo promoueó parum.

Nam púerum iniussu crédo non tollént meo,

Praesértim ín ea ré quóm sit mi adiutríx socrus. 705

LA. Fugis? hém, nec quicquam cérti respondés mihi?
 Num tibi uidetur ésse apud sesé? sine: 85
 Puerúm, Phidippe, míhi cedo: ego alam. PH.
 Máxume.

Non mírum fecit mea úxor, si hoc aegré tulit:
 Amárae mulierés sunt, non facile haéc ferunt. 710
 Proptérea haec irast: nam ípsa narrauit mihi:
 Id ego hóc praesente tibi nolueram dícere: 90
 Neque illí credebam prímo: nunc uerúm palamst.
 Nam omníno abhorrere ánimum huic uideo a núptiis.

LA. Quid érgo agam, Phidippe? quid das cónsili? 715

PH. Quid agás? meretricem hanc prímu adeundam cén-
 seo.

Orémus: accusémus: grauius dénique 95
 Minitémur, si cum illo hábuerit rem póstea.

LA. Faciam út mones. eho púere, curre ad Bácschidem
 hanc

Vicínam nostram: huc éuoca uerbís meis. 720
 At te óro porro in hác re adiutor sís mihi. PH. Ah,
 Iam dúdum dixi idémque nunc dicó, Laches: 100
 Manére adfinitátem hanc inter nós uolo,
 Si ulló modo est ut póssit: quod speró fore.
 Sed uín adesse me úna, dum istam cónuenis? 725

LA. Immo ábi uero, aliquam púero nutricém para.

BACCHIS (CVM DVABVS ANCILLIS). LACHES.

BA. Non hóc de nilost, quód Laches me núnc conuen- V 1
 tam esse éxpetit:

Nec pól me multum fállit, quin quod súspicor sit
 quód uelit.

LA. Vidéndumst ne minus própter iram hinc ínpetrem
 quam póssiem,

Aut néquid faciam plús, quod post me mínus fecisse sátius sit. 730

5 Adgrédíar. Bacchis, sálue.

BA. Salué, Laches. LA. Credo édepol te non níl mirari, BÁCchis,

Quid sít quapropter te húc foras puerum éuocare iússi.

BA. Ego pól quoque etiam tímida sum, quom uénit in mentem quaé sim,

Ne nómen mi obstet quaéstuis: nam móres facile tútor. 735

10 LA. Si uéra dicis, níl tibi est a mé pericli, múlíer:

Nam iam aétate ea sum, ut nón siet peccáto mi ignosci aéquom:

Quo mágis omnis res caútius ne témere faciam ad- cúro.

Nam sí facis factúraue es, bonás quod par est fácere: Inscítum offerre iniúriam tibi ínmerenti íníquomst. 740

15 BA. Est mágnam ecastor grátiam de istác re quod tibi hábeam:

Nam quí post factam iniúriam se expúrget, parum mî prósit.

Sed quíd istuc est? LA. Meúm receptas filium ad te Pámphilum. BA. Ah.

LA. Sine dícam: uxorem hanc priús quam duxit, uóstrum amorem pértuli.

Mané: non dum etiam díxi id quod uolui. híc nunc habet uxórem: 745

20 Quaére alium tibi fírmíorem, dúm tibi tempus cónsulendi est:

Nám neque ille hoc animo érit aetatem, néque pol tu eadem ista aetate.

BA. Quis id aüt? LA. Socrus. BA. Méne? LA. Te ipsam:
et filiam abduxít suam,
Púerumque ob eam rém clam uoluit, nátus qui est,
extinguere.

BA. Si áliud scirem, quí firmare méam apud uos pos-
sém fidem, 750
Sánctius quam iús iurandum, id póllicerer tíbi, La- 25
ches,
Ségregatum habuísse, uxorem ut dúxit, a me Pám-
philum.

LA. Lépidá es. sed scin, quíd uolo potius sódes facias?
BA. Quíd? cedo.

LA. Eás ad mulierés huc intro atque ístuc ius iurán-
dum idem
Pólliceare illís. exple animum eis téque hoc crimine
éxpedi. 755

BA. Fáciam. quod pol, si ésset alia ex hóc quaestu, haud 30
facerét, scio,

Vt de tali caúsa nuptae múlieri se osténderet.
Séd nolo esse fálsa fama gnátum suspectúm tuom,
Néc leuiorem uóbis, quibus est mínime aequom,
eum uidérier

Ínmerito: nam méritus de me est, quód queam illi
ut cómmodem. 760

LA. Fácilem beniuolúmque lingua túa iam tíbi me réd- 35
didit:

Nám non sunt solae árbitratae haec: égo quoque
etiam crédidi.

Núnc quam ego te esse praéter nostram opínionem
cómpéri,

Fác eadem ut sis pórro: nostra utére amicitia, út
uoles:

Álitter si faciás — me reprimam, ne aégre quicquam
ex me aúdias. 765

40 VÉRUM hoc te moneo únum, amicus quális sim aut
quid póssiem

Pótius quam inimicís, periculum faciás.

PHIDIPPVS (CVM NVTRICE). LACHES. BACCHIS
(CVM ANCILLIS).

V 2

PH. Nil apud mé tibi

Défieri patiár, quin quod opus sit benigne praé-
beatur.

Séd quom tu eris sátura atque ebria, út puer satúr
sit facito.

LA. Nostér socer, uideó, uenit: pueró nutricem addúcit.

5 PHIDIPPE, Bacchis déierat persáncte. PH. Haecine
east? LA. Haéc est. 771

PH. Nec pól istae metuont deós, neque has respícere
deos opínor.

BA. Ancíllas dedo: quólubet cruciátu per me exquíre.
Haec rés hic agitur: Pámphilo me fácere ut redeat
úxor

Opórtet: quod si *effécero*, non paénitet me fámae, 775
10 Solám fecisse id quód aliae meretríces facere fúgi-
tant.

LA. PHIDIPPE, nostras múlieres suspéctas fuisse fálsó
Nobís in re ipsa inuénimus: porro hánc nunc ex-
periámur.

Nam sí compererit crímini tua se úxor credidísse,
Missam íram faciet: sín, ut est, ob eám rem iratus
gnátust, 780

15 Quod péperit uxor clam, id leuest: cito áb eo haec
ira abscédet.

Profecto in hac re níl malist, quod sít discidio
dignum.

PH. Velím quidem hercle. LA. Exquíre: adest: quod sá-
tis sit, faciet ipsa.

PH. Quid mi istaec narras? án quia non túte dudum au-
dísti,

De hac re ánimus meus ut sít, Laches? illís modo
explete ánimus. 785

LA. Quaeso édepol, Bacchis, quód mihi es pollicita tute ²⁰
ut sérues.

BA. Ob eám rem uin ergo íntro eam? LA. I, exple áni-
mum eis, coge ut crédant.

BA. Eo, etsí scio pol eís fore meum cónspectum inui-
sum hódie:

Nam núpta meretrici hóstis est, a uíro ubi segre-
gátast.

LA. At haéc amicae erúnt, ubi quam obrem aduénieris
rescíscent: 790

[PH. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi co- ²⁵
gnorint:]

Nam illás errore et té simul suspítione exólues.

BA. Perii, pudet Philúmenae: me séquimini intro huc
ámbae.

LA. Quid est quód mihi malim quám quod huic intél-
lego eueníre,

Vt grátiam ineat síne suo dispéndio et mihi prósit? 795

Nam si ést ut haec nunc Pámphilum uere áb se se- ³⁰
gregárit,

[Scit sibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam
esse]

Referét gratum eí unáque nos sibi ópera amicos iúnget.

A C T V S V.

P A R M E N O. B A C C H I S.

V 3 P A. Édepol ne meam érus esse operam députat paruí
preti,

Qui ób rem nullam mísit, frustra ubi tótum desedí
diem, 800

Mýconium hospitém dum expecto in árce Callidé-
midem.

Ítaque ineptus hódie dum illi sédeo, ut quisque ué-
nerat,

5 Áccedebam: ‘aduléscens, dice dúm quaeso, es tã
Mýconius?’

“Nón sum.” ‘at Callidémidés?’ “non.” ‘hóspitem
ecquem Pámphilum

Híc habes?’ omnés negabant: néque eum quemquam
esse árbitror. 805

Dénique hercle iám pudebat: ábii. sed quid Bácii-
dem

Áb nostro adfine éxeuntem uideo? quid huic hic
ést reï?

10 B A. Pármeno, opportúne te offers: própere curre ad
Pámphilum.

P A. Quid eo? B A. Dic me oráre ut ueniat. P A. Ád te? B A.
Immo ad Philúmenam.

P A. Quid reï est? B A. Tua quód nil re fert, pércontari
désinas. 810

PA. Níl aliud dicam? BA. Étiám: cognosse ánulum illum
Mýrrinam

Gnátae suae fuisse, quem ipse ólim dederat míhi.

PA. Scio.

Tántumne est? BA. Tantum: áderit continuo, hóc 15
ubi ex te audierit.

Séd cessas? PA. Minume équidem: nam hodie míhi
potestas haúd datast:

Íta cursando atque ámbulando tótum hunc contriui
diem. 815

BA. Quantam óbtuli aduentú meo laetítiam Pamphilo hó-
die!

Quot cómmudas res áttuli! quot aútem ademi cúras!

Gnatum eí restituo, paéne qui harum ipsíusque opera 20
périit:

Vxórem, quam numquámst ratus posthác se habitu-
rum, réddo: 819

Qua ré suspectus suó patri et Phidíppe fuit, exólui:

Hic ádeo his rebus ánulus fuit ínitium inueniúndis.

Nam mémini abhinc mensís decem fere ád me nocte
príma

Confúgere anhelantém domum sine cómite, uini plé- 25
num,

Cum hoc ánulo: extimui ílico: 'mi Pámphile,' in-
quam 'amábo,

Quid éxanimatu's óbsecro? aut unde ánulum istum
náctu's? 825

Dic mi.' ille alias res ágere se simuláre. postquam
[id] uídeo,

Nesció quid suspicárier, magis coépi instare ut dícat.

Homo sé fatetur ui ín uia nesció quam compressísse 30

Dicítque sese illi ánulum, dum lúctat, detraxísse.

Eum haec cognouit Mýrrina in dígito modo me ha-
bénte: 830

Rogat únde sit: narro ómnia haec: indést cognitio
fácta,

Philúmenam compréssam esse ab eo et filium inde
hunc nátum.

35 Haec tót propter me gaúdia illi cóntigisse laétor:
Etsi hóc meretrices áliae nolunt: néque enim est in
rem nóstram, 834

Vt quísqum amator núptiis laetétur. uerum ecástor
Numquam ánimum quaesti grátia ad malás adducam
pártis.

Ego dum illo licitumst úsa sum beníguo et lepidó et
cómi.

40 Incómmode mihi núptiis euénit: factum fáteor:
At pól me fecisse árbitror, ne id mérito mi eueníret.
Multa éx quo fuerint cómmoda, [eius] incómmoda
aequomst férre. 840

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

V 4 PAM. Víde, mi Parmeno, étiam sodes, út mi haec certa
et clára attuleris,

Né me in breue confícias tempus gaúdio hoc falsó
frui.

PAR. Vísomst. PAM. Certen? PAR. Cérte. PAM. Deus sum,
si hóc itast. PAR. Verum réperies.

PAM. Máne dum sodes: tímeo ne aliud crédam atque aliud
núnties.

5 PAR. Máneo. PAM. Sic te opínor dixisse, ínuenisse Mýr-
rinam 845

Bácchidem anulúm suom habere. PAR. Fáctum. PAM.
Eum quem olim eí dedi:

Éaque hoc te mihi nūntiare iússit: itane est fáctum?

PAR. Ita inquam.

PAM. Quis me est fortunátior uenustátisque adeo plénior?

Égone te pro hoc nūntio quid dónem? quid? quid?
néscio.

PAR. Át ego scio. PAM. Quid? PAR. Níl enim: 850 10

Nám neque in nuntiío neque in me ipso tibi boni quid
sít scio.

PAM. Égon qui ab orco mórtuom me réducem in lucem
féceris

Sinám sine munere á me abire? ah nímium me in-
gratúm putas.

Sed BÁCchidem eccam uídeo stare ante óstium:

Me expéctat credo: adíbo. BA. Salue, Pámphile. 855 15

PAM. O BÁCchis, o mea BÁCchis, seruatríx mea.

BA. Bene fáctum et uolup est. PAM. Fáctis ut credám
facis:

Antíquamque adeo tuám uenustatem óbtines,

Vtí uoluptati óbitus, sermo túos, quo quomque ad-
uéneris,

Sempér sit. BA. Ac tu ecástor morem antíquom at- 20
que ingenium óbtines, 860

Vt únus omnium hómo te uiuat núnquam quisquam
blándior.

PAM. Hahahaé, tun mi istuc? BA. Récte amasti, Pámphile,
uxorém tuam:

Nam núnquam ante hunc diém meis oculis eám, quod
nossem, uíderam:

Perlíberalis uísast. PAM. Dic uerum. BA. Íta me di
ament, Pámphile.

PAM. Dic mi, hárum rerum núnquid dixti meó patri? BA. 25

Nil. PAM. Néque opus est 865

Adeó muttito. plácet non fieri hoc ítidem ut in co-
moédiis,

Omnia ómnes ubi rescíscunt. hic quos fúerat par
rescíscere

Sciúnt: quos non autem aéquomst scire, néque re-
sciscent néque scient.

BA. Ímmo etiam qui hoc óccultari fácilius credás dabo.

30 Mýrrina ita Phidípโป dixit, iúri iurandó meo 870
Sé fidem habuisse ét propterea té sibi purgatum.

PAM. Óptumest:

Spéroque hanc rem esse éuenturam nóbis ex sen-
téntia.

PAR. Ére, licetne scíre ex te hodie, quíd sit quod fecí
boni?

Aút quid istuc est quód uos agitis? PAM. Nón licet.

PAR. Tamen súspícor.

35 Ego hunc ab orco mórtuom? quo pácto? PAM. Nescis,
Pármeno, 875

Quantum hódie profuerís mihi et ex quánta aerumna
extráxeris.

PAR. Immó scio, neque hóc inprudens féci. PAM. Ego istuc
sátis scio.

BA. An témerc quicquam Pármeno praetéreat quod facto
úsus sit?

PAM. Séquere me intro, Pármeno. PAR. Sequor: équidem
plus hodié boni

40 Féci inprudens quá́m sciens ante hunc diem um-
quam. CANTOR. Plaúдите. 880

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 197 iambici senarii
- 198 ad 204 iambici octonarii
 - 205 et 206 iambici senarii
 - 207 ad 215 iambici octonarii
 - 216 iambicus senarius
 - 217 ad 242 trochaici septenarii
 - 243 ad 273 iambici septenarii
 - 274 ad 280 trochaici septenarii
 - 281 trochaicus octonarius
 - 282 et 283 trochaici septenarii
 - 284 trochaicus octonarius
 - 285 ad 288 trochaici septenarii
 - 289 ad 291 trochaici octonarii
 - 292 trochaicus septenarius
 - 293 ad 324 iambici octonarii
 - 325 et 326 iambici septenarii
 - 327 ad 335 iambici senarii
 - 336 ad 360 iambici septenarii
 - 361 ad 408 trochaici septenarii
 - 409 ad 450 iambici senarii
 - 451 ad 485 trochaici septenarii
 - 486 ad 515 iambici senarii
 - 516 517 519 trochaici octonarii
 - 518 trochaicus septenarius
 - 520 trochaicus dimeter catalecticus
 - 521 iambicus octonarius
 - 522 trochaicus septenarius
 - 523 iambicus septenarius
 - 524 526 527 trochaici octonarii
 - 525 et 528 trochaici septenarii
 - 529 532 ad 534 trochaici octonarii
 - 530 et 531 535 ad 543 trochaici septenarii
 - 544 ad 546 iambici octonarii

- V. 547 ad 565 trochaici septenarii
- 566 ad 606 iambici octonarii
 - 607 iambicus septenarius
 - 608 iambicus octonarius
 - 610 et 611 trochaici septenarii
 - 612 iambicus senarius
 - 613 et 615 trochaici octonarii
 - 614 616 ad 620 trochaici septenarii
 - 621 iambicus quaternarius
 - 622 iambicus septenarius
 - 623 ad 726 iambici senarii
 - 727 ad 730 iambici octonarii
 - 731 iambicus dimeter catalecticus
 - 732 ad 742 iambici septenarii
 - 743 et 744 iambici octonarii
 - 745 iambicus septenarius
 - 746 et 747 trochaici octonarii
 - 748 ad 767 trochaici septenarii
 - 768 et 769 trochaici octonarii
 - 770 ad 798 iambici septenarii
 - 799 ad 815 trochaici septenarii
 - 816 ad 840 iambici septenarii
 - 841 trochaicus octonarius
 - 842 ad 846 trochaici septenarii
 - 847 trochaicus octonarius
 - 848 et 849 trochaici septenarii
 - 850 trochaicus dimeter catalecticus
 - 851 et 852 trochaici septenarii
 - 853 iambicus octonarius
 - 854 ad 858 iambici senarii
 - 859 ad 868 iambici octonarii
 - 869 ad 874 trochaici septenarii
 - 875 ad 878 iambici octonarii
 - 879 et 880 trochaici septenarii.
-

P. TERENTI

A D E L P H I.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · FVNERALIBVS
LVCIO · AEMILIO · PAVLO · QVOS · FECERE
Q · FABIVS · MAXVMVS · P · CORNELIVS · AFRICANVS
EGERE · L · ATILIVS · PRAEN · L · AMBIVIVS · TVRPIO
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIB · SERRANIS · TOTA
FACTA · SEXTA · M · CORNELIO · CETHEGO · L · GALLO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Duós cum haberet Démea adulescéntulos,
Dat Mícioni frátri adoptandum Aéschinum,
Sed Ctésiphonem rétinet. hunc citharístriæ
Lepóre captum súb duro ac tristí patre
Fratér celabat Aéschínus: famám reĩ
Ex frátre in sese transférēbat: dénique
Fidícinam lenoni éripit. uitiáuērat
Idē Aéschínus ciuem Átticā paupérulam
Fidémque dederat hánc sibi uxorém fore.
Deméa iurgare, gráuiter ferre: móx tamen,
Vt uéritas patefácta est, ducit Aéschínus
Vitiátam, potitur Ctésipho citharístriam.

5

10

PERSONAE.

MICIO SENEX
DEMEA SENEX
SANNIO LENO
AESCHINVS ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
CTESIPHO ADVLESCENS
SOSTRATA MATRONA
CANTHARA NVTRIX
GETA SERVOS
HEGIO SENEX
PAMPHILA VIRGO
DROMO SERVOS.

P R O L O G V S.

Postquám poëta sénsit scripturám suam
 Ab iníquis obseruári et aduorsários
 Rapere ín peiorem pártém quam acturí sumus:
 Indício de sese ípse erit, uos iúdiçes,
 Laudín an uitio dúci id factum opórteat. 5
 Synápothnescontes Díphili comoédiast:
 Eam Cómmorientis Plaútus fecit fábulam.
 In Graéca adulescens ést, qui lenoni éripit
 Meretrícem in prima fábulá: eum Plautús locum
 Relíquit integrum. eum híc locum sumpsít sibi 10
 In Adélphos, uerbum dé uerbo expressum éxtulit.
 Eam nós acturi súmus nouam: pernóscite
 Furtúmne factum exístumetis án locum
 Reprénsum, qui praetéritus neglegéntiast.
 Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis 15
 Eum ádiutare adsídueque una scríbere:
 Quod illí maledictum uémens esse exístumant,
 Eam laúdem híc ducit máxumam, quom illís placet,
 Qui uóbis uniuórsis et populó placent,
 Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio 20
 Suo quísque tempore úsust sine supérbia.
 Dehinc ne éxpectetis árgumentum fábulæ:
 Senés qui primi uénient, ei partem áperient,
 In agéndo partem osténdent. facite aequánimitas
 * * * * *
 Poëtae ad scribendum aúgeat indústriam. 25

Edúxi a paruolo, hábui, amauí pró meo;
 In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
 Ille ut item contra me habeat facio sedulo: 50 25
 Do, praetermitto: non necesse habeo omnia
 Pro meo iure agere: postremo, alii clanculum
 Patres quae faciunt, quae fert adulescentia,
 Ea ne me celet consuefeci filium.
 Nam qui mentiri aut fallere insuerit patrem, 55 30
Fraudare tanto magis audebit ceteros.
 Pudore et liberalitate liberos
 Retinere satius esse credo quam metu.
 Haec fratri mecum non conueniunt neque placent.
 Venit ad me saepe clamans 'quid agis, Micio? 60 35
 Quor perdis adulescentem nobis? quor amat?
 Quor potat? quor tu his rebus sumptum suggeris?
 Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.'
 Nimium ipsest durus praeter aequomque et bonum:
 Et errat longe mea quidem sententia, 65 40
 Qui imperium credat grauius esse aut stabilius,
 Vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur.
 Mea sic est ratio et sic animum induco meum:
 Malo coactus qui suum officium facit,
 Dum id rescitum iri credit, tantisper pauet: 70 45
 Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
 Ille quem beneficio adiungas ex animo facit,
 Studet par referre, praesens absensque idem erit.
 Hoc patriumst, potius consuefacere filium
 Sua sponte recte facere quam alieno metu: 75 50
 Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,
 Fateatur nescire inperare liberis.
 Sed estne hic ipse, de quo agebam? et certe is est.
 Nescio quid tristem uideo: credo iam, ut solet,

55 Iurgábit. saluom te áduenire, Démea, 80
Gaudémus.

DEMEA. MICIO.

I 2 DE. Ehem opportúne: te ipsum quaérito.
MI. Quid trístis es? DE. Rogás me? ubi nobis Aéschinust?
Scin iám quid trístis égo sim? MI. Dixin hóc fore?
Quid fécit? DE. Quid ille fécerit? quem néque pudet
5 Quicquám, nec metuit quémquam, neque legém
putat 85
Tenére se ullam. nam illa quae antehac fácta sunt
Omítto: modo quid désignauit? MI. Quid nam id est?
DE. Foris ecfregit átque in aedis ínruit
Aliénas: ipsum dóminum atque omnem fámiliam
10 Mulcáuit usque ad mórtem: eripuit múlIERem 90
Quam amábat. clamant ómnes indigníssume
Factum ésse: hoc adueniénti quot mihi, Mício,
Dixére! in orest ómni populo. dénique,
Si cónferendum exémplumst, non fratrém uidet
15 Reí dare operam rúri parcum ac sóbrium? 95
Nullum húius simile fáctum. haec quom illi, Mício,
Dicó, tibi dico: tú illum corrumpí sinis.
MI. Homine ínperito númquam quicquam iniústiust,
Qui nísi quod ipse fécit nil rectúm putat.
20 DE. Quorsum ístuc? MI. Quia tu, Démea, haec male iú-
dicas. 100
Non ést flagitium, míhi crede, adulescéntulum
Scortári, neque potáre: non est: néque foris
Ecfríngere. haec si néque ego neque tu fécimur,
Non síit egestas fácere nos. tu núnc tibi
25 Id laúdi ducis, quód tum fecisti ínopia? 105
Iniúriumst: nam si ésset unde id fíeret,

Facerémus. et illum tú tuom, si essés homo,
 Sinerés nunc facere, dúm per aetatém licet,
 Potiús quam, ubi te expectátum eiecissét foras,
 Aliénioe aetáte post facerét tamen. 110 30

DE. Pro Iúppiter, tu homo ádigis me ad insániam.
 Non ést flagitium fácere haec adulescéntulum? MI.

Ah,

Auscúlta, ne me obtúndas de hac re saépius.
 Tuom filium dedísti adoptandúm mihi:
 Is méus est factus: síquid peccat, Démea, 115 35

Mihi péccat: ego illi máxumam partém feram.
 Obsónat, potat, ólet unguenta: dé meo;
 Amat: dábitur a me argéntum, dum erit cómmodum.
 Vbi nón erit, fortásse excludetúr foras.

Foris ecfregit: réstituentur; díscidit 120 40
 Vestém: resarciétur. et (dis grátia)

Est únde haec fiant, ét adhuc non molésta sunt.
 Postrémo aut desine aút cedo quemuis árbitrum:
 Te plúra in hac re péccare ostendam. DE. Eí mihi,
 Pater ésse disce ab illis, qui ueré sciunt. 125 45

MI. Natúra tu illi páter es, consiliís ego.

DE. Tun cónsulis quicquam? MI. Áh, si pergis, ábiero.

DE. Sicíne agis? MI. An ego tótiens de eadem re aúdiam?

DE. Curaést mihi. MI. Et mihi cúraest. uerum, Démea,
 Curémus aequam utérque partem: tu álterum, 130 50
 Ego ítem álterum. nam cúrare ambos própemodum
 Repóscere illumst quém dedísti. DE. Ah, Mício.

MI. Mihi síc uidetur. DE. Quíd istic? tibi si istúc placet,
 Profúndat perdat péreat, nil ad me áttinet. 134
 Iam sí uerbum ullum pósthac . . MI. Rursum, Démea, 55
 Iráscere? DE. An non crédis? repeton quém dedi?
 Aegrést: alienus nón sum: si obsto . . em, désino.

- Vnúm uis curem, cúro. et est dis grátia,
Quom ita út uolo est; isté tuos ipse séntiet
60 Postérius: nolo in illum grauius dícere. 140
- MI. Nec níl neque omnia haéc sunt quae dicít: tamen
Non níl molesta haec súnť mihi: sed osténdere
Me aegré pati illi nólui: nam itást homo:
Quom pláco, aduorsor sédulo et detérreo;
65 Tamen uíx humane pátitur: uerum si aúgeam 145
Aut étiam adiutor sim éius iracúndiae,
Insániam profécto cum illo. etsi Aéschinus
Non núllam in hac re nóbis facit iniúriam.
Quam hic nón amauit méretricem? aut quói nón dedit
70 Aliquíd? postremo núper (credo iam ómnium 150
Taedébat) dixit uélle uxorem dúcere.
Sperábam iam deféruisse adulescéntiam:
Gaudébam. ecce autem de íntegro: nisi quídquid est
Volo scíre atque hominem cónuenire, si ápod forumst.
-

ACTVS II.

SANNIO. AESCHINVS. (PARMENO. PSALTRIA.)

SA. Óbsecro, populáres, ferte mísero atque innocénti II 1
auxilium: 155

Súbuenite inopi. AE. Ótiose, núnciam ilico híc con-
siste.

Quíd respectas? níl periclist: númquam, dum ego
adéro, híc te tanget.

SA. Égo istam inuitis ómnibus.

AE. Quamquámst scelestus, nón committet hódie umquam 5
iterum ut uápulet.

SA. Aéschine, audi, né te ignarum fuisse dicas meórum
morum, 160

Léno ego sum. AE. Scio. SA. Át ita, ut usquam fuit
fide quisquam óptuma.

Tú quod te postérius purges, hanc iniuriám mihi
nolle

Fáctam esse, huius non fáciam. crede hoc, égo meum
ius pérsequar:

Néque tu uerbis sólues umquam, quód mihi re male 10
féceris.

Nóui ego uostra haec 'nóllem factum: dábitur ius
iurándum, indignum 165

Te ésse iniuria hác, indignis quom égomet sim ac-
ceptús modis.

AE. Ábi prae strenue ác foris aperi. SA. Céterum hoc
nilí facis?

AE. Í intro nunciam. SA. Át enim non sinam. AE. Áccede
illuc, Pármeno:

15 Nímium istoc abísti: hic propter hunc adsiste: era,
síc uolo.

Caue núnciam oculos á meis oculis quóquam demo-
ueás tuos, 170

Ne móra sit, si innuerím, quin pugnus cóntinuo in
mala haéreat.

SA. Istúc uolo ergo ipsum éxperi. AE. Em, sérua: omitte
múliorem.

SA. O indígnum facinus. AE. Nísi caues, geminábit. SA.
Ei miseró mihi.

20 AE. Non innueram: uerum ín istam partem pótius peccató
tamen.

I núnciam. SA. Quid hóc reist? regnumne, Aéschine,
hic tu pössides? 175

AE. Si pössiderem, ornátus esses éx tuis uirtútibus.

SA. Quid tíbi rei mecumst? AE. Níl. SA. Quid? nostin qui
sim? AE. Non desidéro.

SA. Tetigín tui quicquam? AE. Si áttigisses, férres in-
fortúnium.

25 SA. Qui tíbi magis licét meam habere, pró qua ego ar-
gentúm dedi?

Respónde. AE. Ante aedis nón fecisse erit mélius hic
conuítium: 180

Nam sí molestus pérgis esse, iam íntro abripiere át-
que ibi

Vsque ád necem operiére loris. SA. Lóris liber? AE.
Síc erit.

SA. O hóminem impurum: hicín libertatem áiunt esse ae-
quam ómnibus?

AE. Si sátis iam debacchátus es, leno, aúdi si uis nún- 30
ciam.

SA. Egon débacchatus sum aútem an tu in me? AE. Mítte
ista atque ad rém redi. 185

SA. Quam rém? quo redeam? AE. Iámne me uis dicere
id quod ad te áttinet?

SA. Cupio, aéquí modo aliquid. AE. Vah, leno iníqua me
non uólt loqui.

SA. Lenó sum, perniciés communis, fáteor, adulescén-
tium,

Periúrus, pestis: támen tibi a me núllast orta in- 35
iúria.

AE. Nam hercle étiam hoc restat. SA. Ílluc quaeso rédi,
quo coepisti, Aéschine. 190

AE. Minís uiginti tú illam emisti? SA. Lóqueris. AE. Tibi
uortát male.

Argénti tantum dábitur. SA. Quid? si ego tibi illam
nolo uéndere,

Cogés me? AE. Mínume. SA. Námque id metuí. AE.
Néque uendundam cénseo,

Quae líberast: nam ego líberali illam ádsero causá 40
manu.

Nunc uíde utrum uis: argéntum accipere an caúsam
meditari tuam. 195

Delíbera hoc, dum ego rédeo, leno. SA. Pró supreme
Iúppiter,

Mínume miror qui ínsanire occípiunt ex iniúria.

Dómo me eripuit, uérberauit: me ínuito abduxít
meam:

Hómini misero plús quingentos cólaphos infregít mihi. 45

Ób malefacta haec tántidem emptam póstulat sibi
trádier. 200

Vérum enim quando béne promeruit, fiat: suom ius
póstulat.

Áge iam cupio, módo si argentum réddat. sed ego
hoc háriolor:

50 Vbi me dixeró dare tanti, téstis faciet flico,
Véndidisse mé, de argento sómnum: 'mox: crás
redi.'

Íd quoque possum férre, modo si réddat, quamquam
iniúriumst. 205

Vérum cogito íd quod res est: quádo eum quaestum
occéperis,

Áccipiunda et mússitanda iniúria adulescéntiumst.

Séd nemo dabít: frustra egomet mécum has rationēs
puto.

SYRVS. SANNIO.

II 2 SY. Tace, égomet conueniam ípsam: cupide accípiat faxo
atque étiam

Bene dícat secum esse áctum. quid istuc, Sánnio, est
quod te aúdio 210

Nesció quid concertássé cum ero? SA. Númquam uidi
iníquiis

Certátionem cómparatam, quam haéc hodie inter nós
fuit:

5 Ego uápulando, ille uérberando, usque ámbo defessí
sumus.

SY. Tua cúlpa. SA. Quid facerem? SY. Ádulescenti mó-
rem gestum opórtuit.

SA. Qui pótui melius, quí hodie usque os praébui? SY.
Age, scis quíd loquar? 215

Pecúniám in locó negligere máximum interdúmst
lucrum: hui,

Metuísti, si nunc dé tuo iure cóncessisses paúlulum
Atque ádulescenti mórigerasses, hóminum homo stul- 10
tíssume,

Ne nón tibi istuc faéneraret. SA. Égo spem pretio
nón emo.

Sy. Numquám rem facies: ábi, inescare néscis homines,
Sánnio. 220

SA. Credo ístuc melius ésse: uerum ego núnquam adeo
astutús fui,

Quin quídquid possem mállem auferre pótius in prae-
séntia.

Sy. Age nóui tuom animúm: quasi iam usquam tíbi sint 15
uigintí minae,

Dum huic óbsequare. praétereá autem te áiunt pro-
ficiscí Cyprum, SA. Hem.

Sy. coemísse hinc quae illuc uéheres multa, náuem con-
ductam: hóc scio, 225

Animús tibi pendet. úbi illinc spero rédieris tamen
hóc ages.

SA. Nusquám pedem. perii hércle: hac illi spe hóc ince-
perúnt. Sy. Timet:

Iniéci scrupulum hómini. SA. O scelera: illúd uide, 20

Vt in ípso articulo oppréssit. emptae múlieres

Complúres et ítem hinc ália quae portó Cyprum. 230

Nisi eo ád mercatum uénio, damnum máximumst.

Nunc si hóc omitto ac túm agam ubi illinc rédiero,

Níl ést; refrixerít res: 'nunc demúm uenis? 25

Quor pássu's? ubi eras?' út sit satius pérdere

Quam aut núnc manere tám diu aut tum pérsequi. 235

Sy. Iamne énumerasti id quód ad te rediturúm putes?

- SA. Hocíne illo dignumst? hócine incipere Aéschinum?
 30 Per opprèssionem ut hanc mi eripere póstulet?
 SY. Labáscit. unum hoc hábeo: uide si sátis placet:
 Potiús quam uenias ín periculum, Sánnio, 240
 Seruésne an perdas tótum, diuiduóm face.
 Minás decem conrádet alicunde. SA. Eí mihi,
 35 Etiám de sorte núnc uenio in dubiúm miser?
 Pudét nil? omnis déntis labefecít mihi:
 Praetérea colaphis túber est totúm caput: 245
 Etiam ínsuper defrúdet? nusquam abeo. SY. Vt lubet:
 Numquíd uis quin abeam? SA. Ímmo hercle hóc
 quaesó, Syre,
 40 Vt ut haéc sunt acta, pótius quam litís sequar,
 Meum míhi reddatur, sáltem quanti emptást, Syre.
 Scio té non usum antehác amicitíá mea: 250
 Memorém me dices ésse et gratum. SY. Sédulo
 Faciám. sed Ctesiphónem uideo: laétus est
 45 De amíca. SA. Quid quod te óro? SY. Paulispér mane.

CTESIPHO. SYRVS. (SANNIO.)

- II 3 CT. Abs quíuis homine, quómsst opus, beneficium acci-
 pere gaúdeas:
 Verum énim uero id demúm iuuat, si quem aéquomst
 facere is béne facit. 255
 O fráter frater, quíd ego nunc te laúdem? satis
 certó scio:
 Numquam íta magnifice quícquam dicam, id uírtus
 quin superét tua.
 5 Itaque únám hanc rem me habére praeter álios prae-
 cipuam árbitror,
 Fratrem hómini nemini ésse primarum ártium magis
 príncipem.

Sy. O Ctésipho. Ct. O Syre, Aéschinus ubist? Sy. Éllum,
te expectát domi. Ct. Hem. 260
Sy Quid est? Ct. Quid sit? illius ópera, Syre, nunc
uíuo: festiuóm caput,
Qui ignóminias sibi póst putauit ésse prae meo cóm-
modo,
Maledícta, famam, meúm laborem et péccatum in se.¹⁰
tránstulit:
Nil pótis supra. quid nám foris crepuit? Sy. Máne,
mane: ipse exít foras.

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHÓ. SYRVS.

Ae. Vbist ille sacrilegús? Sa. Me quaerit. núnquid nam II 4
ecfert? óccidi: 265
Nil uídeo. Ae. Ehem opportúne: te ipsum quaéro:
quid fit, Ctésipho?
In tútost omnis rés: omítte uéro trístitiém tuam.
Ct. Ego illam hércle uero omítto, qui quidem te hábeam
fratrem: o mi Aéschine,
O mí germane: ah uéreor coram in ós te laudare ám- 5
plius,
Ne id ádsentandi mágis quam quo habeam grátum fa-
cere exístumes. 270
Ae. Age inépte, quasi nunc nón norimus nós inter nos,
Ctésipho.
Hoc míhi dolet, nos séro rescisse ét paene in eum
rém locum
Redísse, ut si omnes cúperent nil tibi póssent auxi-
liárier.
Ct. Pudébat. Ae. Ah, stultítia istaec, nón pudor: tam ¹⁰
ob páruolam

Rem paéne e patria! túrpe dictu. deós quaeso ut
istaec próhibeant. 275

CT. Peccáui. AE. Quid aít tándem nobis Sánnio? SY. Iam
mítis est.

AE. Ego ád forum ibo, ut húncc absoluam: tu íntro ad
illam, Ctésipho.

SA. Syre, ísta. SY. Eamus: námque hic properat ín Cy-
prum. SA. Ne tám quidem:

15 Quamuís etiam maneo ótiosus híc. SY. Reddetur: né
time.

SA. At ut ómne reddat. SY. Ómne reddet: táce modo ac
sequere hác. SA. Sequor. 280

CT. Heus heús, Syre. SY. Quid est? CT. Óbsecro hercle te,
hóminem istum inpuríssimum

Quam prímu absoluítóte, ne, si mágis inritatús siet,
Aliqua ád patrem hoc permánet atque ego túm per-
petuo périerim.

20 SY. Non fíet, bono animo és: tu cum illa te íntus oblecta
ínterim

Et léctulos iube stérni nobis ét parari cétera. 285

Ego iám transacta ré conuortam mé domum cum
obsónio.

CT. Ita quaéso: quando hoc béne successit, hílare hunc
sumamús diem.

ACTVS III.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. Óbsecro, mea nútrix, quid nunc fiet? CA. Quid fiát III 1
rogas?

Recte édepol spero. So. Módo dolores, méa tu, oc-
cipiunt prímulum.

CA. Iam núnc times, quasi númquam adfueris, númquam
tute pépereris? 290

So. Miserám me, neminem hábeo, solae súmus: Geta
autem hic nón adest:

Néc quem ad obstetrícem mittam, néc qui arcessat 5
Aéschinum.

CA. Pól is quidem iam hic áderit: nam numquam únum
intermittít diem,

Quin sémper ueniat. So. Sólus mearum míseriarumst
rémedium.

CA. É re nata mélius fieri haud pótuit quam factúmst,
era, 295

Quándo uitium oblátumst, quod ad illum áttinet po-
tíssimum,

Tálem, tali *ingénio* atque animo, nátum ex tanta fá- 10
milia.

So. Íta pol est ut dícis: saluos nóbis deos quaeso út siet.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

III 2 GE. Nunc illud est, quom, si ómnia omnes sía consilia
cónferant

Atque huíc malo salútem quaerant, aúxili nil ádfe-
rant, 300

Quod míhique eraeque filiaeque erílist. uae miseró
mihi:

Tot rés repente circumuallant, únde emergi nón
potest:

5 Vís egestas íniustitia sólítulo infámia.

Hócine saeculum! o scélera, o genera sácrilega, o
hominem ínpium,

So. Me míseram, quid namst quód sic uideo tímídum et
properantém Getam? 305

GE. quem néque fides neque iús iurandum néque illum
misericórdia

Représsit neque refléxit neque quod pártus instabát
prope,

10 Quoi míserae indigne pér uim uitium obtúlerat. So.
Non intéllego

Satis quae loquatur. CA. Própius obsecro áccedamus,
Sóstrata. GE. Ah

Me míserum, uix sum cómpos animi, ita árdeo ira-
cúndia. 310

Nil ést quod malim quam illam totam fámiliam dari
mi óbuiam,

Vt ego íram hanc in eos éuomam omnem, dum aégri-
tudo haec ést recens.

15 Satis mihi habeam súplici, dum illós ulciscar meó
modo.

Seni ánimam primum extínguerem ipsi, qui illud
produxit scelus:

Tum autém Syrum impulsórem, uah, quibus illum
lacerarém modis! 315

Sublímen medium arríperem et capite prónum in
terram státuerem,

Vt cérebro dispergát uiam.

Ádulescenti ipsi ériperem oculos, póst haec praeci- 23
pitém darem.

Céteros ruerem ágerem raperem túnderem et pro-
stérnerem.

Sed céssó eram hoc malo ínpertiri própere? So. Re-
uocemús. Geta. 320

GE. Hem, quisquis es, sine me. So. Égo sum Sostrata. GE.
Vbi east? te ipsam quaérito,

Te épecto: oppido ópportune te óbtulisti mi ób-
uiam,

Éra. So. Quid est? quid trépidas? GE. Ei mi. CA. 25
Quíd festinas, mí Geta?

Ánimam recipe. GE. Prórsus So. Quíd istuc 'prór-
sus' ergost? GE. périimus:

Áctumst. So. Eloquere, óbsecro te, quíd sit. GE. Iam
Só. Quid 'iám', Geta? 325

GE. Aéschínus So. Quid is érgo? GE. alienus ést ab nos-
tra fámilia. So. Hem,

Périi. qua re? GE. Amáre occepit áliam. So. Vae mi-
seraé mihi.

GE. Néque id occulte fért, ab lenone ípsus eripuíť palam. 30

So. Sátin hoc certumst? GE. Cértum: hisce oculis égo-
met uidi, Sóstrata. So. Ah

Me míseram. quid iam crédas? aut quoi crédas? nos-
trumne Aéschínus? 330

Nostram ómnium uitam, ín quo nostrae spés opesque
omnés sitae?

Quí sine hac iurábat se unum núnquam uicturúm
diem?

35 Quí se in sui gremiό positurum púerum dicebát pa-
tris?

Ita óbsecraturum, út liceret hánc se uxorem dú-
cere?

GE. Era, lácrumas mitte ac pótius quod ad hanc rem ópus
est porro próspice: 335

Patiámurne an narrémus quoipiam? CA. Aú au, mi
homo, sánun es?

An hoc próferendum tibi uidetur úsquam? GE. Mihi
quidem *háu* placet.

40 Iam primum illum alieno ánimo a nobis ésse res ipsa
índicat.

Nunc si hóc palam proférimus, ille infítias ibít, sát
scio:

Tua fáma et gnatae uíta in dubium uéniet. tum si
máxume 340

Fateátur, quom amet áliam, non est útile hanc illi
dari.

Quaprópter quoquo pácto tacitost ópus. So. Ah mi-
nume géntium:

45 Non fáciam. GE. Quid ages? So. Próferam. CA. Hem,
mea Sóstrata, uide quám rem agas.

So. Peióre res locó non potis est ésse quam in quo núnc
sitast.

Primum índotatast: túm praeterea, quae secunda ei
dós erat, 345

Periít: pro uirgine *éa* dari nuptum *háu* potest. hoc
rélicuomst:

Si infítias ibít, téstis mecum est ánulus quem amí-
serat.

Postrémo quando ego cónscia mihi sum, á me culpam 50
esse hánc procul,

Neque prétium neque rem ullam intercessisse illa aut
me indignám, Geta,

Expériar. GE. Quid istic? cédo ut melius dicas. So.
Tu quantúm potest 350

Abi atque Hégioni cógnato huius rem énarrato omnem
órdine:

Nam is nostro Simuló fuit summus ét nos coluit má-
xume.

GE. Nam hercle álius nemo réspicit nos. So. Própere tu, 55
mea Cánthara,

Curre, óbstetricem arcésse, ut quom opus sit ne in
mora nobís siet.

DEMEA. SYRVS.

DE. Dispérri: Ctesiphónem audiui fílium 355 III 3
Vná fuisse in ráptione cum Aéschino.

Id mísero restat míhi mali, si illúm potest,
Qui aliquoí reist, etiam meum ád nequitiam addúcere.
Vbi ego illum quaeram? crédo abductum in gáneum 5
Aliquó: persuasit ille inpurus, sát scio. 360

Sed eccúm Syrum ire uídeo: hinc scibo iam úbi siet.
Atqui hércle hic de grege illost: si me sénserit

Eum quaéritare, númquam dicet cárnufex.
Non óstendam id me uélle. SY. Omnem rem módo 10
seni

Quo pácto haberet énarramus órdine. 365

Nil quícquam uidi laétius. DE. Pro Iúppiter,
Hominís stultitiam. SY. Cónlaudauit fílium:
Mihi, qui íd dedissem cónsilium, egít grátias.

DE. Disrúmpor. SY. Argentum ádnumerauit ílico: 15
TERENTIUS. 20

Dedit praeterea in sumpsum dimidium minae: 370

Id distributum sanest ex sententia. DE. Hem,
Huic mandes, siquid recte curatum uelis.

SY. Ehem Démea, haud aspexeram te: quid agitur?

20 DE. Quid agatur? uostram nequeo mirari satis
Rationem. SY. Est hercle inepta, ne dicam dolo, 375
Absurda. piscis ceteros purga, Dromo:

Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Tantisper: ubi ego rediero, exossabitur:

25 Prius nolo. DE. Haecin flagitia! SY. Mihi quidem haui
placent,

Et clamo saepe. salsamenta haec, Stéphanio, 380

Fac macerentur pulchre. DE. Di uostram fidem,
Vtrum studione id sibi habet an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? uae misero mihi.

30 Videre uideor iam diem illum, quom hinc egens
Profugiet aliquo militatum. SY. O Démea, 385

Istuc est sapere, non quod ante pedes modost

Videre, sed etiam illa quae futura sunt

Prospicere. DE. Quid? istaec iam penes uos psal-
trist?

35 SY. Ellam intus. DE. Eho, an domist habiturus? SY. Cré-
do, ut est

Deméntia. DE. Haecin fieri! SY. Inepta lenitas 390

Patris et facilitas praua. DE. Fratris me quidem

Pudet pigetque. SY. Nimum inter uos, Démea,

(Non quia ades praesens dico hoc) pernimum inter
est.

40 Tu, quantus quantus, nil nisi sapientia es,
Ille somnium. num sineres uero illum tuom 395

Facere haec? DE. Sinerem illum? aut non sex totis
mensibus

Prius ólfecissem, quám ille quicquam coéperet?

SY. Vigilántiam tuam tú mihi narras? DE. Sic siet

Modo ut núnc est, quaeso. SY. Vt quisque suom uolt 45
ésse, itast.

DE. Quid eúm? uidistin hódie? SY. Tuomne fílium? 400

Abigam hunc rus. iam dudum áliquíd ruri agere ár-
bitror.

DE. Satin scís ibi esse? SY. Oh, qui égomet produxi. DE.
Óptumest:

Metuí ne haereret híc. SY. Atque iratum ádmodum.

DE. Quid aútem? SY. Adortus iúrgiost fratrem ápod fo- 50
rum

De psáltria istac. DE. Aín uero? SY. Ah, nil réti-
cuit. 405

Nam ut númerabatur fórte argentum, intéruenit

Homo de ínprouiso: coépit clamare 'o Aéschine,

Haecíne flagítia fácere te! haec te admíttre

Indígna genere nóstro! DE. Oh, lacrumo gaúdio. 55

SY. 'Non tu hóc argentum pérdis, sed uitám tuam.' 410

DE. Saluós sit: spero, est símilis maiorúm suom. SY. Hui.

DE. Syre, praéceptorum plénust istorum ílle. SY. Phy:

Domi hábuit unde dísceret. DE. Fit sédulo:

Nil praétermitto: cónsuefacio: dénique 60

Inspícere tamquam in spéculum in uitas ómnium 415

Iubeo átque ex aliis súmer exemplúm sibi.

'Hoc fácito.' SY. Recte sáne. DE. 'Hoc fugito.' SY.

Cállide.

DE. 'Hoc laúdist.' SY. Istaec rés est. DE. 'Hoc uitió datur.'

SY. Probíssume. DE. Porro aútem.. SY. Non hercle ótiumst 65

Nunc mi aúscultandi. píscis ex senténtia 420

Nactús sum: ei mihi ne córrumpantur caútiost:

Nam id nóbis tam flagítiumst quam illa, Démea,

- Non fácere uobis, quae modò dixi: et quód queo
 70 Consérvis ad eundem ístunc praecipió modum: 424
 'Hoc sálsumst, hoc adústumst, hoc lautúmst parum:
 Illúd recte: 'íterum sic memento:' sédulo
 Moneó, quae possum pró mea sapiéntia:
 Postrémo tamquam in spéculum in patinas, Démea,
 75 Inspícere iubeo et móneo quid facto úsus sit.
 Inépta haec esse, nós quae facinaus, séntio: 430
 Verúm quid facias? út homost, ita morém geras.
 Numquíd uis? DE. Mentem uóbis meliorém dari.
 SY. Tu rús hinc ibis? DE. Récta. SY. Nam quid tu híc
 agas,
 80 Vbi síquid bene praecipias, nemo obtémperet?
 DE. Ego uéro hinc abeo, quándo is, quam obrem huc ué-
 neram, 435
 Rus ábiit: illum cúro unum: ille ad me áttinet,
 Quando íta uolt frater: de ístoc ípse uíderit.
 Sed quis illic est, quem uídeo procul? estne Hégio
 85 'Tribúlus noster? sí satis cerno, is est hércle: uah,
 Homo amícus nobis iam índé a puero: dí boni, 440
 Ne illíus modi iam mágna nobis cíuium
 Penúriast antíqua uirtute ác fide.
 Haud cito mali quid értum ex hoc sit públice.
 90 Quam gaúdeo! ubi etiam húius generis réliquias
 Restáre uideo, uiuere etiam núnc lubet. 445
 Oppériar hominem híc, út salutem et cónloquar.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

- III 4 HE. Pro di ínmortales, fácinus indignúm, Geta,
 Quod nárras. GE. Sic est fáctum. HE. Ex illan fámilia
 Tam inlíberale fácinus esse ortum! o Aéschine,
 Pol haúd paternum istúc dedisti. DE. Vídelicet 450

De psáltria hac audiuit: id illi nunc dolet 5

Alieno. pater eius nili pendit: ei mihi,
Vtinam hic prope adsit alicubi atque haec audiat.

HE. Nisi facient quae illos aequomst, haud sic auferent.

GE. In te spes omnis, Hégio, nobis sitast: 455

Te solum habemus, tú es patronus, tú pater: 10

Illé tibi moriens nós commendauit senex:

Si deseris tu, périmus. HE. Caue dixeris:

Neque faciam neque me satis pie posse ábitror.

DE. Adibo. saluere Hégiomem plúrimum 460

lubeo. HE. Óh, te quaerebam ipsum: salue, Démea. 15

DE. Quid autem? HE. Maior fílius tuos Aéschíus,

Quem frátri adoptandúm dedisti, néque boni

Neque liberalis fúnctus officiúms tui. 464

DE. Quid istuc est? HE. Nostrum amicum noras Símulum

Aequalem? DE. Quid ni? HE. Fíliam eius uirginem 20

Vitiáuit. DE. Hem. HE. Mane: nón dum audisti, Dé-
mea,

Quod ést grauissimum. DE. Án quid est etiam ám-
plius?

HE. Vero ámplius: nam hoc quídem ferundum aliquó mo-
dost:

Persuásit nox amór uinum adulescéntia: 470

Humánumst. ubi scit fáctum, ad matrem uirginis 25

Venit ípsus ultro lácrumans orans óbsecrans

Fidém dans, iurans sé illam ducturúm domum.

Ignótumst, tacitumst, créditoíst. uirgo éx eo

Compréssu grauidast fácta; hic mensis decumus est:

Ille bónus uir nobis psáltriam, si dís placet, 476 30

Paráuit, quicum uíuat: illam deserit.

DE. Pro cérton tu istaec dícis? HE. Mater uirginis

In médiost, ipsa uirgo, res ipsa, hic Geta

Praeterea, ut captus est seruorum, non malus 480
 35 Neque iners: alit illas, solus omnem familiam
 Sustentat: hunc abduce, uinci, quaere rem.

GE. Immo hercle extorque, nisi ita factumst, Démea;
 Postrémo non negabit: coram ipsúm cedo.

DE. Pudét: nec quid agam néque quid huic respondeam
 40 Sció. PA. Miseram me, differor doloribus. 486
 Iunó Lucina, fér opem: serua me óbsecro. HE. Hem,
 Num nam illa quaeso párturit? GE. Certe, Hégio. HE.

Hem:

Illae fidem nunc uóstram inplorat, Démea,
 Quod ius uos cogit, id uoluntate inpetret. 490
 45 Haec primum ut fiant deós quaeso ut nobis decet.
 Sin áliter animus uóster est, ego, Démea,
 Summá ui defendam hanc atque illum mórtuom.

Cognátus mihi erat: una a pueris páruolis
 Sumus éducti: una sémper militiae ét domi 495
 50 Fuimús: paupertatem una pertulimús grauem.

Quaprópter nitar, fáciam, experiar, dénique
 Animám relinquam pótius quam illas déseram.
 53 Quid míhi respondes? DE. Frátre conueniam, Hégio.

55 HE. Sed, Démea, hoc tu fácito cum animo cógites, 500
 Quam uós facillume ágitis, quam estis máxime
 Poténtes dites fórtunati nóbiles,
 Tam máxime uos aequo animo aequa nóscere
 Opórtet, si uos uóltis perhiberí probos.

60 DE. Redíto: fient quae fieri aequomst ómnia. 505

HE. Decét te facere. Géta, duc me intro ad Sóstratam.

DE. Non me índicente haec ffunt: utinam hic sit módo
 Defúctum: uerum nímia illaec licéntia
 Profécto euadit in aliquod-magnúm malum.

65 Ibo ác requíram frátre, ut in eum haec éuomam. 510

H E G I O.

Bono ánimo fac sis, Sóstrata, et istam quód potes III 5

Fac cónsolere. ego Mícionem, si ápod forumst,

Conuéniam atque ut res géstast narrabo órđine:

Si est, *és* factur^{us} út sit officiúm suom,

Faciát: sin aliter de hác re est eius senténtia, 515 5

Respóndeat mi, ut quíd agam quam primúm sciam.

ACTVS III.

CTESIPHO. SYRVS.

IV 1 Ct. Aín patrem hinc abísse rus? Sy. Iam dúdum. Ct. Dic
sodés. Sy. Apud uillamst:

Núnc quom maxume óperis aliquid fácere credo. Ct.
Vtinám quidem:

Quod cúm salute eius fiat, ita se défetigarít uelim,
Vt trídúo hoc perpétuo prorsum é lécto nequeat súr-
gere. 520

5 Sy. Ita fiat, et istoc síquid potis est réctius. Ct. Ita: nam
húnc diem

Miseré nimis cupio, ut coépi, perpetuom ín laetitia
dégere.

Et illud rus nulla ália causa tám male oði, nísi quia
Propést: quod si esset lóngius,

Príus nox oppressísset illic, quam húc reuorti pósset
iterum. 525

10 Núnc ubi me illic nón uidebit, iam húc recurret, sát
scio:

Rogitábit me, ubi fúerim: 'ego hoc te tóto non uidí
die:'

Quid dícam? Sy. Nilne in méntemst? Ct. Numquam
quícquam. Sy. Tanto néquior.

Cliéns amicus hóspes nemost uóbis? Ct. Sunt: quid
póstea?

Sy. Hisce ópera ut data sit. Cr. Quae non data sit? nón
potest fieri. Sy. Potest. 530

Cr. Intérdiu: sed si híc pernocto, caúsae quid dicám, 15
Syre?

Sy. Vah, quám uellem etiam nóctu amicis óperam mos
essét dari.

Quin tu ótiosus és: ego illius sénsu pulchre cáleo.
Quom férui maxumé, tam placidum quási ouem red-
do. Cr. Quó modo?

Sy. Laudárier te audít lubenter: fácio te apud illúm
deum: 535

Virtútes narro. Cr. Meás? Sy. Tuas: homini ílico 20
lacrumaé cadunt

Quasi púero gaudio. én tibi autem. Cr. Quíd namst?
Sy. Lupus in fábulá.

Cr. Pater ést? Sy. Is ipsust. Cr. Syre, quid agimus? Sy.
Fúge modo intro, ego aúdero.

Cr. Siquíd rogabit, núsquam tu me: audístin? Sy. Potin
ut désinas?

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

De. Ne égo homo infelix: prímum fratrem núsquam inue-IV 2
nio géntium: 540

Praétereá autem, dum illum quaero, a uílla mercen-
nárium

Vídi: is filiúm negat esse rúri: nec quid agám scio.

Cr. Syre. Sy. Quid est? Cr. Men quaérit? Sy. Verum. Cr.
Périi. Sy. Quin tu animó bono es.

De. Quíd hoc malum infelicitatis? néqueo satis decér- 5
nere:

Nísi me credo huic ésse natum reí, ferundis míse-
riis. 545

Prímus sentió mala nostra: prímus rescisco ómnia:

Prímus porro obnúntio: aegre sólus, siquid fít, fero.

SY. Rídeo hunc: primum aít se scire: is sólus nescit
ómnia.

10 DE. Núnc rēdeo: si fórte frater rédierit uisó. CT. Syre,
Óbsecro, uide ne ille huc prorsus se ínruat. SY. Etiám
taces? 550

Égo cauebo. CT. Númquam hercle hodie ego istuc
committám tibi:

Nám me iam in cellam áliquam cum illa cócludam:
id tutíssimumst.

SY. Áge, tamen ego hunc ámouebo. DE. Séd eccum sce-
leratúm Syrum.

15 SY. Nón hercle hic qui uólt durare quísqum, si sic fít,
potest.

Scíre equidem uoló, quot mihi sint dómíni: quae haec
est míseria! 555

DE. Quíd ille gannit? quíd uolt? quid aís, bóne uír? est
fratér domi?

SY. Quíd malum 'bone uír' mihi narras? équidem perii.
DE. Quíd tibist?

SY. Rógitas? Ctesiphó me pugnís míserum et istam psál-
triam

20 V́sque occidit. DE. Hém, quid narras? SY. Ém, uide
ut discidít labrum. 559

DE. Quam óbrem? SY. Me impulsóre hanc emptam esse aít.
DE. Non tu eum rus hínc modo

Próduxe aibas? SY. Fáctum: uerum uénit post insá-
niens:

Níl pepercit. nón puduisse uérberare hominém senem!
Quem égo modo puerúm tantillum in mánibus gestauí
meis.

DE. Laúdo: Ctesiphó, patrissas: ábi, uirum te iúdico. 25

SY. Laúdas? ne ille cóntinebit pósthac, si sapiét, manus. 565

DE. Fórtiter. SY. Perquám, quia miseram múlierem et me séruolum,

Quí referire nón audebam, uícit: hui, perfórtiter.

DE. Nón potuit meliús. idem quod ego sénsit te esse huic rei caput.

Séd estne frater íntus? SY. Non est. DE. Vbi illum 30 inueniam cógito.

SY. Scío ubi sit, uerum hódie numquam mónstrabo. DE.

Hem, quid aís? SY. Ita. 570

DE. Dímminuetur tibi quidem iam cérebrum. SY. At nomen néscio

Íllius hominis, séd locum noui úbi sit. DE. Dic ergó locum.

SY. Nóstin porticum ápod macellum hac deórsum? DE.

Quid ni nóuerim?

SY. Praéterito hac récta platea súrsum: ubi eo uéneris, 35

Clúuos deorsum uórsum est: hac te praécipitato: póstea 575

Ést ad hanc manúm sacellum: ibi ángiportum própter est,

DE. Quá nam? SY. Illi ubi etiám caprificus mágna est. DE.

Noui. SY. Hac périgito.

DE. Íd quidem angipórtum non est péruium. SY. Verum hércle: uah,

Cénsen hominem me ésse? erraui: in pórticum rur- 40 súm redi:

Sáne hac multo própius ibis ét minor est errátio. 580

Scín Cratini huius dítis aedis? DE. Scío. SY. Vbi eas praetérieris,

Ad sinistram hac récta platea; ubi ad Dianae ué-
neris,

Íto ad dextram: prius quam ad portam uénias, apud
ipsúm lacum

45 Ést pistrilla et éxaduorsum fábrica: ibist. DE. Quid
íbi facit?

SY. Léctulos in sóle ilignis pédibus faciundós dedit. 585

DE. Vbi potetis uós: bene sane. séd cesso ad eum pér-
gere?

SY. Í sane: ego te exércebo hodie, ut dígnus es, silicér-
nium.

Aéschinus odióse cessat: prándium corrúmpitur:

50 Ctésipho autem in amórest totus. égo iam prospiciám
mihi:

Nám iam adibo atque únum quicquid, quód quidem
erit bellíssimum, 590

Cárpam et cyathos sórbilans paulátim hunc producám
diem.

MICIO. HEGIO.

IV 3 MI. Ego in hác re nil repéro, quam obrem laúder tanto
opere, Hégio.

Meum offícium facio: quód peccatum a nóbis ortumst
córripi.

Nisi sí me in illo crédidisti esse hóminum numero,
qui íta putant,

Sibi fferi iniuriam últro, sí quam fécere ipsi expós-
tules, 595

5 Et últro accusant: íd quia non est á me factum, agis
grátias?

HE. Ah, mínume: numquam te áliter atque es in animum
induxí meum.

Sed quaéso ut una mécum ad matrem uírginis eas,
Mício,

Atque istacc eadem quaé mihi dixti túte dicas mú-
lieri:

Suspítionem hanc própter fratrem eius ésse et illam
psáltriam 600

* * * * *

MI. Si ita aéquom censes aut si ita opus est fácto, eamus. 10

HE. Béne facis:

Nam et illic animum iám releuaris, quaé dolore ac
miseria

Tabéscit, et tuom officium fueris fúnctus. sed si ali-
tér putas,

Egomét narrabo quaé mihi dixti. MI. Immo ego ibo.

HE. Béne facis:

Omnés, quibus res sunt mínus secundae, mágis sunt
nescio quó modo 605

Suspítiosi: ad cóntumeliam ómnia accipiúnt magis: 15

Proptér suam inpoténtiam se sémper credunt lúdier.

Quaprópter te ipsum púrgare ipsi córam placabilius
est.

MI. Et récte et uerum dícis. HE. Sequere me érgo hac
intro. MI. Máxume.

AESCHINVS.

Díscrucior animi: hócine de inprouíso mihi mali IV 4
óbici 610

Tántum, ut neque quid dé me faciam néc quid agam 3
certúm siet!

Mémbra metu débilia súnt: animus timore

Óbstipuit: péctore nil sistere consili quit. 5

Vah, quó modo hac me expédiam turba? tánta nunc

Suspítio de me incidit: 615

Néque ea inmerito: Sóstrata

Crédit mihi me psáltriam hanc emísse: id anus mi
indícium fecit.

10 Nám ut hinc forte ea ad óbstetricem erat míssa, ubi
eam uidi, ílico

Accédo: rogito, Pámphila quid agát, iam partus ád-
siet,

Eone óbstetricem arcéssat. illa exclámat ‘abi, abi:
iam, Aéschine, 620

Satis diú dedisti uérba: sat adhuc túa nos frustratást
fides.’

“Hem, quíd istuc obsecro” inquam “est?” ‘ualeas,
hábeas illam quae placet.’

15 Sensi ílico id illas súspicari: séd reprimi mé tamen,
Nequíd de fratre gárrulae illi dícerem ac fierét palam.
Núnc quid faciam? dícam fratris ésse hanc? quod
minumést opus 625

Úsquam ecferrí: ac mítto: fieri pótis est ut nequa
éxeat.

Ípsum id metuo ut crédant: tot concúrrunt ueri sí-
milia:

20 Égomet rapui: ipse égomet solui argéntum: ad me
abductást domum.

Haéc adeo mea cúlpa fateor fíeri. non me hanc rém
patri,

Út ut erat gesta, índicasse! exórassem ut eam dú-
cerem. 630

Céssatum usque adhúc est: nunc porro, Aéschine,
expergíscere:

Núnc hoc primumst: ád illas ibo, ut púrgem me.
accedam ád foris.

Périi: horresco sémper, ubi pultáre hasce occipió 25
miser.

Heús heus: Aeschinús ego sum. aperite áliquis actu-
tum óstium. 634

Pródit nescio quís: concedam huc.

MICIO. AESCHINVS.

MI. Íta uti dixi, Sóstrata, IV 5

Fácite: ego Aeschinúm conueniam, ut quó modo acta
haec súnť sciat.

Séd quis ostium hóc pultauit? AE. Páter hercle est,
perii. MI. Aéschine,

AE. Quid huic híc negotist? MI. túne has pepulistí foris?
Tacet. quór non ludo hunc áliquantisper? mélius est, 5
Quandóquidem hoc numquam mi ípse uoluit dí-
cere. 640

Nil míhi respondes? AE. Nón equidem istas, quód
sciam.

MI. Ita: nám mirabar, quíd hic negoti essét tibi.
Erúbuit: salua rés est. AE. Dic sodés, pater,
Tibi uéro quid istic ést rei? MI. Nil *est* míhi quidem. 10
Amícus quidam me á foro abduxít modo 645
Huc áduocatum síbi. AE. Quid? MI. Ego dicám tibi:
Habitánt hic quaedam múlieres paupérculae:
Vt opínor has non nósse te, et certó scio:
Neque ením diu huc commigráruť. AE. Quid tum 15
póstea?

MI. Virgo ést cum matre. AE. Péрге. MI. Haec uirgo or-
bást patre: 650

Hic méus amícus illi generest próxumus:

Huic léges cogunt núbere hanc. AE. Perii. MI. Quid
est?

AE. Nil: récte: perge. MI. Is uénit ut secum áuehat:
 20 Nam habitát Mileti. AE. Hem, uírginem ut secum
 áuehat?

MI. Sic ést. AE. Miletum usque óbsecro? MI. Ita. AE.
 Animó malest. 655

Quid ipsaé? quid aiunt? MI. Quíd illas censes? níl
 enim.

Comménta mater ést, esse ex alió uiro
 Nesció quo puerum nátum: neque eum nóminat:
 25 Priórem esse illum, nón oportere huíc dari.

AE. Eho, nónne haec iusta tibi uidentur póstea? 660

MI. Non. AE. Óbsecro non? án illam hinc abducét, pater?

MI. Quíd illám ni abducatur? AE. Fáctum a uobis dúriter
 Inmisericorditérque atque etiam, si ést, pater,
 30 Dicéndum magis apérte, inliberáliter.

MI. Quam obrém? AE. Rogas me? quíd illi tandem cré-
 ditis 665

Fore ánimi misero, qui illa consueuít prior?
 Qui infélix hauscio án illam misere núnc amat,
 Quom hanc síbi uidebit praésens praesentem éripi,
 35 Abdúci ab oculis? fácinus indignúm, pater.

MI. Qua rátióne istuc? quís despondit? quís dedit? 670
 Quoi quándo nupsit? aúctor his rebús quis est?
 Quor dúxit alienam? AE. Án sedere opórtuit
 Domi uírginem tam grándem, dum cognátus hinc
 40 Illínc ueniret éxpectantem? haec, mí pater,
 Te dícere aequom fúit et id deféndere. 675

MI. Ridículum: aduorsumne illum causam dícerem,
 Quoi uéneram aduocátus? sed quid ista, Aéschine,
 Nostra? aút quid nobis cum illis? abeamús. quid est?
 45 Quíd lacrumas? AE. Pater, óbsecro, ausculta. MI.
 Aéschine, audiui ómnia

Ét scio: nam té amo: quo magis quae agis curae sunt
mihi. 680

AE. Ita uelim me prómerentem amés, dum uiuas, mí
pater,

Út me hoc delictum ádmisisse in me, id mihi ue-
mentér dolet

Ét me tui pudét. MI. Credo hercle: nam ingenium
nouí tuom

Líberale: séd uereor ne indíligens nimiúm sies. 50

Ín qua ciuitáte tandem te árbitrare uiuere? 685

Vírginem uitiásti, quam te nón ius fuerat tángere.

Iam id peccatum primum magnum, *mágnum*, at hu-
manúm tamen:

Fécere alii saepe item boni. at póstquam id euenít,
cedo

Númquid circums péxti? aut numquid túte prospextí 55
tibi,

Quíd fieret? qua fferet? si te mi ípsum puduit pró-
loqui, 690

Quá resciscerem? haéc dum dubitas, ménses abie-
rúnt decem.

Pródidisti et te ét illam miseram et gnátum, quod
quidem in té fuit.

Quíd? credebas dórmienti haec tibi confecturós
deos?

Ét illam sine tua ópera in cubiculum íri deductúm 60
domum?

Nólim ceterárum rerum té socordem eodém modo. 695

Bóno animo es, ducés uxorem hanc. AE. Hém. MI.

Bono, inquam, animo és. AE. Pater,

Óbsecro, num lúdis tu [nunc] me? MI. Égo te? quam
obrem? AE. Néscio:

Quia tam misere hoc esse cupio uerum, eo uereor
magis.

65 MI. Abi domum ac deos comprecare, ut uxorem arcessas:
abi.

AE. Quid? eam uxorem? MI. Eam. AE. Iam? MI. Iam quan-
tum potest. AE. Di me, pater, 700
Omnes oderint, ni magis te quam oculos nunc ego
amo meos.

MI. Quid? quam illam? AE. Aequae. MI. Perbenigne. AE.
Quid? ille ubi? MI. Iam?

MI. Abiit, periit, nauem ascendit; sed quor cessas? AE.
Abi, pater:

70 TU potius deos comprecare: nam tibi eos certo scio,
Quom uir melior multo es quam ego, obtemperaturus
magis. 705

MI. Ego eo intro, ut quae opus sunt parentur: tu fac ut
dixi, si sapis.

AE. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse aut hoc est
filium esse?

Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
75 Hic non amandus? hincine non gestandus in sinist?
hem: 709

Itaque adeo magnam mi incit sua commoditate curam:
Ne forte imprudens faciam quod nolit, sciens cauēbo.
Sed cesso ire intro, ne morae meis nuptiis egomet
siam?

DEMEA. MICIO.

IV 6 DE. Defessus sum ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Iuppiter!
Perréptauī usque omne oppidum: ad portam, ad la-
cum, 715

Quo nón? neque illic fábrica erat neque frátrem
homo

Vidísse se aibat quísqum. nunc ueró domi 5
Certum óbsidere est úsque, donec rédierit.

MI. Ibo, illis dicam núllam esse in nobís moram. IV 7

DE. Sed eccum ípsum: te iam dúdum quaero, Mício. 720

MI. Quid nám? DE. Fero alia flágitia ad te ingéntia
Boni illíus adulescéntis. MI. Ecce autém noua.

DE. Capitália. MI. Ohe iam. DE. Néscis qui uir sít. MI. 5
Scio.

DE. O stúlte, tu de psáltria me sómnias 724
Agere: hóc peccatum in uírginemst ciuém. MI. Scio.

DE. Oho, scís et patere? MI. Quid ní patiar? DE. Díc
mihi,

Non clámas? non insánis? MI. Non: malím quidem.

DE. Puer nátust. MI. Di bene uórtant. DE. Virgo níl habet. 10

MI. Audíui. DE. Et ducenda índotatast. MI. Scilicet.

DE. Quid núnc futurumst? MI. Íd enim quod res ípsa
fert: 730

Illínc huc transferétur uirgo. DE. O Iúppiter,
Istócine pacto opórtet? MI. Quid faciam ámplius?

DE. Quid fácias? si non ípsa re tibi istúc dolet, 15

Simuláre certe est hóminis. MI. Quin iam uírginem
Despóndi: res compósitast: fiunt núptiae: 735

Dempsí metum omnem: haec mágis sunt hominis.

DE. Céterum

Placét tibi factum, Mício? MI. Non, sí queam
Mutáre. nunc quom nón queo, animo aequó fero. 20

Ita uítast hominum, quási quom ludas tésseris,
Si illúd quod maxume ópus est iactu nón cadit, 740

Illúd quod cecidit fórte, id arte ut córrigas.

DE. Corréctor: nempe tua árte uigintí minae

- 25 Pro psáltria periére: quae quantúm potest
Aliquo ábiciendast, sí non pretio, grátiis.
- MI. Neque ést neque illam sáne studeo uéndere. 745
- DE. Quid ígitur faciet? MI. Dómi erit. DE. Pro diuóm
fidem,
Meretríx et mater fámilias una ín domo?
- 30 MI. Quor nón? DE. Sanumne crédis te esse? MI. Equi-
dem árbitor.
- DE. Ita mé di ament, ut uídeo tuam ego inéptiam,
Factúrum credo, ut hábeas quicum cántites. 750
- MI. Quor nón? DE. Et noua nupta. éadem haec discet.
MI. Scílicet.
- DE. Tu inté eas restim dúctans saltabís. MI. Probe.
- 35 DE. Probe? MI. Ét tu nobiscum úna, si opus sit. DE. Eí
mihi.
- Non te haéc pudent? MI. Iam uéro omítte, Démea,
Tuam istam iracundiam, átque ita ut *hodié* decet 755
Hilarum ác lubentem fác te gnati in núptiis.
Ego hós conueniam: póst huc redeo. DE. O Iúppiter,
Hancíne uitam! hoscín móres! hanc deméntiam!
- 40 Vxór sine dote uéniet: intus psáltríast:
Domus sumpuosa: aduléscens luxu pérditus: 760
Senéx delirans. ípsa si cupiát Salus,
Seruáre prorsus nón potest hanc fámiliam.

SYRVS. D E M E A.

- V 1 SY. Edepól, Syrisce, té curasti mólliter
Lautéque munus áministrastí tuom.
Abi. séd postquam intus sum ómnium rerúm sa-
tur, 765
- Prodeámbulare huc lúbitumst. DE. Illud síis uide
5 Exémplum disciplínae. SY. Ecce autem híc adest

Senex nóster. quid fit? quid tu es tristis? DE. Óh
scelus.

SY. Ohe iám: tu uerba fúndis hic, sapiéntia?

DE. Tu sí meus esses.. SY. Dís quidem esses, Démea, 770

Ac tuám rem constabilísses. DE. Exemplo ómnibus

Curárem ut esses. SY. Quam óbrem? quid fecí? DE. 10
Rogas?

In ipsa turba atque ín peccato máxumo,

Quod uíx sedatum sátis est, potastí, scelus,

Quasi ré bene gesta. SY. Sáne nollem huc éxitum. 775

D R O M O. S Y R V S. D E M E A.

DR. Heus Sýre, rogat te Ctésipho ut redeás. SY. Abi. V 2

DE. Quid Ctésiphonem hic nárrat? SY. Nil. DE. Eho, cár-
nufex,

Est Ctésipho intus? SY. Nón est. DE. Quor hic nó-
minat?

SY. Est álius quidam, párasitaster paúlulus:

Nostín? DE. Iam scibo. SY. Quid agis? quo abis? DE. 5
Mítte me. 780

SY. Noli ínquam. DE. Non manum ábstines, mastígia?

An tíbi iam mauis cérebrum dispergam híc? SY. Abit.

Edepól commissatórem haud sane cómmodum,

Praesértim Ctesiphóni. quid ego núnc agam?

Nisi, dum haé silesunt túrbæ, interea in ángulum 785 10

Aliquo ábeam atque edormíscam hoc uilli. síc agam.

M I C I O. D E M E A.

MR. Paráta a nobis súnť, ita ut dixi, Sóstrata, V 3

Vbi uís. quis nam a me pépulit tam grauitér foris?

DE. Ei míhi, quid faciam? quid agam? quid clamem aút
querar?

- O caelum, o terra, o mária Neptuni. **MI.** Ém tibi, 790
 5 **Rescúit omnem rem: id nunc clamat scilicet:**
Parátae lites: succurrendumst. DE. Éccum adest
Commúnis corruptéla nostrum liberum.
- MI.** Tandém reprime iracúndiam atque ad té redi.
DE. Représsi, redii, mítto maledicta ómnia: 795
- 10 **Rem ipsám putemus. dictum hoc inter nós fuit**
(Ex te ádeost ortum), né tu curarés meum
Neue égo tuom? respónde. MI. Factumst, nón nego.
- DE.** Quor núnc apud te pótat? quor recipís meum?
Quor émis amicam, Mício? numquí minus 800
- 15 **Mihi idém ius aequomst ésse quod mecúmst tibi?**
Quando égo tuom non cúro, ne curá meum.
- MI.** Non aéquom dicis. **DE.** Nón? **MI.** Nam uctus uerbum
 hóc quidemst,
 Commúnia esse amicorum inter se ómnia.
- DE.** Facéte: nunc demum istaec nata orátio. 805
- 20 **MI.** Auscúlta paucis, nísi molestumst, Démea.
Principío, si id te mórdet, sumptum filii
Quem faciunt, quaeso hoc fácito tecum cógites:
Tu illós duo olim pró re tollebas tua,
Quod sátis putabas túa bona ambobús fore, 810
- 25 **Et mé tum uxorem crédidisti scilicet**
Ductúrum: eandem illam rátionem antiquam óbtine:
Consérva, quaere, párce, fac quam plúrimum
Illís relinquas: glóriam tu istam óbtine.
Mea, quae praeter spem euénere, utantúr sine. 815
- 30 **De súmma nil decédet: quod hinc accésserit,**
Id dé lucro putáto esse omne. haec sí uoles
In ánimo uere cógitare, Démea,
Et mi ét tibi et illis démpseris moléstiam.
- DE.** Mittó rem: consuetúdinem ipsorúm. **MI.** Mane: 820

Scio: istuc ibam. multa in homine, Démea, 35
 Signa insunt, ex quibus cóniectura fáctile fit,
 Duo quóm idem faciunt, saépe ut possis dícere
 'Hoc lícet inpune fáctere huic, illi nón licet',
 Non quó dissimilis rés sit, sed quo is quí facit. 825
 Quae ego inesse in illis uídeo, ut confidám fore 40
 Ita ut uólumus. uideo eos sápere, intellegere, in
 loco

Veréri, inter se amáre: scires líberum
 Ingénium atque animum. quó uis illos tú die
 Reddúcas. at enim métuas, ne ab re sít tamen 830
 Omíssiores paúlo. o noster Démea, 45
 Ad ómnia alia aetáte sapimus réctius:
 Solum únus hoc uitium fért senectus hóminibus:
 Atténtiores súmus ad rem omnes, quám sat est:
 Quod illós sat aetas ácuét. DE. Ne nimíum modo 835
 Bonae tuae istae nós rationes, Mício, 50
 Et túos iste animus aéquos subuortát. MI. Tace:
 Non fíct. mitte iam istaec: da te hodié mihi:
 Expórge frontem. DE. Scílicet ita témpus fert,
 Faciúndumst: ceterúm rus cras cum filio 840
 Cum prímo luci ibo hinc. MI. De nocte cénseo: 55
 Hodié modo hilarum fác te. DE. Et istam psáltriam
 Vna illuc mecum hinc ábstraham. MI. Pugnáueris.
 Eo pácto prorsum illi ádligaris filium.
 Modo fácto ut illam sérues. DE. Ego istuc uídero 845
 Atque íbi fauillae pléna, fumi ac póllinis 60
 Coquéndó sit faxo ét molendo: praéter haec
 Merídie ipso fáciam ut stipulam cólligat;
 Tam excóctam reddam atque átram quam carbóst.

MI. Placet:

Nunc míhi uidere sápere. atque equidem filium 850

- 65 Tum etiám si nolit cógam ut cum illa uná cubet.
DE. Derídes? fortunátu's, qui isto animó sies:
Ego sentio. MI. Ah, pergísne? DE. Iam iam désino.
MI. I ergo íntro, et quoi rei est, eí rei hunc sumamús
diem.
-

ACTVS V.

D E M E A.

Númquam ita quisquam béne subducta rátione ad V 4
uitám fuit, 855

Quín res aetas úsus semper áliquíd adportét noui,
Áliquíd moneat: út illa quae te scíre credas néscias,
Ét quae tibi putáris prima, in éxperiundo ut répu-
dies.

Quód nunc mi euenít: nam ego uitam dúram, quam 5
uixi úsque adhuc,

Própe iam excurso spátio mitto. id quam óbrem? re
ipsa répperi 860

Fácilitate níl esse homini mélius neque cleméntia.
Íd esse uerum ex me átque ex fratre quoíuis facilest
nóscere.

Ílle suam egit sémpér uitam in ótio, in conuíuiis,
Clémens, placidus, núllo laedere ós, adridere óm- 10
nibus:

Síbi uixit: síbi súmptum fecit: ómnes bene dicúnt,
amant. 865

Égo ille agrestis, saéuos, tristis, párcus, truculen-
tús, tenax

Dúxi uxorem: quam íbi miseriam uídi! nati filii,
Ália cura: heia aútem, dum studeo illis ut quam
plúrimum

- 15 Facerem, contriui in quaerundo uitam atque aeta-
tém meam:
Nunc exacta aetate hoc fructi pro labore ab eis
fero, 870
Odium: ille alter sine labore patria potitur com-
moda.
Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia om-
nia,
Illum diligunt, apud illum sunt ambo, ego desertus
sum:
- 20 Illum ut uiuat optant, meam autem mortem expec-
tant scilicet.
Ita eos meo labore eductos maximo hic fecit suos 875
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic po-
titur gaudia.
Age age nunciam experiamur contra, ecquid ego pos-
siem
Blande dicere aut benigne facere, quando hoc pro-
uocat.
- 25 Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores
feram. 880
Decrit: id mea minime re fert, qui sum natu maxu-
mus.

SYRVS. D E M E A.

- V 5 SY. Heus Démea, orat frater ne abeas longius
DE. Quis homo? ó Syre noster, salue: quid fit? quid
agitur?
SY. Recte. DE. Optumest. iam nunc haec tria primum
addidi 884
Praeter naturam: 'o noster, quid fit? quid agitur?'

Seruom haúd inliberálem praebes te, ét tibi 5
 Lubéns bene faxim. SY. Grátiam habeo. DE. Atquí,
 Syre,
 Hoc uérumst et re ipsa éxperiere própeditem.

GETA. DEMEA. (SYRVS.)

- GE. Era, ego húc ad hos prouíso, quam mox uírginem V 6
 Arcéssant. sed eccum Démeam. saluós sies. 890
 DE. O quí uocare? GE. Géta. DE. Geta, hominem máxumí
 Pretí te esse hodie iúdicaui animó meo:
 Nam is míhi profectost séruos spectatús satis, 5
 Quoi dóminus curaest, íta uti tibi sensí, Geta,
 Et tibi ob eam rem, síquid usus uénerit, 895
 Lubéns bene faxim. méditor esse adfábilis,
 Et béne procedit. GE. Bónus es, quom haec exístu-
 mas.
 DE. Paulátim plebem prímulum faciό meam. 10

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

- AE. Occídunt me quidem, dúm nimis sanctas núptias V 7
 Student fácere: in adparándo consumúnt diem. 900
 DE. Quid ágitur, Aeschine? AE. Éhem, pater mí, tu híc
 eras?
 DE. Tuos hércle uero et ánimo et naturá pater,
 Qui té amat plus quam hosce óculos. sed quor nón 5
 domum
 Vxórem arcessis? AE. Cúpio: uerum hoc míhi mo-
 raest:
 Tibícina et hymenaéum qui cantént. DE. Eho, 905
 Vin tu huíc seni auscultáre? AE. Quid? DE. Missa
 haéc face,
 Hymenaéum turbas lámpadas tibícinas,

- 10 Atque hánc in horto máceriam iube díruí
 Quantúm potest: hac tránsfer: unam fác domum:
 Tradúce et matrem et fámiliam omnem ad nós. AE.
 Placet, 910
 Patér lepidissime. DE. Eúgae, iam lepidús uocor.
 Fratri aédes fient péruiæ, turbám domum
 15 Addúcet, sumptu amíttet multa: quíd mea?
 Ego lépidus in eo grátiam. iube núnciam
 Dinúmeret ille Bábylo uigintí minas. 915
 Syre, céssas ire ac fácere? SY. Quid ego? DE. Dírue.
 Tu illás abi et tradúce. GE. Di tibi, Démea,
 20 Bene fáciant, quom te uídeo nostræ fámiliæ
 Tam ex ánimino factum uélle. DE. Dignos árbitror.
 Quid tú aís? AE. Sic opínor. DE. Multo réctiust 920
 Quam illám puerperam húc nunc duci pér uiam
 Aegrótam. AE. Nil enim uídi melius, mí pater.
 25 DE. Sic sóleo. sed eccum Mício egreditúr foras.

MICIO. DEMEA. AESCHINVS.

- V 8 MI. Iubet fráter? ubi is est? tún iubes hoc, Démea?
 DE. Ego uéro iubeo et hác re et aliis ómnibus 925
 Quam máxume unam fácere nos hanc fámiliam,
 Colere ádiuuare adiúgere. AE. Ita quaesó, pater.
 5 MI. Haud áliter censeo. DE. Ímmo hercle ita nobis de-
 cet:
 Primum huíus uxorist máter. MI. Est. quíd póstea?
 DE. Proba ét modesta. MI. Ita áiunt. DE. Natu grán-
 dior. 930
 MI. Scio. DE. Párere iam diu haéc per annos nón potest:
 Nec qui eám respiciat quísqum est: solast. MI. Quam
 híc rem agit?
 10 DE. Hanc te aéquomst ducere, ét te operam ut fiát dare.

MI. Me dúcere autem? DE. Té. MI. Me? DE. Te inquam.

MI. Inéptis. DE. Si tu sís homo,
Hic fáciat. AE. Mi patér. MI. Quid tu autem huic,
ásine, auscultas? DE. Níl agis: 935

Fieri áliter non potést. MI. Deliras. AE. Síne te exo-
rem, mí pater.

MI. Insánis: aufer. DE. Áge, da ueniam filio. MI. Satin
sánus es?

Ego nóuos maritus áнно demum quínto et sexagén- 15
sumo

Fiam átque anum decrepítam ducam? idne éstis auc-
torés mihi?

AE. Fac: prómisi ego illis. MI. Prómisti autem? dé te
largitór, puer. 940

DE. Age, quíd siquid te máius oret? MI. Quási non hoc
sit máximum.

DE. Da uéniam. AE. Ne grauére. DE. Fac, promítte. MI.
Non omíttitis?

AE. Non, nísi te exorem. MI. Vís est haec quidem. DE. 20
Áge prolixé, Mício.

MI. Etsi hóc mihi prauom inéptum absurdum atque álie-
num a uítá mea

Vidétur: si uos tánto opere istuc uóltis, fiat. AE.
Béne facis. 945

DE. Meritó *tuo* te amo. uérum . . MI. Quid? DE. Ego dí-
cam, hoc quom fit quód uolo.

MI. Quid núnc? quid restat? DE. Hégio cognátus his est
próxumus,

Adfínis nobis, paúper: bene nos áliquíd facere illi 25
decet.

MI. Quid fácere? DE. Agelli est híc sub urbe paúlum
quod locitás foras:

Huic démus qui fruátur. MI. Paulum id aútemst? DE.

Si multúmst, tamen 950

Faciúndumst: pro patre huic est, bonus est, nóster
est, recté datur.

Postrémo non meum illud uerbum fácio, quod tu,
Mício,

30 Bene ét sapienter díxsti dudum: 'uítium commune
ómniumst,

Quod nímium ad rem in senécta attenti súmus'?
hanc maculam nós decet

Ecfúgere: dictumst uére et re ipsa fieri oportet. AE
Mí pater. 955

MI. Quid ístic? dabitur quádoquidem hic uolt. AE. Gaú-
deo.

DE. Nunc míhi germanu's páriter animo et córpore.
35 Suó sibi gladio hunc iúgulo.

SYRVS. DEMEA. MICIO. AESCHINVS.

V 9 SY. Factumst quód iussisti, Démea.

DE. Frúgi homo's. ergo édepol hodie meá quidem sen-
téntia

Iúdico Syrum fieri esse aequom líberum. MI. Istunc
líberum? 960

Quód nam ob factum? DE. Múlta. SY. O noster Dé-
mea, edepol uír bonu's:

5 Égo istos uobis úsque a pueris cúraui ambos sédulo;
Dócuí, monuí, béne praecepi sémper quae potui ómnia.

DE. Rés apparet: ét quidem porro haec, óbsonare cúm
fide,

Scórtum adducere, ádparare dé die conuítium: 965

Nón mediocris hóminis haec sunt ófficia. SY. O lepi-
dúm caput.

DE. Póstremono hodie in psáltria hac emúnda híc adiutór 19
fuit,

Híc curauit: pródesse aequomst: álii meliorés erunt:
Dénique híc uolt fieri. MI. Vin tu hoc fieri? AE. Cu-
pio. MI. Sí quidem

Tú uis, Syre, cho accéde huc ad me: líber esto. SY.
Béne facis: 970

Ómnibus gratiam hábeo, et seorsum tibi praeterca,
Démea.

DE. Gaúdeo. AE. Et ego. SY. Crédo: utinam hoc perpé- 15
tuom fiat gaúdium,
Phrýgiam ut uxorém meam una mécum uideam líbe-
ram.

DE. Óptumam quidem múlierem. SY. Et quidem tuó ne-
poti huius fílio

Hódie prima mámmam dedit haec. DE. Hércle uero
sério, 975

Síquidem prima dédit, haud dubiumst quín emitti aé-
quóm siet.

MI. Ób eam rem? DE. Ob eam: póstremono a me argéntum 20
quantist súmito.

SY. Dí tibi, Demea, ómnia omnes sémper optata ófferant.

MI. Sýre, processisti hódie pulchre. DE. Síquidem porro,
Mício,

Tú tuom officium fácies, atque huic áliquíd paulum
praé manu 980

Déderis, unde utátur: reddet tibi cito. MI. Istoc uí-
lius.

AE. Frúgi homost. SY. Reddam hércle, da modo. AE. 25
Áge, pater. MI. Post cónsulam.

DE. Fáciet. SY. O uir óptume. AE. O patér mi festiuís-
sume.

MI. Quíd istuc? quae res tám repente móres mutauít
tuos?

Quód prolubium? quae istaec subitast lárgitas? DE.

Dicám tibi: 985

Vt id ostenderém, quod te isti fácilem et festiuóm
putant,

30 Íd non fieri ex uéra uita néque adeo ex aequo ét bono,
Séd ex adsentando indulgendo et lárgiendo, Micio.

Núnc adeo si ob eám rem uobis méa uita inuisa, Aé-
schine, est,

Quía non iusta iniústa prorsus ómnia omnino óbse-
quor, 990

Missa facio: ecfúndite, emite, fácite quod uobís lubet.

35 Séd si id uoltis pótius, quae uos própter adulescén-
tiam

Mínus uidetis, mágis inpense cúpitis, consulitís pa-
rum,

Haéc reprehendere ét corrigere et óbsecundare in
loco:

Écce me, qui id fáciam uobis. AE. Tíbi, pater, per-
míttimus: 995

Plús scis quid facto ópus est. sed de frátre quid fiét?

DE. Sino

40 Hábeat: in istac fínem faciat. MI. Ístuc recte. CAN-
TOR. Plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 154 iambici senarii
- 155 ad 157 trochaici octonarii
 - 158 trochaicus dimeter catalecticus
 - 159 iambicus octonarius
 - 160 et 162 trochaici octonarii
 - 161 163 164 trochaici septenarii
 - 165 trochaicus octonarius
 - 166 ad 169 trochaici septenarii
 - 170 ad 196 iambici octonarii
 - 197 ad 208 trochaici septenarii
 - 209 iambicus septenarius
 - 210 ad 227 iambici octonarii
 - 228 ad 253 iambici senarii
 - 254 ad 287 iambici octonarii
 - 288 trochaicus septenarius
 - 289 ad 291 iambici octonarii
 - 292 et 293 trochaici septenarii
 - 294 iambicus octonarius
 - 295 ad 298 trochaici septenarii
 - 299 ad 302 iambici octonarii
 - 303 et 304 trochaici septenarii
 - 305 ad 316 iambici octonarii
 - 317 iambicus quaternarius
 - 318 et 319 trochaici septenarii
 - 320 iambicus octonarius
 - 321 ad 329 trochaici septenarii
 - 330 et 331 iambici octonarii
 - 332 et 333 trochaici septenarii
 - 334 ad 354 iambici octonarii
 - 355 ad 516 iambici senarii

- V. 517 trochaicus octonarius
 - 518 trochaicus septenarius
 - 519 ad 523 iambici octonarii
 - 524 iambicus quaternarius
 - 525 trochaicus octonarius
 - 526 trochaicus septenarius
 - 527 ad 539 iambici octonarii
 - 540 ad 591 trochaici septenarii
 - 592 ad 609 iambici octonarii
 - 610 et 611 trochaici septenarii
 - 612 et 613 versus choriambici
 - 614 iambicus senarius
 - 615 iambicus quaternarius
 - 616 trochaicus dimeter catalecticus
 - 617 trochaicus octonarius
 - 618 trochaicus septenarius
 - 619 ad 624 iambici octonarii
 - 625 ad 637 trochaici septenarii
 - 638 ad 678 iambici senarii
 - 679 ad 706 trochaici septenarii
 - 707 ad 711 iambici septenarii
 - 712 iambicus octonarius
 - 713 ad 854 iambici senarii
 - 855 ad 881 trochaici septenarii
 - 882 ad 933 iambici senarii
 - 934 ad 955 iambici octonarii
 - 956 et 957 iambici senarii
 - 958 iambicus octonarius
 - 959 ad 997 trochaici septenarii.
-

ONOMASTICON TERENTIANVM.

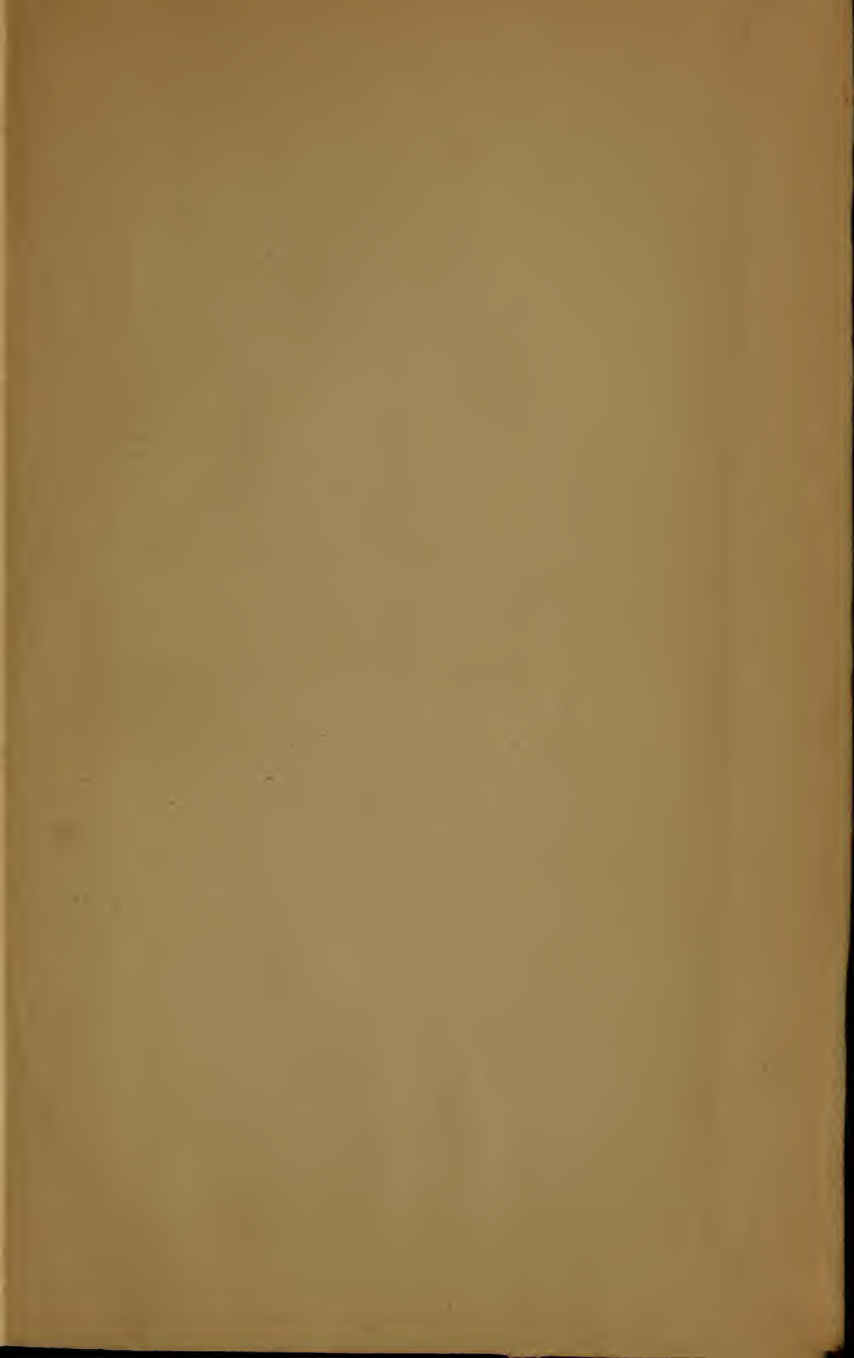
- Aeschinus* (Ἀἰσχίνης) *Ad.* 26.
 82. 147. 260. 326. 462. 588.
 634. *Aeschine* *Ad.* 160. 175.
 190. 268. 407. 449. 620. 631.
 637. 677. 679. 901. 989. *Aes-*
chinum *Ad.* 237. 292. 330. 636.
Aeschino *Ad.* 356
Aesculapius (Ἀσκληπιός) *Aescu-*
lapi *Hec.* 338
Aethiopia (Αἰθιοπία) (*abl.*) *Eu.*
 165. 471
Andrius (Ἀνδριος) *Andrium* *An.*
 906. *Andria* *An.* 73. 215. *An-*
driam *An.* 9. 13. *Andriae* *An.*
 85. *Andria* (*abl.*) *An.* 461. 756
Andrus (Ἀνδρος) *Andrum* *An.*
 222. 923. *Andro* *An.* 70. 931
Antiphila (Ἀντιφίλη) *Heau.* 691.
 (*voc.*) 258. 381. 398. 405. 408
Antipho (Ἀντιφών) *Ph.* 101. 187.
 231. 254. 270. 308. 502. (*voc.*)
Eu. 565. 574. *Ph.* 163. 202. 204.
 216. 465. 504. 528. 549. 696.
 854. 861. 883. *Antiphonem* *Eu.*
 840. *Ph.* 192. 221. 323. 463.
 918. *Antiphoni* *Ph.* 598. 753.
 842. *Antiphone* *Ph.* 612
Apollo (Ἀπόλλων) *Apollinis* *An.*
 698
Archidemides (Ἀρχιδημίδης) *Ar-*
chidemidem *Eu.* 327
Achilis (Ἀχιλλεύς) (*voc.*) *An.* 228.
 481
Archonides (Ἀρχωνίδης) *Archo-*
nidi (*gen.*) *Heau.* 1065
Asia (Ἀσία) *Asiam* *An.* 935. *Heau.*
 111. 117. *Asia* (*abl.*) *Heau.* 181
Athenae (Ἀθῆναι) *Athenas* *An.*
 907. *Athenarum* *Hec.* 88
Atticus (Ἀττικὸς) *An.* 923. *Atti-*
cum *An.* 927. *Atticam* *An.* 221.
 780. 859. *Eu.* 805. 1093. *Ph.*
 114. *Attica* (*abl.*) *Eu.* 110
Babylo (Βαβύλων) *Ad.* 915
Bacchis (Βακχίς) *Heau.* 654. 722.
 821. 905. 908. *Hec.* 98. 771.
 (*voc.*) *Heau.* 736. *Hec.* 731. 732.
 786. 856. *Bacchidem* *Heau.*
 311. 696. 767. 809. 969. *Hec.*
 114. 128. 157. 719. 806. 846.
 854. *Bacchidis* *Heau.* 744. *Hec.*
 102. *Bacchidi* *Heau.* 791. 1050.
Hec. 60. 169
Byrria (Πυρρίας) *An.* 333. (*voc.*)
 301. 314. 323. *Byrriam* *An.*
 357
Caecilius *Caecili* *Hec.* 14
Callidemides (Καλλιδημίδης)
Hec. 804. *Callidemidem* *Hec.*
 432. 801
Canthara (Κανθάρα) (*voc.*) *Ad.*
 353. *Cantharam* *An.* 769
Caria (Καρία) *Cariam* *Eu.* 126.
Caria (*abl.*) *Heau.* 608
Ceres *Cerere* *Eu.* 732
Chaerea (Χαιρέας) *Eu.* 696. 707.
 823. 824. 923. 985. (*voc.*) 308.
 337. 558. 864. 871. 880. 893.
 901. 1086. *Chaream* *Eu.* 540.
 713

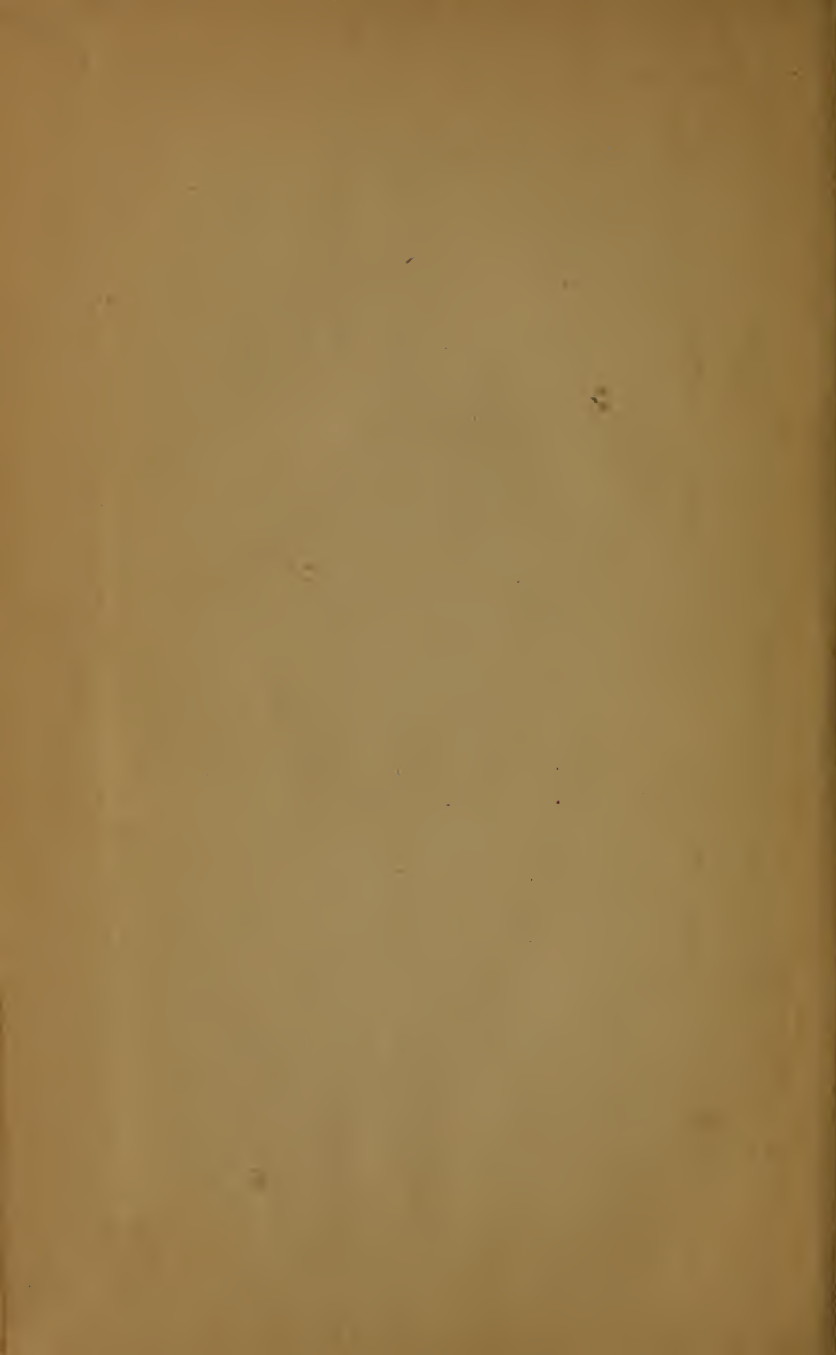
- Charinus* (Χαρῖνος) *Charine An.* 305. 325. 330. 345. 642. 974.
Charinum An. 318. *Charini Heau.* 732
- Chremes* (Χρέμης) *An.* 99. 144. 166. 241. 352. 376. 391. 773. 949. 970. 976. *Eu.* 501. 531. 617. *Heau.* 875. 1045. (voc.) *An.* 538. 550. 561. 574. 783. 823. 846. 854. 868. 895. 902. 906. 917. 930. 945. 946. 992. *Eu.* 535. 730. 743. 751. 765. *Heau.* 75. 94. 117. 148. 429. 436. 493. 518. 556. 585. 591. 631. 644. 665. 787. 795. 844. 851. 859. 862. 883. 894. 938. 1049. 1052. *Ph.* 567. 577. 609. 613. 797. 960. 966. 984. *Chremem An.* 361. 527. *Eu.* 724. 909. *Ph.* 63. 865. *Chremetem An.* 472. 533. *Chremetis An.* 247. *Chremi (gen.) An.* 368. *Chremeti Ph.* 1026
- Chrysis* (Χρυσίς) *An.* 105. 803. *Chrysidem An.* 85. 107. 796. *Chrysidis An.* 124. 223. 283. 801. 925. *Chryside An.* 106
- Cilicia* (Κιλικία) *Ciliciam Ph.* 66
- Clinia* (Κλεινία) *Heau.* 225. 431. 525. 768. 847. 907. (voc.) 105. 175. 234. 243. 264. 279. 295. 309. 360. 406. 688. 695. *Cliniam An.* 86. *Heau.* 405. 605. 821. *Cliniae (gen.) Heau.* 515. 899. (dat.) 884
- Clitipho* (Κλειτοφῶν) *Heau.* 727. 829. 904. (voc.) 209. 240. 244. 273. 321. 335. 353. 562. 575. 579. 960. 967. 1037. 1057. *Clitiphonis Heau.* 697. 703. 767. 852
- Corinthius* (Κορίνθιος) *Corinthia Heau.* 600. 629
- Corinthus* (Κόρινθος) *Corinthum Hec.* 86. *Corintho Heau.* 96
- Cratinus* (Κρατῖνος) *Cratine Ph.* 448. *Cratinum Ph.* 447. *Cratini Ad.* 581
- Crito* (Κρίτων) *An.* 801. *Heau.* 498. (voc.) *An.* 802. 817. 919. 942. 951. *Ph.* 456. *Critonem An.* 906
- Ctesipho* (Κτησιφῶν) *Ad.* 558. 589. 776. 778. (voc.) 260. 266. 271. 277. 564. *Ctesiphonem Ad.* 252. 355. 777. *Ctesiphoni Ad.* 784
- Cyprus* (Κύπρος) *Cyprum Ad.* 224. 230. 278
- Danaë* (Δανάη) *Danaae Eu.* 585
- Dauos* (Δᾶος) *An.* 159. 194. 576. 663. 721. 840. *Daue An.* 190. 199. 206. 344. 346. 367. 370. 383. 409. 434*. 476. 492. 582. 595. 665. 711. 965. 972. 978. 985. 987. *Ph.* 52. 63. *Dauom An.* 169. 173. 335. 579. 787. 842. 862. 963. *Daui An.* 509. *Dauo (dat.) An.* 953. (abl.) 302. 415. 838
- Demea* (Δημέας) (voc.) *Ad.* 80. 100. 115. 129. 135. 373. 385. 392. 422. 428. 461. 467. 483. 489. 492. 500. 754. 770. 806. 818. 821. 831. 882. 917. 924. 958. 961. 971. 978. *Demeam Ad.* 890
- Demipho* (Δημοφῶν) *Ph.* 352. 353. 656. (voc.) 421. 439. 723. 795. 906. 926. 969. 1011. 1024. 1031. *Demiphonem Ph.* 899
- Diana* *Dianae Ad.* 582
- Dionysia* (Διονύσια) *Heau.* 162. 733
- Diphilus* (Δίφιλος) *Diphili Ad.* 6
- Discus* (Δίσκος) *Discum Eu.* 608
- Donax* (Δόναξ) (voc.) *Eu.* 772. 774
- Dorcium* (Δόρκιον) *Dorcio P.* 152

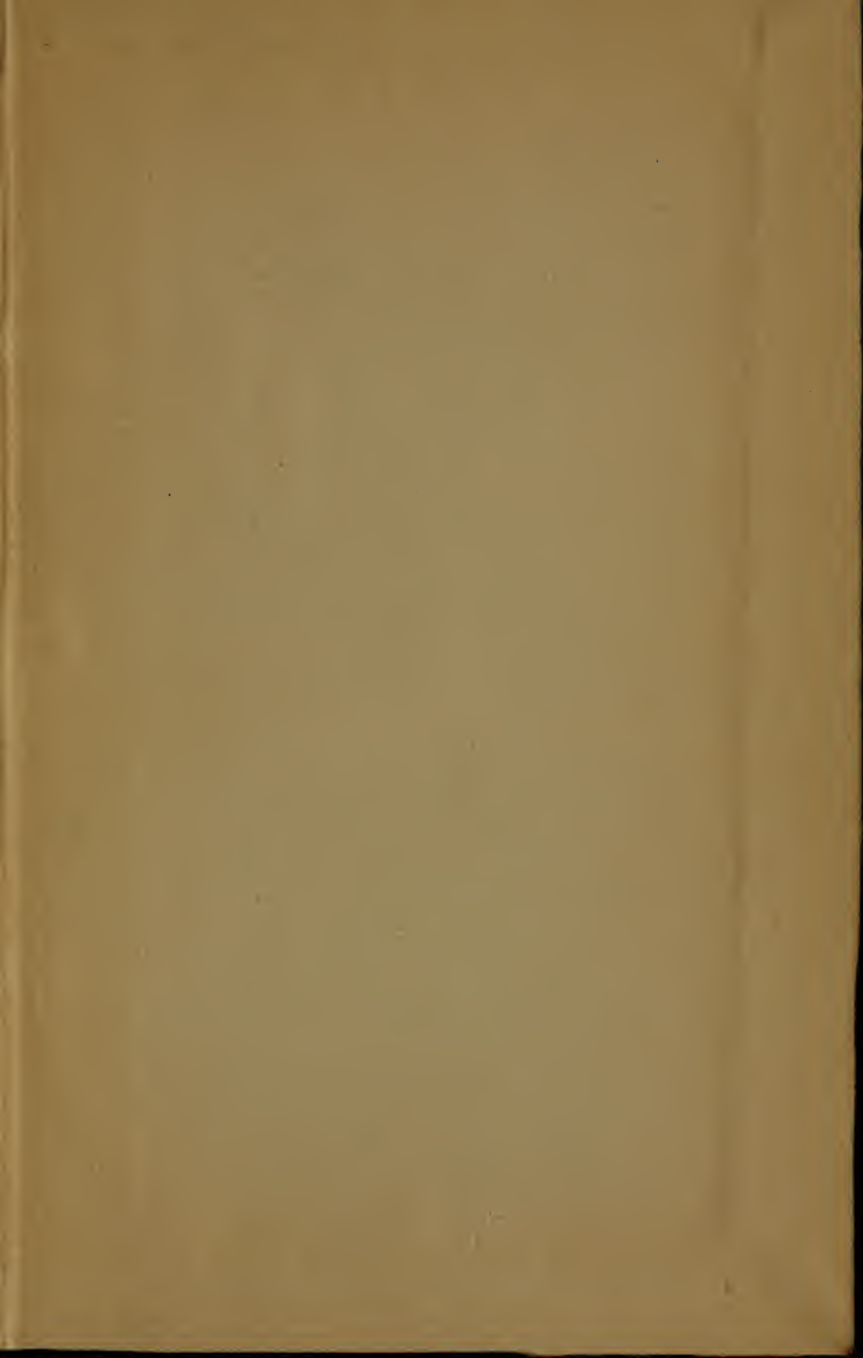
- Dorias (Δωριάς) (voc.) *Eu.* 538.
720
- Dorio (Δωρίων) (voc.) *Ph.* 485.
526
- Dorus (Δῶρος) *Dore Eu.* 472.
594. 850. *Dorum Eu.* 724
- Dromo (Δρόμων) *Heau.* 275.
(voc.) *An.* 860. *Heau.* 249. 743.
748. *Ad.* 376. *Dromonem Heau.*
241. 892
- Ennius Ennium An.* 18
- Geta (Γέτας) *Ph.* 35. 46. 606.
838. 840. *Ad.* 291. 479. 891.
(voc.) *Ph.* 72. 136. 151. 179.
196. 219. 233. 373. 374. 386.
478. 482. 536. 545. 554. 609.
616. 672. 682. 777. 781. 847.
848. 869. *Ad.* 320. 323. 325.
349. 447. 506. 891. 894. *Getam*
Ph. 50. 177. 827. *Ad.* 305
- Glycerium (Γλυκέριον) *An.* 806.
875. 969. (voc.) 134. (acc.) 552.
859. 908. 978. *Glycerio (dat.)*
790. 905. (abl.) 243. 284. 682
- Gnatho (Γναθων) *Eu.* 228. 271.
(voc.) 419. 446. 474. 771. 1043.
1054
- Gnathonicus (Γναθωνικός) Gna-*
thonici Eu. 264
- Graecus Graeci Ph.* 26. *Graeca*
Heau. 8. (abl.) *Eu.* 33. *Heau.*
4. *Ad.* 8. *Graecas Heau.* 17.
Graecis Eu. 8
- Hegio (Ἡγίων) *Ad.* 438. 947.
(voc.) *Ph.* 447. 452. *Ad.* 455.
488. 499. 592. *Hegionem Ad.*
460. *Hegioni Ad.* 351
- Hercules (Ἡρακλῆς) *Eu.* 1027
- Imbrus (Ἰμβρος) Imbro Hec.* 171
- Indicus (Ἰνδικός) Indicis Eu.* 413
- Iuno Lucina An.* 473. *Ad.* 487
- Iuppiter Ph.* 807. *Ad.* 714. (voc.)
An. 464. 732. 930. *Eu.* 556.
709. 946. 1048. *Heau.* 256. 630.
690. *Ph.* 816. *Hec.* 317. *Ad.* 111.
196. 366. 731. 757. *Iouem Eu.*
584. *Ioue Heau.* 1036
- Laches (Λάχης) Hec.* 727. (voc.)
134. 206. 232. 263. 633. 647.
664. 722. 732. 751. 785
- Latinus Latini Ph.* 26. *Latinas*
Eu. 8. 34. *Heau.* 18
- Lemnus (Λῆνυος) Lemnum Ph.*
66. 567. *Lemni Ph.* 680. 942.
1013. *Lemno Ph.* 873. 1004
- Lesbia (Λεσβία) (voc.) An.* 459.
Lesbiam An. 228
- Liber Libero Eu.* 732
- Lucina vide Iuno*
- Menander (Μένανδρος) An.* 9.
Menandri Eu. 9. 20. 30
- Menedemus (Μενέδημος) Mene-*
deme Heau. 159. 427. 440. 464.
861. 883. 908. 921. 931. 954.
1047. *Menedemum Heau.* 180.
185. 603. 739. 1001. *Menedemi*
Heau. 749. *Menedemo (dat.)*
Heau. 768. (abl.) 610
- Micio (Μικίων) Ad.* 923. (voc.)
60. 92. 96. 132. 598. 720. 737.
800. 836. 943. 952. 979. 988.
Micionem Ad. 512
- Mida (Μίδας) Ph.* 862
- Milesius (Μιλήσιος) Ad.* 702
- Miletus (Μίλητος) Miletum Ad.*
655. *Mileti Ad.* 654
- Minerva Mineruam Heau.* 1036
- Myconius (Μυκόνιος) Hec.* 803.
Myconium Hec. 433. 801
- Myrrina (Μυρρίνη) Hec.* 445.
830. 870. (voc.) 523. 541. 560.
Myrrinam Hec. 811. 845. *Myr-*
rina (abl.) Hec. 632
- Mysis (Μυσίς) An.* 226. (voc.)
267. 282. 686. 693. 714. 722.
748. 802
- Naeuius Naeuium An.* 18. *Naeui*
Eu. 25
- Nausistrata (Ναυσιστράτη) (voc.)*

- Ph.* 784. 813. 986. 987. 1014. 1037. 1046
Neptunus *Neptuni* *Ad.* 790
 * *Nicaretus* (*Νικάρετος*) *Nicaretum* *An.* 87
Oedipus (*Οιδίπους*) *An.* 194
Omphale (*Ομφάλη*) *Omphalae* *Eu.* 1027
Pamphila (*Παμφίλη*) *Ad.* 619.
Pamphilam *Eu.* 440. 442. 624. 796. 827. 1036. *Ph.* 310. 510. 517
Pamphilus (*Πάμφιλος*) *An.* 88. 131. 462. 851. 957. 965. *Hec.* 60. 115. 144. 346. *Pamphile* *An.* 254. 267. 286. 318. 321. 325. 344. 380. 409. 416. 617. 675. 686. 871. 882. 933. 950. 965. 986. *Hec.* 290. 382. 389. 395. 456. 482. 484. 504. 585. 602. 613. 621. 635. 650. 664. 671. 824. 855. 862. 864. *Pamphilum* *An.* 90. 145. 209. 227. 234. 310. 338. 412. 685. 717. *Hec.* 173. 428. 575. 743. 752. 796. 804. 808. *Pamphili* *An.* 549. 765. *Hec.* 77. 152. 341. *Pamphilo* (*dat.*) *An.* 301. 429. 486. 518. *Hec.* 125. 774. 816. (*abl.*) *An.* 166. 216. 497. 512. 603. *Hec.* 269
Parmeno (*Παρμένων*) *Eu.* 129. 570. 694. 700. 925. 974. 1050. *Hec.* 409. 878. (*voc.*) *Eu.* 83. 99. 189. 221. 277. 286. 307. 330. 351. 362. 369. 462. 964. 975. 1020. 1034. *Hec.* 82. 83. 103. 109. 131. 133. 149. 301. 304. 314. 320. 340. 359. 416. 808. 841. 875. 879. *Ad.* 168. *Parmenonem* *Eu.* 267. 270. 304. 918. 944. 1005. *Parmenonis* *Eu.* 718. *Parmenone* *Eu.* 698
 * *Pasiphila* (*Πασιφίλη*) *An.* 945
Perinthia (*Περινθία*) (*abl.*) *An.* 13. *Perinthiam* *An.* 9
Phaedria (*Φαιδρία*) *Eu.* 81. 982. *Ph.* 80. 475. 484. 830. 833. 1054. (*voc.*) *Eu.* 86. 95. 144. 148. 171. 190. 210. 651. 678. 687. 715. 1073. 1086. *Ph.* 154. 173. 208. 222. 247. 257. 269. 309. 499. 503. 532. 558. *Phaedriam* *Eu.* 440. 441. *Ph.* 64. 253. *Phaedriae* (*gen.*) *Eu.* 354. 437. 824. *Ph.* 600. (*dat.*) *Eu.* 1037. *Ph.* 87. 597. 712. 778. 886. 1036. 1049. *Phaedria* (*abl.*) *Eu.* 201. 465
Phaedrus (*Φαῖδρος*) *Phaedrum* *An.* 86
Phania (*Φανίας*) *An.* 934. *Hec.* 458. *Phaniam* *An.* 929. *Heau.* 169
Phanium (*Φάνιον*) *Ph.* 322. (*voc.*) 201. (*acc.*) 218. 316. 352. 782. *Phanio* *Ph.* 872
Phanocrates (*Φανοκράτης*) *Phanocratae* *Heau.* 1061
Phidippus (*Φεΐδιππος*) *Phidippe* *Hec.* 247. 256. 480. 497. 510. 627. 708. 715. 771. 777. *Phidippum* *Hec.* 246. 449. 622. *Phidippo* *Hec.* 820. 870
Philotis (*Φιλῶτις*) (*voc.*) *Hec.* 82. 84. *Philotium* (*Φιλῶτιον*) (*voc.*) *Hec.* 89. 197. (*acc.*) 81
 * *Philtera* (*Φιλτέρα*) *Heau.* 662
Philumena (*Φιλονμένη*) *Hec.* 354. 414. 480. 588. (*voc.*) 243. 325. 632. *Philumenam* *An.* 306. 1001. *Hec.* 219. 320. 466. 809. 832. *Philumenae* *Hec.* 191. 318. 337. 349. 793
Phormio (*Φορμίων*) *Ph.* 27. 122. 314. 476. 618. 692. 833. 897. 1048. (*voc.*) 317. 324. 437. 478. 620. 858. 875. 882. 900. 922. 1050. *Phormionem* *Ph.* 26. 307.

560. 592. 783. 1027. Phormioni
Ph. 157. 720
- Phrygia (Φρυγία) (*voc.*) *Heau.*
 731. Phrygiam *Ad.* 973
- Piraeus (Πειραιεύς) Piraeo *Eu.*
 290. 539
- Plautus *Ad.* 7. 9. Plantum *An.*
 18. Plauti *Eu.* 25
- Pyrus (Πύρρος) *Eu.* 783
- Pythias (Πυθιάς) *Eu.* 642. (*voc.*)
 500. 650. 656. 672. 730. 753.
 901. 902. 909. 947. 961
- Rhamnusius (Ῥαμνούσιος) Rham-
 nusium *An.* 930
- Rhodium (Ῥόδιος) *Eu.* 423. Rhod-
 ium *Eu.* 420. Rhodio *Eu.* 498
- Rhodus (Ῥόδος) Rhodi *Eu.* 107
- Salus *Hec.* 338. *Ad.* 761
- Samius (Σάμιος) Samia *Eu.* 107
- Sanga (Σάγγης) *Eu.* 776. (*voc.*)
 814
- Sannio (Σαννίων) *Eu.* 780. *Ad.*
 276. (*voc.*) 210. 220. 240
- Scirtus (Σκίρτος) Scirte *Hec.* 78
- Simalio (Σιμαλίων) (*voc.*) *Eu.*
 772. 775
- Simo (Σίμων) *An.* 789. 907.
 (*voc.*) 41. 503. 820. 846. 894.
 908. 914
- Simulus (Σιμύλος) Simulum *Ad.*
 465. Simulo *Ad.* 352
- Simus (Σίμος) *Heau.* 498
- Sophrone (Σωφρόνη) *Ph.* 865.
 (*voc.*) 739. 741. Sophrone
Eu. 807
- Sosia (Σωσίας) (*voc.*) *An.* 28.
 [51.] 119. *Hec.* 427
- Sostrata (Σωστράτη) *Ad.* 321.
 616. (*voc.*) *Heau.* 647. 663.
 1007. *Hec.* 223. 229. 271. 339.
Ad. 309. 329. 343. 511. 635.
 787. Sostratam *Hec.* 179. 329
629. *Ad.* 506. Sostratae *Hec.*
 332
- Stephanio (Στεφανίων) (*voc.*)
Ad. 380
- * Stilpo (Στίλπων) *Ph.* 389. 390.
 740. Stilponem *Ph.* [356.] 390
- Storax (Στύραξ) (*voc.*) *Ad.* 26
- Strato (Στράτων) (*voc.*) *Eu.* 414
- Sunium (Σούνιον) (*acc.*) *Ph.* 837.
 Sunii *Eu.* 519. Sunio *Eu.* 115
- Syra (Σύρα) (*voc.*) *Hec.* 59. 83
- Syriscus (Συρίσκος) Syrisce *Eu.*
 772. 775. *Ad.* 763
- Syrus (Σύρος) *Heau.* 473. 509.
 728. 743. 896. 898. Syre *Heau.*
 291. 310. 319. 343. 346. 348.
 350. 400. 517. 531. 536. 543.
 581. 589. 595. 598. 615. 684.
 692. 699. 757. 762. 775. 811.
 825. 975. 980. 985. 993. *Ad.*
 247. 249. 260. 261. 278. 281.
 412. 531. 538. 543. 549. 713.
 776. 883. 887. 916. 970. 979.
- Syrum *Heau.* 191. 757. 950. *Ad.*
 315. 361. 553. 960. Syri *Heau.*
 723. 886. Syro (*dat.*) *Heau.* 999.
 1066. (*abl.*) 241. 882
- Thaïs (Θαῖς) *Eu.* 391. 499. 508.
 527. 532. 619. 725. 733. 848.
 963. 1039. 1040. (*voc.*) 91. 190.
 455. 462. 743. 750. 754. 783.
 792. 807. 810. 873. 882. 887.
 906. Thaïdem *Eu.* 231. 266. 270.
 352. 359. 364. 563. 788. 991.
 1055. 1075. Thaïdis *Eu.* 267*.
 Thaïdi *Eu.* 188. 275. 434. 569.
 616. 951. 983. 1026. Thaïde
Eu. 545. 956. 1051
- Thraso (Θράσω) *Eu.* 353. (*voc.*)
 453. 455. 475. 1025. 1061. 1068.
 1088
- Venus *Eu.* 732.







LIBRARY OF CONGRESS



0 003 089 043 7